Butlletí

de la

Biblioteca de Catalunya

VOLUM DESÈ

1982-1984



BARCELONA

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1986

BUTLLETÍ
DE LA
BIBLIOTECA DE CATALUNYA

VOLUM DESÈ

1982-1984



Butlletí

de la

Biblioteca de Catalunya

VOLUM DESÈ

1982-1984





BARCELONA
BIBLIOTECA DE CATALUNYA
1986





ISBN: 85-505-5985-5
DL: B-24421/87
Imprès a Imprimeix

I
CATÀLEGS

[illegible]
[illegible]
[illegible]

INVENTARI DELS MANUSCRITS MUSICALS (Ms. M.) DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

per Francesc BONASTRE I BERTRAN

L'equip de catalogació de l'Institut Universitari de Documentació i Investigació Musicològica (IUDIM) «Josep Ricart i Matas», de la Universitat Autònoma de Barcelona, inicià l'any 1983, per encàrrec de la direcció de la Biblioteca de Catalunya, la catalogació dels manuscrits musicals del departament de Música de la Biblioteca.

Fins aquell moment, l'únic catàleg disponible era el de Felip Pedrell[1], realitzat entre 1907 i 1908 per iniciativa de la Diputació de Barcelona[2], i publicat el 1908-9. El treball abastava els fons musicals manuscrits i impresos de la biblioteca de Joan Carreras i Dagas, comprada per la Corporació barcelonina l'any 1892[3]. L'esforç gegantí de Pedrell donà el fruit previsible en l'obra d'un pioner, tenint present que a l'època en què fou realitzat el treball, la catalogació musical es trobava gairebé a les beceroles.

Pocs anys després, Higini Anglès, el seu deixeble predilecte, publicà el fons manuscrit de la donació que Pedrell feu a la Biblioteca de Catalunya[4]. En l'esmentada obra, Anglès inicià una numeració contínua amb la de les noves adquisicions, servada en un llibre Registre. La conseqüència immediata en fou un paral·lelisme de signatures, com a resultat del reompliment de les antigues cotes del catàleg de Pedrell[5].

Aquesta darrera circumstància, que dificulta l'acurada consulta, juntament amb les noves tècniques de catalogació sorgides modernament, aconsella de refer sistemàticament tot el fons manuscrit del departament de Música de la Biblioteca de Catalunya. Basant-nos en la metodologia emprada pel *Répertoire International des Sources Musicales* i en la pròpia experiència de deu anys de recerca als arxius catalans, elaboràrem

[1] PEDRELL, F., *Catàlech de la Biblioteca Musical de la Diputació de Barcelona*. Vilanova, Oliva Imp. 1908 (I Vol.) i 1909 (II).
[2] Veg. BONASTRE, F., *Felipe Pedrell. Acotacio-nes a una idea*, Barcelona 1977, p. 77-78.
[3] PEDRELL, F., *Op., cit.*,I, p. 11-15.
[4] ANGLÈS, H., *Catàleg dels manuscrits musicals de la col·lecció Pedrell*, Barcelona, IEC, 1920.
[5] ID., *Ibid.*, p.6.

una fitxa-tipus on, a més dels detalls codicològics referits a cada manuscrit, hi era recollit l'*incipit* musical.

En la primera fase (1983-1984), l'equip del IUDIM, dirigit pel qui signa aquestes ratlles, i format pel Prof. Dr. Francesc Bonastre, el Prof. Josep M. Gregori, i les lic. Maria Farré i Eva Blancafort, catalogà 2.500 manuscrits (= obres) musicals, seguint els criteris acabats d'exposar.

Avui, emperò, per tal de facilitar la consulta immediata als estudiosos, donem l'inventari, que s'inicia amb el primer manuscrit musical del Catàleg de Felip Pedrell (M. 382; els anteriors pertanyen específicament a documentació musical teòrica, o bé són obres impreses), dels primers 424 mss. catalogats.

L'inventari parteix de les fitxes de la catalogació anterior, fent-hi constar només, en els seus epígrafs, les dades més essencials: la cota fixada pel catàleg de Felip Pedrell (= C.P.), la numeració establerta per Higini Anglès (= H.A.), una nova numeració provisional així com l'esment de l'autor, títol, distribució, ubicació, mides, època i integritat de l'obra, bo i esperant de completar l'exploració exhaustiva de tot el fons.

Abreviatures emprades

A.	*Altus*, Alto	mitj.	Mitjan
Ac.	Acompanyament	ms.	Manuscrit
ap.	Apaïsat	org.	Orgue
B.	*Bassus*, Baix	princ.	Principis
bc.	Baix continu	quad.	Quadern
bf.	Bifoli	r.	Recte
C.	Contralt	S.	*Superius*
cm.	Centímetre, centímetres	s.	Segle
cont.	Continu	Sc.	Sacabutx
Cs.	*Cantus*	T.	*Tenor*, Tenor
div.	Diversos, -es.	Ti.	Tiple
f.	Foli, -is	X.	Xifrat
fin.	Finals	Xe.	Xeremia
inst.	Instrumental		

Inventari

1. M. 382 (C.P.) = 608 H.A. Ms. de fin. s. XVI; diverses mans. Col·lecció de composicions polifòniques de diversos autors del s. XVI. Vol. ms., 31,4 × 22 cm., 46 f.

   [1] PALESTRINA, J. [*Senex puerum portabat*, a 5]. Superius primus, [A], T, B. Manca una veu [Superius secundus]. f. 1^{v}-2.

[2] ANÒNIM, [*In monte Oliveti*, a 4] [Cs, A, T, B]. f. 2 -3.
[3] ANÒNIM, [*Tristis est anima mea*, a 4]. [Cs, A], T, [B]. f. 3v-4.
[4] ANÒNIM, [*Ecce vidimus eum*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 4v-5.
[5] ANÒNIM, [*Amicus meus*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 5v-6.
[6] ANÒNIM, [*Judas mercator pessimus*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 6v-7.
[7] ANÒNIM, [*Unus ex discipulis meis*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 7v-8.
[8] ANÒNIM, [*Eram quasi agnus*, a 4]. [Cs, A, T, B,]. f. 8v-9.
[9] ANÒNIM, [*Una hora non potuistis*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 10v-11.
[10] ANÒNIM, [*Seniores populi*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 10v-11.
[11] ANÒNIM, «Feria sexta / 1 R[esponsoriu]m» [*Omnes amici mei*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 11v-12.
[12] ANÒNIM [*Velum templi scissus est*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 12v-13.
[13] ANÒNIM, [*Vinea mea electa*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 13v-14.
[14] [*Tamquam ad latronem*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 14v-15.
[15] ANÒNIM [*Tenebrae factae sunt*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 15v-16.
[16] ANÒNIM [*Animam meam dilectam*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 16v-18.
[17] ANÒNIM, [*Tradiderunt me*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 18v-19.
[18] ANÒNIM, [*Jesum tradidit impius*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 19v-20.
[19] ANÒNIM, [*Caligaverunt oculi mei*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 20v-21.
[20] ANÒNIM, [*Sicut ovis ad occisionem*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 21v-22.
[21] ANÒNIM, [*Hierusalem, surge*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 22v-23.
[22] ANÒNIM, [*Plange quasi virgo*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 23v-24.
[23] ANÒNIM, [*Recessit pastor noster*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 24v-25.
[24] ANÒNIM, [*O vos omnes*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 25v-26.
[25] ANÒNIM, [*Ecce quomodo moritur*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 26v-27.
[26] ANÒNIM, [*Astiterunt reges terrae*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 27v-28.
[27] ANÒNIM, [*Aestimatus sum*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 28v-29.
[28] ANÒNIM, [*Sepulto domino*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 29v-30.
[29] ÇORITA [Nicasi], «Dominica quinquagessimae. Sorita, a 4». [*Locutus est dominus*]. [Cs, A, T, B]. f. 30v-31.
[30] ÇORITA [Nicasi], «Dominica prima quadragessima[e]. Sorita, a 4». [*Ductus est Jesus*]. [Cs, A, T, B]. f. 31v-32.
[31] ÇORITA [Nicasi], «2.a pars» [*Si filius dei es*]. [Cs, A, T, B]. f. 32v-33.
[32] ÇORITA [Nicasi], «Dominica 2.a quadra[gessimae]. Sorita, a 4». [*Assumpsit Jesus petrum*]. [Cs, A, T, B], f. 33v-34.
[33] ÇORITA [Nicasi], «Dominica 3.a quadra[gessimae]. Sorita, a 4». [*Erat dominus Jesus*]. [Cs. A, T, B]. f. 34v-35.
[34] ÇORITA [Nicasi], «Dominica 4.a quadra[gessimae]. Sorita, a 4». [*Abiit Jesus*] [Cs. A, T, B]. f. 35v-36.
[35] ÇORITA [Nicasi], «Dominica in passione. Sorita, a 4» [*Quis ex vobis arguet me*]. [Cs, A, T, B]. f. 36v-37.
[36] ÇORITA [Nicasi], «Dominica in Ramis palmarum. Sorita, a 4» [*Pueri hebraeorum*]. [Cs, A, T, B]. f. 37v-38.

[37] ÇORITA [Nicasi], «Dominica in septuagessima. Çorita, a 4» [*Tullit ergo dominus*]. [Cs, A, T, B]. f. 38ᵛ-39.
[38] GUERRERO [Francisco], [*Dominus meus et deus meus,* a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 39ᵛ-40.
[39] ÇORITA[Nicasi] «Dominica in Sexage[ssima]. Sorita, a 4]. [*Dixit Dominus ad Noe*] [Cs, A, T, B]. f. 40ᵛ-41.
[40] MAILLARD [Jean] «*Angustiae sunt mihi*» [a 4]. [Ti, T, A] B. f. 41ᵛ-42.
[41] MONTES, «*Ave regina coelorum*» [a 4]. [Ti 1/2, A, T]. f. 42ᵛ-43.
[42] ANÒNIM, «*Homo quidam fecit coenam magnam*» [a 4]. [A 1/2], T, [B]. f. 43ᵛ-44.
[43] ANÒNIM, «*Viri galilei*» [a 4]. [Ti, A] T [B]. f. 44ᵛ-45.
[44] ANÒNIM, «*In te domine speravi*» [a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 45ᵛ-46.
[45] ANÒNIM, «*In monte Oliveti*» [a 4]. [Ti, T.] f. 46ᵛ. (Incomplet).

2. M. 383 (C.P.) = 587 H.A. Ms. de fin. s. XVI. Col·lecció de composicions polifòniques de diversos autors del s. XVI. Vol. ms., 29 × 20'5 cm., 84 f.

[46] [VICTORIA, T.L. de, *Ne timeas Maria,* a 4]. [Ti], A [T] B. f. 1-2.
[47] VICTORIA, T.L. de, «*Magi viderunt stellam*» [a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 2ᵛ-4
[48] COLOMA, R., [*Surrexit pastor bonus,* a 4]. [Ti, A, T, B] f. 6ᵛ-8 (f. 4ᵛ-6, en blanc).
[49] COLOMA, R., [*Dum sacrum mysterium,* a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 8ᵛ-10.
[50] TERREROS, M. [*Salve Sancta Parens,* a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 10ᵛ. (Incomplet).
[51] ANÒNIM, [*Magnificat,* a 4]. [Ti A, T, B]. f. 11-13.
[52] MORALES, C. [*Magnificat,* a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 13ᵛ-16.
[53] MORALES, C. [*Magnificat,* a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 16ᵛ-17ᵛ. (Incomplet).
[54] ANÒNIM, C. [*Magnificat*]. [Cs., A, B] f. 18ᵛ (Incomplet).
[55] MORALES, C. [*Magnificat*] . [Cs., T] f. 18ᵛ. (Incomplet).
[56] ANÒNIM, [*Caro mea vere est cibus,* a 4] [Ti, A, T, B] . f. 19. Atribuït a MORALES per F. Pedrell.
[57] ANÒNIM, [*Ego sum panis vivus,* a 4]. [Ti 1/3, A]. f. 19ᵛ-20. Pedrell no l'esmenta al Catàleg.
[58] PALESTRINA [*Missa Lauda Sion,* a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 20ᵛ-28ᵛ (f. 28ᵛ-30, anotacions musicals diverses).
[59] ANÒNIM, [*Missa,* a 4]. [Ti 1/2, A, T]. f. 30ᵛ-42.
[60] ASOLA, G.M., «*Missa pro Defunctis*» [a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 42ᵛ-50.
[61] ANÒNIM, [Missa de Difunts, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 50ᵛ-60. Atribuït a ASOLA per F. Pedrell.
[62] ANÒNIM, «*Peccantem me quotidie*» [a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 60ᵛ-61. Atribuït a ASOLA per F. Pedrell.
[63] ANÒNIM, «*Domine, quando veneris*» [a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 61ᵛ-63. Atribuït a ASOLA per F. Pedrell.
[64] ANÒNIM, [*Super flumina Babylonis,* a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 63ᵛ-65.

[65] ANÒNIM, [*Adoramus te Christe*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 64^{v}-65.
[66] ANÒNIM, [*Pater, peccavi in coelum*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 65^{v}-67.
[67] ANÒNIM, [*O vos omnes*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 67^{v}-68.
[68] ANÒNIM, [*In passione positus Jesus*, a 4]. [Ti 1/2, A, T,]. f. 68^{v}-69.
[69] ANÒNIM, [*Vere languores*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 69^{v}-71.
[70] ANÒNIM, [*Per tuam crucem*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 71^{v}-72.
[71] ANÒNIM, [*Ad dominum cum tribularer*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 72^{v}-73.
[72] ANÒNIM, [*Sagittae potentis accutae*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 73^{v}-74.
[73] PALESTRINA, «*Incipit lamentatio ... Aleph. Quomodo sedet*» [a 4]. [Cs 1/2, A, T]. f. 74^{v}-76.
[74] PALESTRINA, «*De lamentatione ... Heth. Cogitavit dominus*» [a 4]. [Cs 1/2, A, T]. f. 76^{v}-78.
[75] PALESTRINA, «*De lamentatione... Heth. Misericordiae domini*». [a 4]. [Cs 1/2, A, T]. f. 78^{v}-80.
[76] ANÒNIM, «*O Crux ave spes unica*» [a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 80^{v}-81.
[77] FLETXA, M. («FLECHA»), «*Miserere*» [a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 81^{v}-84.
[78] ORICH, J.; [ALBERCH i] VILA, [P.], [*O Crux ave spes unica*, a 5]. [Cs, A, T 1/3]. f. 84

3. M. 384 (C.P.) = 708 H.A. Ms. princ. s. XVII. Col·lecció de composicions polifòniques de diversos autors. Vol. ms., 43 × 29,1 cm., 48 f.

[79] ANÒNIM, [*Passio D.N.J.Ch. secundum Matthaeum*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 1^{v}-13.
[80] ANÒNIM, [*Passio...secundum Johannem*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 13^{v}-23.
[81] ANÒNIM, [*Aleph. Quomodo obtexit caligine*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 23^{v}-25.
[82] ANÒNIM, [*Coph. Vocavi amicos meos*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 25^{v}-26.
[83] ANÒNIM, [*Sin, audierunt quia ingemisco*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 26^{v}-27.
[84] ANÒNIM, [Missa, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 27^{v}-35.
[85] ANÒNIM, [*Alma Redemptoris Mater*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 35^{v}-37.
[86] ANÒNIM, [*O Crux ave spes unica*, a 4]. [S, A, T, B]. f. 37^{v}-38.
[87] ANÒNIM, [Villancico a 3, *Venid mortales a comer*]. [Ti, A, T]. f. 38^{v}-39.
[88] ANÒNIM [Villancico a 3, *Peccadores venit a comer*]. [Ti A, T]. f. 39^{v}-40.
[89] VICTORIA, T.L. [*Regina coeli laetare*, a 5]. [S, A 1/2, T, B]. f. 40^{v}-42.
[90] ANÒNIM, [*Procul recedant somnia*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 42^{v}-43.
[91] ANÒNIM [*Salve Regina*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 43^{v}-45.
[92] ANÒNIM, [*Miserere mei Deus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 45^{v}-46.
[93] ANÒNIM, [*Custodi nos Domine*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 45^{v}-46.
[94] ANÒNIM, [*Miserere mei Deus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 45^{v}-46.
[95] ANÒNIM, [*Miserere mei Deus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 46^{v}.
[96] ANÒNIM, [*Miserere mei Deus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 46^{v}.
[97] ANÒNIM, [*Nunc dimittis*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 46^{v}-47.
[98] ANÒNIM, [*Alleluia. Sancte Michael*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 47^{v}-48.

4. M. 385 (C.P.) = 682 H.A.
Ms. fin. s. XVI. Col·lecció de composicions polifòniques de diversos autors. Vol. ms., en paper, de 24,9 × 35,4 cm. 124 f.

[99] ANÒNIM, [*O Crux ave spes unica*, a 4]. [Ti] C, T, B. f. 1.
[100] ANÒNIM, [*Alleluia. Veni Sancte Spiritus*, a 4]. [C 1/3, B]. f. 1v-2.
[101] ANÒNIM, [*Regina coeli*, a 4]. [T 1/3, B]. f. 2v-3.
[102] ANÒNIM, [*Amatorem paupertatis*, a 4]. [Ti, T 1/2, B]. f. 3v-4.
[103] ANÒNIM, [*Pange lingua*]. [...] f. 3v-4.
[104] ANÒNIM, [*Cibavit eos ex adipe frumenti*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 4v-5.
[105] MAILLARD, J. («MALLART»), [*Puer natus est nobis*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 5v-7.
[106] ANÒNIM, [*Spiritus Domini replevit orbem*, a 5]. [Ti, A 1/2, T 1/2]. f. 7v-9.
[107] ANÒNIM, [*Viri galilei, quid admiramini*, a 5]. [Ti, A 1/2, T, B]. f. 9v-11.
[108] ANÒNIM, [*Resurrexit* (sic). *Et adhuc tecum sum*, a 5]. [Ti, T 1/2, B 1/2]. f. 11v-13.
[109] ANÒNIM, [*Gaudeamus omnes in Domino*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 13v-16.
[110] ANÒNIM, [*Magnificat*, a 4]. [Ti, T 1/2, B]. f. 16v-19.
[111] ROBLEDO, M. [*Ave Maris stella*, a 4]. [Ti], C, [T, B]. f. 19v-23.
[112] MAILLARD, J. [*Magnificat*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 23v-27.
[113] MAILLARD, J. [*Salve*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 27v-30.
[114] MAILLARD, J. [*Gaudeamus*, a 4]. [A 1/2, T, B]. f. 30v-32.
[115] MAILLARD, J. [Missa, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 32v-39.
[116] MAILLARD, J. [*O Salutaris Hostia*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 39v-40.
[117] MAILLARD, J. [Missa de Difunts, a 4]. [A 1/2, T, B]. f. 40v-48.
[118] MAILLARD, J. [*Regina coeli*, a 4]. [Ti, T 1/2, B]. f. 48V-50.
[119] MAILLARD, J. [*Ave sanctissimum et gloriosum*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 50v-51.
[120] MAILLARD, J. [*Salve Regina*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 51v-54.
[121] MAILLARD, J. [*Ave regina coelorum*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 54v-56.
[122] MAILLARD, J. [*Sancte Pater Augustine*, a 4]. [A 1/2, T, B]. f. 56v-58.
[123] VICTORIA, T.L. [*O doctor optime*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 58v-60.
[124] ANÒNIM, [*Salve Sancta Parens*, a 4]. [Ti, T 1/2, B]. f. 60v-61.
[125] MAILLARD, J. [*Alleluia. Sancta Maria, intercede pro nobis*, a 4]. [T 1/3, B]. f. 61v-62.
[126] VICTORIA, T.L. [*Quam pulchri sunt*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 62v-64.
[127] ENSCAFEU, E. [*Beata es Maria Virgo*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 64v-67.
[128] MAILLARD, J. [*Cecilia virgo gloriosa*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 67v-71.
[129] PALESTRINA, [*Lapidabant Stephanum*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 71v-73.
[130] PALESTRINA, [*Valde honorandus est*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 73v-75.
[131] PALESTRINA, [*Tu es pastor ovium*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 75v-77.
[132] PALESTRINA, [*Congratulamini michi* (sic), a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 77v-78.
[133] MAILLARD, J. [*Videntes stellam magi*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 78v-79.
[134] MAILLARD, J. [*Inviolata, integra et casta*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 79v-81.

[135] MAILLARD, J. [*In me transierunt*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 81ᵛ-83.
[136] MAILLARD, J. [*Venite, comedite panem meum*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 83ᵛ-84.
[137] MAILLARD, J. [*Ego sum panis vivus*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 84ᵛ-85.
[138] [ROBLEDO, M.] [*Hoc corpus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 85ᵛ-86.
[139] MAILLARD, J. [*Caro mea vere est cibus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 86ᵛ-88.
[140] ANÒNIM, [*O vos omnes*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 88ᵛ-89.
[141] MAILLARD, J. [*Peccantem me quotidie*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 89ᵛ-90.
[142] PALESTRINA, [*Dies sanctificatus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 90ᵛ-91.
[143] [PALESTRINA,] [*Fuit homo missus a Deo*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 91ᵛ-93. Atribuït a Palestrina per F. Pedrell.
[144] MAILLARD, J. [*Tribularer si nescirem*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 92ᵛ-94.
[145] [MAILLARD], [*Timete Dominum*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 94ᵛ-95. Atribuït a MAILLARD per F. Pedrell.
[146] [MAILLARD] [*Augustine, lux doctorum*, a 4]. [Ti, T 1/2, B]. f. 95ᵛ-96. Atribuït a MAILLARD per F. Pedrell.
[147] ANÒNIM, [*Ave gratia plena*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 96ᵛ-98.
[148] ANÒNIM, [Missa de Difunts, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 98ᵛ-102. (Incomplet).
[149] ANÒNIM, «*Magnificat octo tonorum*» [a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 102ᵛ-104.
[150] ANÒNIM, [*Miserere*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 104ᵛ-105.
[151] MAILLARD, J. [*Peccavimus Domine*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 105ᵛ-106.
[152] MAILLARD, J. [*Augustine pater optime*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 106ᵛ-107.
[153] ANÒNIM, [*Salve Sancta Parens*, a 4]. [Ti 1/3 T]. f. 107ᵛ-109.
[154] ANÒNIM, [*O Sacrum Convivium*, a 4] [A 1/2, T, B]. f. 109ᵛ-111.
[155] MAILLARD, J. [*O vos omnes*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 111ᵛ-112.
[156] ANÒNIM, [*Augustine pater optime*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 112ᵛ-113.
[157] ANÒNIM, [*O Crux ave spes unica*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 113ᵛ-114.
[158] ANÒNIM, [*Magnificat*, pels vuit tons, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 114ᵛ-119.
[159] FUSTER, S. [*O Crux ave spes unica, a* 5]. Ti, 1[/2] [A, T, B]. f. 119ᵛ.
[160] MAILLARD, J. «*Quae est ista*» [a 4]. [A 1/2, T, B]. f. 120ᵛ-122.
[161] ANÒNIM, [*Tibi soli peccavi*, a 4]. [Ti 1/2, A, T]. f. 122ᵛ-123.
[162] ANÒNIM, [Respostes de la Missa, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 123ᵛ-124

5. M. 386 (C.P.) = 681 H.A. Ms. de fin. s. XVI; 101 f. de paper, de 37,5 × 27 cm.

[163] ANÒNIM, [*Benedicamus Domino*, a 4]. Supranus *(sic)*, A, T, B. f. 1.
[164] ANÒNIM, [*Credo*, a 4]. [A 1/2, B 1/2]. f. 1ᵛ-5.
[165] ANÒNIM, [*Kyrie*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 5ᵛ-6.
[166] ANÒNIM, [*Gloria*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 6ᵛ-8.
[167] ANÒNIM, [*Credo*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 8ᵛ-10.
[168] ANÒNIM, [*Sanctus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 10ᵛ-12.
[169] ANÒNIM, [*Agnus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 12ᵛ-13.
[170] ANÒNIM, [Missa, a 4]. [Ti, A, T], B. f. 13ᵛ-20. (Manca *Agnus Dei*). f. 20ᵛ-21, en blanc.

[171] ANÒNIM, [*Magnificat*, a 4]. [Ti, A] T, B. f. 21ᵛ-25.
[172] ANÒNIM, [*Martir dei*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 25ᵛ-26.
[173] ANÒNIM, [Missa, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 26ᵛ-33ᵛ (f. 33ᵛ-34, en blanc).
[174] ANÒNIM, [*Domine, memento mei*, a 4]. [Ti, A] T, B. f. 34ᵛ-35.
[175] ANÒNIM, [*Resurgens Xpistus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 35ᵛ-36.
[176] ANÒNIM, [*Deus, canticum novum*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 36ᵛ-37.
[177] ANÒNIM, [*Exultemus et letemur*, a 4]. [A, T 1/2, B]. f. 37ᵛ-38. (f. 38ᵛ-39, en blanc).
[178] JOSQUIN, [*Inviolata, integra et casta*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 39ᵛ-42.
[179] ANÒNIM, [*Visita quesumus domine*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 42ᵛ-43.
[180] ANÒNIM, [*Per tuam crucem*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 43ᵛ-44.
[181] ANÒNIM, [*Inter vestibulum et altare*, a 4]. [Ti, A], T, B. f. 44ᵛ-45. (f. 45ᵛ-46, en blanc).
[182] ANÒNIM, [*Magnificat*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 46ᵛ-50. (f. 50ᵛ-51, en blanc).
[183] ANÒNIM, [*Magnificat*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 51ᵛ-57.
[184] ANÒNIM, [*Incipit Lamentatio...Aleph. Quomodo sedet*, a 4]. [Ti, A], T, B. f. 57ᵛ-58.
[185] ANÒNIM, [*Aleph. Quomodo obtexit*, a 4]. [A 1/2, T, B]. f. 58ᵛ-60.
[186] ANÒNIM, [*Aleph. Quomodo obscuratum*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 60ᵛ-62.
[187] ANÒNIM, [*Hostia solemnis*, a 5]. [Ti, C, A, T, B]. f. 62ᵛ-64 (f. 64ᵛ-65, en blanc).
[188] JOSQUIN, [*Salve Regina*, a 4]. [Ti,] A, T, B. f. 65ᵛ-68. (f. 68ᵛ-69, en blanc).
[189] ANÒNIM, [*Agnus Dei*, a 5]. *Sopranus* 1/2, [A], T, B. f. 69ᵛ-70.
[190] ANÒNIM, [*Dixit Dominus*, a 4] (*Primus tonus*, fabordó). [Ti, A, T, B]. f. 70ᵛ-71.
[191] ANÒNIM, [*Magna opera domini*, a 4] (*Secundus*, fabordó) [Ti 1/2, A, T]. f. 70ᵛ-71.
[192] [*Dixit Dominus*, a 4] (*Tertius*, fabordó). [Ti 1/2, A, T]. f. 71ᵛ-72.
[193] [*Dixit Dominus*, a 4] (*Quartus*, fabordó). [Ti, A, T, B]. f. 71ᵛ-72.
[194] [*Laudate pueri Dominum*, a 4] (*Quintus*, fabordó) [Ti, A, T, B]. f. 72ᵛ-73.
[195] [*Dixit Dominus*, a 4] (*Sextus*, fabordó). [Ti, A, T, B]. f. 73ᵛ-74.
[196] [*Dixit Dominus*, a 4] (fabordó). [Ti, A.] T, [B]. f. 74ᵛ-75.
[197] [*Dixit Dominus*, a 4] (*Quartus*, fabordó). [Ti, A, T, B]. f. 74ᵛ-75.
[198] [*Christus resurgens*, a 4]. [Ti 1/2, A, T]. f. 75ᵛ-77.
[199] ANXETA (= ANCHIETA), [*Salve Regina*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 77ᵛ-79.
[200] ANÒNIM, [*Regina coeli*, a 4]. [Ti, A, T. B]. f. 79ᵛ-80.
[201] ANÒNIM, [*Salve Regina*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 80ᵛ-83.
[202] ANÒNIM, [*Martyr Dei*]. Només veu de Ti, f. 83ᵛ; f. 84, en blanc.
[203] ANÒNIM, [*Ave Maris stella*, a 4]. [Ti, A], T, [B]. f. 84ᵛ-85.
[204] ANÒNIM, [*Martyr Dei*, a 4]. S., [A], T, B. f. 85ᵛ; f. 86, en blanc.

[205] ANÒNIM, [*Alleluia*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 86^{v}-87.
[206] ANÒNIM, [*Venite, et accendite*]. [A 1/2]. f. 87^{v}; f. 88-89, en blanc.
[207] ANÒNIM, [*Benedicamus Domino*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 89.
[208] ANÒNIM, [*Dixit Dominus*, a 4] (*Secundus tonus*, fabordó). [Ti 1/2, A, T]. f. 89^{v}-90.
[209] ANÒNIM, [*Dixit Dominus*, a 4] (*Quartus*, fabordó). [Ti, A, T, B]. f. 89^{v}-90.
[210] ANÒNIM, [*Martyr Dei*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 90^{v}-91.
[211] ANÒNIM, [*Ave maris stella*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 91^{v}-92; f. 92^{v}-93, en blanc.
[212] ANÒNIM, [*Ave Regina coelorum*, a 4]. [A, T, B 1/2]. f. 93^{v}-94.
[213] ANÒNIM, [*Gaude gloriosa*, a 4]. [A, T, B 1/2] f. 94^{v}-95.
[214] ANÒNIM, [*O Domine Jhesu Christe*, a 4]. [Ti, A], T, B. f. 95^{v}-96.
[215] ANÒNIM, [*Miserere mei*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 96^{v}-97.
[216] ANÒNIM, [Missa, a 4]. [Ti], A, [T, B]. f. 97^{v}-101; f. 101^{v}, en blanc.

6. M. 387 (C.P.) = 782 H.A.

a) 8 f. r., 21,5 × 31,5 cm. Princ. s. XVII.
[217] EGIDIO, P. «*O vos omnes qui transitis per viam*, a 8» I Cor: Cs, 1/2 A, T; II Cor: Ti, A, T, B.
[218] EGIDIO, P. «*Filiae Hierusalem... a 8*». I Cor: Cs 1/2, A, T; II Cor: Ti, A, T, B.

b) 8 f. r., 21,5 × 32 cm. Mitjan s. XVII.
[219] BRAU, J. «*O Domine Jesu Christe*, a 8». I Cor: Cs 1/2, A, T; II Cor: Cs, A, T, B.

c) 4 f. i 4 bf. r., 24,8 × 35,5 cm. Mitjan s. XVII.
[220] ORIOL, P. [*Miserere mei*, a 8]. I Cor: Cs 1/2, A, T (o B); II Cor: Cs, A, T, B.

7. M. 388 (C.P.) = 589 H.A. Quadern de 17 f. en paper, de 24,7 × 34,9 cm., relligat modernament en pergamí. Princ. s. XVII. 17 f.

[221] [PUJOL], J. [Missa, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 1^{v}-14.
[222] PUJOL, J. [*O Crux Ave spes unica*, a 4]. Cs, A, [T,B]. f. 14^{v}-15.
[223] ANÒNIM, [*Credo*, a 4]. Fragmentari (només *Et incarnatus...*) [Ti, A, T, B]. f. 15^{v}-16.
[224] ANÒNIM, [*Sanctus* i *Benedictus*, a 4]. [Ti, A, T, B]. f. 16^{v}-17^{v}. Manquen les veus A i B al *Benedictus*.

8. M. 389 (C.P.) = 788 H.A.
Vol. ms., 108 f, de paper, de 55 × 40 cm., amb enquadernació d'època. Anterior a 1626. Obres de Joan Pujol.

[225] PUJOL, J. «*Dixit Dominũs* Octavi Toni, Ioannes Pujol». Cs, A, T, B. f. 2^{v}-7.
[226] PUJOL, J. «*Confitebor*, Septimi Toni». [Cs, A, T, B]. f. 7^{v}-13.
[227] PUJOL, J. «*Beatus vir*, Secundi Toni» [Cs, A, T, B]. f. 13^{v}-18.
[228] PUJOL, J. «*Laudate pueri Dominum*, Octavi Toni». [Cs, A, T, B]. f. 18^{v}-23.
[229] PUJOL, J. «*Laudate Dominum omnes gentes*. Secundi Toni». [Cs, A, T, B]. f. 23^{v}-25.
[230] PUJOL, J. «*Credidi proper quod locutus sum*, Secundi Toni». [Cs, A, T, B]. f. 25^{v}-30.
[231] PUJOL, J. «*Deus tuorum militum*, sex vocibus». [Cs 1/2, A 1], A 2, [T, B]. f. 30^{v}-34.
[232] PUJOL, J. «*Magnificat*, secundi toni». [Cs, A, T, B]. f. 34^{v}-40.
[233] PUJOL, J. [*Benedicamus Domino*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 40^{v}-41.
[234] PUJOL, J. «*Cum invocarem*, Octavi Toni». [Cs. A, T, B]. f. 41^{v}-47.
[235] PUJOL, J. [*In te Domine speravi*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 47^{v}-52.
[236] PUJOL, J. [*Qui habitat in adiutorio Altissimi*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 52^{v}-62.
[237] PUJOL, J. [*Ecce nunc benedicite Dominum*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 62^{v}-65.
[238] PUJOL, J. [*Te lucis ante terminum*, a 4.]. *Incipit: Procul recedant somnia*. [Cs, A, T, B]. f. 65^{v}-67.
[239] PUJOL, J. [*Nunc dimittis*, a 4]. *Incipit: Quia viderunt*. [Cs, A, T, B]. f. 67^{v}-70.
[240] PUJOL, J. [*Benedicamus Domino*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 70^{v}-71.
[241] PUJOL, J. [*Regina Coeli*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 71^{v}-74; f. 74^{v}-108, en blanc.

9. M. 390 (C.P.) = 789 H.A. Vol. ms., 135 f. de paper, de 55 × 40,5 cm. Enquadernació de l'època, amb cuiro i tires daurades amb l'escut del *General de Catalunya*. Autògraf de Joan PUJOL. Any 1614.

[242] PUJOL, J. «*Dixit Dominus, primi toni*» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 2^{v}-8.
[243] PUJOL, J. «*Confitebor tibi Domine*, octavi toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 8^{v}-15.
[244] PUJOL, J. «*Beatus vir, sexti toni*» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 15^{v}-21.
[245] PUJOL, J. «*Laudate pueri*, octavi toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 21^{v}-27.
[246] PUJOL, J. «*Laudate Dominum*. Quarti toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 27^{v}-29.
[247] PUJOL, J. «*Credidi*, primi toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 29^{v}-35.
[248] PUJOL, J. «*Deus tuorum*, primi toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 35^{v}-37.
[249] PUJOL, J. «*Magnificat*, primi toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 37^{v}-43.
[250] PUJOL, J. «*Benedicamus*, octavi toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 43^{v}-44.
[251] PUJOL, J. «*Cum invocarem*, octavi toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 44^{v}-51.
[252] PUJOL, J. [*In te Domine speravi*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 51^{v}-56.
[253] PUJOL, J. [*Qui habitat*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 56^{v}-66.
[254] PUJOL, J. [*Ecce nunc*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 66^{v}-70.

[255] PUJOL, J. [*Te lucis ante terminum*, a 4]. Cs, A, T, B. f. 70ᵛ-72.
[256] PUJOL, J. «*In manus tuas*» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 72ᵛ-73.
[257] PUJOL, J. «*Nunc dimittis*, tertii toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 73ᵛ-76.
[258] PUJOL, J. [*Benedicamus Domino*, a 4]. [Cs, A, T, B] f. 76ᵛ-77.
[259] PUJOL, J. «*Cum invocarem*, sexti toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 77ᵛ-84.
[260] PUJOL, J. [*In te Domine speravi*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 84ᵛ-88.
[261] PUJOL, J. [*Qui habitat*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 88ᵛ-100.
[262] PUJOL, J. [*Ecce nunc*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 100ᵛ-103.
[263] PUJOL, J. «*Te lucis ante terminum*» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 103ᵛ-105.
[264] PUJOL, J. «*In manus tuas*» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 105ᵛ-106.
[265] PUJOL, J. «*Nunc dimittis*, tertii toni» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 106ᵛ-109.
[266] PUJOL, J. «*Benedicamus*» [*Domino*], [a 4]. Cs, A, T, B. f. 109ᵛ-110.
[267] PUJOL, J. «*Regina coeli*» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 110ᵛ-113.
[268] PUJOL, J. «*Missa pro defunctis*» [a 4]. Cs, A, T, B. f. 113ᵛ-135.

10. M. 391 (C.P.) = 787 H. A. Obres de Joan Pujol. Vuit quaderns de paper, de 31 × 24 cm., relligats en un vol., de 32 f. cada un. Seguim la part del *Cantus primi chori* («...In festo sancti Geor. [gii] mar. [tyris], ad vespe. [ras]»):

[269] PUJOL, J. [*Dixit Dominus*, a 8], f. 1-2.
[270] PUJOL, J. [*Laudate Dominum omnes gentes*, a 8], f. 2ᵛ-3.
[271] PUJOL, J. [*Credidi*, a 8], f. 3ᵛ-4ᵛ.
[272] PUJOL, J. [*Magnificat*, a 8], f. 5-6.
[273] PUJOL, J. [Missa, a 8] (Primi toni), f. 6ᵛ-10ᵛ.
[274] PUJOL, J. [Missa, a 8] (Octavi toni), f. 11-14ᵛ.
[275] PUJOL, J. [*Exultate iusti in Domino*, a 8], f. 15-15ᵛ.
[276] PUJOL, J. [*Tristis est anima mea*, a 8], f. 16-16ᵛ.
[277] PUJOL, J. [*Nunc dimittis*, a 8], f. 17-17ᵛ.
[278] PUJOL, J. [*Regina coeli*, a 8], f. 18-18ᵛ.
[279] PUJOL, J. [*Irascimini et nolite peccare*, *Cadent a latere tuo*, *Super aspidem*, a 4], «Este verso i los que sigen *(sic)* son de las completas octa. [vo] tono», f. 19-19ᵛ.
[280] PUJOL, J. [*In pace*, *In manus tuas*, *Verumtamen oculis*, *Longitudine dierum*, a 4]. «Estos quatro versos son de las completas, sexto tono», f. 20-20ᵛ.
[281] PUJOL, J. [*Fidelia omnia mandata eius*, a 4]. «Este verso es del salmo *Confitebor*», f. 21.
[282] PUJOL, J. [*Paratum cor eius*, a 4]. «Este verso es del salmo *Beatus vir*», f. 21ᵛ.
[283] PUJOL, J. [*Quis sicut Dominus*, a 4]. «Este verso es del salmo *Laudate pueri*», f. 22.
[284] PUJOL, J. [*Gloria Patri*], a 8 «del salmo *Confitebor*, octavo tono, 8 vo. [cum] Jo. [hannis] Pu. [jol]». f. 22ᵛ.

[285] PUJOL, J. [*Gloria Patri*, a 8] «del Salmo *Beatus vir*, sexto tono, 8 vo. [cum] Jo. [hannis] Pu. [jol]», f. 23.

[286] PUJOL, J. [*Gloria Patri*, a 4] «del Salmo *Laudate pueri*, octavi toni, q[uattuor] vo. [cum], Jo. [hannis] Pu [jol]», f. 23ᵛ. (f. 24-32, en blanc).

Les obres a 8 veus tenen el següent esquema: I Cor: Cs, A, T, B; II Cor: Cs, A, T, B. Les obres a 4 veus només les canta el I Cor, amb la distribució vocal esmentada.

11. M. 392 (C.P.) = 786 H.A. Obres de Joan Pujol (a. 1614). Vuit quaderns de paper, de 33,5 × 23,9 cm., relligats en un vol., de 26 f. cada un. Seguim la part del *Cantus primi Chori* («in festo sancti Georgij martyris, Joannes Pujol».)

[287] PUJOL, J. [*Dixit Dominus*, a 8], f. 1-1ᵛ.
[288] PUJOL, J. [*Beatus vir*, a 8], f. 2-2ᵛ.
[289] PUJOL, J. [*Laudate Dominum omnes gentes*, a 8], f. 3
[290] PUJOL, J. [*Credidi*, a 8], f. 3ᵛ-4.
[291] PUJOL, J. [*Magnificat*], a 8 (*Secundi toni*), f. 4ᵛ-5
[292] PUJOL, J. [*Magnificat*, a 8] (*Octavi toni*), f. 5ᵛ-6.
[293] PUJOL, J. [*Nunc dimittis*, a 8], f. 6ᵛ.
[294] PUJOL, J. [*Regina coeli*, a 8], f. 7.
[295] PUJOL, J. [Missa a 8, sobre el *Magnificat 6 toni*], f. 7ᵛ-11.
[296] PUJOL, J. [Missa a 8, *octavi toni*], f. 11ᵛ-15.
[297] PUJOL, J. [Missa a 8, *secundi toni*], f. 15ᵛ-19ᵛ.
[298] PUJOL, J. [Missa a 8, *quarti toni*], f. 20-23.
[299] PUJOL, J. [*Fidelia omnia mandata, Gloria Patri*], «Este sensillo es del salmo *Confitebor*» [a 8], f. 23ᵛ.
[300] PUJOL, J. [*Quis sicut Dominus, Gloria Patri*], «Este sensillo es del salmo *Laudate pueri Dominun*» [*a* 8], f. 24.
[301] PUJOL, J. [*In pace in idipsum, Gloria Patri*], «Sensillo primero de las completas. Salmo *Cum invocarem*» [a 8], f. 24ᵛ.
[302] PUJOL, J. [*In manus tuas*], «Segundo sensillo del salmo *In te Domine speravi*» [a 4], f. 25.
[303] PUJOL, J. [*In manibus*], «Tercero sensillo del salmo *Qui habitat*» [a 4], f. 25.
[304] PUJOL, J. [*Qui statis, Gloria Patri*], «Quarto sensillo del salmo *Ecce nunc*» [a 8], f. 25ᵛ. (f. 26, en blanc).

Els vuit quaderns es distribueixen de la següent manera: I Cors, Cs 1/2, A, T; II Cor, Cs, A, T, B. El *Cantus* II del I Cor canvia a Tenor en els núms. 288 i 291-304. El Tenor del I Cor, canvia a *Bassus* en els núms. 288, 291-298 i 301-304, i es converteix en Tenor II en els nums. 299 i 300.

12. M. 393 (C.P.) = 586 H.A. Obres litúrgiques de diversos autors. Quatre quaderns de paper de 12 f., relligats amb pergamí (fulls amb música, d'un Antifoner de finals del s. XIV), de 25 × 19 cm. Mitjan s. XVII. Segueixo el quadern del *Cantus*.

[305] ANÒNIM, [*Sacris solemniis*, a, 4]. [Cs, A, T, B]. f. 1
[306] ANÒNIM, [*O Crux Ave spes unica*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 1ᵛ.
[307] ANÒNIM, [*Ave maris stella*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 1ᵛ.
[308] PUJOL, J. [*Miserere*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 2-2ᵛ.
[309] [PUJOL, J.] [*Tristis est anima mea*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 3-3ᵛ.
[310] [PUJOL, J.] [*Quo vulneratus insuper*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 4.
[311] ANÒNIM, [*O Crux Ave spes unica*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 4.
[312] [PUJOL, J.] [*Adoramus te Christe*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 4ᵛ.
[313] [PUJOL, J.] [*Vere languores*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 5.
[314] [PUJOL, J.] [*Stabat mater*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 5ᵛ.
[315] [PUJOL, J.] [*Tristis est anima mea*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 6. (f. 6ᵛ-12, en blanc)

Les atribucions són d'Higini Anglès, anotades amb llapis sobre els manuscrits.

13. M. 394 (C.P.) = 585 H.A. Obres litúrgiques de diversos autors. Quatre quaderns de 40 f. de 24 × 17,5 cm., en paper, relligats amb fulls de pergamí, amb notació musical d'un Antifoner del s. XIV. Mitjan s. XVII. Segueixo el quadern del *Cantus*.

[316] ANÒNIM, [*Te Deum*, a 4, fragmentari]. [Cs, A, T, B]. f. 1-1ᵛ.
[317] ANÒNIM, [Missa] «Quintus tonus. A 4». [Cs, A, T, B]. f. 2-5 (f. 5ᵛ-6, en blanc)
[318] PALESTRINA, «Missa de Papa Marcello de Palestina (*sic*). A 4». [Cs, A, T, B]. f. 7-11.
[319] PALESTRINA, «Missa de Palestina (*sic*). A 4». Cs, A, T, B. f. 11ᵛ-14ᵛ.
[320] ANÒNIM, «*Cantus*. Missa pro defunctis. A 4». [Cs, A, T, B]. f. 15-17.
[321] PUJOL, J. «*Pro defunctis*, Joannis Pujol». [Cs, A, T, B]. f. 17ᵛ-22.
[322] PUJOL, J. [Missa] «In adventu, Joannis Pujol». [Cs, A, T, B]. f. 22ᵛ-26.
[323] PUJOL, J. [Missa] «A 4, Joan Pujol». [Cs, A, T, B]. f. 26ᵛ-31. (f. 31ᵛ, en blanc).
[324] ANÒNIM, [Missa, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 32-35ᵛ.
[325] ANÒNIM, [Missa *pro defunctis*, a 4]. [Cs, A, T, B]. f. 36-38ᵛ.
[326] PUJOL, Phelip = [Joan PUJOL, segons H.A.]. «*Gloria* de la missa de nostra Sʳᵃ, Phe [l] ip Pujol». [Cs, A, T, B]. f. 39-39ᵛ.
[327] PUJOL, [PHELIP] [*Benedictus*, de dita missa, segons H.A.]. [Cs, A, T, B]. f. 40.

M. 395 (C.P.) Desaparegut abans de 1917. Veg. *Dicc. Labor*, II, p. 1791.
M. 396 i 397, impresos.

14. M. 398 (C.P) = 765 H.A. Recull de diverses composicions en particel·les

[328] = 765/1 PUJOL, J. «*Venit a Belen Pastores*. A 6. Joan Pujol». Cs 1/2, A 1/2, T, B. 6 fulls solts de paper, f. r., de 31,3 × 21,6 cm. Princ. s. XVII.

[329] = 765/2 (a) ANÒNIM, «*Animam meam dilectam*. A 8». 8 f. r., 21 × 31 cm., princ. s. XVII. I Cor: Cs 1/2, A, T; II Cor: Cs A, T, B.

[330] = 765/2(b) ANÒNIM, *Id*. Còpia de l'anterior. 8 f. r., 19 × 25,5 cm., s. XVII.

[331] = 765/3 PUJOL, J. «*Surge, illuminare*. A 8 Joan Pujol» 8 f, r., 31 × 21,8 cm. Mitjan s. XVII. I Cor: Cs 1/2, A, T; II Cor: Cs, A, T, B.

[332] = 765/4 ORIOL, P. [*Ne recorderis peccata*...] a 8. 6 f. ap., 1 f. r., 1 bf. r., 31,6 × 21'4 cm. Mitjan s. XVII. I Cor: Cs [1]/2, A, T, B; II Cor: Cs, A, T, B.

[333] = 765/5 PUJOL, J. [*Vexilla regis*, a 4], 4 f. r., 31 × 21'9 cm. Mitjan s. XVII. Cs, A, T, B.

[334] = 765/6 PUJOL, J. «*Paratum cor meum Deus* a 4, de Pujol». 4 f. r., 31,7 × 21,2 cm. Mitjan s. XVII. Cs 1/2, A, B.

[335] = 765/7 (a) ANÒNIM, «1799 *Tantum ergo* a due voci con l'organo. Tenor primo». 4 b f. ap., 12 × 19,3 cm. T 1/2. (Incomplet.)

[336] = 765/7 (b) ANÒNIM, «*Tantum ergo* a 3 voci». 2 f. ap., 13 × 20,3 cm; fin. s. XVIII. Corno 1/2. (Incomplet.)

[337] = 765/8 SOLER, F. [*Regem confessorum Dominum*, a 8]. 4 quad. r., 20,6 × 16 cm. Còpia de 1687. I Cor: Ti 1/2, A, T; II Cor: Ti, A, T, B.

[338] = 765/9 GARGALLO, Ll. V. «Lectio 4.ª pro Defunctis / auctore / Ludovico Vincentio Gargallo / *Responde mihi*» (a 8). 8 f. ap., 1 bf. ap., 20,8 × 31,4 cm; 2.ª meitat s. XVII. I Cor: Ti 1/2, A, T; II Cor: Ti, A, T, B, Ac.

[339] = 765/10 GARGALLO, Ll. V. «*Cum invocarem*. A 10, a 4 Coros / por Luÿs Vicente Gargallo». 4 f. ap., 8 bf. ap., 21,4 ×31,8 cm. Còpia de 1679. I Cor: Ti 1/2; II Cor: A 1/2; III Cor: T 1/2; IV Cor: Ti, A, T, B; Ac. «Guion C.° por término de ministriles» (x.)

[340] = 765/11 HINOJOSA, J. «de Joseph Hinojosa/*Qui habitat*. a 12. 2 f. ap., 12 bf. r., 31,4 × 20,9 cm. 2.ª meitat s.XVII. I Cor: Ti 1/2, A, T; II Cor: Ti, A, T, B; III Cor: Ti, A, T, B; Ac. org. i Ac. Arpa (ambdós xifrats).

[341] = 765/12 G.M. «*Laetatus sum*/A 8/G.M.» [Gabriel Menalt?] 8 f. i 1 bf. ap., 31 × 21,7 cm.; I Cor: Ti 1/2, A, T; II Cor: Ti, A, T, B; Ac.(x.)

[342] = 765/13 ANÒNIM [Himnes per a Maitines i Laudes], a 3, 4 f. ap., 31 ×21 cm.; princ. s. XVIII. Ti 1/2/3; Ac (x.) [*Christe Redemptor omnium*] (Maitines), [*A solis ortus cardine*] (Laudes).

[343] = 765/14 CEREROLS, JOAN [Tono a 4, *Pues para en la sepultura*] Esborrany, 1 bf. ap., 42,5 × 32 cm. Parts soltes, 4 f. ap., 30,7 × 20,5 cm. (2.ª meitat s. XVII). Ti 1/2, A, T. N.B. Dom D. PUJOL, a les *Opera Omnia* de Joan Cererols (III) no esmenta que sigui autògraf, ni es pronuncia sobre si és complet o incomplet. Cf. vol. II, p. IX, n. xij, Montserrat 1932.

[344] = 765/15 PEXA, JAUME «*De amores herida del esposo/Sancto*. A 8. De Jaume Pexa» 3 f. ap. i 5 r.; 21,3 × 31,5 cm.; mitj. s. XVII. I Cor: Cs, A, T, B; II Cor: Cs 1/2, A, T. N.B. El títol és a la contraportada del B (I Cor) i a l'angle inf. dret, hi diu, transversalment, «cantat 1643», amb lletra posterior. Als papers de Cs i A (I Cor) hi diu «PAXAU», sense el nom.

[345] = 765/16 GALLEGO «*El Capitán del peccado*. A nuestra S.ra, a 8, Gallego» 12. f., 21 × 31'5 cm.; mitj. s. XVII. I Cor: Cs 1/2, A, T; II Cor: Cs, A, T, B.

[346] = 765/17 RENART, ANDREU «*Ave Virgen pura*. A 6». 6 f. r., 22 × 32 cm. Cs 1/2, A 1/2, T, B; 1.a meitat s. XVII.

[347] = 756/18 ANDREU, GASPAR «*Serenad el Cielo*. a 5. Para navidad/Gaspar Andreu». 4 f. r., 21 × 32 cm., 1.a meitat s. XVII. Cs, A, T, B. (Incomplet; manca el Cs 1).

[348] = 765/19 NIETO «Corpus deste año de 1697/*Pastorzito que el campo* etc./A 3/ M.o Nieto». 4 f. ap., 30,7 × 21,4 cm., còpia d'època. A, T 1/2, Ac. Arpa. N.B. Al 7 de la data, hom hi afegí un petit semicercle, convertint-lo en un 9.

[349] = 765/20 GARGALLO, LL. VICENÇ «*Salve Divina Aurora*. A 12 / A Nuestra Señora / por Luÿs Vicente/Gargallo». 12 f. i bf. ap., 31,5 × 21 cm; 2.a meitat s. XVII. I Cor: A, T; II Cor: Ti 1/2 «ministril» [Xe 1/2]. III Cor: Ti 1/2, T, B; IV Cor: Ti, A, T, B. Ac. Cont. (x.)

[350] = 765/21 MESA, JACINTO DE «*Que será que.l color ha perdido* / A 4, Al Smo Sto. por/ jasinto de mesa». 4 f. i 1 bf. ap., 31,2 × 21 cm., fin. s. XVII. [Ti 1/2, A, T. -Ac.]

[351] = 765/22 DALMAU, FRANCESC «*Buelan, buelan*, A 4, Al Smo /Sto, por francisco dalmau». 4 f. i 1 bf. ap., 32 × 21,5 cm.; fin. s. XVII. [Ti 1/2, A, T.-Ac.]

[352] = 765/23 ALFONSO, SEBASTIÁN, *Va de grasejo y de jácara*, a 4 / de Sebastián Alfonso». 1 f, i 4 bf. ap., 31,7 × 21,5 cm.; princ. s. XVIII. Ti 1/2/3, T.,-Ac.

[353] = 765/24 ABAT, JOAN «*A la nabe de amor*, en duo, de Juan Abat (ratllat, «Gas») / Al Smo Sto». 2 f. i 1 bf. ap., 31,7 × 21,3 cm., princ. s. XVIII. Ti, T.-Ac.

[354] = 765/25 ANÒNIM «Villansico a 8» [*Suspended cielos vuestro dulce canto*]. 8 f. ap., 31,2 × 21,5 cm.; fin. s. XVII / princ. s. XVIII. I Cor: Ti 1/2, A. II Cor: Ti, A, T, B. (Incomplet: manca el T I Cor i l'acompanyament)

[355] = 765/26 CREROLS, JOAN «Tono a Duo Al Smo Sto / Dize / *Mi Dios, si ofensas te ha hecho mi culpa* / Del / Mtro fraÿ Juan Cererols / D.V./ 1653». 3 bf. ap., 31,5 × 21 cm.; còpia d'època. A.T.-Ac. Cf. PUJOL, D. David, *Mestres de l'Escolania de Montserrat. Joan Cererols*, III p. IX, núm. XIV.

[356] = 765/27 AMBIELA, MIGUEL DE «*Viertan llanto los ojos*, a 4 / al SS.mo Sto, de migel (*sic*) de / Ambiela». 4 f. ap., 1 bf. ap., 31,7 × 20,8 cm., fin s. XVII/princ. s. XVIII. Cor: Ti 1/2, A, T.-Ac.

[357] = 765/28 ANÒNIM (*Tono* a 6), «*No llorèis, a 6*» [*Aquel peregrino rey*...ENTRADA]. [*No llorèis, mi alma*...RESPONSIÓN] 6 f.r., 22 × 31,5 cm.; 1.ª meitat s. XVII. Cor: Cs 1/2, A, T 1/2, B.

[358] = 765/29 ANÒNIM (*Romance*, a 7) [*A quien digo, cavallero*]. 7 f.r., 21,5 × 32,1 cm; 3 f. ap., 32,1 × 21,5 cm. 1.ª meitat s. XVII. I Cor: [Cs], 1/2, T (*Romance*, a 3).- II Cor: Cs 1/2, A 1/2, T 1/2, B (*Responsión*, a 7).

[359] = 765/30 CASTRO, JUAN DE (*Romance*, a 7). [*Vueltos los ojos al alma*.] 10 f. r., 21 × 31 cm., princ. s. XVII. I Cor: Cs, A, T,- II Cor: Cs, A, T, B.

[360] = 765/31 PUJOL, JOAN «Diálogo a 8 / Pregunta y Respuesta.../ *Sacra Magestad, sed preso*» (Lletra de F. Pedrell, amb llapis). 9 f. r., 20,6 × 30,4 cm; 1.ª meitat s. XVII. I Cor: Cs 1/2, A, T,. -II Cor: [Cs], A, T.- *Altus para solo en Diálogo, Cantus R*[*espuest*]*a a solo a la Pregunta*. (Incomplet: manca possiblement B II Cor)

[361] = 765/32 PUJOL, JOAN «*De amores viene*, A 6» (*Tono*). 6 f. r., 21,9 × 31,4 cm.; 4 f. ap., 31,4 × 21,9 cm.; 1.ª meitat s. XVII. Cor: Cs 1/2, A, T 1/2, B.

[362] = 765/33 ANÒNIM «*Que·s pan este pan que oi me dan a mi?*, a 7». 7 f. r., 21,3 × 29,4 cm., 2.ª meitat s. XVI. I Cor: S, A, T,. -II Cor: S, A, T, B.

[363] = 765/34 ANÒNIM (*Villancico*, a 9, a Sant Francesc d'Asís) [*Francisco ya humilde, ser grande alcançó*]. 7 f. ap., 1 bf. ap., 31,9 × 21 cm.; 2.ª meitat s. XVII. I Cor: Ti 1/2, A, T.- III Cor: Ti, A, T.- [Xe.] (Incomplet.)

[364] = 765/35 ANÒNIM (*Villancico* a 6, de Nadal). [*Dichosos zagales, venid a bailar*] 1 f. ap.; 4 bf. ap., 31,3 × 21,6 cm.; fin. s. XVII/princ. s. XVIII. I Cor: Ti, T.- II Cor: Ti, A, T. (Incomplet.)

[365] = 765/36 SUBIAS, JAUME (*Tono* a solo) [*Cisne que mueres cantando*...] 1 f. i 1 bf. ap.; 31,5 × 21 cm.; 2.ª m. s.XVII. [Ti], Ac. (x.)

[366] = 765/37 CÀSSEDA. «Duo al SS^{mo} Sacramento./ *Mi Dios, si ofensa te ha hecho*./ Casseda». 3 f. ap., 30,6 × 20,1 cm.; 2.ª meitat s. XVII. A, T.-Ac. (x.)

[367] 765/38 ANÒNIM (Obra a 5v., sense text). 4 f. i 1 bf. ap., 30,6 × 21,7 cm.; fin. s. XVII. [Ti 1/2, A, T, B].

[368] = 765/39 SABATER [JOAN] «*Ave Maristella* / Missa, a 4 / Con violines y obuesses / Alto / Sabater». 2 quad. f.r., 19 × 25,2 cm.; 2.ª meitat s. XVIII. A, T. (Incomplet.)

[369] = 765/40 ANÒNIM [Missa a 13] 2 quad. f.r., 15,6 × 20,3; fin s. XVII. Ti i A III Cor, «Por chirimía». (Incomplet.)

[370] = 765/41 DIVERSOS «Tenor A 4 / Llitanias de diferents mestras / Còpia de Josep Torner / An. 1689». 1 quad. 19 f.r., 15,7 × 21,2 cm.; coberta de pergamí, datat a Castelló d'Empúries l'any 1585. -Còpia de l'època. (Incomplet.)

= 765/41 (a) SAVALLÀ, Comte de «Para en Serrar las Cortinas, del Conde de Savallá» [*Señor, antes de ausentaros*], f. 2.

[371]= 765/41(b) SOLER, FRANCESC «Para encerrar las Cortinas, a duo, de f[co] Soler». Sense text; serveix el text anterior.- f. 2[v].

[372] = 765/41 (c) PRIM, JOAN «Tenor a 4, Litania, de Joan Prim» [*Kÿrie, eleison*...], f. 3-4[v].

[373] = 765/41(d) ANÒNIM «Litania al S[mo]. S[m], a 4» [*Kÿrie, eleÿson*...], f. 5-6[v]. f. 7,6 pentagrames en blanc; f. 7[v]-19[v], en blanc.

[374] = 736/4 *Id.* anteriors, A. Concorda amb el ms. M. 765/41, que duu el paper de l'A.: f.2, «Para que Serrar la Cortinas, a 3, del Conde de Savallà». -f. 2[v], «Para en Serrar las Cortinas, a duo, de f[co] Soler» [sense text].- f.3, «Alto a 4, Litania. de Joan Prim». -f. 4[v], «Litania al S[mo] S[m], a 4». - f. 6[v]-11, 6 pentagrames en blanc.- f. 12-19, en blanc.

[375] = 736/4 *Id.* anteriors, Ac. Es conserva també el quadern de l'Acompanyament: (x). «Acompañaments de / Llitanias de diferents mestras / A 4, de 1686 / Còpia de Joseph Torner».- f. 1[v]. [Ac. Lletania].- f.3, «Acomp[to] Cerrar las Cortinas» [Comte de SAVALLÀ]; «Acompañamiento para las Cortinas, A Duo» [Francesc SOLER].- f. 3[v], «Litania al S[mo] S[m]».- f. 5[v]-6, [Ac]. sense referència,- f. 5[v]-6, «Acompañamiento para Cerrar las cortinas».- f. 6[v]-17, en blanc.

[376] = 765/42 ANÒNIM «*Aunque os cubren velos dos*, A 4» (Romance). 4 f. r., 21,5 × 30,6 cm.; 2[a] meitat s.XVI. Cs 1/2, A, B.

[377] = 765/43 ANÒNIM (Atribuïble a F. SOLER) (*Villancico* a 13, a St. Narcís) [*Alarma, soldados, alarma*...]. 7 f. ap., 5 bf. ap., 31,8 × 21,3 cm.; fin. s. XVII. I Cor: Ti.- II Cor: Ti, T. -[III Cor]: Ti (Xe), B (Sc). IV Cor: Ti (Xe), A, B, (Sc). - V Cor: Ti, T, B. Ac. org. (x.). (Incomplet.)

15. M. 399 (C.P) = 777 H.A. (només 777/18, lletra d'H.A.)

BARTER, JOAN [Salm i *Villancico* de Joan Barter] 1 quad. f.r., 21,2 × 31 cm., fin. s. XVII [1682].

[378] = 777/18 (a) f. 1 «Salmo a 12, 7 tono. Juan Barter» [*Deus venerunt gentes*] I Cor: Ti, A,- II Cor: Ti, T.- III Cor: Ti, A, T, B.- IV Cor: Ti, A, T, B.

[379] = 777/18 (b) f. 4: «Villancico a 12 á St. Eugenio, de la oposición del magisterio de la S[ta] Ig[a] Cathedral de B[arcelon][a]. Juan Barter» (sense text) I Cor: Ti 1/2, A, T.- II Cor: Ti, A, T, B. III Cor: Ti, A, T, B. f. 6[v]-7, en blanc.

16. M. 400 (C.P.) = 747 H.A.

[380] = 747/1 ANÒNIM «Goigs de la Gloriosa Sta. Maria Magdalena» [*Ab veu cara y molt plena, Magdalena*] 1 gran f. r., 43 × 59,4 cm., fin s. XVI [Ti, A, T, B.].- Publicat per M. *Querol, Cançoner català dels segles* XVI-XVIII, Barcelona, 1979, p. 13.

[381] = 747/2 ANÒNIM «Correntas». 2 f. ap., 21 × 32,1 cm., princ. s. XVIII.

[382] = 747/3 ANÒNIM «Baylete a duo». 2 bf. ap., 21 × 31,8 cm., princ. s. XVIII. Publicat per ROMÀ ESCALAS a la col·lecció «Higini Anglès» 1 (1974).

[383] = 747/4 [PEYRÓ, JOSEPH] «Música en la loa de la Comedia del Jardin de falerina» [*En el florido mayo*...] 1 bf. r., 21 × 30,2 cm., fin. s. XVII. Esborrany; diverses combinacions vocals i inst.

[384] = 747/5 ANÒNIM (*Tono* a 4 al Santíssim). [*Una fuentecilla de Plata*...] 4 f. ap., 30,2 × 21,07 cm., fin s. XVII/princ. s. XVIII. Ti 1, [Ti 2], A, T.

[385] = 747/6 SERRANO [*Salve Regina*, a 5]. 5 f. r., 21,2 × 31,6 cm., 1.ª meitat s. XVII. Ti, Cs, A, T, ([B] = Partidura). N.B. Hi ha un f.r., amb lletra de F. Pedrell («*Salve Regina*, a 5 / de Serrano»), que a la part oposada duu la part de «Tenor secundus (*sic*) Chorus» del salm *Laudate Dominum*. fin. s. XVII.

[386] = 747/7 ROSÉS, PAU «De Pablo Roses / *Regina Celi letare Alleluya* / a 8 vozes, con Ministriles». 8 f. i 1 bf. ap., 31,4 × 21,7 cm.; fin. s. XVII. I Cor: Ti, T.- II Cor: Ti, B.- III Cor: Ti, A T, B. -Ac. (x.).

[387] = 747/8 OLIVELLAS, FELIP «Prosa Para la virgen / De los Dolores, A 8 / [D]el M^tro Felipe Olivellas» [*Stabat Mater*]. 11 f. i 5 bf. ap., 31 × 21 cm., princ. s. XVIII. I Cor: Ti 1/2, A, T. - II Cor: Ti, A, T, B.- Fl. 1/2, Vl. 1/2, Ac. org. (x.).

[388] = 747/9 OLIVELLAS, FELIP «De felipe olivellas / *Magnificat* cum quinque / voc.[ibus]» 7 f. i 1 bf. ap., 30,2 × 20,5 cm., princ. s. XVIII. Cs, A, T 1/2, B. Ac. org. (*Pars organi*).

[389] = 747/10 GARGALLO, LL. V. «de Gargallo / *Fratres* cum 16 voc.[ibus]». 18 f. ap., 30,3 × 20,7 cm., fin. s. XVII. I Cor: Ti, T. -II Cor: Ti, T. -III Cor: Ti, A, T, B. -IV Cor: Ti 1/2, A, T. -V Cor: Ti, A, T, B.— Ac. org., Ac. cont.

[390] = 747/11 GARGALLO, LL. V. «*Cum invocarem* a 10, De / Luis Vicente Gargallo». 10 f. i 1 bf. ap., 31,9 ×20,9 cm.; fin. s. XVII / princ. XVIII. I Cor: Ti 1/2. -II Cor: Ti, A, T, B. -III Cor: Ti, A, T, B. -Ac. cont. org.

[391] = 747/12 ANÒNIM [Salm *Laetatus sum*, a 9]. 9 f. ap., 31,6 × 21,7 cm.; a. 1683. I Cor: Ti, T.- II Cor: Ti, A, T, -II Cor: Ti, A, T, B.

[392] = 747/13 SOLER, FRANCESC (*Villancico* a 8 de Francesc Soler) [*Aio Anton, a donde vamo*] 4 f. i 5 bf. ap., 31,6 × 21 cm., a. 1683. I Cor: Ti 1/2, A, T. -II Cor: Ti, A, T, B. -Ac.

[393] = 747/14 ANÒNIM «*Dios de amor que bolando vas* / solo al divino». 1 f. i 1 bf. ap., 31,7 × 20,7 cm., 2.ª meitat s. XVII. [Ti], Ac. (x.).

[394] = 747/15 ANÒNIM (Motet a 4) [*Exclamans Jesus vose* (sic) *magna*...] 5 f. ap., 31,5 × 21 cm.; fin. s. XVII. Ti 1/2, A, T. -[Ac], x.

[395] = 747/16 SEVALLÀ (= SAVALLÀ, Comte de) «*O Admirable Sacramento* / A 3 = Sevallà». 3 f. ap., 31,3 × 22 cm.; fin. s. XVII. Ti, A, T.

[396] = 747/17 ANÒNIM «*No se oculten tus Ampos*. A 4 / Tiene cinco. digo siete Papeles / 1684». 7 f. ap., 31,4 × 21,7 cm.; a. 1684. Ti 1/2, A, T. -Arpa.

[397] = 747/18 BRU, J. (*Villancico* a 3 i a 6) [*Hombre que pides galas*]. 9 f. r., 21,2 × 30 cm.; fin s. XVI/princ. s. XVII. Cs 1/2, A, T 1/2, B. N.B. Concorda amb el ms. 744/19.

[398] 747/19 ANÒNIM (*Villancico* de Nadal, a 10) [*En ecos de amor exala*]. 13 f. i 1 bf. ap., 31,5 cm., fin. s. XVII/princ. s. XVIII. I Cor: Ti 1/2, T. -II Cor: Ti, A, T. -III Cor: Ti, A, T, B.- Vl. 1/2., Ac. cont. (x.), Org. (x.).

[399] = 747/20 VADO, J. DEL «Tono a 4^{o}, Para el S^{mo} S^{to}, de Juan de Vado / *Guarda el leon de Judea*». 5 f. ap., 31,1 × 21,2 cm.; 2^{a} meitat s. XVII. Ti 1/2, A, T, -Ac.

[400] = 747/21 ANÒNIM «*En belen stan mis amores*, a 7» (*Villancico* de Nadal). 7 f. r., 21,8 × 31,9 cm.; fin. s. XVI / princ. s. XVII. I Cor: Ti, A, T.- II Cor: Ti, A, T, B.

[401] = 747/22 HIDALGO, JUAN «*Al dichoso nacer de mi niño*. A 4 / para navidad / juan hidalgo». 5 f. ap., 31 × 21,5 cm.; 2.^{a} meitat s. XVII. [Ti 1/2, A, T]; [Ac.].

[402] = 747/23 GALAN, [CRISTÓBAL] «de Galán / A nuestra Señora / a 8 / *Venid estrellas siguiendo el Abril*» 9 f. i 1 bf. ap., 31,4 × 21,3 cm., fin. s. XVII. I Cor: Ti 1/2, A, T; II Cor: Ti, A, T, B.- [Ac]. cont., Org.

[403] = 747/24 GALAN [CRISTÓBAL] «Mtr^{o} Galán / Duo al SS^{mo} SS^{to}/ *Qué ha de tener quien llegare*» 3 f. ap., 31,4 × 21,5 cm; 2.^{a} meitat s. XVII. [Ti 1/2], Arpa.

[404] = 747/25 a) ANÒNIM (*Villancico* de Nadal, a 12) [*A l'Infant que és nat*...] 10 f. ap., 31,4 × 20,9 cm., fin. s XVII. N.B. Atribuït a [Francesc] Soler per H. Anglès, en correcció ms. de la portada. I Cor: Ti 1/2. -II Cor («de ministriles»): Ti 1/2, A, B, -II I Cor: Ti, A, T, B. (Incomplet.)

[405] = 747/25 b) SOLER [FRANCESC] (Fragment d'una obra a 8, en romanç; possiblement un *Villancico* a Sant Francesc Xavier). 1. f. ap., 31,6 × 21,2 cm., fin. s. XVII. «Baxo 2.^{o} Choro a 8» Al *verso*, amb lletra de F. Pedrell: «Coro al infant / à 12».

[406] = 747/26 ANÒNIM (*Villancico* a 4) «*Disfrazado en la / niebe, a 4, del Ss^{mo}*». 5 f. ap., 31,5 × 20,7 cm.; 2.^{a} meitat s. XVII. Ti 1/2, A, T. .-Ac.

[407] = 747/27 GAZ, JOSEPH «de Joseph Gaz / A 4 / A San Bernardo, *La passión sobre el pecho con fineza*». 4 f. i 1 bf. ap., 30,4 × 20,2 cm.; fin. s. XVII. Ti 1/2, A, T. -Ac. (x.).

[408] = 747/28 ANÒNIM «A Maria Santissima / *Nuestros Clamores*». 6 f. i 1 bf. ap., 32 × 21 cm., princ. s. XVIII. I Cor: Ti 1/2. -II Cor: Ti, A, T, B.-Ac.

[409] = 747/29 SUBIAS, JAUME «Del M.^{ro} Jayme Subias / A3 / Al Nacimiento de Iesu Christo / *Huyamos avecillas*». 3 f. i 1 bf. ap., 31 × 20,7 cm.; 1^{a} meitat s. XVII. Ti 1/2, T.- Ac (x.).

[410] = 747/30 ANÒNIM (*Tono* a 10 a la Verge Immaculada) [*Aurora soberana*...] 11 f. ap., 30 × 21 cm., princ. s. XVIII. I Cor: A 1/2. -II Cor: Ti 1/2, T,B. -III Cor: Ti, A, T, B.- Ac. org.

[411] = 747/31 ANÒNIM (*Tono* a 9 a la Verge del Carme) [*Triunfe el Carmelo*...] 5 f. i 4 bf. ap., 31,5 × 21 cm.; fin. s XVII. I Cor: Ti 1/2, Ti [Xe.], A, T.- II Cor: Ti, A, T, B.- (Incomplet.)

[412] = 747/32 ALAMANY «*Tan Alto el punto levan*[*tas*], [a] Sto. Joan, A 8. Al[amany]». 2 f. ap. i 2 f. r.; 31,4 × 21,7 cm; 1.ª meitat s.XVII. I Cor: Ti 1/2.- II Cor: A, B.- (Incomplet.)

[413] = 747/33 ANÒNIM «*Cum invocarem* / A 8». 1 f. i 8 bf. ap., 31,2 × 21,5 cm., mitj. s. XVIII. I Cor: Ti 1/2, A, T.- II Cor: Ti, A, T, B.- Ac. (x).

[414] = 747/34 FOSALVA, MIQUEL «Miq[ue]l Fosalva Org[anis]ta / Año 1811/ Coplas a Duo». (Ratllat, «soy de Pablo Pujolar»). [*Ja los cels tots en dulzuras*...]. 1 f. i 2 bf. ap.- 31,2 × 21,7 cm; a. 1811. Ti 1/2.- Ac. (x.).

[415] = 747/35 MILANS, TOMÀS «Gradual para la Fiesta / de Na[vida][d] de X*po* / a 6, Con violines / *Viderunt omnes fines terrae* etc. / Del / Maestro Thomàs Milans, li[do] etc.». 6 f. i 5 bf. ap., 32 × 21 cm., mitj. s. XVIII. I Cor: Ti, T.- II Cor: Ti, A, T, B.- Vl. 1/2, Ac. org. (x.), Ac. cont. (x.).

[416] = 747/36 MILANS, TOMÀS «1735/ *Lauda Jerusalem Dominum*, etc./ cum 7 voc.[ibus] / Del / Maestro Thomàs Milans, etc.». 9 bf. ap., 31 × 21,1 cm.; a. 1735. I Cor: Ti 1/2, T.- II Cor: Ti, A, T, B.- Ac. (x.).

[417] = 747/37 ANÒNIM «*Nunc Dimitis* / â 5». 4 f. i 1 bf. ap., 31,5 × 20,5 cm.; mitj. s. XVII. I Cor: Ti.- II Cor: Ti, A, T, B.-Ac. (x.).

[418] = 747/38 CARCOLER, [JOSEP] «*Regina Celi* a Duo / any 1739 / Carcoler p[re]». 3 f. ap., 31 × 20,5 cm.; a. 1739. Ti 1/2. - Ac. (x.).

[419] = 747/39 ANÒNIM «*Regina Celi letare* / a 6 / 1728». 7 f. ap., 30,8 × 20,7 cm., a. 1728. I Cor: Ti 1/2.- II Cor: Ti, A, T, B.- Ac. (x.).

[420] = 747/40 ANÒNIM «Falbordó del Psalm 19 / *exaudiat* etc. / à 4 voces» (Títol a llapis, lletra de Felip Pedrell). [*Exaudiat te Dominus in die tribulationis*]. 2 f. ap. 30,8 × 20 cm., 1 quartilla ap., 20 × 15 cm.; 2.ª meitat s. XVIII. [Ti. A, T, B].- Org.

[421] = 747/41 ANÒNIM «Variacions (*sic*) para los principiantes». (Exercicis per a instr. de tecla). 1 quad. ap., 16 f., 20,6 × 15,6 cm.- f. 9: «Carreras per alguns termes per la mà dreta». Ms. fin. S. XVIII/princ. s. XIX.

[422] = 747/42 ANÒNIM «Nota dels Ymnes q[u]e/ se cantan en la Cat[edra]l / de Gerona, entre añ». 1 bf. ap., 21,4 × 15,9 cm.; princ. s. XIX. (Ac. de 20 himnes litúrgics).

[423] = 747/43 XAUDIERA, ANTONI «Rondó. Es de Fr. Antonio Xaudiera, Mercenario». 1 full ap., 21 × 15,5 cm,; princ. s. XIX.- Obra per a tecla. (Possiblement no sigui l'autor, sinó el possessor).

[424] = 747/44 PACINI, [GIOVANNI] BELLINI, [VINCENZO], (Reduccions per a tecla de diversos fragments operístics). 1 quad. ap., 21,6 × 15,5 cm.; 1ª meitat s. XIX: f. 1: «Sinfonia / Larg.».- f. 2: «Coro Nelle Opera *Y1 Saffo* de Pacini».- f. 3: «Marcha ÿ Aria / del mismo».- f. 3[v]: «Marcha / de la *Norma* / del M[tro]. / Bellini».- f. 4: «Valz, / *El Manitú* / *de Oro*».

II

ARTICLES

[411] = 745/11 Anònim «Goigs a la Verge del Carme» [illegible] 1 f., 1,4 bf. sp., 31,5 × 21 cm.; [illegible] s. XVII. I Cor: Ti 1/2, Ti [illegible], A, T - II Cor: Ti, A, T, B - (Incomplet.)
[412] = 747/38 Albamant «Fiat Mihi el pastor [illegible]» [4] [illegible], A 8, Albamant [illegible] 2 f. sp. [illegible] 31,4 × 21,5 cm.; [illegible] s. XVII. I Cor: Ti 1/2 - II Cor: A, B - (Incomplet.)
[413] = 737/12 Anònim «[illegible]» A 8/[illegible] 1 f., 1,8 bf. sp., 31,2 × 21,5 cm.; [illegible] s. XVIII. I Cor: Ti 1/2, A, T - II Cor: Ti, A, T, B - Ac. (o.)
[414] = 745/14 [illegible], Miquel «Miserere [illegible]» [illegible] 1811 [illegible] [illegible] [illegible] 1 f., 1,3 bf. sp., 31,2 × 21,5 cm.; s. 1811. Ti 1/2 - Ac. (o.)
[415] = 743/15 Milans, Tomàs «Cantada para la Fiesta de [illegible]» [illegible] Con violines / Violines [illegible] / Del / Maestro Tomás Milans [illegible] 35 bf. sp., 32 × 21 cm.; [illegible] s. XVIII. I Cor: Ti, T - II Cor: Ti, A, T, B - Vl. 1/2, Ac. (o.), Ac. (o.)
[416] = 747/34 Milans, Tomàs «[illegible]» [illegible] / Del / Maestro Thomas Milans, etc. - 3 bf. sp., 31 × 21,1 cm.; s. 1773. I Cor: Ti 1/2, T - II Cor: Ti, A, T, B - Ac. (o.)
[417] = 742/12 Anònim «[illegible]» A 8 [illegible] sp., 31,5 × 20,5 cm.; [illegible] s. XVIII. [illegible] Cor: Ti, A, T, B - Ac. (o.)
[418] = 747/38 Carcellé, [illegible] «[illegible]» [illegible] 1739 / [illegible] 14 sp., 31 × 20,5 cm.; s. 1739. Ti 1/2 - Ac. (o.)
[419] = 737/32 Anònim «[illegible]» 1728 [illegible] sp., 30,8 × 20,7 cm.; s. 1728. I Cor: Ti 1/2 - II Cor: Ti, A, T, B - Ac. (o.)
[420] = 746/30 Anònim «[illegible] Pedro IV [illegible]» [illegible] [illegible] 2 f. sp. 30,8 × 20 cm.; 1 quartilla sp.; 20 × 15 cm.; 2.ª meitat s. XVIII. [Ti, A, T, B] - Orq.
[421] = 747/61 Anònim - Variacions [illegible] para los principiantes - [illegible] per a [illegible] 1 quad. sp., 10 f., 20,6 × 13,6 cm.; [illegible] s. XIX.
[422] = 747/67 Anònim «[illegible]» [illegible] la Cat[edral] / de Girona, [illegible] 2 bf. sp., 20,8 × 15,5 cm.; [illegible] s. XIX. [illegible]
[423] = 747/13 Xaussanas, Antoni «[illegible]» [illegible] de Fr. Antonio Xaussanas, [illegible] 3 bf. sp., 21 × 15,5 cm.; [illegible] s. XIX. - Obra per a [illegible]
[424] = 747/94 Paesiello, [Giovanni] [illegible], [illegible] «[illegible]» per a [illegible] 1 quad. sp., 21,6 × 15,5 cm.; 1.ª meitat s. XIX. [illegible]

L'ANTIC MSS. 279 DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA, AMB SERMONS DE SANT VICENÇ FERRER, PERDUT DURANT LA GUERRA DEL 1936-1939. INTENT DE RECONSTRUCCIÓ

per Josep PERARNAU I ESPELT

És cosa sabuda que, fins al 1936, l'arxiu de la Catedral de València posseïa quatre còdexs amb resums en català dels sermons de St. Vicenç Ferrer[1]. I també és sabut que, després del 1939, al mateix arxiu només s'hi poden trobar tres d'aquells quatre volums; hi manca el que en la numeració anterior al 1936 portava el núm. 279[2].

És natural de preguntar què se n'ha fet. Una cosa sembla clara: el 19 de juliol del 1936 no era a l'Arxiu de la Catedral, car si hi hagués estat s'hauria salvat amb els altres còdexs. Fora d'això, hom ha fet córrer les més variades hipòtesis, basades en què el canonge arxiver d'aquell moment, Josep Sanchis i Sivera, treballava en l'edició de tots els sermons catalans dels mss. de València, dels quals, abans del 1936, ja havien eixit dos volums a la col·lecció «Els nostres clàssics», sèrie B[3]. Ara bé, un dels passos exigits per l'edició era treure fotocòpia dels volums manuscrits; ja era treta la dels altres tres volumns i només restava per fotocopiar l'aleshores 279.

Un altre fet real és el següent: l'arxiu personal de Josep Sanchis i Sivera fou

---

[1] Es poden veure sumàriament descrits a (J. SANCHIS I SIVERA): Sant Vicent Ferrer: *Sermons. Volum primer* (Els Nostres Clàssics, B, 3), Barcelona, 1932 (reproducció, 1971) p. 9-10; també a J. MASSÓ I TORRENTS: *Manuscrits catalans de València. I. Biblioteca Metropolitana:* dins «Revista de Bibliografia Catalana», 3, 1903, p. 59-64.

[2] Sobre el fet de la desaparició, cfr. E. OLMOS: *Catálogo descriptivo de los Códices de la Catedral de Valencia*[2]. Valencia, M CM XLIII, p. 201. La descripció del volum desaparegut, que es troba al lloc citat en la nota anterior, diu així: «N°. 279. — Al foli 1 comença: *Feria III post dominicam XXIII. Nostra comunicacio* (sic) *in celis est.* Al foli 280 acaba: Si anunciabis tu eis ex me (Ezequiel, 33 c°). Plana 1ª en blanc; 2, índex en llatí; 3, en blanc; 280 folis. Text català. Entre els folis 108 i 110, dos en blanc, així com els cinc últims, llevat del penúltim, que porta algunes notes de taula. Conté cinquanta dos sermons, dels quals trenta vuit són de l'Evangeli, compresos entre la fèria III que segueix a la dominica XXIII després de Pentecosta, i la Circumcisió del Senyor i catorze de sants», l.c., p. 9-10; vegi's també la descripció de Massó i Torrents (art. cit. nota 1), p. 60-61.

[3] Sant Vicent Ferrer. *Sermons. Volum primer* (Els Nostres Clàssics, B, 3). Barcelona, Editorial Barcino, 1932 (i 1971), 290 pàg. — Sant Vicent Ferrer. *Sermons. Volum segon* (Els Nostres Clàssics, B, 5). Barcelona, Editorial Barcino, 1934 (1971), 288 pàg.

traslladat al Col·legi del Patriarca, lloc de concentració d'arxius i biblioteques del País Valencià durant la guerra. Tal com després veurem, aquest arxiu no tornà sencer a casa del seu propietari després de la guerra.

A partir d'ací, les hipòtesis es diversifiquen. Heus ací les que he pogut recollir:

a) a fi de fer-ne la fotocòpia, el còdex no era a l'arxiu; era als vestidors dels canonges, dins de la catedral, i fou cremat com ho foren les dependències subalternes (sagristia, vestidors i àdhuc l'escala que puja a l'arxiu...);

b) el còdex era a casa del fotògraf, que fou destruïda en un bombardeig;

c) el còdex era a casa de l'arxiver i sofrí les vicissituds per les quals va passar la seva biblioteca: fou transportada al Col·legi del Patriarca, i només parcialment recuperada el 1939; entre la part no recuperada, hi hauria el còdex antic 279 de la catedral de València. Aquesta hipòtesi tercera continua ara diversificada en subhipòtesis:

aa) que algú el reconegué i se l'endugué, segurament amb la intenció de salvar-lo;

bb) que anà a Madrid, amb fons remanents d'aquell servei, dipositats, segons sembla, als magatzems de l'Acadèmia de la Història.

Consultat aquest intent de reconstrucció amb el Dr. Felip Mateu Llopis, per haver estat present al Col·legi del Patriarca de València durant la guerra civil, ell està segur que l'antic ms. 279 de la Catedral de València no es trobà al Col·legi del Patriarca ni entre els fons de l'arxiu Capitular ni entre els de la biblioteca Sanchis i Sivera, recollits en aquell edifici pel març del 1937.

De converses amb l'hereu del Sr. Josep Sanchis i Sivera, Manuel Sanchis i Guarner n'he deduït més abans aquesta impressió personal: que el còdex era a casa de l'arxiver; que anà al Col·legi del Patriarca. Després, un interrogant absolut, que caldria aclarir amb paciència. Però fins que s'hagi aclarit, jo tampoc no donaria el còdex com a absolutament perdut.

Mentrestant, però, cal preguntar-se si aquell original pot ésser suplert. Car donat que Josep Sanchis i Sivera es trobava el 1936 en ple treball d'edició dels sermons catalans de la Catedral de València, és possible que en tingués ja les transcripcions fetes. A fi de determinar-ho, el seu nebot i hereu, ja esmentat, em convidà a revisar els papers manuscrits del seu oncle, actualment en poder seu. El resultat fou el de constatar que realment les transcripcions de tots els còdexs catalans de sermons vicentins de la Catedral de València eren acabades abans que la biblioteca Sanchis i Sivera fos transportada al Col·legi del Patriarca durant la guerra del 1936-1939. Pel que fa a l'antic mss. 279, l'afirmació es justifica pel fet que d'aquella transcripció se n'han conservat, dissortadament, només tres quaderns, que pressuposen l'existència de quatre més, fins ara introbables, i dels quals l'únic que és possible d'afirmar és que, després del 1939, un cop que el Col·legi del Patriarca tornà a la institució que n'és propietària, no han estat ni en aquell Col·legi[4] ni a casa del Sr. Sanchis i Guarner.

[4] Aquesta afirmació es basa en declaració explícita de l'actual arxiver de la Catedral de València, Ramon Robres i Lluch, el qual, havent estat col·laborador de Sanchis i Sivera abans del 1936 i col·legial del Patriarca després del 1939, treballà en la reordenació tant de l'arxiu com de la biblioteca d'aquell Col·legi, i exclou categòricament que hi haguessin restat papers manuscrits de Sanchis i Sivera.

Tampoc ací, però, no es pot pronunciar la sentència d'una pèrdua definitiva, si abans hom no ressegueix dos camins: escorcollar els arxius o biblioteques que es trobaven plegades amb la de Sanchis i Sivera al servei de recuperació del Col·legi del Patriarca, entre les quals hi podia haver algun aiguabarreig de fons; i investigar als magatzems madrilenys, ja esmentats, de l'Acadèmia de la Història.

Pel que fa a les transcripcions de Sanchis i Sivera, ara és possible d'afirmar els següents extrems:

1) Entre els seus papers, hi ha l'índex de tot el còdex desaparegut, que transcric íntegre; estic gairebé cert que és obra personal i no còpia de l'índex de sermons que, segons la descripció recollida a la nota 2, hi havia al fol. 1ᵛ o pàg. 2 del mss.; dues consideracions m'inclinen a aquesta certesa: els índexs dels mss. conservats solen contenir només una indicació general (p.e., Sermo Sti. Clementis), no pas la titulatura completa amb tots els elements (Feria VI. — Sermo Sti. Clementis. — Quis putas esse fidelis servus et prudens/Matth., 19, fol. 71ᵛ); segona, en els índexs contemporanis d'un còdex, la indicació del full hauria estat, en el cas que ens serveix d'exemple, *in chartis LXXI*, i no pas amb la fórmula moderna, fol. 71ᵛ; sabem, doncs, totes les peces que contenia el volum desaparegut. El lector advertirà una diferència, entre els cinquanta-dos sermons afirmats en la descripció transcrita en la nota 2 i els cinquanta-quatre de l'índex; però la diferència només és aparent, car els sermons corresponents als nn. 34 i 39 només eren representats al còdex pels títols, mancant-hi el text, que el compilador considerava repetició d'anteriors[5].
2) Les transcripcions de Sanchis i Sivera eren fetes a les pàgines posteriors de talonaris de rebuts per al monument de València a Teodor Llorente —Josep Sanchis i Sivera havia estat el dipositari de la Junta Promotora—. Publico fotocòpia de la pàgina posterior d'un taló per si mai pogués servir per a identificar els talonaris que manquen i que contenien la part corresponent de la transcripció de l'antic mss. 279 de la Catedral de València.
3) Els tres talonaris conservats ens permeten d'afirmar que la transcripció total n'omplia set; el primer dels conservats fins ara, el corresponent als sermons 12-19, és el que originàriament era el segon[6], i això vol dir que n'hi havia un d'anterior. L'afirmació es basa en un fet: els talonaris, ultra la numeració de talons, porten una numeració de llista de talonaris; ara, el primer talonari conservat porta el número

---

[5] [34]. Feria II — de deffunctis = jam supra (fol. 197). [39]. Sabbato = De virgine Maria jam sit. Sermonis de ipsa supra sume quem volueris, f. 199ᵛ.

[6] Ho diu la indicació de la coberta, de mà del mateix Sanchis i Sivera: «Vol. IV. Cuaderno 2º». Volum quart era l'ordinal que corresponia al volum desaparegut, ja a començaments de segle, i que es pot veure tant en l'estudi de Roc Chabàs: *Estudio sobre los sermones valencianos de S. Vicente Ferrer que se conservan manuscritos en la biblioteca de la basílica metropolitana de Valencia*, dins «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos», 6 (1902) 1-6; 155-168; 7 (1902) 131-142; 419-439; 8 (1903) 38-57; 111-126; 291-295; 9 (1903) 85-102; com en el de Massó i Torrents (cit. nota 1) p. 60. En les notes següents, l'estudi de Roc Chabàs serà senzillament citat a base del volum, l'any i la pàgina. FAGES I. remet a P. FAGES: *Oeuvres de Saint Vincent Ferrer. Tome premier*. Paris, Ricard, 1909 *(Sermons)*.

Sermo Innocencium

Pueros percusserunt gladio et evasi ego solus (In libro Job. c.° primo [17] et.

Huy segons la solemnitat de santa mare esglesia yo he a preycar de la mort e martiri dels sants innocens que lo rey Herodes per enveja que havia de Jhesu Xrist mata penses que com matarie et. Ave Maria et. Pueros percusserunt gladio libro et cap. sicut dixi.

Yo pensant en la vida maravellosa de Jhesu Xrist la qual tench per XXXIII. anys, he trobat que·l seu comencament de la sua vida quan fo nat e la fi de la sua vida he trobat gran contrarietat e vaus com la fi de la sua vida fo aytal que ell volch morir tot sols e neguna santa persona no volch que moris ab ell rahó per que si alguna santa persona fos morta ab ell poguera entrar [illegible] en alguns que poguessen dir hec no erat sufficient la sua sola passio que altra ni hac mester. E a tolre ~~[illegible]~~ aquesta error tot sols volch morir sens companyia de santes persones be hi moriren dos mals homens e com vench en la hora de la passio no dix ja: [illegible] me quaeritis, sinite hos abire (Joh. XVIII° c.° [7 y 8]) e vejats quinya prophecia vos ne dava: Torcular calcavi solus [et de gentibus non est vir mecum] (Isay. 63.° c.° [3]) quasi e, lo follador la santa vera crau en la qual aquell rayn precios que nasqué de aquella verga la verge Maria, per t. [illegible] que isques lo vi, ço es, la sanch, ell fon tot sols qui·l trapija ell fo lo calcigador de la veraana. compor no y ha hauid

Mostra ampliada de la primera pàgina del *Sermo Innocencium* transcrita per Josep Sanchis i Sivera. Correspon al talonari núm 1, full 100.

16 i el següent dels conservats, que conté els sermons 48 i 49, és el número 20; vol dir que els talonaris que manquen, els núm. 17, 18 i 19, abans havien servit per a la transcripció i s'han perdut; també s'ha perdut el talonari n. 15, que contenia els primers sermons; la seva existència consta no sols perquè el sermó 12 comença a mig aire al talonari n. 16 (el primer actual), ans encara perquè com ja he dit, aquest, a la coberta, de mà de Sanchis i Sivera porta la indicació «Cuaderno 2.º». Aquesta suposició és confirmada pel fet que el contingut dels talonaris perduts es trobaria dintre de la mitjana que ens donen els que s'han conservat. El primer (n. 15) contenia els onze primers sermons complerts i part del 12; el segon (n. 16, conservat), conté part del sermó n. 12 i els següents fins al 18, vuit sermons, dos dels quals són escapçats. Als altres tres talonaris perduts (nn. 17, 18 i 19) els hi corresponien els sermons del 19 al 48, menys els. nn. 34 i 39 que, tal com he dit, el copista havia considerat repetits; per tant, vint-i-set sermons i dos fragments (el final del n. 19 i l'inicial del n. 48); per tant, nou sermons i poc més per talonari; la mitjana es troba entre el primer talonari (11 sermons i escaig) i el segon (vuit sermons, i encara dos escapçats).

Ara, doncs, donaré l'índex, i després, a l'apèndix la descripció de cada una de les peces conservades als talonaris. Portat per l'interès de reconstruir, dintre del possible, el volum desaparegut, he aplegat tot el que he pogut trobar en d'altres llocs i així a cada número de l'índex hi he afegit en nota allò que és possible trobar de la peça respectiva, totalment o fragmentàriament transcrita. És evident que quan d'una peça de l'índex no se'n diu res, és que no em consta que se n'hagi conservat res. He procurat de transcriure fidelment, també, les errades.

L'índex és escrit en dos fulls continus de paper ratllat, cada un dels quals té les dimensions de 32,4 × 22,6 cm.; és escrita a mà només la cara recta de cada full. Les indicacions posades entre claudàtors són meves.

[Fol 1]. Vol. IV (Naya est.../?/).

[1] Feria III post Dom. XXIIII = Nostra conversacio in celis est (Philip. 3). fol 1[7].

[2] Feria IV = Reddite que sunt Cesaris Cesari, et que sunt Dei Deo (Matth. 22) fol. 5v[8].

[3] Feria V = Sermo iudeorum = Sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio (Joan., 14, i no 9,31) fol. 11[9].

[4] Feria VI = Ostendite mihi numisma census (Matth. 22) folia 16v[10].

[5] Sabbato pulcher sermo = Non desinam in habitacionem sanctam coram ipso (Eccli., 3) fol. 21v[11].

---

[7] Massó i Torrents (art. cit. nota 1): començament, fins a l'Ave Maria p. 60; fol. 5, 8, 1903, 113-114.

[8] Fol. 5v: 6,1902, 101; Fol. 6v: 7,1902, 133; Fages, I, 45. Fol. 10: 7,1902, 139.

[9] Fol. 11v: 8,1903, 125; Fol. 14: 8,1903, 123; Fol. 15: 7,1902, 138.

[10] Fol. 18v: 8,1903, 123; Fages, I, p. 42; Fol. 20: 8,1903, 294.

[11] Fol. 22: Fages I, p. 64; Fol 24v: 8,1903, 44; Fages, I, 56-57; Fol. 25v: 8,1903, 120.

[6] Dominica XXV post Pent. = Exiit famam per universam terram (Matth., 9) fol. 28[12].

[7] Feria II — de deffunctis = Opera illorum secuntur illos (Apoc., 14), fol. 37[13].

[8] Feria III — en quin està ara lo món = Tempus meum resolucionis instat (II Thim., 4), fol. 43[14].

[9] Feria IV = Accessit retro et tetigit fimbriam ejus (Matth.,) fol. 48.

[10] Feria V De sancta Cecilia = Liberasti me domine de perdicione (Eccli., ultimo), fol. 52^{v}.[15].

[11] Feria VI — sermo sancti Clementis = Quis putas esse fidelis servus et prudens (Matth., 19), fol. 60.

[12] Sabbato = Impleamini agnicione voluntatis eius (Colos., 1, 9), fol. 65[16].

[13] Dominica XXIV — de sancta Caterina = Profert de thesauro suo nova et vetera (Matth. 13), fol. 71^{v}[17].

[14] Feria II — de deffunctis = Faciet judicium et justiciam in terra (Jerem., 23), fol. 79^{v}[18].

[15] Feria III — En quin punt està lo món = Testificor coram Deo (II Thim., 4, 1), fol. 84^{v}[19].

[16] Feria IV — sermo dominice = Colligite que superaverint francmenta (Joan., 6), fol. 89^{v}[20].

[17] In vigilia sancti Andree — de predestinacione = Ipse sciebat quid esset facturus (Jo., 6), fol. 95^{v}[21].

[18] Sermo santi Andree — Dives est in omnes qui invocant illum (Rom. 10) fol. 100^{v}[22].

[19] Sabbato primo adventus Domini = Ecce dies veniunt, dicit dominus (Jerem., 23), fol. 110[23].

---

[12] Fol. 30: 8,1903, 45-46; Fol. 34: 9,1903, 96; Fol. 35^{v}: 8,1903, 294-295; Fol. 36^{v}: 8,1903, 125.

[13] Fol. 42^{v}: 8,1903, 50-51.

[14] Fol. 45: 8,1903, 114 i 9,1903, 100; Fol. 46: 8,1903, 111-112; Fol. 47: 8,1903, 113 i 9,1903, 94; Fol. 47^{v}: 8,1903, 119.

[15] Fol. 52^{v}: 8,1903, 111; Fol. 55: 8,1903, 292; FAGES, I, 42-43.

[16] Fol. 66^{v}: 7,1902, 434-435; Fol. 67: FAGES I, p. 75; Fol. 68^{v}: fins al final del sermó a les Transcripcions Sanchis i Sivera (TSS), cfr. apèndix [12]. Fol. 69^{v}: 9,1903, 94-95; Fol. 70^{v}: 7,1902, 429-430.

[17] Publicat sencer per J. SANCHIS I SIVERA: *Sermons de Sant Vicent Ferrer. Selecció, pròleg, bibliografia i notes.* (Sèrie popular de clàssics valencians), València, 1935, p.27-42. Sencer a TSS, Ap. [13].

[18] Sencer a TSS, Ap. [14]. Fol 83^{v}: 7,1902, 427-428; FAGES, I, 52-53.

[19] Sencer a TSS, Ap. [15]. Fol. 85^{v}: 8, 1903, 114 i 9,1903, 100; Fol. 88: 9,1903, 91; FAGES, I, 51-52.

[20] Sencer a TSS, Ap. [16]. Fol. 92^{v}: 8,1903, 119; Fol. 93: 7,1902, 430-431; FAGES, I, 44-45.

[21] Sencer a TSS, Ap. [17]. Fol. 99: 9,1903, 98; Fol. 99^{v}: 8,1903, 43; Fol. 100^{v}: 7,1902, 139.

[22] Sencer a TSS, Ap. [18]. Fol. 105^{v}: 7,1902, 136; Fol. 106^{v}: 7,1902, 135; Fol. 107: 7,1902, 133.

[23] A TSS del començament al fol. 110^{v}, cfr. Ap. [19]. Fol. 110^{v}: 8,1903, 119-120; Fol. 113^{v}: 8,1903, 116.

[20] Prima dominica adventus domini = Benedictus qui venit in nomine Domini (Matth., 21), fol. 115v[24].

[21] Sequenti die lune = Audivi vicem de celo dicentem mihi (Apoc., 14), fol. 121[25].

[22] Sequenti die martis = Ite in castellum quod contra vos est (Matth., 21, 2), fol. 125v[26].

[23] Sequenti die mercurii = Hora est iam nos de somno surgere (Rom. 13), fol. 131[27].

[24] Sermo sancti Nicholai = In diebus suis placuit Deo (Eccli., 44), fol. 136.[(27bis)].

[25] Die veneris sequenti = Fides esse ex auditu, auditus autem per verbum Christi (Rom., 10, 17), fol. 143[28].

[26] In die concepcionis beate virginis Marie = Nondum erant abissi et ergo jam concepta erant (Prov., 8), fol. 149.

[27] Dominica II adventus Domini = Erunt signa in sole, luna et stellis (Luc. 21), fol. 154v[29].

---

[24] Publicat sencer per J. SANCHIS I SIVERA: *Dos sermones inéditos de San Vicente Ferrer*, dins «Boletín de la Real Academia de la Historia.» 89 (1926) 423-432; Fol. 118v: 9,1903, 101. CHABÀS (9,1903, 101) completa el títol: Del juhí general.

[25] Publicat sencer per J. SANCHIS I SIVERA: *Dos sermones* (cit. nota anterior), p. 432-439. Fol. 123: 9,1903, 100; FAGES, I, 43-44; Fol. 125v: 8,1903, 111.

[26] Fol. 129: 8,1903, 50.

[27] Fol. 134: 9,1903, 93.

(27bis) FAGES, I, 148-149 dóna el canevàs de tot el sermó traduint al llatí els passos més indicatius.

[28] Fol. 147: 8,1903, 122.

[29] M'inclino fortament a pensar que el sermó fet a Saragossa el 9 de desembre del 1414 també es va conservar a Morella, i és el conegut com el de «la segona (1)lança», publicat en transcripció Betí al «Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura,» 31, 1955, 126-136. El fet que al manuscrit de Morella es conservés també una versió del sermó següent, amb la referència explícita d'haver estat fet a Saragossa, és una raó que porta a creure que també procedeix de la mateixa font l'actual. Però encara hi ha una altra indicació, minsa, però significativa: El text bíblic que serveix de tema per al sermó és, tant a València (segons Sanchis i Sivera) com a Morella (segons BETÍ, *Bibliografía vicentina*, dins «BSCC», 3, 1922, p. 139, IV, n. 2) «Erunt signa in sole, luna et stellis», versió diversa de la que donen les edicions incunables, que, em sembla es basarien en versions de sèries preses durant els darrers anys de predicació a França i que transmeten així el text que ens ocupa: Dominica secunda adventus (enfront de València i Morella, s'ha perdut *Domini*): Erunt signa in sole *et* luna et stellis, que es repeteix en els sermons tercer i quart per al mateix diumenge de totes les edicions incunables, que he pogut consultar a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona: Basel, 1488, Barc., Bibl. Univ., inc. 201 i Lyon 1490, Barc., Bibl. Univ., inc. 560/I. La diferència entre una versió catalana i una de francesa, és confirmada pel tema del sermó de Sant Andreu: al nostre ms., Apèndix, n. [18] i Inventari mateix número, diu així: Dives est in omnes qui invocant *illum*. En canvi, el dia 1 de desembre del 1416, dilluns de la primera setmana d'advent, predicava a Clermont-Ferrand, i Pierre Boniface, que hi assistia va agafar el tema d'aquesta manera: Dives est in omnes qui invocant *eum* (R. SÈVE: *St. Vincent Ferrier à Clermont*, dins «Mélanges d'histoire du Moyen-Age dédiés à la mémoire de Louis Halphen», París, 1951, p. 667). Aquesta versió ha passat als manuscrits derivats del que Brettle anomenà la revisió tolosana (p.e., Sémur, Bibl. Publique, 46, fol. 1) i a les edicions incunables.

[28] Feria II = Respicite et levate capita vestra (Luc., 21) fol. 161v[30].
[29] Feria III = Erit in terris pressura gencium (Luc. 21).[30bis].
[30] Feria IV = Apropinquat redempcio vestra (Luc. 21), fol. 173.
[31] In die sancte Lucie = Proposuit pro luce habere illam (Sap., 7,*10*), fol. 177[31].
[32] Sabbato = Apropinquat recempcio vestra (Luc., 21) 185[32].
[33] Dominica III adventus Domini = Cepit Jhesus dicere ad turbas de Johane (Matth., 11), fol. 189v[33].
[34] Feria II — de deffunctis = jam supra (fol. 197). [Fol 2].
[35] Feria III = Tu est qui venturus es: an alium spectamus (Matth., 11) fol. 197.
[36] Feria IV = Preparavit viam vite (Matth., 11) fol. 198v.
[37] Feria V = Renunciate Johanni que audistis et vidistis (Matth., 11, 4) fol. 198v.
[38] Feria VI = Sic nos existimet homo ut ministros (I Cor., 5, *1*) fol 199v[34].
[39] Sabbato = De virgine Maria jam sit. sermonis de ipsa supra sume quem volueris, 199v.
[40] Dominica IV adventus Domini = Ego vox clamantis in deserto (Joan., 1), fol. 199v[35].
[41] Feria II = Dirigite viam Domini (Joan., 1), fol. 204.
[42] Feria III = Parate viam domini (Luc. I), fol. 207v[36].
[43] Sermo Sancti Thome = Thomas, unus ex duodecim, qui dicitur Didimus (Joan., 21), fol. 212[37].
[44] Feria V = Medius autem vestrum stetit quem vos nescitis (Joan., 1, *26*) fol. 218v[38].

---

[30] Podria ésser una versió idèntica o diversa de la conservada a Morella, almenys fins al 1936, i no sé si salvada almenys en transcripcions de Manuel Betí, amb el títol: *Sermó de mestre Vicent fet en la Ciutat de Saragossa. Per què Jhesu Christ lexarà axí fer a sa guisa dels christians a aquell fill del diable antechrist. Respicite et levate capita vestra*. BETÍ, *Biblio. vicent.*, (cit. nota anterior), p. 139-140. El lloc, el dia i el tema són idèntics, és a dir, correspon al sermó fet a Saragossa el dilluns de la segona setmana d'advent del 1414, 10 de desembre. Fol. 163v: 8,1903, 120; FAGES, I, p.38. Fol. 167r: 6,1902, 156-157. FAGES, I, 45-46. CHABÀS dóna títol al sermó: Del antechrist (9,1903, 101).

(30bis) Chabàs recollí el foli on comença el sermó: f. 168 *(ibid.)*.

[31] Fol. 177v: 7,1902, 137; 182v: 8,1903, 116-117. FAGES, I, p. 39-40. Ibid. 169-170 dóna en traducció llatina els passos més significatius de tot el Sermó. Com a il·lustració dels *Dos sermones* (cit.nota 24), p. 422, hom va publicar la fotocòpia d'una pàgina corresponent al fol. 181v; essent aquells dos sermons d'aquest manuscrit, hom podria pensar que la pàgina fotocopiada també hi pertanyia; seria un error, car pertany al mss.277, i ja ha estat publicada a *Sermons* (cit. nota 3), vol. II, pàg. 119-120.

[32] Fol. 187: 7,1902, 427.

[33] Fol. 190v: 8,1903, 125; FAGES, I, 76.

[34] Fol. 195: 7,1902, 436-437.

[35] Fol. 202: 7,1902, 142.

[36] Fol. 209v: 9,1903, 97.

[37] Fol. 213v: 7,1902, 141; Fol. 218: 6,1902, 156; FAGES, I, 39. Ibid. p. 187-189 porta traduïts al llatí, els passos més interessants d'un sermó de St. Tomàs d'un ms. de València. És de l'antic 279?

[38] Fol. 219: 7,1902, 134; Fol. 220: 7,1902, 134; Fol. 222: 8,1903, 57.

[45] Feria VI = Omnibus hominibus Dominus prope est (Philip., 4), fol. 222v[39].
[46] In vigilia nativitate Domini = Inventa est in utero habens (Matth., 1), fol. 227[40].
[47] Sermo nativitatis Jhesu Xristi = Natus est nobis hodie Salvator (Luc., 2), fol. 232.
[48] Sermo sancti Stephani = Disputantes cum Stephano, non poterant resistere sapiencie et Spiritus qui loquebatur (Act., 6, *9* i *10*). fol. 238[41].
[49] Sermo sancti Johannis evangeliste = Exaltavit illum apud proximos suos (Ecli., 15), fol. 242v[42].
[50] Sermo Innocencium = Pueros percusserunt gladio et evasi ego solus (Job. 1), fol. 250v[43].
[51] Sermo sancti Thome de Conturbera = Ubi ego sum illich et minister meus erit (Joan., 12), fol. 257[44].
[52] Quinys continens faran los xstians el temps de Antexrist = Ecce positus est hic in nuinna multorum (Luc. 2) fol. 263[45].
[53] [46]
[54] Sermo circumcisionis Xpti = Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris (Tit., 3), fol. 274[47].

Acabaré amb algunes consideracions sobre el contingut del volum desaparegut i sobre alguna de les seves característiques.

El contingut, ja a primera vista, presenta clars tres grups: els sermons corresponents a les darreres setmanes després de Pentecosta; els de les quatre setmanes d'Advent; i els del temps de Nadal. Serien, respectivament, els nn. 1-19; 20-40; i 41-54.

El grup de les darreres setmanes abans d'Advent presenta algun problema: comencem per la numeració dels diumenges: n. 1, post Pent. XXIIII; n. 6, Dominica XXV post Pent.; n. 13, Dominica XXIV. No cal cercar més, per afirmar que les denominacions no són les primitives, ans fruit de reelaboració per al servei del compilador. En mestre Vicenç, la numeració primitiva d'aquests diumenges és post Trinita-

39 Fol. 226: 8,1903, 122-123; FAGES, I, 37.
40 Fol. 227: 7,1902, 422-423; Fol. 231v: 8,1903, 41; FAGES, I, 64. (La referència a Tom. IX és errada; ha d'esser Tom. IV.) Traduït sencer al llatí i publicat pel mateix FAGES *ibid.* p. 193-194 i 195-203.
41 Conservat a TSS des del fol. 241, Ap. [48]. Un fragment, traduït al llatí, a FAGES, I, 212.
42 Sencer a TSS, Ap., [49]. Fol. 247: 8,1903, 122 i 8,1903, 293; Fol. 248: 8,1903, 121-122. FAGES, I, 35-37.
43 Sencer a TSS, Ap., [50]. Fol. 255: 7,1902, 136-137; FAGES, I, p. 38. Fol. 255v: 8,1903, 120; Fol. 256: 8,1903, 52-53.
44 Sencer a TSS, Ap., [51].
45 Sencer a TSS, Ap. [52].
46 Manca tota indicació a l'índex, però és certament per error, car no es pot dubtar de l'existència d'aquesta peça des del moment que és transcrita tota a TSS, Ap.[53] i Roc Chabàs en transcrigué els següents textos: Fol. 272v: 9,1903, 93-94; Fol. 273: 8,1903, 51. Traducció llatina dels paràgrafs principals a FAGES, I, 252-254.
47 Sencer a TSS, Ap. [54]. Fol. 280: 9,1903, 88; Explicit: Massó i Torrents (cit. nota 1) p.60-61.

tem; i també ací, on la temàtica de cada una d'aquestes tres setmanes (indicada per la cita bíblica recollida a l'índex del volum) segueix la distribució d'epístoles i evangelis tal com es trobava en aquell moment en el calendari i per tant en els llibres litúrgics dels dominics[48]. La «traducció» de diumenges post Trinitatem a diumenges post Pentecosten prova que la compilació era feta per a una persona que no formava part de l'ordre dominicà, més encara, que seguia un calendari normal: un rector de parròquia?

Com que no hi ha problemes d'encaix entre el primer grup i el segon, la datació i la localització les estudiaré després conjuntament.

I anem al segon grup. Igual com en el primer, hi trobem el seguici de sermons del temps d'advent, amb els corresponents sermons de sants intercalats —Cecília, Climent, Caterina, Andreu, Nicolau, Puríssima, Llúcia, Tomàs apòstol— tal com s'anaven presentant en el calendari. Ara bé, l'advent que ens presenta l'índex no és pas el més normal, car fa escaure Nadal en diumenge i per tant dóna tots els sermons corresponents a quatre setmanes senceres d'advent (recordem que Nadal es pot escaure des del dilluns després del quart diumenge d'advent fins al diumenge sobre). El compilador es va decidir per aquesta darrera hipòtesi, i ho féu, com després confirmarem, amb tota consciència, sabent el que es feia; ell volia tenir un «Advent predicat per mestre Vicenç», que li servís àdhuc per al cas extrem en què Nadal caigués una setmana després del quart diumenge d'advent.

Com se'n sortí? Tenia dues possibilitats: una de normal i una altra de més complicada. La senzilla era cercar una sèrie vicentina de sermons d'advent, corresponent a un any en què Nadal s'hagués escaigut en diumenge; ho féu i la trobà: era la de l'any 1412; però el sorprenent és que no la copià sencera, ans només la darrera setmana; les tres primeres, fins al quart diumenge d'advent, les copià d'una altra sèrie, dos anys posterior: l'advent de Saragossa del 1414. O potser es trobava copiant i adaptant al seu calendari no dominicà els sermons fets a l'Aragó a les acaballes del 1414, fins que arribà al quart diumenge d'advent, i ja es trobava al 23 de desembre; si continuava servint-se de la mateixa font, l'endemà ja li tocava el sermó de la vigília de Nadal i veié que el seu sermonari molts anys no li serviria; i optà per la solució òptima, la de

[48] Una distribució, notablement contemporània, d'epístoles i d'evangelis del missal dels dominics es pot veure, p.e., a la *Ordinacio fratrum ordinis predicatorum*, conservada manuscrita a Barc., Bibl. Univ., 856, fol. 1v-3v. Ara bé, els sermons 1-19 del nostre índex general corresponen exactament als textos bíblics assenyalats allí per als diumenges 23, 24 i 25 post Trinitatem. Àdhuc el sermó n. 19, que pel títol sembla que hauria de caure a l'advent, correspon, d'acord amb la seva col·locació en la setmana, a l'epíst. del diumenge 25 post Trinitatem: «Dominica 25. Je (remie) 23, b: Ecce dies veniunt dicit dominus. Finis: et habitabunt in terra sua» (l.c., fol. 3v). Una hipòtesi de treball: caldria estudiar la possible pertinència de la Bíblia a la qual va unida l'esmentada *Ordinacio* a mestre Vicenç Ferrer; tots els elements de judici hi encaixarien. És un volum manual, fàcilment transportable als viatges; l'escriptura és d'origen francès, gòtica, que coincidiria amb el punt de partida de l'activitat predicadora de fra Vicenç, Avignon; l'afegit amb l'*Ordinacio* sembla de mà del país: un home del país, dominic, feia servir aquella bíblia sobretot per a la predicació; la cal·ligrafia amb què és escrita l'*Ordinació* sembla poder-se col·locar a finals del XIV o començaments del XV. No seria impossible que fos la/o una de les bíblies que acompanyaven mestre Vicent i la seva Companyia i que ell alguna vegada havia brandat durant la seva predicació, p.e., a Salamanca. Podria haver romàs a Santa Caterina de Barcelona per mediació de fra Jofre de Blanes.

col·locar Nadal tan allunyat com fos possible, el diumenge sobre; cercà una sèrie vicentina que s'acomodés a aquesta hipòtesi i la trobà: la de València, dos anys abans.

Si es tractés d'una simple qüestió tècnica (la de cosir dues sèries de sermons, del 1414 i del 1412) no cal dir que hom s'inclinaria per la hipòtesi darrera; però resulta que el compilador no és un tècnic, ans un apocalíptic; ell també espera l'acompliment de les prediccions vicentines sobre la fi del món «tost, tost e ben tost» i en canvi veu que passen els anys i que «iam nuncius finis mundi mortus est in Betanya»[49]. Ara bé, és un fet que els seguidors apocalíptics de mestre Vicent tingueren una predilecció especial pels sermons de Saragossa[50]. Tant com sota l'opció a favor de la sèrie de Saragossa hi hagués una professió apocalíptica, la primera hipòtesi guanyaria en versemblança[(50bis)].

Ara bé, l'existència d'aquestes dues sèries (Saragossa, 1414-València, 1412) és indubtable. Els punts de referència, que són els sermons de sants, en una trama que

---

[49] La nota final, afegida al sermó 52, a la qual pertanyen les paraules transcrites al text, diu així: «Vide dictum sermonem et alium post illum qui dat racionem quare Deus permittat hoc fieri e per què se mirarà axí, que meravellat só com tant sófrigue quia nec fides nec veritas nec justicia Dei est in terra set abundancia iniquitatis est. Credo ego scriptor qui (sic) benefactum esset sequi consilium David prepara tibi ostiam psalm.

«Eligere montem cum tempore et victu et ibi domare paulatim carnem ut melius posset tunch sustinere tantum dolorem quia spectare punctum dicte nove, com se farà que si prens hun sach de pà no't durarà sinó XV dies et maxime et maxime que açò no's deu trigar car cent anys ha que's donà la sentència, ut habetur in legenda beati Dominici ordinis predicatorum et jam nuncius finis mundi mortus est in Betanya».

[50] L'aplegador de les peces vicentines dels mss. de Morella tenia un interès apocalíptic innegable: ultra els dos sermons dels quals he parlat a les notes 29 i 30, hi havia la *Littera missa sanctissimo in Christo patre(sic) et domino, domino Benedicto papa(sic) XIII* (Alcanyís, 27 juliol 1412) i encara la versió catalana de la mateixa, només conservada allí (cfr. M. BETÍ, *Biblio. vicent*, cit. nota 29, p. 137-138; sobre la versió catalana, cfr. Id., *ibid.* p. 134-136); algun altre text sembla tenir forta càrrega escatològica, p.e., el sermó sobre el tema «Ecce positus est hic in ruinam multorum», que es trobava en el mateix còdex 4, abans dels sermons de Saragossa (cfr. M. BETÍ, *ibid.*, p. 139). Dins d'aquest conjunt apocalíptic, els dos sermons de Saragossa eren significatius: entraven en un recull especialitzat, a la mateixa altura que la lletra a Benet XIII. Resta un punt obert: si València i Morella són la mateixa versió o versions diverses d'uns mateixos sermons fets a Saragossa: m'inclinaria a pensar que les versions són diverses.

[(50bis)] El sentit escatològic de la sèrie de Saragossa i en general de tot l'antic mss. 279 es confirma pel fet següent: Chabàs, al final del seu *Estudio* (cit. nota 6), dóna una llista d'11 *Sermones de S. Vicente sobre el juicio final* (9,1903, p.101). Dels onze, deu pertanyen al volum que estudiem ací i només un a l'actual ms. 279, fol. 81^v: feria VI (post Pentecosten). De les deu plagues de Pharaó e de la fi del món, ja editat a *Sermons* (cit. nota 3), vol. I, p. 197-208. Els del nostre volum són els nn. 8/15/20/21/27/28/29/30/32/ i 52. El lector ja s'haurà adonat que els nou primers són de Saragossa i només un de València. I ací tenim un criteri de caracterització dels diversos volums de sermons vicentins de València; a l'actual mss. 278, fol LXXXXVIIII, feria VI (post domin. XIV post Trinitatem — 9 setembre 1412?) hi ha el títol d'un sermó de fine mundi, el text del qual és saltat. El compilador de l'antic 279 sabia saltar-se algun altre sermó repetit, per exemple, de deffunctis (un dilluns) o de beata virgine (un dissabte), però no un sobre la fi del món, tot i que del 27 al 32 són gairebé tots del mateix tema; en canvi, el compilador de l'actual 278 se'n salta algun de la fi del món. Això dibuixa les diverses fesomies espirituals de dos compiladors. I encara una altra constatació: ni l'un ni l'altre no ens donen sèries primitives, ans només reelaboracions fetes sobre sèries primitives, i encara amb criteris de reelaboració molt diversos.

segueix el temps litúrgic post Trinitatem, d'Advent i de Nadal ens permeten de reconstruir el calendari del mes i de l'any (i per tant, del lloc) en què foren predicats. Cap dificultat, fins al quart diumenge d'advent, que cauria el 23 de desembre; però tres dies més tard, el dimecres que hauria hagut d'ésser sant Esteve, ens trobem que hem fet un salt enrera: és Sant Tomàs apòstol, 21 de desembre; som, doncs, en un calendari divers, el qual, d'altra banda, és el que encaixa amb les festes posteriors fins a cap d'any, en què s'acaba el volum. Tenim, doncs, cosides dues sèries de dos anys diversos. Afegiré, només, que decididament col·locaria el cosit de les dues sèries entre els sermons 40 (darrer dels de Saragossa, 23 desembre 1414) i 41 (primer dels de València, 19 desembre 1412). La raó és òbvia. Si continués la sèrie de Saragossa, el sermó n. 41 hauria d'ésser el de la vigília de Nadal, que en realitat només arribarà amb el n. 46. Per tant, el punt final de la sèrie de Saragossa és a l'acabament del n. 40.

La localització de les dues sèries a Saragossa i València respectivament no és cap novetat. Ja Roc Chabàs localitza a Saragossa el sermó de santa Caterina i el del primer diumenge d'advent[51]. Afegim-hi l'atribució explícita del mss. de Morella, per al sermó del dilluns després del segon diumenge d'advent, corresponent al nostre 28[52]. I en quant a València, el mateix Chabàs recull una indicació del nostre manuscrit relativa al sermó de sant Silvestre (el n. 53 de l'índex i penúltim del volum): «Fet en València any M CCCC XIII»[53].

La datació, que en part ja ve determinada per la localització, es precisa pel fet que l'ordre de les peces a l'índex correspon amb el calendari dels dos mesos finals dels anys 1414 i 1412 respectivament. El 1412, Pasqua es va escaure el 3 d'abril; a partir d'ací és fàcil de reconstruir el calendari: Nadal és diumenge, sant Tomàs apòstol el dimecres abans, igual com al nostre índex; de les festes de la setmana de Nadal no cal parlar-ne, car tothom pot fer personalment la prova; la disposició dels sermons 41-54 encaixa amb precisió en aquestes dues setmanes del calendari del 1412-1413 (cap d'any). En quant al 1414, venint dos anys després, Nadal s'esqueia en dimarts (Pasqua havia estat el 15 d'abril, l'Ascensió el 17 de maig, Pentecosta el 27 i el diumenge de la Trinitat el 3 de juny. Els diumenges 23, 24 i 25 post Trinitatem s'escaigueren respectivament els dies 11, 18 i 25 de novembre i els quatre diumenges d'advent els

---

[51] *Estudio* (cit. nota 6) 9,1903, p. 102 i 8,1903, p. 116. Les fonts històriques confirmen l'estada a Saragossa aquells mesos, p.e., darrerament M. R. Blasco Martínez: *Contribución a la historia del Convento de Predicadores de Zaragoza*, dins «J. Zurita. Cuadernos de Historia», 23-24 (1970-1971) p. 19: «Este prior (fr. Miguel de Azuara) recibió y obsequió a S. Vicente Ferrer que vino a Zaragoza en el mes de mayo y volvió a primeros de noviembre, quedándose a predicar hasta después de Epifanía de 1415».

[52] Vegi's nota 30.

[53] *Estudio...* (cit. nota 6) 9,1903, p.94. Remarquem, només, que com tantes vegades l'any és equivocat. Per sant Silvestre del 1413, mestre Vicent no era a València, ans a Mallorca; hi era, en canvi, el 1412, arribat del l'Aragó després de Casp. Al sermó de Sant Joan Evangelista (n. 49 de l'índex) hi ha el cèlebre pas intentant de justificar la sentència de Casp contra els partidaris del nét (il·legítim) de Martí l'Humà, l'infant Frederic de Luna, que ens porta altra vegada a poc després de Casp i a València, on l'infant residia en tant que hereu de les possessions patrimonials de l'àvia paterna, la reina Maria: el ducat de Sogorb. El pas ha estat recollit per Roc Chabàs, cfr. nota 42.

dies 2, 9, 16 i 23 de desembre. Tenint aquests punts de referència, sabem que sta. Cecília (22 nov.) s'escaigué en dijous, st. Climent, l'endemà, divendres, sta. Caterina (25 novembre) diumenge, st. Andreu (30 nov.) divendres, st. Nicolau (6 desembre) dijous, la Concepció, dos dies més tard, dissabte i Santa Llúcia (13 des.), dijous; és el que trobem en el nostre índex, sense ni una excepció[54].

Tenim, doncs, que l'antic volum 279 de la Catedral de València contenia reportacions dels sermons fets a Saragossa entre el 13 de novembre i el 23 de desembre del 1414 (nn. 1-40)[55] i dels fets a València entre el 19 de desembre del 1412 i el primer de Gener del 1413 (nn. 41-54). Però tenim quelcom més: l'autor de la recopilació valenciana era un home que es regia pel calendari litúrgic normal i intentà de traduir-hi els sermons post Trinitatem que no li encaixaven; era més o menys apocalíptic i volgué construir una recopilació que li servís per a totes les eventualitats, àdhuc per a l'any en què Nadal caigués en diumenge. La seva compilació respon a aquestes característiques.

APÈNDIX

Transcripcions Sanchis Sivera del volum de sermons desaparegut, conservades manuscrites:

(Coberta). Vol. IV. Cuaderno 2.° [*Talonari n. 16*]

[12] [Sabbato ante dom. ultimam post trinitatem]

Thema: Impleamini agnicione voluntatis eius (Colos., 1, 9) [fol. 65, perdut, així com els fols. 66, 67 i 68 gairebé tot. La transcripció salvada comença amb les darreres frases del fol. 68ᵛ, així: *(Tal. 16, full 100)*]:

Inc.: ... e fa bona vida e les gens ne dien bé Oo com se'n alegra Deus axí ho dirà. Ítem, del prevere jugador o bevedor de tavernes e no (fol. 69)...

Expl.: e açò vol nostre senyor Déus de nosaltres: veus ací totes les voluntats, et ideo tema: Impleamini etc. *(Tal. 16. fol. 94).*

[13] Dominica XXiii·i (ulti ante Adv.). De sancta Caterina *(Tal. 16. full 93):*

Thema: Profert de tesauro suo, nova et vetera. Habetur verbum istud originaliter Mact. capitulo XIIII°, et recitatum est estatim in Evangelio hodierno.

Inc.: El nostre present sermó serà de aquella molt exellent e gloriosa verge e màrtir esposa de nostre senyor Jhesu Xrist

---

54 Aquesta forma de localitzar i datar a partir de la incidència de les festes de sants sobre un dia determinat dins del cicle temporal de l'any litúrgic ha estat conegut des de sempre i emprat per al reconeixement dels sermons de St. Vicent Ferrer (cfr. MASSÓ I TORRENTS, *Manuscrits* (citat nota 1) amb referència a la Quaresma del 1413, pàg. 63). Darrerament també l'ha aplicada Martí de Riquer per a la localització i datació de sermons vicentins fets al s. de França: *Fecha y localización de algunos sermones de S. Vicente Ferrer*, dins «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona,» 30,1963-1966,151-168. Però el prof. de Riquer introdueix d'altres pressupòsits que demanen una discussió més acurada.

55 A la sèrie li mancaven tres sermons: el del divendres 14 de desembre del 1414 (hauria d'anar entre els actuals núm. 31 i 32), que inexplicablement no sembla haver deixat cap rastre; i els del dilluns 16 i del dissabte 22 (números actuals 34 i 39) que deixaren el rastre del títol, encara que el text no fou copiat, per considerar que era repetit.

Exp. (Tal. 16, fol. 76): ...prengueren lo seu cors o portaren-lo al mont de Synaí e ere lluny de lla XIIII^a jornadas, e veus ací com senta Catarina profert de thesauro suo nova et vetera.

[14] Feria II — De deffunctis (al marge superior: Lyon f. 272). *(Tal. 16, full 75):*
Tema: Faciet judicium et justiciam in terra. — Verbum istud originaliter in libro Jere. prophe. capitulo XXIII^o(5), et recitative in Epistola currentis Dominice.
Inc.: Segons la missa dita per les ànimes de purgatori, semblanment serà lo sermó, de les condicions de les ànimes que passen de aquest món.
Exp. (Tal. 16, fol. 64): Veus per quinya manera la terra e purgatori és elegit a nosaltres a purgar nostres peccats.

[15] Feria III — (En quiny punt esta lo mon). *(Tal. 16, full 63):*
Tema: Testificor coram Deo (2^a ad Timoteum, capitulo IIII^o (1), etc.
Inc.: En la setmana passada, huy ha VIII. jorns, yo vos preyquí de la fi del món, donant-vos una clara experiencia com la fi del món sera tost e ben tost e fort cuytadament, e ara axí mateix vos ne darà altra, per ço que siats avisats...
Expl.: (Tal. 16, full 52): ...jas romp, jas trenqua. Ja som en la fi, e veus ací lo sermó complit.

[16] Feria IIII^a. Sermo dominice (Damunt: Rocab. I, 2^o p. fol. 614 v) *(Tal. 16, f. 51):*
Tema: Colligite que superaverunt fragmenta (Jo. capitulo VI( ) etc.).
Inc.: Segons sabets, Domingo propassat tot lo offici de la missa fou de madona sancta Caterina: per que romàs lo offici de la dominica, e ara huy fem lo offici de la dominica; e axí mateix serà lo sermó.
Expl.: (Tal. 16, full 38): ...e axí devem loar e beneir Deus al levar de taula, e veus lo sermó complit. Deo gracias.

[17] (Fol. 95 v.) In vigilia sancti Andree. De predestinacione *(Tal. 16, full 37):*
Tema: Ipse sciebat quid esset facturus. Johannis, capitulo VI, originaliter et in Evangelio currentis dominice recitative scribitur verbum istud.
Inc.: Aquest tema proposat me dona motiu de preycar a vosaltres de una materia soptil en teologia, la qual tot hom desige saber, ço és de predestinació e de presciència.
Expl.: (Tal. 16, fol. 26): ...e axí los qui son jovens no pensen esser vells que dien quan serem vells farem penitencia llavors se pensen que haurien mester brou de gallines, e los qui són vius demà seran morts etc. Explicit sermo.

[18] Sermo sancti Andree *(Tal. 16, full 25):*
Tema: Dives est in omnes qui invocant illum. Habetur verbum istud originaliter ad Rom. capitulo X^o et recitative in Epistola hodierna.
Inc.: La solemnitat e festa de aquest dia present ja sabets que és de aquell gloriós apòstol mossèn sent Andreu, e semblantment serà lo sermó.
Expl.: (Tal. 16, full 5): ...no vengar-se de sos enemichs, quia in paciencia vestra possidebitis animas vestras (Luc. 21,19). Plàcie a nostre senyor Deus etc.

[19] (fol. 110) (Foren fets en Saragosa) Sabbato primo adventus domini (*damunt:* Rocab. II, 2^a fol. 514). *(Tal. 16, full 4):*
Tema: Ecce dies veniunt, dicit dominus. Habetur originaliter in libro Jere. prophete, capitulo 33^o etc. Ave Maria etc.
Inc.: Aquesta paraula presa per tema e fundament de nostre sermó, és dues vegades recitada en la epistola del domingo corrent...
Expl. truncat (Tal. 16, full 1): Axí és de aquells qui són en peccat per lo qual...
(Talonari n. 20, full 21)

[48] [Sermo sancti Stephani = Disputantes cum Stephano, non poterant resistere sapiencie et Spiritus qui loquebatur (Act. 6, *9* i *10*), fol. 238].

Inc. truncat: ...e donchs digats quala és pus bella forma de foch o de home, mas val la forma humanal...

Expl. tal. 20. full 17: ...si algú ni ha qui haje mort son pare o fill o marit perdonats e pregats a Déus que perdó a aquells qui morts los han etc.

[49] Sermo Sti. Joannis Evangeliste *(Tal. 20, full. 16):*

Tema: Exaltavit illum apud proximos suos. Verbum istud habetur originaliter in libro Ecclesiastici capitulo XV° et recitatum est statim in Epistula hodierna.

Inc.: Yo de present volent-vos preycar de aquell gloriós evangeliste moser sent Johan del qual és tota la solemnitat e festa de huy...

Exp.: (tal. 20, full 3): ...e axí passa totes les places fins als cherubins als peus de la verge Maria. Oo quina honor: Cuando procedeban (ad portam civitatis in platea, parabant mihi cathedram) (Job 29 (7)) ergo exartavit illum etc.

[50] Sermo Innocencium (Marge superior: Roc. 72). *(Talonari n. 1, full 100).*

Tema: Pueros percusserunt gladio et evasi ego solus. (In libr. Job, capitulo primo (17) etc.

Inc.: Huy segons la solemnitat de santa mare església yo e a preycar de la mort e martiri dels sants innocens que lo rey Herodes per enveja que havia de Jhesu Xrist matà; pens que serà matèria etc.

Expl.: (Tal. n.1, full. 88): Al propòsit be que aquests innocents foren morts, mas no portaren la iniquitat del pare, que no foren dapnats ne punits, que en paraís entraren e són ara, mas los pares a infern e axí açò és punició etc.

[51] Sermo sancti Thome de Cantorbera *(Tal. n. 1, full. 87).*

Tema: Ubi ego sum illich et minister meus erit. Joannis c.XII originaliter et in Evangelio hodierno scribitur verbum istud.

Inc.: Axí com la present solemnitat és de mosèn sent Thomàs de Contorbera, axí serà tot lo nostre sermó.

Expl.: (tal. n. 1, full. 77): ...Beati qui persecucionem paciatur propter justiciam Mat. V capítulo, no diu propter fidem. Fe és una virtut teologal singular e justicia és virtut general etc.

[52] Quinys continents faran los xristians el temps del Antechrist *(Tal. n. 1, full 76).*

Tema: Ecce positus est hic in ruina multorum. Habetur verbum istud originaliter Luc. 2° capitulo et recitatum est statim in Evangelio hodierno.

Inc.: Yo pensant fer a la devoció de molts que no foren l'altre jorn al sermó que fiu de Antexrist e de la fi del món, ara a present he a començar a la matèria de aquell...

Expl.: (tal. n. 1, full 67): ...Deponentes omme pondus... Jhesum (Ad hebreos, XII° capitulo) plàcia a nostre senyor déus etc. (Segueix una nota del scriptor en la qual es meravella que trigui tant la fi del món; s'acaba així: ...et iam nuncius finis mundi mortus est in Betanya».)

[53] Sermo sancti Silvestri *(tal. n. 1, full. 66).*

Tema: Gracia dei erat cum illo. Habetur verbum illud originaliter Luce 2° capitulo et recitative in Evangelio.

Inc.: Nostra preycació present serà de mosèn sent Silvestre, gloriós confesor de Jesuchrist e prelat molt excellent en la Església de Déu.

Expl.: (tal. n. 1, fol 55) ...per cert e exí apparellau-vos en tal manera que vos trop ben apparellats per a purguar contra ell. Pàrie a nostre senyor Déus etc. Fet en València any M.cccc.xiiii

[54] Sermo Circumcisionis Xristi *(Tal. n.1, full. 54).*

Tema: Apparuit benignitas et humanitas salvatoris. Habetur verbum illud ad Titum, capitulo 3°(4), et recitatum est statim in Episola hodierna.

Inc.: En aquest dia present, qui és cap e començament de any, santa mare Església fa gran solemnitat a festa de la sagrada circumcisió del Salvador i redemptor...

Expl.: (Tal. n. 1, fol. 43): Anit me vingué hun hom digne de fe e dix-me que era passat per lo carrer de sent Xrisptòvol e jugaven a daus en IIII[e] lochs e blasfemaven Déu. Quant yo hoc açò esclatar cuydí pel cor. Yo crit e cridaré tant com estaré en aquesta ciutat, yo descarregat ne só, e yo pens que recapte s'i darà e's corregirà aquest peccat (full 43) tant abhomibable: Si annunciabis tu eis ex me (Ere 33 capitulo (7)).

LA CORRESPONDÈNCIA DE JOAN MAÑÉ I FLAQUER AMB BENET DE LLANÇA, DUC DE SOLFERINO (1847-1862)

per Casimir MARTÍ

L'any 1974 vaig publicar a «Recerques» la ressenya de la correspondència de Pi i Margall (1824-1901) amb Benet de Llança, duc de Solferino (1822-1867)[1]. Entre altres coses, hi apareixia la data de les lectures pimargallianes de Proudhon, l'interès apassionat de Pi pel pensador francès, i el seu desig d'encomanar a Llança l'entusiasme pel sistema proudhonià.

Benet de Llança, que abans de contreure matrimoni, l'any 1849, amb Maria de la Concepció Pignatelli, duquessa de Solferino[2], figura en les cartes de Joan Mañé i Flaquer com a «Oficial del Ministerio de Instrucción», a Madrid[3], mantingué correspondència amb altres personalitats notables, com per exemple l'escriptor Pau Piferrer (1818-1848), el canonge de Barcelona Francesc Puig i Esteve (1812-1885) i l'home de teatre Manuel Tamayo i Baus (1829-1898). Tots aquests epistolaris, juntament amb altres de relleu menor, constitueixen el fons Benet de Llança a l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona.

De la correspondència entre Mañé i Flaquer i Llança, s'en conserven un telegrama[3 bis] i cent quaranta dues cartes, més o menys extenses, i de temàtica variada, que va des de la simple nota circumstancial escrita cuita-corrents, tot anunciant una entrevista immediata, fins a cartes informatives d'esdeveniments de la vida barcelonina, passant per lletres dedicades totalment o en part a intercanvis sobre crítica teatral o literària, o de contingut autobiogràfic. Aquestes lletres autobiogràfiques permeten, entre altres coses, de donar dates concretes a esdeveniments de la vida de Mañé, que eren citats per Joan Maragall sense indicacions cronològiques precises en l'entrevista

---

1 «Recerques», 3 (1974), pp. 155-197.

2 *Ibíd.*, p. 156. Vg. les cartes de Mañé, de 4 i 13 d'agost de 1849, núms. 38 i 39.

3 Vg., per exemple, la carta de Mañé, de desembre de 1847, número 8, en la qual s'hi conserva l'adreça de Llança, amb la indicació del seu càrrec.

3 bis 26 de març de 1862, núm. 122.

que el poeta féu al periodista i en l'ampli escrit biogràfic datat el 24 de maig de 1911, del qual aquella entrevista és presentada com a apèndix, a les *Obres Completes*[4].

En la correspondència amb Benet de Llança, es manifesta la inestabilitat professional que Mañé patí fins que, als 30 anys, li fou encomanada l'administració dels béns de la família Brusi[5]. Pocs mesos després d'aquesta data tan important per a la vida de Mañé, l'estabilitat es consolidà quan l'agost de 1854 passà a dirigir el «Diario de Barcelona»[6]. Tal com ho explica Joan Maragall, «la revolució del 54 fou la que determinà la plena transformació del "Diari" en polític, i decidí el pervindre de Mañé»[7]. Mañé, com diu també Maragall, venia sostenint de temps enrera aquella opció empresarial. Antoni Brusi (1815-1878) es resistia al canvi perquè, sempre segons Maragall, que coneixia bé el tema, era poc aficionat a la política activa i perquè li repugnava per temperament l'estrèpit i la polseguera en què es debatia la política espanyola contemporània. La insistència de Mañé va aconseguir, en un primer moment, la publicació al «Brusi» d'unes revistes de premsa estrangera i també, després, interior. Mañé, que n'era el responsable, anà introduint en aquelles ressenyes uns comentaris breus per a orientar l'opinió del lector, i preparà així l'etapa en la qual el «Brusi» es presentà declaradament com a polític i donà entrada en el seu cos de redacció a personalitats de relleu, com és ara Duran i Bas (1823-1907), Reynals i Rabassa (1822-1876) i Coll i Vehí (1823-1876) que s'encarregaren de «l'exposició de la doctrina conservadora[8].»

Fins al desembre de 1853, quan Mañé assumí l'administració del patrimoni del Brusi, la correspondència amb Llança presenta el nombre de 80 cartes, una mica més de la meitat del total de l'epistolari. En aquest primer lot epistolar, es manifesten un bon seguit de dades autobiogràfiques d'interès. Allí hi apareix el cercle d'amics que constitueixen l'entorn més pròxim de Mañé: Pau Piferrer, Manuel Milà i Fontanals (1818-1884), Josep Semís (¿1818?-1849), Josep Coll i Vehí, Víctor Balaguer (1824-1901) —aquest, una mica més a distància, i en una altra constel·lació política— i, sobretot, Xavier Llorens i Barba (1820-1872), que devia passar moltes estones en companyia de Mañé, perquè és mencionat més d'una vegada com a present, mentre Mañé enllestia la correspondència amb Llança[8 bis].

Entre 1847 i 1853, Mañé exerceix funcions docents més o menys interines al Col·legi Barcelonès, a l'Institut de segon ensenyament de la capital catalana, i a la Universitat[9]. Durant aquests anys, Mañé té aspiracions d'obtenir una plaça fixa de catedràtic d'Institut en alguna petita capital castellana[9 bis], o de funcionari en alguna

[4] *Conversa amb D. Joan Mañé* i *Joan Mañé i Flaquer*, dins *Obres completes* (Barcelona, 1947), pp. 785-792 i 760-784, respectivament.
[5] Vg. carta de Mañé, de 22 de desembre de 1853, número 80.
[6] Vg. carta de Mañé, de 24 d'agost de 1854, número 97.
[7] *Loc. cit.* a la nota 4, p. 767.
[8] *Ibid.*, pp. 765 i 767.
[8 bis] Vg. les cartes núms. 9, 26, 29, i 30, 59 i 73, 129 i 142.
[9] Vg. les cartes núms. 1, 6, 7, 13, i 40.
[9 bis] Vg. les cartes núms. 1, 2 i 5.

biblioteca pública[10]. Simultàniament, Mañé va completant el seu expedient acadèmic, tot adquirint la titulació universitària capaç de consolidar les seves aspiracions docents[11], fa crítica teatral als diaris, i fins i tot prova d'escriure alguna peça per al teatre[12].

En aquesta etapa, l'amistat entre Mañé i Llança es manifesta, per part d'aquest últim, en favors que proporciona al seu amic des del seu lloc d'oficial del Ministeri d'Instrucció pública de Madrid. Mañé, per la seva part, practica envers Llança una fidelitat a tota prova, que fa del seu amic un confident dels problemes professionals que se li van plantejant, de certs estats interiors d'escepticisme i de desencís, i de les fatigues que experimenta en les seves funcions docents i en la seva tasca d'escriptor[13]. Aquesta amistat, que es nodreix d'un intercanvi abundant d'idees de crítica teatral, en particular a propòsit de les obres dramàtiques que Llança va escrivint, tingué moments d'enterboliment. En el primer d'ells, Mañé reconeix el seu protagonisme[14]. L'altre va ser provocat probablement per una excessiva acumulació de favors demanats per Mañé a Llança, en algun dels quals Llança es degué sentir manipulat[15].

Ve, a continuació, un segon bloc epistolar, dominat per les informacions que Mañé envia a Llança sobre la situació política i social de Barcelona durant els esdeveniments que precediren i acompanyaren la revolució progressista de juliol de 1854[16]. En aquelles cartes hi desfilen notícies de primera mà sobre la vaga obrera de març-abril de 1854[17], sobre el clima ciutadà a mig juliol d'aquell any, en produir-se l'aixecament progressista[18], sobre el còlera que va invadir la capital catalana els mesos de juliol, agost i setembre d'aquell any[19], i sobre la repressió consecutiva a la vaga obrera del mes de juliol de 1855[20].

L'últim conjunt de cartes pertany ja als primers tres anys de la dècada dels seixantes, i inclou notícies sobre la salut de Mañé i de Llança, en concret, sobre la necessitat de l'exercici físic i dels banys. Algunes de les cartes d'aquest període són dedicades a la retirada de Coll i Vehí de la redacció del «Diario de Barcelona»[21], al funcionament de l'Ateneu de Barcelona[21 bis] i a la preparació del viatge que Llança i Mañé van fer junts a Itàlia, l'any 1862[22].

---

10 Vg. les cartes núms. 50, 59, 60 i 61.
11 És el tema de la majoria de les cartes de la primera etapa, fins a 1853.
12 Vg. les cartes núms. 9, 12 i 27.
13 Vg. les cartes núms. 19, 40, 80, 81 i 118.
14 Vg. la carta núm. 1.
15 Vg. les cartes núms. 8, 27, 31, 32, 33 i 34.
16 Vg. les cartes que van del núm. 80 al núm. 101.
17 Referències sobre aquesta vaga a Josep BENET i Casimir MARTÍ, *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el bienni progressista*, vol. I, Barcelona, 1976, pp. 238-241.
18 *Ibid.*, pp. 290 i ss.
19 *Ibid.*, pp. 424-428, 468-475 i 498-501.
20 *Ibid.*, vol. II, pp. 7 i ss.
21 Vg. les cartes núms. 114, 115, 116, i 117.
21 bis Vg. les cartes núms. 104 i 105.
22 Vg. les cartes núms. 121, 123, 124 i 125.

A propòsit dels banys russos i de l'afició que Mañé tenia per temes relacionats amb la salut —tal com apareix en les cartes que Mañé dedica al còlera de Barcelona, de 1854[23], i a les experiències anticatarrals de La Puda[24]— Maragall recorda que la cura que Mañé tenia de les seves pròpies malalties arribà «a fer-se popular i quasi llegendària» entre els seus contemporanis. En concret, Maragall parla del «bany diari d'aigua freda, havent molts matins d'hivern de trencar el glaç de la banyera per a ficar-s'hi[25].»

En aquest últim bloc de cartes, s'hi destaca la del 20 de desembre de 1861[26], que presenta una descripció d'aspectes importants de la personalitat de Mañé, i és un model de senzillesa, de sinceritat i de penetració. Diu, en efecte, que en ell domina el factor poètic sobre el racional, i que, en virtut d'això, serveix poc per a estudis filosòfics i seria un mediocre home d'Estat. Reconeix, a més, que les seves armes persuassives, en periodisme, són la imaginació i el sentiment: *«Como nuestro pueblo es meridional, cuando le conmuevo, cree que le convenzo»*. I confessa, finalment, que des de petit ha viscut les dues terceres parts del dia en un món imaginari, i que el baixar a tocar de peus a terra li ha comportat sempre un sofriment. *«Por esto* (...) —explica— *hubiera tirado mil veces la pluma de periodista, a no alentar todos los días mi caído espíritu con la lectura que hago* todos los días *de alguna obra de imaginación.»*

Un tret final de la personalitat de Mañé, que la seva correspondència amb Benet de Llança posa al descobert, és el de la seva posició religiosa en el terreny de la ideologia. Ja Joan Maragall havia subratllat els contactes de Mañé amb el corrent catòlico-liberal europeu, i en concret la seva concurrència als famosos congressos de Malines[27]. En la correspondència amb Benet de Llança apareix que, ja l'any 1854, Mañé no es privava de mantenir distàncies amb els ultramontans, amb la *«gente de sacristía»*[28]. I, més endavant, en la carta de 6 d'agost de 1861, es presenta com a tributari de la ideologia del «Correspondant», que el grup catòlic-liberal de Montalembert editava a París[29]. Aquestes fidelitats ideològiques el van induir a publicar a Barcelona el fullet de Mons. Dupanloup, bisbe d'Orléans, que pretenia endolcir la contundència ultramontana del *Syllabus* de Pius IXè[30].

De tot aquest material epistolar de Mañé i Flaquer, en donarem a continuació una notícia detallada, tot presentant una síntesi del contingut de cada carta. A més a més, aquells paràgrafs que tinguin un marcat interès biogràfic o històric, els trans-

---

23 Vg. les cartes núms. 95, 96, 97, 98, i 99.
24 Vg. les cartes núms. 107 i 112.
25 *Loc. cit.* a la nota 4, pp. 766-767.
26 Núm. 118.
27 *Loc. cit.* a la nota 4, p. 769.
28 Carta de 17 de març de 1854, núm. 84.
29 Carta de 6 d'agost de 1861, núm. 109.
30 D'aquest fullet, del qual Mañé en va fer tirar 7.000 exemplars, en parla en una carta que dirigí a Montalembert, el 6 de març de 1865. Vg. Roger AUBERT, *Monseigneur Dupanloup et le Syllabus*, dins «Revue d'Histoire Ecclésiastique» 51 (1956), p. 879, nota 1. Mañé, per la seva part, va participar en el segon Congrés de Malines dels catòlics liberals europeus, l'any 1864. De la seva assistència en són testimoni les cròniques que va publicar a «La Cruz» 2 (1864), pp. 221-248.

criurem literalment. L'ordre que seguirem en aquesta ressenya serà normalment el mateix en el qual aquesta correspondència és catalogada a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Només alterarem aquest ordre quan en aquella catalogació no hagi estat respectada la successió cronològica. Al final de tot, a partir del número 128, hi ha les cartes de les quals no consta amb prou seguretat la data que hi correspon.

1

Datada a Barcelona, el 14 d'octubre de 1847[31]. Mañé envia a Llança un expedient, acompanyant la sol·licitud d'una càtedra a Cadis. Fa al·lusió a «rencillas, hijas más de mi corta edad y escasa experiencia, que de mi caràcter», que devien haver enterbolit la seva relació amb Llança. Mañé espera merèixer la seva estima, tota vegada que ha guanyat l'amistat de Piferrer, Llorens, Milà i altres, que són amics de Llança. Mañé s'ofereix a Llança per tot el que pugui fer «como articulista de teatros en el Brusi [i] como profesor del Colegio Barcelonés»[32]. Notifica el seu domicili, c. Alba, 14.

2

Datada a Barcelona, el 20 d'octubre de 1947[33]. Mañé ha enseñat a Piferrer la resposta de Llança. Piferrer i Mañé s'han posat d'acord en la conveniència de demanar per a Mañé la càtedra de Conca o de Terol, o la d'una altra localitat semblant: «mi objetivo es vivir aislado, separado de toda relación, para dedicarme con asiduidad al estudio, pero preferiría un pueblo en el que se hablara bien el español». Mañé fa esment d'altres documents que podria haver enviat per tal de donar suport a la seva sol·licitud:

> «Un oficio de la Academia de Tarragona, nombrándome examinador de primera educación, y certificaciones de sobresaliente en matemáticas, química, física, mineralogía (...). He escrito en una porción de periodicuchos, que sería mengua y no mérito nombrarlos; en el Brusi escribo hace un año los artículos de teatros, y en "La Discusión[34]" tenía a mi cargo la *Crónica científica*. En el mismo periódico habrás visto mis artículos *Reseña histórica de las ciencias naturales* (...).»

---

[31] B. Ll. I, 86.

[32] Del «Col·legi Barcelonès», en diu Joan Maragall:
«En Piferrer era professor de Retòrica en aquell famós Col·legi Barcelonés, constituït per accions entre lo millor de Barcelona, per a educar-hi els nois que pujaven; pero havent-se-li fet aquest lloc incompatible amb la seva càtedra oficial de la mateixa assignatura en l'Institut Provincial, i sabent com en Mañé necessitava guanyar-se la vida (...) li oferí que el substituís en aquell Col·legi.» (*Loc. cit.* a la nota 4, p. 762). Maragall explica a continuació l'anècdota de la primera classe donada per Mañé, inexpert i poc informat sobre la matèria. Vg. la carta núm. 7.

[33] B. Ll. I, 87.

[34] Joan Maragall parla de «La Discusión», dirigida per Pau Piferrer. *Loc. cit.* a la nota 4, p. 762.

Piferrer li ha parlat d'un drama, escrit per Llança, «imitando la escuela alemana». Mañé pregunta si als Instituts es cobra tot el sou prescrit, puix li han dit que a Tarragona només cobren 1.000 rals anuals:

«Ya ves que tendría muy poca gracia hacer cien leguas para cobrar esa miseria.»

3

Datada el 27 d'octubre de 1847. Sense esment de lloc[35]. Mañé envia més documentació, probablement una sol·licitud per a optar a una regència de càtedra. Milà l'ha instat a tramitar-la. A aquesta sol·licitud, Llança ha d'ajuntar un títol de regent de càtedra d'Institut i un ofici de la «Sociedad económica» (d'amics del país), que Mañé ja ha enviat amb anterioritat. Mañé demana informació sobre l'existència, en alguna Universitat, d'alguna vacant de la plaça «de regente agregado perteneciente a la sección de *Economía Política*».

4

Sense indicació de lloc ni de data[36]. Mañé torna a enviar documentació. Diu que ha rebut notícia que Piferrer era al llit malalt. Demana confirmació.

5

Sense indicació de lloc ni de data[37]. Mañé segueix ocupat en la qüestió del seu destí professional:

«Hoy ha venido a verme Piferrer, y me ha dicho que convendría obtuviese la cátedra de Pamplona (...). A mí me convendría más Cuenca, pero como esto parece entra en los planes de pasar Piferrer parte del verano próximo en las Vascongadas, desearía procuraras lo de Pamplona, pues ante la voluntad de nuestro amigo se doblega la mía, o más bien la suya la tomo como propia.»

Torna a adjuntar documentació.

6

Sense indicació de lloc, 12 de novembre[38]. Mañé manifesta el seu agraïment a Llança:

[35] B. Ll. I, 88.
[36] B. Ll. I, 89.
[37] B. Ll. I, 90.
[38] B. Ll. I, 91.

«¿No es verdad que un día pondrás a prueba mi gratitud, que no me negarás el dulce placer de pagarte tamaño beneficio?»

Mañé pregunta a Llança per la seva situació al Ministeri d'Instrucció Pública. Anuncia que ha estat nomenat regent de càtedra[39].

7

Datada a Barcelona, 5 de desembre de 1847[40]. Mañé anuncia que, en l'espai de vuit dies, han mort la seva mare i la seva germana. Fa referència al seu nomenament com a regent de càtedra:

«El *Boletín* de instrucción trae el nombramiento de los demás regentes, y el mío no. Ignoro el por qué.»

Mañé va haver de regentar la càtedra de Milà, en la seva absència. El rector de la Universitat de Barcelona ha elegit Mañé, entre quatre altres, com a secretari de l'Institut. Pren possessió del càrrec de director del Col·legi Barcelonès:

«Ayer me hice cargo de la dirección del Colegio Barcelonés, el primero de esta capital, y ha sido no tan sólo sin solicitarlo, sino siendo muy rogado por parte de la junta. Ya ves, pues, que esto me coloca en primera línea en esta ciudad, y a una altura a que jamás soñara llegar por mi corta edad y mis escasísimos conocimientos (...). En adelante, dirígeme las cartas al Colegio, porque paso a vivir allí[41].»

Mañé recomana un amic, Semís[42], a Llança, i li dóna records de Figuerola[43].

8

Sense indicació de lloc, ni de data[44]. En canvi, hi ha posat en llapis, amb posterioritat: «diciembre de 1847». Mañé demana excuses a Llança per haver-li recomanat Semís. Informa, a més, que al Teatre Principal de Barcelona —«que está para quebrar», diu— hi han representat una peça que Mañé va escriure en prosa, i que un altre, que no designa, li va posar en vers. Mañé es manifesta cofoi, perquè el públic va

---

39 Vg. la referència a aquest nomenament en la carta següent. Deu ser la càtedra de Piferrer a l'Institut. Vg. Joan Maragall, *loc. cit.* a la nota 4, p. 763.

40 B. Ll. I, 92.

41 Vg. nota 6. Va succeir en el càrrec al P. Mestres. Vg. Joan Maragall, *loc. cit.* a la nota 4, p. 763.

42 Josep Semís i Mensa (¿1818?-1849).

43 Laureà Figuerola i Barrau (1816-1904).

44 B. Ll. I, 93. Al revers de la carta, hi ha l'adreça de Llança: «Sor. D. Benito de Llanza. Oficial del Ministerio de Instrucción. Madrid».

aplaudir, i la peça no s'havia presentat amb el nom de l'autor[45]. Mañé s'encarrega de les classes de retòrica de la Universitat.

9

Sense indicació de lloc, però datada el 18 de gener de 1848[46]. Mañé anuncia que Piferrer li ha escrit o li escriurà, i que també Llorens li enviarà una carta. Parla de la peça teatral que va composar; li han imprès i la hi enviarà:

«¿Sabes por qué me arriesgo a escribir para el teatro? Porque hace un año que estoy sentado en el banco de la crítica, porque esto me ha enseñado que un drama puede cumplir con todas las condiciones literarias, y carecer de efecto teatral, y este efecto no lo enseñan todos los autores del mundo (...). Ahora estoy trabajando en una pieza de dos actos (...), en vista del buen éxito de la primera (...). Tengo también ideado el plan de un drama en cinco actos, imitación de los del norte, que lo escribiré solo (...). De este proyecto no he hablado a nadie ni hablaré más que a tí, pues quiero que sea mi obra maestra.»

«Hoy 19. Llorens me ha hecho aguardar hasta mañana a enviarte ésta, con el fin de incluirte él una. Veremos si cumple como hoy.»

Mañé anuncia que li envia dos exemplars de «Los quid-pro-quos»[47].

«Hoy 20. Por fin he tenido que coger a Llorens por la oreja para llevarlo a la secretaría del Instituto, y hacer que allí escribiera las cuatro líneas que incluyo.

«Ayer estuvimos casi toda la tarde juntos, y parte de la noche, Llorens, Piferrer y yo. Tratamos juntos un asunto para mí de sumo interés, y resolvióse que te consultara. Es el caso que yo no tengo abonado curso alguno de filosofía, y no obstante, según el nombramiento debido a tu bondad, he de ser licenciado en el término de tres años. De los estudios especiales que he hecho, me sobran aún materias para completar las que exige el plan moderno de filosofía. Pero son cursos privados, y éstos no se abonan. Se expidió una Real orden señalando el término de seis meses para abonar los cursos privados. Pero entonces no pensaba yo seguir esta carrera, y no me cuidé de hacerlo. Esto entendido, habíamos pensado hacer una solicitud al gobierno, diciendo que no habiendo podido aprovechar el plazo que él fijó, por no permitírmelo mi falta de salud, se sirva concederme el que me presente a sufrir los ejercicios para el bachillerato. A esta solicitud, acompañaría las certificaciones de curso privado y otra del médico. Al mismo tiempo me ofrecería a sujetarme al examen según el reglamento último. Si te parece, podría alegarse también que es para cumplir la obligación que S.M. me impone en el nombramiento. Creo que no deberían negar esto, por no incurrir en un contrasentido, pues tal es el que yo sea apto para hacer bachilleres, o formar terna en los bachilleratos, como me sucede ahora, y no sirva para ser recibido de bachiller.»

---

[45] Es deu tractar de la peça que, a la carta següent, anuncia que li envia, *Los quid-pro-quos*.
[46] B. Ll. I, 94.
[47] Vg. nota 45.

Mañé comunica que li ofereixen la direcció d'un diari:

«Me están jeringando hace tiempo para que me encargue de la dirección de un periódico político-puritano. Estas gentes se figuran que el que hace artículos teatrales debe entender de todo.»

10

Sense indicació de lloc[48], «Hoy, 17 marzo 1848». Segueix el tema de la qualificació professional de Mañé:

«He resuelto, en vista de lo que me dices en la tuya, no hacer la solicitud para pasarme bachiller. Esperaré a que pasen los tres años, y entonces, para que se me conceda, alegaré todos los méritos que en ello haya contraído. Interín, el rector puede ser jubilado, o cosa peor, y entonces es probable que con otro se logre mejor partido. Hasta ahora se me ha hecho entrar en terna para 5 o 6 bachilleratos: yo lo acepto para alegarlo cuando llegue el caso. Si algún día se ofrece alguna coyuntura, espero que me lo avisarás.»

Mañé anuncia la suspensió de pagaments del Liceu, i que es parla de la fallida d'aquella institució per 150 mil duros: «no obstante —diu— lo más probable es que se arregle todo». Informa, a més, que va fer una crítica negativa del drama *Borrascas del corazón*, de Rubí[48 bis].

Torna a parlar de l'assumpte Semís:

«Ayer me entregó Semís la adjunta solicitud, con encargo de Piferrer para que te la incluyera, a fin de que acompañes a ella los documentos que entraña la otra, y procures *tan sólo* darle curso. (...) Semís ha podido, por empeño nuestro, entrar en la redacción del Brusi, lo que le vale unos 5.000 reales por ahora. Esto, por el momento, le salva la vida.»

Mañé torna a informar que li ofereixen la direcció d'un periòdic polític:

«Yo no acepté, porque me repugna la política, y sobre todo porque no es análoga a mis estudios. Viendo la apurada situación de Semís, admití lo que tantas veces había rehusado (*sic*), para alcanzarle una plaza de redactor principal. Hice proposiciones, y mañana, según me avisó el comisionado de la empresa, se dejará ver conmigo para tratar el asunto. Si eso se verifica, lo que no desearía, los deseos de Semís pueden quedar satisfechos.»

11

Sense indicació de lloc[49], «Hoy, 18 mayo 1848». Mañé diu que ha llegit el drama de Llança *Adriana*[50], i que, a la vista d'aquesta obra, renuncia a pensar en una

---

48 B. Ll. I, 95.
48 bis Ha de tractar-se de Tomàs Rodríguez Rubí (1817-1890).
49 B. Ll. I, 96.
50 El títol sencer és *Adriana Borgia*.

obra seva, *Capitán de bandidos*, que només podria ser «un pálido remedo» de l'obra de Llança. Del drama *Adriana*, Mañé n'escriurà una crítica, i Piferrer una altra. El seu propi criteri, Mañé l'exposà a Piferrer, i al germà de Llança, Rafael:

«A no saber que es obra de Benito, diría que era la traducción de un drama de Víctor Hugo, hecha por un escritor no muy versado en el idioma.»

Mañé comenta alguns dels seus articles periodístics. Es presta a rebre a Barcelona la poetessa Avellaneda[50 bis].

12

Sense indicació de lloc[51], «Hoy, 13 de abril 1848». Mañé parla a Llança de crítica de teatre. Anuncia que encara és «en ciernes» el seu drama en cinc actes, i anima Llança a escriure literatura teatral:

«Para escribir, se necesita práctica sobre todo. Desde hace un año que empecé a escribir los artículos, encuentro en mí una diferencia capital. ¿Por qué no coges a Pi, y haces —como yo hice una temporada antes de publicar con Piferrer— que te corrija lo que vayas escribiendo?»

Fa referència a la crisi econòmica del Liceu:

«El Teatro del Liceo, después de haber sufrido una crisis terrible hasta el punto de suspender pagos y anunciar la quiebra, ha abierto una suscripción, que le facilitará el poder funcionar en el año cómico próximo.»

Mañé envia a Llança documentació pròpia per a tramitar a Madrid.

13

Sense indicació de lloc[52] «21 de junio». En llapis s'indica l'any: 1848. Mañé manifesta preocupació per la salut de Piferrer:

«Estos días, cuantos nos interesamos por la salud de Piferrer hemos estado con vivos cuidados. La fatiga consecuente al fin de un curso y el cambio de estación le postraron de tal manera que nos puso a todos en alarma. Ahora, si bien ha salido de aquel estado peligroso, dista mucho de gozar cabal salud. Luego que sus fuerzas se lo permitan, saldrá para La Puda (...). Dios quiera que le sea posible recobrar su tan decaída salud.»

[50 bis] Gertrudis Gómez de Avellaneda (1814-1873).

[51] B. Ll. I, 97.

[52] B. Ll. I, 98. La carta porta un membret, que diu: «Colegio Barcelonés. Antes Instituto». Al revers de la carta hi figura el destinatari i l'adreça: «Sor. D. Benito de Llanza. Oficial del Ministerio de Instrucción y Obras Públicas. Madrid».

Mañé comunica que va llegint l'obra de Llança, *Adriana*, i que pren apunts de la lectura. Va a poc a poc, degut a les ocupacions escolars de la Universitat i del Col·legi Barcelonès. Informa, a continuació, de l'estat desesperat de Balmes[53]:

«Balmes se halla sin esperanzas de vida a causa de haber querido traducir su filosofía en latín con solos quince días.»

14

Sense indicació de lloc[54], «23 julio 1848». Mañé, a petició de Llança, informarà sovint sobre la malaltia de Piferrer. De moment, hi ha les notícies següents:

«La última consulta parece que ha convenido en que su enfermedad no es tisis, y sólo sí la misma que padecía, llevada a su más alto grado... Esto nos ha hecho concebir una esperanza muy débil, pues los demás males ofrecen ejemplos de curación, hasta en su último grado, pero no la tisis. — Hoy debe haber una consulta de mayor número de médicos. Te diré lo que hayan resuelto.»

A la postdata, comunica:

«Los médicos han declarado que la muerte de Piferrer es infalible y pronta.»

15

Sense indicació de lloc, «25 julio 1848»[55]. Mañé anuncia la mort de Piferrer:

«Amigo: Hoy a las 12 y 13 minutos de esta mañana ha expirado nuestro amigo Piferrer. Ha sido un día de desconsuelo para los amigos. Ha habido escenas desgarradoras. Yo no sé si vivo, o es un sueño lo que me pasa. Adiós. — Mañé.»

16

Datada a Tarragona, el 31 de juliol de 1848[56]. Mañé parla de la mort de Piferrer:

«Gran sentimiento te habrá causado su muerte, pero el que no ha sido testigo de las tristes escenas de los últimos días ignora lo que es sufrir. Todos los amigos del difunto parecen sombras errantes, y muchos de ellos han abandonado Barcelona, en cuyo caso

[53] Jaume Balmes i Urpià (1810-1848). Morí el 9 de juliol.
[54] B. Ll. I, 99. Al revers, també hi figura el nom del destinatari i la seva adreça, tal como s'ha transcrit a la nota anterior.
[55] B. Ll. I, 100.
[56] N. Ll. I, 101.

me encuentro yo. Cuanto veía, me recordaba ya al buen amigo, ya al literato, y esto había alterado de tal manera mi salud, que inspiraba serios temores a los médicos. A Llorens, estoy cierto que no lo conocerías si le vieras.

«La suscripción abierta en favor de su madre anteayer había producido ya 20.000 rs. y se espera que llegará a 40 mil. (...) En los últimos momentos se despidió de todos sus amigos, y no se olvidó de tí.»

Mañé anuncia que es prepara la publicació de les composicions inèdites de Piferrer, amb un retrat de l'escriptor difunt. «Milá escribirá el prólogo».

Fa uns comentaris sobre teatre, i parla de les seves gestions per tal d'aconseguir el títol de batxiller:

«A instancias del Rector, hice la solicitud para pasarme bachiller, y el día 27 salió para ésa bien informada, según me dijo el secretario general. El haberme decidido a dar este paso es porque, a Anglasell[57], regente agregado de Filosofía, que se hallaba en igual caso, le decretaron favorablemente, y sin grande empeño, según él mismo me dijo. Además, ya ves que no era cosa de desairar al rector, atendido su carácter, ni *(sic)* dejar de aprovechar su ofrecimiento, ya que él no hace muchos.»

Mañé demana a Llança la seva influència sobre l'objecte d'aquella sol·licitud.

17

Datada a Barcelona, 23 d'agost de 1848[58]. Mañé torna a evocar la mort de Piferrer. Notifica que Llorens és a Girona, on Mañé li envia una carta que Llança li ha inclós per a ell. Mañé diu de Llorens:

«Le ha afectado tanto a este chico la muerte de Piferrer, que todos estamos con cuidado por él.»

Mañé, tot recollint les reaccions de Llança, continua expressant les seves pròpies impressions:

«No me cabe la menor duda que te habrá causado gran dolor la muerte de Piferrer, pues, a no conocer el afecto que le profesabas, me lo probarían tus últimas cartas. No debes extrañarte de haber llorado, pues así como en física no se alcanza el vacío, en moral tampoco la absoluta insensibilidad. Yo, que entre mis amigos gozo opinión de no ser accesible a muchas debilidades humanas, y se me reputa de corazón esforzado, con la muerte de Piferrer he llorado como un niño en casa, en la iglesia y hasta en las calles. La insensibilidad es una bella ilusión hija del excesivo amor propio, como muchas otras.»

Torna a parlar de l'ajuda econòmica a la mare de Piferrer, de la publicació de les seves composicions inèdites, i de *Cap d'estopa*[59]. I afegeix:

---

[57] Ramon Anglasell i Serrano (1820-1863).
[58] B. Ll. I, 102.
[59] Obra del mateix Piferrer.

«Se ha recogido algo de lo que Piferrer tenía escrito para el 2.º tomo de Cataluña[60], pero yo soy el primero en aconsejar que no se suelte hasta que el truán *(sic)* de Parcerisa[61] le pague los atrasos y le dé algo por ello[62].»

Mañé parla del drama *Adriana*, de Llança, i del judici elevadament positiu que Piferrer n'havia fet. Manifesta interès per l'èxit de la sol·licitud que li havia enviat en la carta anterior. Comunica a Llança una entrevista amb Jaques[63], que també havia escrit un drama, de poca calitat, segons Mañé. Tracta del viatge de la poetessa Avellaneda a Barcelona, i de les aspiracions de Semís i Aguiló[64] a obtenir càrrecs de subbibliotecari.

18

Sense indicació de lloc, i datada el 3 de setembre de 1848[65]. Mañé explica la seva situació acadèmica, per tal d'aclarir la justesa de la seva sol·licitud del títol de batxiller.

19

Sense indicació de lloc, i datada el 6 de setembre de 1848[66]. Mañé torna a parlar de l'edició de les composicions inèdites de Piferrer. Lloa altra vegada l'*Adriana* de Llança, i arran d'un comentari de Llança, manifesta el seu propi estat d'esperit:

«Me hablas de escepticismo. ¡Ay!, amigo mío, te compadezco. Sé desgraciadamente lo que es, pues el círculo de mis creencias está muy reducido, lo que equivale a decir que mi vida moral está apagándose diariamente. Así que recuerdo gratamente como tú aquellas épocas en que, viviendo oscuro, no era envidiado de nadie, en que mis cortas relaciones no me proporcionaban ver la miseria de la vida, los efectos de las bastardas pasiones, y, en fin, aquellas épocas en que no había recibido crueles desengaños.»

Sobre Jaques[67], Mañé manifesta la seva satisfacció de coincidir amb Llança. Tot seguit exposa el judici que li mereix la seva pròpia capacitat crítica:

---

60 Es refereix a *Recuerdos y bellezas de España*, que va acabar Pi i Margall. Vegeu-ne referències a la correspondència entre Pi i Llança, a Casimir MARTÍ, *L'orientació de Pi i Margall cap al socialisme i la democràcia. La correspondència entre Pi i Margall i el duc de Solferino*, dins «Recerques», 3 (1974), p. 165.

61 Francesc Xavier Parcerissa i Boada, dibuixant, gravador i pintor, promotor de l'edició de *Recuerdos y bellezas de España* (1803-1876).

62 Es sobreentén, a la mare de Piferrer.

63 Probablement, es tracta de Joaquim Jacas, que també mantingué amb Benet de Llança una correspondència que es conserva als mateixos lligalls de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

64 Marià Aguiló i Fuster (1825-1897).

65 B. Ll. I, 103.

66 B. Ll. I, 104.

67 Vg. nota 63.

«Estoy convencidísimo que no sirvo para crear. Pero será por la costumbre de juzgar, o don natural, el caso es que he tenido mucho acierto en mis juicios, y si bien algunas veces he diferido de la generalidad, más tarde ésta ha venido a parar a mis opiniones. Y si algo me alegra de esta infalibilidad, que en nada me envanece porque es natural, y no obra mía, es porque he podido formar un buen juicio de tí.»

Mañé refereix que Avellaneda, la poetessa, tracta amb ell de l'edició de les seves obres. Notifica a Llança que li envia autògraf de Piferrer, i demana que Llança n'acusi rebut, perquè en el viatge hi havia un gran perill: «Si los matinés detienen el correo, dalo por perdido». Mañé comunica que Retés[68] l'ha invitat a anar a Madrid a fer carrera, i comenta:

«Por supuesto, yo le contesté lo que debía, esto es, que en Barcelona era algo, y en Madrid sería nada.»

Mañé insisteix altra vegada a rebre aclariments sobre les condicions acadèmiques per rebre el grau de batxiller.

20

Sense indicació de lloc, i datada el 19 de setembre de 1848[69]. Mañé s'alegra que Llança hagi rebut sense contratemps l'autògraf de Piferrer. Reitera el seu consell a Llança perquè faci pràctica d'escriure, i sotmeti l'escrit a la crítica aliena:

«Cuando Pi estaba en ésta, hizo esta especie de práctica con algunos jóvenes, y, me han dicho, con bastante resultado.»

Mañé comenta el cas d'un «pseudo-literato» que li va robar a Llança certes idees:

«Otro tanto me sucedió a[70] con Balaguer[71] en el plan de una obra, lo que me valió de Piferrer una seria peluca.»

Mañé notifica que Brusi[72], a qui pensava encomanar l'edició de les obres de la poetessa Avellaneda, ha caigut malalt. Quant a la perspectiva d'un trasllat a Madrid, Mañé comenta:

«No te alarmes por lo que te dije de ir a Madrid, pues no ambiciono tanto. Si alguna vez pienso literariamente en la Corte, es como los cristianos en el cielo, como el *non plus ultra* inalcanzable.»

En el text de la carta, i en la postdata, retorna el tema del reconeixement oficial dels estudis privats de Mañé, de cara a obtenir el grau de batxiller.

---

[68] Francesc Lluís de Retés (1822-1901).
[69] B. Ll. I, 105.
[70] Aquí hi manca el pronom «mí».
[71] Es tracta de Víctor Balaguer (18214-1901). Vg. les cartes núms. 22 i 23.
[72] Vg. carta núm. 23.

21

Sense indicació de lloc, i datada el 5 d'octubre de 1848[73]. Mañé torna a plantejar el tema del reconeixement oficial dels seus estudis. I fa una proposta:

«Ya que en provincia es cosa admitida que en la Corte con dinero todo se alcanza, mira si hay un medio de que esto se verifique en mi asunto. Tal vez uno de esos hombres que *saban ahont jau lo diapbla*, que en ésa los habrá, nos sacaría de apuros.»

22

Sense indicació de lloc. Al final de la carta, hi ha la data: 26 d'octubre de 1848[74]. Mañé es manifesta d'acord amb les gestions de Llança de cara al reconeixement oficial dels seus estudis. Comunica que s'ha entrevistat amb Pi, i han parlat llargament de Llança. Fa esment de la pròxima representació d'una obra d'Alba i Balaguer:

«Se ha anunciado para el lunes *Las cuatro barras de sangre*, por los SS. Alba y Balaguer. Siento que estos embadurnadores de papel hayan puesto mano a un argumento que tenías escogido. Si se imprime el drama, te lo mandaré para que veas cómo esos bárbaros degüellan nuestros recuerdos gloriosos.»

23

Sense indicació de lloc, ni de data[75]. Mañé anuncia la tramesa de documents de cara al reconeixement oficial dels seus estudis. Tot responent a Llança, manifesta les seves pròpies inclinacions literàries:

«Chico: no me has comprendido, o no me he expresado bien. ¿Puede ser clásico el que gusta de tu *Adriana*, el que se apasiona por *Schiller* y *Schakespeare (sic)*? En literatura, como en lo demás, quiero la libertad, pero no la anarquía. Idolatro las obras de Moratín, porque el clasicismo de las formas en nada perjudica el romanticismo del fondo. Pero si aquéllas sacrificaran éstas, las rechazaría. El romanticismo —y aquí está el error de muchos— es la expresión de sentimientos tiernos y de pasiones exageradas y monstruosas. Romántico es *El sí de las niñas*, *El médico de su honra*, *La esclava de su galán*, tu *Adriana*. Pero *La hermana del carretero*, *El campesino de S. Pablo*, y otras de esta *(sic)* jaez, no son más que abortos de aquel sistema literario.»

Mañé fa crítica literària de l'obra de Jaques[76], i es refereix a l'obra de Balaguer i Alba, citada en la carta anterior:

---

[73] B. Ll. I, 106.
[74] B. Ll. I, 107.
[75] B. Ll. I, 108.
[76] Vg. nota 63.

«Supongo que habrás recibido los dos dramas de Balaguer i Alba, con sus artículos correspondientes. Aquella semipolémica con Balaguer me ha dado más importancia que todos mis artículos juntos, y a él le ha undido *(sic)* por mucho tiempo. Al día siguiente de haberle contestado, le tuve a comer en casa rezando el *confiteor*.»

Mañé comunica a Llança que no ha tingut èxit en les gestions amb els editors barcelonins, per a la publicació de les obres de la poetessa Avellaneda.

24

Sense indicació de lloc, 6 de desembre de 1848[77]. Presenta el seu amic Coll[78], que va a Madrid a fer oposicions a la classe de Retòrica. Mañé en diu:

«Creo que te gustará su sencillo trato, a pesar de que tiene un fondo de conocimientos como haya pocos.»

Mañé es refereix al plagi del qual ha estat objecte el drama de Llança *Adriana*. y recomana que, quan es representi, es publiqui a la premsa un comunicat signat per persones que l'havien llegit amb anterioritat, denunciant aquell plagi. Coll estaba disposat a signar. Mañé lloa la novela escrita per Llança, inèdita, titulada *Luís onceno*. Mañé recomana un tal Pagés, del qual ja s'havia preocupat Piferrer.

25

Sense indicació de lloc, 31 de desembre de 1848[79]. Mañé manifesta el seu profund agraïment pels favors rebuts de Llança:

«La estabilidad que me da el título de bachiller para mi carrera me deja cuasi tranquilo para el porvenir. Deseo que sea grande para si un día puedo servirte de algo. Física y moralmente me has hecho un gran bien. Prescindiendo del beneficio positivo que cuanto has hecho me reporta, me has proporcionado una creencia, gran riqueza moral para el que tiene pocas. Creo en la amistad, a lo menos en la tuya. (...) Sin el título de bachiller, podía ya entrar en oposiciones, por ser regente de 2.ª clase según el plan antiguo. No lo hice por motivos largos de referir, y ahora no me arrepiento viendo el sesgo que ha tomado la cosa. Hay un empeño decidido en que el catedrático de Retórica sea un *dómine*, y así será. Yo tengo la nota de romántico y esto me inhabilita ante los hombres de las pelucas. Si los censores hubiesen sido como Milá, tal vez me hubiera echado al palenque. Lo siento porque tengo un curso brillantísimo este año. En general, estudian con afición, y me quieren mucho, pues les he explicado la Retórica tal cual la entiendo, tal cual la profesaba Piferrer, despojada de nombres y reglas tan insulsas como perjudiciales.»

---

[77] B. Ll. I, 109.
[78] Josep Coll i Vehí (1823-1876). Vg. carta núm. 37.
[79] B. Ll. I, 110.

Mañé treballa en l'arreglament d'un drama que li havien demanat cuita corrents, promet seguir llegint el manuscrit de *Luís XI*, de Llança. Promet enviar-li un tractat d'estètica, publicat per Milà[80].

26

Sense indicació de lloc, 13 de gener de 1849[81]. Mañé atribueix als matiners la suposada pèrdua d'una carta que havia enviat a Llança. Comunica a Llança que ja ha rebut el grau de batxiller. Insisteix en la seguretat que això li proporciona, i en l'agraïment que sent envers Llança.

Mañé ha arreglat el drama *Los siete pecados capitales*, per a la seva representació. Torna a explicar per què no es va presentar a oposicions, en termes similars a la carta anterior que devia ser la que suposava perduda. Li ha fet enviar el llibre de Milà sobre estètica. Torna a recomanar l'esmentat Pagés per a càrrec d'oficial de secretaria de la Universitat. Llorens, que és present mentre Mañé escriu, inclou un dictamen. A Mañé li han proposat que escrigui articles de literatura per a un nou diari.

27

Sense indicació de lloc, 20 de gener de 1849[82]. Mañé ha cregut endevinar símptomes d'irritació en la resposta de Llança a la carta que li havia enviat. Parla de les oposicions a les quals s'havia de presentar Coll:

> «Dentro de pocos días, van a empezarse las oposiciones. De haber sabido que Coll podía tomar parte en ellas, las hacía yo, pues esta consideración fue la que más me contuvo.»

28

Sense indicació de lloc, i amb la data al final de la carta: 7 de febrer[83]. Mañé assegura a Llança que li enviarà immediatament un article imprès i corregit.

29

Sense indicació de lloc, 17 de febrer de 1849[84]. Mañé lamenta que el drama de Llança no pugui ser representat en aquella temporada a Barcelona. El drama arreglat

---

[80] Es tracta del *Manual de Estética*, publicat el 1848.
[81] B. Ll. I, 111.
[82] B. Ll. I, 112.
[83] B. Ll. I, 113. Al revers de la carta, hi ha la designació del destinatari: «Excmo. Sor. Duque de Solferino, de S (u) A (migo)». Tot dóna a entendre que la carta va ser portada a mans, i que Solferino era a Barcelona.
[84] B. Ll. I, 115. A mà, hi ha escrit per Llança: «Contestada en 4 de marzo». B. Ll. I, 116.

per Mañé, *Los siete pecados capitales* va tenir «un éxito no muy bueno». Mañé relata una polémica seva sobre assumptes de teatre. Anuncia que ha publicat un article al nou diari «El Bien Público». «Llorens, que está presente, te saluda.»

30

Sense indicació de lloc, 7 de març de 1849[85]. Mañé s'estranya del silenci epistolar de Llança. Anuncia la seva intervenció en un altre diari, «El locomotor»,

> «en el que tendré una gran parte, si no le dirijo. Me dirás que estoy por todo. Hijo, es preciso aprovechar la ocasión. Ahora estoy de moda. Se trata de hacer una cosa decente, y he puesto tu nombre entre el de los corresponsales, para que lo seas de esa Corte. Tu nombre no ha de sonar para nada. Dirígeme las comunicaciones a mí, y no temas comprometerme. Como verás, el periódico no pertenece a ningún partido, y si se inclina a alguno es el puritano. Recibe los saludos de Llorens que está presente».

31

Sense indicació de lloc, 27 de març[86]. Mañé acusa Llança d'expressar-se, quan li ha contestat l'última carta, en un llenguatge estrany, diplomàtic, incomprensible, i fins i tot crudel. Fa una professió de total fidelitat a l'amistat mútua, i dóna a entendre el motiu de la irritació de Llança:

> «Cuando te dije que tu nombre figuraba entre el de los redactores, cometí un tropo, como cuando decimos *pintar un carácter,* en que para nada recurrimos al pincel. Quise decir solamente "te cuento en el número nuestros corresponsales". Por lo demás, tu nombre sólo figura entre la lista de los 18 o 20 que se envían a Madrid a los principales personajes del Congreso y a algunos de Palacio. Quise solamente, al hacerte la proposición, que supuesto que el periódico debe tener un corresponsal en la Corte, supuesto que, por circunstancias que no pueden decirse en un carta, el *Locomotor* debe ser el periódico que más importancia tenga en Madrid entre los de Barcelona, supuesto que el corresponsal se ha de valer de él para favorecer a sus antiguos y atacar a sus enemigos, y, en fin, viendo y creyendo que esta arma que debe estar en manos de otro, podía ponerla en las tuyas para que te valieras de ella como mejor te pareciera, atendidas todas estas razones te escribí en el sentido que lo hice.»

---

[85] Al revers, hi ha la designació i l'adreça del destinatari: «Sor. D. Benito de Llanza. Oficial del Ministerio de Instrucción Pública. Madrid». A mà, hi ha escrit per Llança: «Contesta (*sic*) en 20».

[86] B. Ll. I, 117. Aquesta carta, Mañé la va adreçar equivocadament a «Sor. D. Antonio Corbella, Puerto de Tarragona». En ser-li retornada, Mañé la va enviar al seu destinatari, Llança, amb aquesta advertència: «Mira cómo estaría mi cabeza el día que te escribí, que equivoqué los sobres, y envié ésta a Corbella, y seguramente la de éste a tí. Pon un sobre a la que hayas recibido, y envíasela. Tenemos denunciado el *Locomotor* del 31».

32

Datada a Barcelona, 13 d'abril[87]. Continuen els malentesos entre Llança i Mañé, que demana l'acabament de l'assumpte. Mañé anuncia que Semís ha estat viaticat, i demana que Llança comuniqui la notícia a Pi i a Coll.

33

Sense indicació de lloc, i la data, 23 d'abril de 1849, és consignada al final de la carta[88]. Els malentesos encara no s'han dissipat del tot. Mañé es troba abatut, per l'excès de treball i per la mort de Semís, i diu que ha de renunciar momentàniament a les tasques literàries:

> «Dentro de una hora la renuncia a la plaza de regente estará en manos del rector, como ya te lo habrás figurado. Si en mis últimos días me acosa la miseria, acudiré a algún amigo, si lo encuentro, y si no, al Hospital.»

El disgust pels malentesos amb Llança, arrenquen a Mañé aquestes exclamacions:

> «¡Ay! Los amigos que no mueren me abandonan, ¿Qué crimen habré yo cometido? Háme costado más lágrimas esta carta que la muerte de Semís, y me costó muchas.»

34

Sense indicació de lloc, i amb la data al final de la carta: 29 de maig de 1849[89]. Mañé al·ludeix a dificultats superades en la relació amb Llança:

> «No puedes figurarte con qué placer recibí la tuya del 14. Llorens es testigo de mi loca alegría. Un sueño me parece lo ocurrido, y sólo como sueño quiero recordarlo. Váyanse al diablo todas las rencillas. ¿Es posible que dos tan buenos amigos hayan de reñir nunca? No y mil veces no.»

Mañé expressa la quantitat de treball que li ha caigut damunt al Brusi, mentre l'amo és a prendre aigües. Treballa 11 o 12 horas diàries. Els seus plans per a l'estiu, eren:

---

[87] B. Ll. I, 118. El paper de la carta duu un membret: «Universidad Literaria de Barcelona. Instituto de 2.ª enseñanza». Hi ha també, al revers de la carta, la designació i l'adreça del destinatari, com a la nota 85.

[88] B. Ll. I, 119. De la mà de Llança, hi ha escrit: «Contestada en 14 de mayo». Al revers, hi ha la designació i l'adreça del destinatari, com a la nota 85.

[89] B. Ll. I, 114. Al revers, hi ha la designació i l'adreça del destinatari: «Sor. D. Benito de Llanza, Oficial del Ministerio de Instrucción Pública. Madrid». A mà, hi ha escrit per Llança: «Contestada en 2 de junio».

«Así que hayamos concluído los exámenes, iré con Llorens a La Puda, y después pasaré todos los días en el campo de Tarragona para ver si logro salir de esta postración en que vivo ha mucho tiempo, y que aumenta todos los días.»

Mañé pregunta a Llança pel seu drama *Adriana*, i li ofereix recomanacions per a gent ficada en teatres, Arjona y Catalina:

«Por Dios, no abandones tu *Adriana*. Tengo mucha fe en este drama. Balaguer ha escrito ahora *Julieta y Romeo* y sus personajes ni sombra son de los tuyos, ni todo el drama vale una de las escenas del tuyo.»

Mañé envía records a Pi i a Coll.

35

Sense indicació de lloc. La data és al final de la carta: «Jueves, 5 de junio[90]».

«Hemos tenido a Llorens enfermo de algún cuidado, de manera que hasta hoy no ha entrado en su habitación más que su familia y yo. El día 26, día de calor sofocante, tomó un helado, y por la noche le atacó una inflamación en el estómago que le ha tenido postrado algunos días. Ahora sigue bien, y esperamos que se levantará del lunes al martes.»

Mañé expressa la seva alegria «por tu próxima felicidad», diu, referint-se al matrimoni de Llança. I anuncia que al cap de pocs dies es dirigirà a La Puda o a Tarragona, i que, en aquest últim cas, anirà posteriorment a l'alta montanya amb Llorens i Coll.

36

Pel contingut de la carta, consta que Mañé és a Olot. Data: 17 de juny[91]. Mañé demana a Llança dos exemplars del drama *Centellas*. I es refereix al nomenament de Llança com a acadèmic[92].

---

[90] B. Ll. I, 120. La designació i l'adreça del destinatari, com a la nota 85.

[91] B. Ll. I, 121. De la mà de Llança, hi ha escrit: «Preparar la cuenta para Feliu. El acepte. Las varillas de las cortinas». La designació del destinatari és: «Excmo. Sor. Duque de Solferino, de S (u) A (migo), J. M. y F.». La carta degué ser duta a mans. Això indica que Llança era a Barcelona.

[92] Probablemente es tracta del nomenament de Llança com a Acadèmic de Belles Arts de Barcelona, al qual fa referència Pi i Margall en la seva carta a Llança de 31 de març de 1850. Vg. Casimir MARTÍ, *L'orientació de Pi i Maragall cap al socialisme i la democràcia. La correspondència entre Pi i Margall i el Duc de Solferino (1846-1865)*, dins «Recerques», 3 (1974), p. 172.

37

Sense indicació de lloc, 25 de juny de 1849[93]. Mañé es troba molt ocupat pels examens, com també Llorens. Anuncia que aniran junts ambdós a La Puda. Coll està malalt, i ha rebut la notícia «del tan suspirado nombramiento»[94]. El *Locomotor* i el Brusi han parlat del drama de Llança. Mañé espera la seva representació, i no dubta del seu èxit.

> «Con motivo de haber dejado gran parte del trabajo que me agobiaba ha mejorado mucho mi salud, de manera que han cesado casi del todo unos cólicos y vómitos muy frecuentes, que me tenían en un estado de abatimiento inexplicable. Dentro pocos (*sic*) días, saldrá para ésa una solicitud pidiendo licencia para los dos meses de vacaciones. Veremos si logro restablecerme del todo.»

38

Datada a Barcelona, 4 d'agost de 1849[95]. Mañé té altres problemes de salut:

> «Hace cerca un (*sic*) mes que me tiene fastidiado una inflamación de la glándula submaxilar. Después de cuatro aplicaciones de sanguijuelas, y qué sé yo cuántos miles de cataplasmas, sinapismos, etc., me tienes de la misma manera, con la cabeza como un monstruo.»

Mañé felicita Llança «en tu nuevo estado», y pregunta en la postdata «cómo he de poner los sobres en lo sucesivo», referint-se al tractament que li ha de donar, tota vegada que s'ha casat amb la Duquessa de Solferino.

39

Datada a Barcelona, 13 d'agost de 1849[96]. Mañé manifesta la seva satisfacció per la felicitat de Llança en el seu nou estat:

> «Si los títulos nuevamente adquiridos hubieran sido motivo para enfriar tu amistad, habría recibido un desengaño. (...) En los sobres de mis cartas irán los títulos que te corresponden. Ellos han de pasar por las manos de los carteros, de los criados, de gente, en fin, que necesita buen ejemplo, pues raras veces saben distinguir lo que va de un amigo a un servidor. Esto no te parecerá muy democrático, pero la práctica me ha enseñado que es lo más convincente. Dentro de la carta, en nuestros momentos de

---

[93] B. Ll. I, 122. La designació i l'adreça del destinatari, com a la nota 85.

[94] Es deu tractar de la càtedra que, l'any 1849, Coll i Vehí va guanyar a l'Institut de San Isidro, de Madrid. *Loc. cit.* a la nota 92, p. 190, nota 103.

[95] B. Ll. I, 123. La designació del destinatari, com a la nota, 91.

[96] B. Ll. I, 124. La designació del destinatari, com a la nota 91.

expansión, seremos, como debe ser, Llança y Mañé a secas. En los sobres, ante tus inferiores, siempre serás para mí el Duque de Solferino.»

Mañé anuncia que Coll ha sortit de Barcelona cap a Madrid:

«El te enterará de mi estado. Después de haberte escrito, el mal fue en aumento y tuvieron que hacerme una nueva aplicación de sanguijuelas, que tampoco pudo atajar los progresos del mal. Por fin, una nueva consulta decidió seguir un nuevo sistema curativo, y héteme ya que hoy podré salir, con permiso del médico, media hora a paseo.»

40

Sense indicació de lloc, 21 d'agost de 1847[97]. Mañé continua encara dèbil de salut. Però reuneix dades per a un treball de quatre o cinc articles sobre la decadència del teatre, que vol dedicar a Llança, si aquest ho permet. En una segona part de la carta, escrita el 22 d'agost, Mañé exposa els problemes que li planteja una Real Ordre sobre ensenyament, que pot suposar per ell «la condena a enseñar *per omnia secula* el *musa musae*»:

«Si puedo quedarme de regente, lo estimaré, pues prefiero 6.000 rs. ejerciendo las verdaderas funciones de regente que 10.000 haciendo de *dómine*. (...) Te repito que no has de poner en estas cosas gran empeño. Demasiado, excesivamente demasiado has hecho por mí, y ya que mis trabajos literarios, aunque trabajando mucho, pueden producirme para vivir, debo decírtelo con la franqueza de un amigo, para que te sirva de dato a fin de medir hasta qué punto te conviene gastar tu influencia, tan zarandeada por causa de mis pecados.»

41

Sense indicació de lloc, «6 de setbre.»[98]. Mañé s'excusa de no haver visitat Llança i la família.

«Es porque estando fuera Brusi y Balaguer, todo el peso del diario caía sobre mí. Ya habrás visto que me he duplicado publicando dos artículos algunos días. Generalmente salgo de la redación a las 11 de la noche.»

Mañé anuncia que anirà a veure Llança i la família l'endemà, «partiendo de ésta con uno de los primeros trenes». Li envia uns raïms de Torredembarra: «son de aquellas de que se hace el vino que probaste y que parece te gustó.»

---

97 B. Ll. I, 125. La designació del destinatari, com a la nota 91.
98 B. Ll. I, 221. La designació del destinatari, com a la nota 91.

42

Sense indicació de lloc, 21 d'octubre de 1849[99]. Llança deu ser a Barcelona, puix Mañé diu que passarà a saludar-lo. Mañé ha llegit l'obra teatral de Llança, i s'ha passat la nit en blanc. Augura un gran èxit per a l'obra.

43

Sense indicació de lloc, 2 de novembre de 1849[100]. Llança continua a Barcelona:

«Milà ha leído el drama. Hoy procuraré verte para hablarte de esto, de su impresión y de su representación.»

44

Sense indicació de lloc, 5 de novembre[101]. Mañé demana a Llança que li torni l'exemplar de l'article que li va remetre. Parla del drama de Llança que ha estat imprès.

45

Sense indicació de lloc, 7 de novembre de 1849[102]. Mañé anuncia a Llança una lectura del seu drama, i li notifica que anirà a cercar-lo a les 6 de la tarda.

46

Sense indicació de lloc, 10 de novembre de 1849[103]. Mañé parla de les obres teatrals de Llança.

47

Sense indicació de lloc, 18 de desembre de 1849[104]. Mañé demana que Llança lliuri a la persona portadora de la carta, la còpia bona del seu drama i les notes de Milà.

---

99 B. Ll. I, 126. La designació del destinatari, com a la nota 91.
100 B. Ll. I, 127. La designació del destinatari, com a la nota 91.
101 B. Ll. I, 131.
102 B. Ll. I, 129.
103 B. Ll. I, 128. La designació del destinatari, com a la nota 91.
104 B. Ll. I, 130.

48

Sense indicació de lloc, 19 de desembre de 1849[105]. Mañé s'excusa de no poder acudir a una cita a la casa de Llança, per raons de feina.

49

Sense indicació de lloc, 22 de desembre de 1849, «a las 12 de la noche»[106]. Mañé s'excusa de no haver pogut anar a acomiadar-se de Llança.

50

Datada a Tarragona, el 18 de gener de 1850[107]. Mañé lamenta que l'administrador de les diligències hagi entretingut el lliurament d'un saquet d'ametlles que va enviar a Llança, i que li hagin estat cobrats els ports, quan ell ja els havia pagats. Demana la influència de Llança per a un altre afer:

> «Acaba de escribirme Llorens que Seijas ha renunciado a la plaza en la Biblioteca. Tú sabes cuánto me conviene este destino, atendido mi estado de salud, que acaba de darme tres muy malos días, y me obligará más o menos tarde a renunciar a la càtedra. Llorens recibirá por ese mismo correo mi solicitud. Poneos de acuerdo para ver lo que tenga que hacerse, y, caso que lo apruebes, no dudo pondrás, como siempre, todo tu empeño para que se logre mi pretensión.»

Mañé anuncia un viatge a Madrid.

51

Sense indicació de lloc, 10 de febrer de 1850[108]. Mañé escriu una nota portada a mà. Llança es, doncs, a Barcelona. Tracta de la manera d'anunciar els noms de les senyores, sencers o abreujats, en les gacetilles de societat.

52

Sense indicació de lloc, 12 d'abril de 1850[109]. Escrita a Barçelona, car tracta de la possibilitat d'enviar uns vestits a Madrid. Recomana Bruno Izquierdo, perquè Llança el presenti al Sr. Sicars.

---

105 B. Ll. I, 132. La designació del destinatari com a la nota 91.
106 B. Ll. I, 133. La designació del destinatari, com a la nota 91.
107 B. Ll. I, 134.
108 B. Ll. I, 135. La designació del destinatari, com a la nota 91.
109 B. Ll. I, 136. La designació del destinatari, com a la nota 91.

53

Sense indicació de lloc, 2 de maig de 1850[110]. Mañé agraeix les proves d'afecte que rep de la família de Llança.

54

Sense indicació de lloc, ni de data. Només diu: «sábado»[111]. Mañé comunica en una nota volant a Llança, el qual és encara a Barcelona, que a Madrid s'ha representat *Centellas y Moncada*, «bien puesto en escena, mal representado y mal recibido».

55

Sense indicació de lloc, 20 de juny de 1850[112]. «El Bien Público» de Barcelona degué publicar alguna notícia desagradable per a Llança, tal vegada alguna referència a la representació teatral de la seva obra a Madrid. Després d'una conversa amb Brusi, Mañé opina que no convé contestar, i que Milà, Llorens i Olivet pensen el mateix:

> «Brusi me ha indicado que lo mejor es aguardar a que vengan las críticas de Madrid. Entonces se hace una contestación indirecta, despreciativa, y se les aplasta.»

Mañé indica a Llança l'adreça de Camprodon[113] a Barcelona: «Calle de la Ciudad, esquina a la de Bellafila, elo. 1.°».

56

Datada a Tarragona, el 13 d'agost de 1850[114]. Mañé es manifesta preocupat per l'estat de salut de l'esposa de Llança, «de carácter caviloso»[115]. Anuncia que surt cap a Castelló i València. Parla d'edicions de les obres de Llança, i de tractes amb el llibreter Puigrubí i amb l'impressor Salas.

---

110 B. Ll. I, 138.
111 B. Ll. I, 139.
112 B. Ll. I, 140.
113 Francesc Camprodon i Lafont (1816-1870).
114 B. Ll. I. 142.
115 L'esposa de Llança era a punt de donar a llum. Vg. carta núm. 58, i *loc cit.* a nota 92, p. 177, núm. 46.

57

Datada a València, el 22 d'agost de 18501[116]. Mañé rep bones opinions de l'obra de Llança. Ha demanat a Pi que publiqui una crítica de *Centellas*, i també Coll ho podria fer. Anuncia que surt cap a Màlaga en el vapor de la tarda d'aquell dia.

58

Datada a Màlaga, el 6 de setembre de 1850[117]. Mañé manifesta la seva satisfacció pel part feliç de l'esposa de Llança. Avisa que passarà com més aviat millor per Madrid, on tractarà assumptes de la seva pròpia col·locació com a regent de càtedra. Anuncia que surt cap a Cadis.

59

Datada a Cadis, el 8 d'agost de 1850[118]. Mañé anuncia que, juntament amb Llorens, va arribar a Cadis el dia abans a la tarda. Creu que li convindria el lloc de subbibliotecari, que té més estabilitat que el de secretari de la Universitat.

60

Sense indicació de lloc, «28 sbre.»[119]. Aquesta carta no té Llança per destinatari, sinó un altre amic comú. Parla de vacants de biblioteques. Insisteix que diguin a Llança que li enviïn (a Madrid, on és Mañé) les adreces d'Avellaneda, Tamayo i altres. Demana notícies de Barcelona.

61

Datada a Madrid, el 29 de setembre de 1850[120]. Segueix interessat pel lloc de la biblioteca de la Universitat de Barcelona:

---

[116] B. Ll. I, 137. Amb lletra de Llança, hi ha aquestes frases, dirigides a un destinatari no especificat: «La mando a V. esta carta de Mañé, en la que verá V. la misma idea de escribir un artículo para El Bardo, no precisamente para este periódico [aquí hi ha una paraula inintel·ligible] Mañé, pero yo creo que debe ser en el Bardo. Devuélvame V. esta carta». I afegeix: «C. en 30».

[117] B. Ll. I, 143.

[118] B. Ll. I, 141. Encara que l'original posa «agosto», ha de ser setembre. La carta anterior era precisament la que anunciava la sortida de Màlaga cap a Cadis. Hi ha, al revers, la designació del destinatari i de l'adreça: «Excmo. Sor. Duque de Solferino. Rambla de Barcelona». I, amb lletra de Llança, hi ha escrit: «Escrito en 24 sbre. Otra vez en 1.° ocbre., incluyéndole carta para Ferrer del Río». (Vg. nota 121.)

[119] B. Ll. I, 216.

[120] B. Ll. I, 144. La designació del destinatari i de l'adreça, com a la nota 118.

«La cátedra de Latín y Castellano es para mí, si la aceptara, una sentencia de muerte. Ya sabes lo mal que me probó este año la clase de la escuela normal.»

Mañé demana adreces d'Avellaneda, Ferrer[121], Tamayo, etc., a Madrid.

62

Datada a Madrid, el 16 d'octubre de 1850[122]. Mañé ha estat alguns dies a Segòvia amb Milà. Vet aquí les gestions de Mañé a Madrid:

«Al pedirte las recomendaciones para esta canalla literaria, fue creyendo que no había en ello inconveniente, pues no tengo tampoco gran empeño en relacionarme con ellos. Fábregas[122 bis] y Ferrer me han recibido de una manera climatérica, a pesar de tus buenas recomendaciones. Tal vez serán mejores sus palabras que sus obras. A Gil de Zárate[123] le entregué una recomendación muy expresiva de un amigo suyo de Cádiz. Leyóla, metiósela en el bolsillo... *fuese y no hubo nada*, como dice el poeta. Ignoro si, por real orden, los directores de instrucción pública están dispensados de tener educación. Ayer recibí carta de ésa, en que se me anuncia que el rector propone en el mismo correo, establecer la plaza de secretario de Instituto de 2.ª enseñanza. Hoy, por consejo de Ferrer, he hecho una solicitud para entregar a Gil, al cual *no he encontrado* en casa. Voy a escribirle, por consejo del mismo Ferrer. Este es el estado actual de mis negocios. Por él verás si es necesario que escribas o no a las personas que tenías pensado hacerlo.

«Tamayo me parece un pobre hombre.»

Mañé diu que ha rebut notícia del casament de Rafael, germà de Benet de Llança, i demana notícies de la salut de la senyora d'aquest últim. El domicili de Mañé a Madrid es «Calle de Preciados, 19, 3.º». A la postdata, comunica notícies sobre la seva propia salut:

«Hasta ayer me han durado los dolores de vientre y las náuseas. Esta noche la he pasado bien, y sólo me resta un pequeño dolorcito en el bajo vientre.»

63

Datada a Madrid, 20 d'octubre de 1850[124]. Explica les seves visites a Madrid, entre altres a Romea[125]. Amb ell van parlar de l'obra dramàtica de Llança.

[121] Antonio Ferrer del Río (1814-1872). En la correspondència de Benet de Llança hi figura una carta de Ferrer, de 24 novembre de 1851.

[122] B. Ll. I, 145. La designació del destinatari i de l'adreça, com a la nota 118.

[122 bis] Es tracta, probablement, de Francesc Fàbregas del Pilar, del qual, a la correspondència de Benet de Llança, hi figura una carta datada el 16 de juny de 1850.

[123] Antonio Gil y Zárate (1793-1861).

[124] B. Ll. I, 146. La designació del destinatari i de l'adreça, com a la nota 118.

[125] Julián Romea Yanguas (1813-1868).

64

Datada a Madrid, el 30 d'octubre de 1850[126]. Mañé declara que les seves gestions a Madrid han fracassat.

«He conocido a mucha de esta canalla literaria. Son verdaderos canallas.»

65

Sense indicació de lloc, 21 de novembre de 1850[127]. Tant Mañé com Llança deuen ser a Barcelona. Mañé espera veure'l aquella mateixa nit. Sobre la seva salut, diu:

«Hoy ha sido el segundo día de clase, y el segundo de tener náuseas, de manera que tu carta me ha encontrado echado sobre la cama. El mareo me ha calmado un tanto, por lo que espero verte esta noche.»

66

Datada a Tarragona, el 8 de gener de 1851[128]. Mañé fa referència al resultat de les eleccions de Milà, i pregunta pel nomenament de Llança.

«A no haberme repetido los vómitos, estaría ya de vuelta en ésa. Pero pienso ponerme en camino dentro de cinco o seis días.»

67

Sense indicació de lloc, datada el 26 de maig de 1852[129]. Mañé estava constipat, però pensava poder acompanyar Llança a la muntanya.

68

Sense indicació de lloc, datada el 10 de juliol de 1852[130]. Mañé parla d'un article, que anuncia que s'ha de publicar l'endemà, sobre Rubí i Camprodon.

---

[126] B. Ll. I, 147. La designació del destinatari i de l'adreça, com a la nota 128. Escrit per Llança, apareix: «C. 2 nov.».
[127] B. Ll. I, 148.
[128] B. Ll. I, 149. La designació del destinatari i de l'adreça, com a la nota 118.
[129] B. Ll. I, 150.
[130] B. Ll. I, 151.

69

Sense indicació de lloc, 21 de març de 1953[131]. Mañé envia a Llança un obsequi, en ocasió de l'obra *Centellas y Moncada*, de la qual n'ha escrit «la mejor crítica dramática que he publicado».

> «En razón a mi última enfermedad, el cuadro se ha quedado sin marco. Es una ley de mi estrella que no he de hacer cosa completa en mi vida, pero para los hombres de tu talento las faltas que no salen del corazón encuentran fácil indulgencia.»

70

Sense indicació de lloc, «viernes a las 11 de la noche»[132]. Mañé lamenta no poder acompanyar el matrimoni a un lloc que anomena «delicioso país, mi paraíso terrenal.»[133]

71

Datada a Barcelona, el 23 d'abril de 1853[134]. Mañé comenta la malestrugança de l'època: «uno se acuesta con Bravo Murillo y no sabe si se despertará con Prim». Anuncia que han fet fallida els empresaris dels dos teatres de Barcelona: el Principal ha tancat, i el Liceu obre a càrrec de les companyies.

72

Datada a Barcelona, 2 de maig de 1853[135]. Mañé pensa sortir cap a Gotmar[135 bis], si el temps, que és plujós, ho permet, i ja es troba «gozando imaginativamente lo que he de gozar en realidad en aquella hermosa perla de tu Corona condal, cuando empiecen las plantas a florecer».

73

Datada a Barcelona, 20 de maig[136]. Mañé ha passat «tres o cuatro resfriados, de aquellos que tanto me fastidian». Per això, i perquè els germans de Llança, Rafael i

---

[131] B. Ll. I, 152.
[132] B. Ll. I, 153.
[133] Pel que diuen les cartes posteriors, potser es refereix a Gotmar. Vg. cartes núms. 72, 95, 99, 121, 129, 130 i 140.
[134] B. Ll. I, 154. A mà, escrit per Llança: «C. en 4 de mayo».
[135] B. Ll. I, 155. A mà, escrit per Llança: «C. en 10. Que mande el artículo de Angela».
[135 bis] Finca i castell situats al terme municipal de Badalona.
[136] B. Ll. I, 156. A mà escrit per Llança: «C. en 30».

Dolors, eren a Gotmar, ell no hi ha anat a passar una temporada, encara que s'hi ha presentat amb Llorens dos dies festius. Els teatres de Barcelona, «tronados»: «Siguen por cuenta de los mismos actores».

74

Datada a Barcelona, 28 de maig de 1853[137]. Mañé li demana amb molta insistència a Llança que no es comprometi «a escribir ningún drama con nadie», i que no divideixi «con nadie tu gloria». Mañé li envia l'article que li va demanar sobre *Angela*, «artículo que también envié a Tamayo cuando se publicó»:

> «Escribíle también una carta felicitándole por el éxito de *Angela*, y como ni a una cosa ni a otra había tenido contestación, creí que los humos de la gloria le hubiesen enorgullecido. Y ya sabes que yo tengo orgullo para todos los orgullosos de España e islas adyacentes, incluso D. Manuel Cañete[138]. Ellos tienen un título más grande. Se les lee en toda España. Pero a buen seguro que[139] tienen influencia en tanto número de gente como yo.»

Mañé informa que no ha anat a Gotmar, per les circumstàncies que indicava en la carta anterior, i perquè seguia plovent.

75

Datada a Esparreguera, el 9 de juliol de 1853[140]. Mañé no acaba de trobar-se bé de salut, tot i que va prenent les aigües. Ha llegit un drama titulat *5 de mayo*[141], i el troba plagiari escandalosament. Anuncia que anirà a Barcelona, a veure Llança, la setmana entrant.

76

Datada a Camprodon, el 16 d'agost de 1853[142]. Ha fet excursions contínues, entre altres llocs al Canigó. Anirà a Olot i a Joanetes, els dies 20 i 21, el 22 anirà a Vic, i el 23 a Barcelona. Mañé diu d'ell mateix que ha millorat notablement, «pero no he podido sacudir la tos por completo.»

---

137 B. Ll. I, 157.

138 Manuel Cañete (1822-1891). Hi ha un plec de correspondència seva amb Benet de Llança, a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

139 Deu faltar l'adverbi «no».

140 B. Ll. I, 158. A mà, escrit per Llança: C. en 10. El destinatari, i la seva adreça, són al revers de la carta: «Ecmo. Sor. Duque de Solferino. En la Rambla, frente Sta. (*sic*) Mónica».

141 Vg. carta núm. 80.

142 B. Ll. I, 159.

77

Sense indicació de lloc ni de data: «Hoy, viernes»[143]. Mañé relata la seva tornada de la muntanya, i la topada amb la calor de la ciutat. Se'n va a Torredembarra, on serà uns quants dies. Parla d'un accident que li va sobrevenir al Grau d'Olot, que li ha impedit d'anar a veure Llança. «Hoy sábado»: Mañé anuncia a Llança que li envia un pot d'anxoves, de Torredembarra.

78

Datada a Barcelona, 16 d'octubre de 1853[144]. Mañé va tenir dificultats per anar a veure Llança, des de La Puda, però té esperances de trobar-lo passats dos o tres dies.

79

Datada a Sarrià, el 16 de novembre de 1853[145]. Mañé parla de la seva salut:

«Viéndome acosado por la tos, e incomodado por las nieblas de Barcelona, resolví trasladarme a ésta antes de lo que tenía proyectado, y lo hice en horas. Los primeros días de estar aquí me fueron fatales, y hasta hace tres o cuatro días no empezó una mejoría notable. Actualmente me encuentro mejor que había estado en dos años, de modo que sólo al amanecer me incomoda la tos, mi constante enemigo, y sólo unos minutos. Estoy tan contento de este progreso, que me contentaría con él para toda la vida.»

Mañé va baixar el 15 a Barcelona, amb la intenció de visitar Llança i la seva família, i va assabentar-se pel *«Diario»* que havien marxat. S'ha assabentat també que Llança era senador.

«Hablándote francamente, te diré que, en los miserables tiempos que corremos, preferiría verte alejado de ella»[146].

80

Datada a Sarrià, 22 de desembre de 1853[147]. Mañé diu que celebraria el triomf de Tamayo, i que s'alegraria d'haver-se equivocat en el concepte que s'havia fet sobre

143 B. Ll. I, 217. Llança escriu a mà «C en 30 sbre. Que no perdono haya dejado de venir siquiera unas horas». L'adreça, de mà de Mañé, diu: «Ecmo. Sor. Duque de Solferino, de S. A., J. M. y F.». Una altra mà ha afegit: «Casa José Campins. Plaza del Camí ral. Badalona».

144 B. Ll. I, 160.

145 B. Ll. I, 161.

146 Es refereix a la política.

147 B. Ll. I, 162. A mà, escrit per Llança: «C. en 19. Que me hable de Virginia. Que presentaré a Arjona mi drama. Que le hubiera entregado la administración de los bienes, a no haber contraído, en cierta manera, el compromiso de administrarlos por mí mismo a la salida del último apoderado.»

les facultats dramàtiques de l'autor de *5 de mayo*. Mañé fa una crítica d'una obra dramàtica de Llança, i anuncia una notícia bona:

«Habiendo muerto el cuñado de D. Antonio Brusi, éste me ha ofrecido la administración de su casa con un sueldo regular. Yo la he aceptado con agradecimiento, mas no he podido lograr que me permitiera retirarme enteramente de la redacción del *Diario*. Dando más importancia a mis escritos de la que tienen, ha querido que a lo menos le hiciera las revistas de la prensa y las de teatros. Esto me contraría un poco, pues ya sabes que mi sueño dorado era poder renunciar por completo a lo que llaman *bellas letras*. No obstante, no desconfío de lograrlo más tarde. Una sola circunstancia podría contenerme: la de que tú te dedicaras decididamente al teatro. Entonces, solamente por tí, continuaría con las revistas dramáticas, para sostenerte a todo evento.»

Mañé continua expressant les seves reaccions davant l'oferta d'Antoni Brusi:

«Yo he tenido con esto muchas satisfacciones a la vez. Primeramente hay en ello una prueba de la gratitud de Brusi, de que reconoce mi nunca desmentida probidad, mi celo por los intereses que se me confían. En segundo lugar, esto mejora mi posición económica, y quizá me salva la vida, pues yo no podía resistir ya mucho tiempo el ímprobo trabajo que ahora pesaba sobre mí, y que era la causa perenne de mis males.
«En último resultado, tenía pensado acudir a tu nunca desmentida amistad, pidiéndote la administración de tus bienes con un sueldo módico para vivir. Nunca dudé que lo hubieras hecho, mayormente tratándose de salvarme la vida. Pero prefiero no haber tenido que cansar esa bondad y afecto que tantas veces he puesto a prueba.
«Si bien ahora no trabajaré menos, el trabajo será casi material, que es poco fatigoso para mí. Y no dudo que esto me proporcionará el restablecimiento de la salud, o a lo menos que [148] se empeore.»

81

Datada a Sarrià, el 25 de gener de 1854[149]. Mañé manifiesta els seus gustos teatrals, no totalment concordants amb els de Llança i amb els de les camarilles literàries de Madrid. I li lloa les seves obres teatrals. Referint-se a les seves noves ocupacions, Mañé diu:

«Cada vez estoy más contento de haber abandonado casi completamente las tareas literarias, y cada día más decidido a dejarlas por completo. A fuerza de ver cosas como la que nos ocupa, acabaría por infatuarme y creer que sé algo, que valgo algo como crítico. Váyase, pues, todo a paseo, y a mis guarismos me atengo.»

Mañé continua fent crítica teatral en la seva carta.

[148] Deu faltar l'adverbi «no».
[149] B. Ll. I, 163.

82

Datada a Sarrià, el 2 de febrer de 1854[150]. Mañé, després de donar opinions sobre alguna obra teatral, passa a referir notícies polítiques:

«El día 30 llegó Concha[151], y el mismo día se escapó, dejando una carta para Larrocha[152]. Hoy se da por cierto que en Vic han sido desarmadas cuatro compañías, pero no se dice por qué, ni por quién. Lo que parece fuera de duda es que hoy ha salido de ésta un batallón a toda prisa. En lo que no cabe duda, es en que el cabecilla Mas Goret corre con una partida, que se ha llevado los fondos públicos de algún pueblo, y que hasta ahora no se le ha alcanzado.

«Aquí hay bastante animación, pero más por los sucesos de Oriente[153] que por los de España. No obstante se espera siempre con ansia el correo de ésa. Por lo demás, no creo que haya preparación alguna para ningún movimiento. Mas como la miseria aumenta todos los días en razón de la carestía de los comestibles, y la escasez de jornales que trae el invierno, no dudo que el primero que se presente con dinero, sea cual fuere su bandera, levantará la gente que desee. La mayoría del país, como sabes, abiertamente hostil al gobierno, y cansada de pagar tan cara esa mojiganga tan duradera y cargante.»

83

Datada a Barcelona, el 28 de febrer de 1854[154]. Mañé dóna notícies de la situació a Barcelona:

«Puedes figurarte que los acontecimientos de Zaragoza han tenido gran eco aquí. Pero, a pesar de todo, todo el mundo se está quieto bien que todos con hormigueo para echar a andar.

»La verdadera situación es la siguiente: Opinión pública manifiestamente pronunciada contra el gobierno, pues ni hay una sola persona que abogue en su favor, ni (*sic*) los que le murmuran —nadie con más ardor que los moderados— hablan con todo desembozo, públicamente, como si estuviéramos en el año 40. Se me ha dicho que los militares hablan en el mismo sentido y con la misma libertad, pero esto no lo he oído yo.

»A pesar de la agitación, nadie espera nada de aquí, ni creo que siquiera haya quien lo intente. Todos los oídos están atentos esperando noticias de fuera de Càtaluña, o a lo menos fuera de la provincia de Barcelona.

»Como puedes figurarte, el deseo hace que se supongan pronunciamientos en todas partes. Anteayer, en Reus. Ayer en la Seo de Urgel. Hoy en Calatayud. El menor hecho, se interpreta, se comenta, se abulta. Ayer llegó algunas horas más tarde el correo de ésa, y en la plaza hubo un pánico completo, de manera que el papel de la deuda se ofrecía a muy bajo precio.

»En qué parará esto, no lo sé, pero en lo que no cabe duda es que la tirantez de la

---

150 B. Ll. I, 164. A mà, escrit per Llança: «C. en 16 febrero».
151 José de la Concha, general perseguit pel cap de govern, Sartorius.
152 Ramón de Larrocha, capità general de Catalunya.
153 La guerra entre Rússia i Anglaterra.
154 B. Ll. I, 165.

situación no puede continuar. Los negocios paralizarían (*sic*) indefectiblemente. Y esto, unido a la miseria que se avanza causa de la carestía no iba a traer la anarquía indefectiblemente (*sic*). Los robos se aumentan todos los días y, por más que se diga lo contrario, andan ya partidas permanentes de ladrones.»

Mañé demana a Llança notícies de Madrid.

84

Datada a Barcelona, el 17 de març de 1854[155]. Mañé ha estat tres dies malalt. Descriu la situació social:

«Lo que aquí ahora más cuidado inspira es la cuestión de subsistencias, si bien se ha aplazado sus efectos a causa de que hay abundancia de trabajo. Pero esto no bastará para que, sin aumento de jornales o disminución de precios en las primeras materias, puedan comer las clases trabajadoras.»

La situació política de Barcelona, Mañé la veu així:

«Calmados los ánimos después de lo de Zaragoza, todo el mundo ha vuelto a fijar los ojos en el Oriente. (...) Supongo que lo del proyecto de alianza con Rusia, no pasará de ser una broma. Cuando el Czar pueda disponer de Portugal, a buen seguro podrá disponer de España y de sus islas, sin necesidad de entrar en pactos con nadie. Este proyecto se parece mucho a un sueño de *La Esperanza*.»

Parla d'un fullet de Milà sobre cants populars, i exposa la conveniència que se'n parli[156]. Fa referència, finalment, a un article seu, que produí comentaris entre la gent eclesiàstica més conservadora:

«(...) Publiqué un artículo sobre la obra de Nicolás, *El protestantismo y el socialismo*, que ha movido gran polvoreda entre la gente ultramontana. Si se me ataca, habrá escándalo, pues ellos ignoran que dicho artículo fue aprobado por la censura eclesiástica, de lo cual me valdré a su tiempo. Precisamente es artículo que me valió felicitaciones de Milá y de alguna otra persona de valor. Pero la gente de sacristía no se entiende de bromas. Lo que quiere es que se predique el S. Bartelemy *(sic)* y la revocación del edicto de Nantes. Veremos[157].»

85

Sense indicació de lloc, i datada «hoy 30 marzo a las 3 de la tarde»[158]. Mañé explica els orígens de la vaga obrera a Barcelona i rodalies:

---

155 B. Ll. I, 166.

156 Es deu tractar: del *Romancerillo popular catalán*, aparegut el 1853.

157 L'article es troba al «Diario de Barcelona», 26 de febrer de 1854, núm. 57, pp. 1.442-1.445. Segons aquesta crítica de Mañé, l'atac que feia Nicolàs al protestantisme, presentant-lo com a responsable del socialisme, era injust i contraproduent, i podia, en definitiva, derivar a favor del protestantisme, en la mesura en què, amb aquell atac injust, adquiria categoria de víctima.

158 B. Ll. I, 168.

«El caso es el siguiente. Algunos trabajadores de la España Industrial se opusieron a que otros ocuparan telares que se les habían hecho desocupar. La autoridad quiso intervenir en el asunto, y entonces todos desocuparon la fábrica. Prendióse a algunos (unos 50) y como eran de telares mecánicos, todos los tejedores de esta clase de Barcelona, y sus alrededores abandonaron las fábricas. Ayer cundió el contagio, y continuaron desocupándose talleres. Hoy algunas turbas de mujeres y niños han obligado a gritos y a pedradas a que se desocuparan las pocas fábricas en que se trabajaba.

»La autoridad lo ha tomado por la tremenda. Se hacen contínuamente prisiones, se desecha todo medio de conciliación, y por lo tanto se teme un conflicto serio. ¡Dios tenga misericordia de nosotros!

»Por ahora parece que la cosa no tiene carácter alguno político, a pesar de que algunos, para hacer méritos, pretendan atribuírselo[159].»

86

Sense indicació de lloc, i datada «31 marzo a las 4 de la tarde.»[160] Mañé continua informant de la vaga obrera:

«Ayer, poco después de haberte escrito, hubo algún choque por la parte de la cárcel, del que resultaron tres paisanos muertos y un guardia civil, y algún soldado herido. Parece que los amotinados se defendieron con tejas y ladrillos, arrojados de las ventanas y terrados. La noche se ha pasado con tranquilidad.

»A pesar del bando del general, los grupos continúan más numerosos que ayer, bien que con actitud silenciosa que espanta. Si la tropa les dispersa, no resisten, pero se reúnen de nuevo al instante. Barcelona presenta un aspecto lúgubre.

»Hoy han dejado el trabajo muchos que ayer continuaron en él, de cuyas resultas mañana sólo se publicará nuestro periódico, si llega a publicarse. Algunos de los que, con amenazas, hacen dejar el trabajo a los que continúan en él, han sido presos y se dice que serán fusilados esta tarde. No obstante, continúan las amenazas, a las que pocos resisten. Según noticias fidedignas, desde Berga y Figueras a Barcelona todas las fábricas están cerradas. Mañana es probable que no trabaje nadie.

»Insisto en que, por imprudencia, se ha convertido una ampolla de jabón en granada, que al reventar puede causar muchos estragos.

»Mañana, si puedo, también te escribiré, pues que como es día en que los trabajadores acostumbraban a cobrar, se teme un estrago.»

En la posdata, Mañé afegeix:

«Se dice que el movimiento es promovido por la *Escuela de la Virtud*. El general está tan convencido de ello, que ha mandado cerrarla.»

---

[159] Vg. Josep BENET i Casimir MARTÍ, *Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el bienni progressista*, vol. I, Barcelona, 1976, pp. 238-241.

[160] B. Ll. I, 169. L'adreça del destinatari és: «Ecmo. Sor. Duque de Solferino. Calle de Alcalà. Madrid».

87

Sense indicació de lloc, datada el primer d'abril[161]. Mañé segueix informant de la vaga obrera:

«Ayer se pasó el día con tranquilidad. Fue una comisión del Ayuntamiento a ver al general, y logró que suspendiera toda medida de rigor, y que tratara de oír las quejas de los trabajadores, que hasta ahora nadie sabe cuáles son. El general accedió. Pero hoy, cuando todo el mundo esperaba que en vista de estas concesiones (algo tardías, a mi ver) se hubiera restablecido la calma, el pueblo se presenta más amenazador que ayer. Las tiendas están casi todas cerradas, los ánimos de todos inquietos, pues nadie sabe por qué, ni a qué viene todo esto. Los partidos están unánimes en reprobar lo que está pasando, y todos temen una lucha en la que, si por desgracia quedaran vencedoras las turbas, Barcelona sería presa de la más espantosa anarquía.

»Se insiste en decir que es obra de manejos carlistas o de la escuela de la virtud, mas yo insisto en que es obra de la casualidad y de la imprudencia.

»Dícese que dentro de poco va a salir el general desplegando grande aparato militar.

»Son las once de la mañana.

»A la una ha salido una columna a publicar un bando del capitán general, que ha ocasionado algunas corridas. El bando manda que a las dos trabaje todo el mundo, que los dueños de los talleres den nota de los que no se presenten. Creo que tendremos un tercer bando desairado, y una tercera pifia, pues que están decididos a no obedecer. Entonces, ¿qué hace la autoridad con veinte mil hombres para castigar?

»Por ahora todo está tranquilo. Son las 3 y media de la tarde. Todas las tiendas están cerradas.»

88

Sense indicació de lloc, datada el 2 d'abril de 1854[162]. Mañé continua informant de la vaga obrera:

«Ayer tarde fueron presos hasta 800 trabajadores, sin que hubiera resistencia en ninguna parte. Pero, a pesar del bando del general, ni uno solo volvió al trabajo. Durante toda la noche, ha reinado la mayor tranquilidad, y continúa reinando a esta hora, que es la una de la tarde. Por ser hoy domingo, las calles están atestadas de gente, y la tropa ocupa los puntos militares que tomó ayer: plaza de San Jaime, de Palacio, Rambla, etc.

»La *Escuela de la Virtud* ha sido disuelta efectivamente, y las autoridades afectan creer que el movimiento es cosa suya. Pero ninguna persona de buen sentido lo cree, por más que el general dice que tiene pruebas. El caso es que se ven en ridículo por sus mismas providencias, y ahora se empeñan en darle un carácter que no tiene.

»Yo creo que esto terminará a los dos días de no ocuparse en ello la autoridad. Pero mientras ésta exija, arbitraria y tontamente, que vuelvan al trabajo, no lo logrará.

[161] B. Ll. I, 170. L'adreça del destinatari, com a la nota 112.
[162] B. Ll. I, 167.

»Si la idea es prender a todos los que no trabajan, luego lo habrá logrado, supuesto que éstos, lejos de resistirse, se prestan a ello. Pero, ¿qué hace de 14 a 20 mil presos? ¿Dónde los mete? ¿Cómo los castiga?

»En fin, veremos cómo acaba. Por ahora no se sabe que los amotinados hayan hecho uso de arma alguna. La tropa se ha portado con mucha cordura. Bien es verdad que ellos no han hecho más que una resistencia pasiva.»

89

Sense indicació de lloc, i datada el 3 d'abril[163]. Mañé continua informant de la vaga obrera:

«Ayer noche los trabajadores nombraron comisionados para entenderse con las autoridades y exponer sus quejas que parece son:

»Poner en libertad a los presos.

»Volver el tipo de las horas de trabajo y jornales a como estaba en 1842.

»Ahora (las 2 de la tarde) todo está tranquilo y la ciudad va recobrando su aspecto ordinario. Pero los ánimos continúan bastante agitados.

»Las autoridades están empeñadas en abultar esto, pues se ven avergonzadas de haber peleado con su sombra y haber sido juguetes de un fantasma. A pesar de que por ahora no aparece más de lo que te tengo dicho, esto es, el carácter catalán provocado por las imprudencias de la autoridad, se empeñan en decir que es plan y obra de los carlistas, bien que todo el mundo se ríe de la pretensión.

»¿Qué efecto ha producido en ésa la noticia? Supongo que se habrán dicho muchas mentiras, pero no creas más ni menos de lo que te he ido escribiendo.

»La corta lucha de la calle de Amalia (cerca la cárcel [*sic*]) parece que fue cosa insignificante, y los dos hombres y dos mujeres muertas resultaron ser curiosos.»

Mañé felicita Llança pels obsequis que ha rebut de la família real. Brusi va ser de l'opinió que no era convenient donar-ne notícia al diari «en momentos de tanta agitación y trastorno». Mañé acaba la carta amb algun comentari de crítica literària.

90

Sense indicació de lloc, datada el 4 d'abril de 1854[164]. Mañé anuncia l'acabament de la vaga, i dedica tota la carta a disquisicions sobre estètica literària.

91

Datada a Sarrià, el 19 d'abril de 1854[165]. Mañé comenta la situació del país:

---

[163] B. Ll. I, 171. L'adreça del destinatari, com a la nota 112.
[164] B. Ll. I, 172.
[165] B. Ll. I, 173.

«La situación de España es triste y no le veo solución próxima. La oposición está dando pruebas de su nulidad y el gobierno, de su impotencia. De manera que ni una ni otro nos han de sacar de este lamentable *impasse* en que nos encontramos metidos.»

Mañé manifesta el desig que arribi la família Llança.

92

Datada a Amélie les Bains, 11 de maig[166]. Mañé s'excusa de no haver-se acomiadat de Llança: «me lo impidió el estado delicado en que me encontraba». Anuncia que es troba llegint el llibre *Higiene del alma*, i li'n recomana la lectura a Llança: «es la teoría de mi práctica». L'endemà començava els banys, i esparava tornar a ser a Barcelona el dia 25.

93

Datada a Amélie les Bains, el 27 de maig de 1854[167]. Mañé es troba bé al lloc, i ha decidit ajornar la seva tornada fins al 29. Parla de l'antipatia que li inspiren els francesos. Sobre la situació político-social d'Espanya, diu:

«He visto en el *Mensajero* la sublevación de Zaragoza, a la cual no doy importancia alguna. El partido carlista es impotente para hacer algo de provecho. Está muy desorganizado y desmoralizado, y no tiene una cabeza de talento para dirigirlo.
»Lo que más cuidado me da es la cuestión de trabajadores. En los asuntos políticos, veo en los pueblos de España mejor buen sentido que se podía esperar, y en este punto creo que estamos muy distantes de 1840.»

I tot comentant la situació de França, on creu sentir «el rumor lejano de la tempestad», afegeix:

»Creo que estamos abocados a grandes acontecimientos. ¿Se realizará mi soñada reconstitución de las nacionalidades?»

94

Datada a Amélie les Bains, 12 de juliol de 1854[168]. Mañé havia tornat a Barcelona, i, d'una revolada, havia decidit tornar a Amélie les Bains «el primer día que el sol asomó la cara». Demana excuses a Llança per no haver-se acomiadat. Va comprar a Perpinyà el teatre de Shakespeare: «me doy unos atracones buenos».

---

166 B. Ll. I, 174.
167 B. Ll. I, 175.
168 B. Ll. I, 176. De mà de Llança, hi ha escrit: «C. en 17».

«Veo que las cosas de España van acabando como yo predije. Ahora es de esperar que los sartorianos harán de las suyas, hasta acabar de llenar de mi...esa ya tan emporcada nación. ¡Dios nos tenga de su mano!»

95

Datada a Barcelona, 3 d'agost de 1854[169]. Mañé informa que el còlera decau i reafirma la decisió d'assistir Llança en cas que Llança es vegi contagiat:

«Porque con los actos de bárbaro egoísmo que se han visto y se están viendo en estos tiempos, me horroriza la idea de pensar que pudieras verte abandonado de facultativos y asistentes en momentos de peligro. (...) Tengo la presunción de que mi serenidad, mis pocos conocimientos médico-farmacéuticos y sobre todo mi adhesión a tu persona podrían serte de bastante utilidad en circunstancias críticas. Por ahora, tres he medicado, y tres andan ya por la calle.

«Mi afición al estudio me ha llevado varias veces al hospital de coléricos y una al cementerio. El cinismo de los sepultureros es una cosa no digna de Shakespeare, sino de Byron. El que no lo haya visto, no puede concebir el alma del hombre hasta tal abyección.»

Llança havia ofert a Mañé el refugi de Gotmar. Mañé diu que, de moment, no en té necessitat. I passa a parlar de la revolta de juliol de 1854:

«Aquí estamos *por ahora* bastante tranquilos, mas los primeros días de mi llegada los pasé en grande agitación. Al cuarto de hora de estar en la redacción, vinieron tres sicarios para asesinarnos. Pero, afortunadamente, el peligro, lejos de acobardarme, me da osadía. Les provoqué, les desafié, y acabaron por irse diciendo *"nos veremos"*, a lo cual contesté: *"así lo espero y deseo"*. Otro día vinieron cinco, pero no se atrevieron a subir, y se contentaron con insultar a los de la tienda.

»A pesar de todo, nunca he comido con tan buen apetito ni dormido tan bien como aquellos días. ¡Si Dios me hubiese dado un cuerpo tan fuerte como el alma!

»Todos aquellos días estuve en contacto con Concha, que empezó por quererme fusilar y acabó por darme las mayores muestras de confianza y aprecio. Dijo públicamente que yo era "un mozo templado", "un chico de provecho", y tengo una carta suya en que reconoce haber salvado a Barcelona siguiendo mis consejos. No puedes figurarte cómo estaba esto cuando llegué: al borde de un horroroso abismo.»

96

Datada a Barcelona, el 9 d'agost de 1854[170]. Mañé s'interessa per la salut de Llança.

---

[169] B. Ll. I, 177.
[170] B. Ll. I, 178.

«Mi único objeto es saber de tu salud y de la de tu familia. En la mía, no hay novedad. Si estás en punto peligroso, te recomiendo el remedio del carbonato de sosa que aquí produce muy buenos efectos.»

Mañé informa que el còlera augmenta:

«Es necesario observar que no muere nadie que calce botas, a no ser que haga algún exceso. Yo sigo impertérrito aquí, de general en jefe de la casa de Brusi.»

97

Datada a Barcelona, el 24 d'agost de 1854[171]. Mañé s'ha encarregat de la direcció del periòdic, des de la tornada d'Amélie les Bains,

«lo cual me tiene en continua ocupación desde las 8 de la mañana hasta las 8 de la noche, hora en que subo a Sarriá.»

Mañé explica que és el sentiment de gratitud el que l'ha impulsat

«a exponerme a los estragos del cólera y al puñal de los asesinos, que no lo he tenido muy lejos.»

Sobre el moment de Barcelona, Mañé escriu:

«La situación política se presenta encapotada y amenazando un grande estallido. Barcelona, gracias a la incapacidad de nuestras autoridades, está a merced de los *gondottieri* (*sic*).»

I, sobre el cólera, informa:

«La estadística de defunciones va variando de 150 a 180 diarias, subiendo o bajando según el estado de la atmósfera. Como puedes figurarte, conocido mi espíritu de observación, no he perdido el tiempo, pues que afortunadamente en mi vida he tenido más serenidad que ahora. De mis observaciones en particulares, en el hospital de coléricos, y en lo mucho que he leído estos días, resulta que viviendo con algunas precauciones, hay mucha seguridad de no ser atacado. Estas precauciones las leerás en el *Diario* del domingo próximo.

»De los que acuden a remediarse desde los primeros síntomas, pocos son los que no curan. Por esto no se deben despreciar aquellas pequeñas incomodidades que en épocas normales pasan desapercibidas. Luego de sentirse un poco de incomodidad de estómago, o diarrea, tomar decocción de arroz a todo pasto. Si no cede a las doce horas, tomar agua de manzanilla con algunas gotas de láudano. El láudano se debe usar con mucha precaución. A un niño, no darle nunca más de seis gotas, empezando por dos. Y a una persona mayor, nunca más de doce, empezando por seis.

»Si a la diarrea acompaña dolor en la boca del estómago, náuseas, dolor de cabeza, etc., tomar la sal de sosa con aceite y láudano. Si a la media hora no viene la reacción con

[171] B. Ll. I, 179.

sudor, que se debe favorecer, tomar el remedio que va hoy en el Diario, o la misma agua de manzanilla con el máximum de láudano. Al propio tiempo, se aplicarán sinapismos en las piernas y brazos del enfermo, se favorecerá el sudor con mantas de lana, botellas de agua caliente, etc. En la habitación, se quemará flor de azufre hasta impregnar bien la atmósfera: esto es esencial.»

Mañé es torna oferir a Llança, en cas que algú de la família sigui atacat pel còlera.

98

Datada a Sarrià, el 22 de setembre de 1854[172]. Mañé ha estat víctima de l'epidèmia:

«El jueves próximo pasado, hoy hace ocho días, me dio un ataque de cólera que me tiene aún en esta villa, pues si bien anteayer quise ir y fui a Barcelona, ayer tuve que guardar cama otra vez. Tres días estuve en cama solamente, pero te aseguro que me ha dejado más atropellado e inútil que otras enfermedades de tres semanas en cama. Estoy plenamente convencido de que el cólera es un envenenamiento y que nadie moriría de él si todos fueran prudentes. Te aseguro con satisfacción que he visto plenamente confirmada mi teoría, y tengo la más íntima confianza de que quien siga mis consejos, conformes con los de los primeros médicos, no debe temer más al cólera que a un resfriado.»

Mañé aconsella a Llança que vagin a Gotmar[172 bis].

99

Datada a Sarrià, 7 d'octubre[173]. Mañé és malalt al llit:

«He tenido ya el cuarto ataque del cólera, o mejor un tercer cólico bilioso resultante del desarreglo de estómago que me dejó la epidemia. He quedado tan débil y postrado, que han vuelto a retornar mis males antiguos. Como el médico me aconseja aguas y vino bueno, ejercicio moderado y distracción, no pudiendo volver a Arles, porque está allí el cólera, había pensado en Gotmar, pero vuestra venida modifica este plan, pues siendo vosotros tanta gente, ignoro si habría un rinconcito para mí. Si esto fuera posible, sin incomodaros, sería, al contrario, una buena fortuna para realizarlo.»

100

Datada a Barcelona, el 25 de juliol de 1855[174]. Llança és a França. De la situació de Barcelona, Mañé en diu:

---

172 B. Ll. I, 180.
172 bis Vg. nota 135 bis.
173 B. Ll. I, 227. Tant el tema, com el tipus i forma del paper, com també la lletra obliga a situar aquesta carta, sense indicació d'any, a aquest lloc.
174 B. Ll. I, 181. De mà de Llança, hi ha indicat: «C. en 3 de agosto».

«De aquí, poco más puedo decirte que lo que lees en el *Diario*. Lo que hay, y que no lo dicen los periódicos, es que todas las noches los mozos hacen ratzias de gente más o menos complicada en los últimos sucesos. Pero son *peixi minuti*, pues que los más comprometidos se escaparon ya desde los primeros días. Dícese que los presos, después de un breve interrogatorio, son embarcados para Ultramar. No obstante esto, no veo el horizonte claro, ni creo que se haya dado con el remedio. Veremos.»

Mañé informa que es torna a parlar d'alguns casos de còlera, pero no n'hi ha certesa.

101

Datada a Sarrià, 8 de setembre de 1855[175]. Mañé dedueix de la carta de Llança que el seu estat moral no ha millorat amb el viatge a França, fet l'estiu. Per a Mañé, els motius de pessimisme no són tants:

«Esos mismos movimientos socialistas de Angers i Barcelona, ¿qué significan al lado de las *jacqueries* de Francia, y de la guerra de los campesinos de Alemania de los siglos 15 y 16? ¡Miseria, miseria y miseria! No veo en germen nada grande, nada que pueda trastornar el mundo.»

Mañé aconsella a Llança que, si vol tornar, que vagi fora de Barcelona. Hi ha casos de còlera, encara que no hi ha epidèmia.

102

Datada a Barcelona, el 17 d'octubre de 1860[176]. Mañé, tot i que està constipat, anuncia que anirà a Madrid el 23 d'octubre. Mañé comenta que l'atemptat a la Reina el té per una veritable bogeria.

103

Datada a Barcelona, el 5 de gener de 1861[177]. Mañé parla de la tornada de Madrid a Barcelona: en tren per la Mancha, amb avaria de la màquina i tres hores de parada, en mig de la neu, i mala mar de València a Barcelona. Informa sobre la vida de Barcelona:

---

175 B. Ll. I, 182.

176 B. Ll. I, 183. De la mà de Llança, hi ha escrit: «Carrera de San Jerónimo, 2». I segueix una paraula indesxifrada.

177 B. Ll. I, 184.

«Donde hay mucha vida ahora es en el Ateneo[177 bis], cosa que a mi ver señala el nuevo período en que ha entrado Barcelona. Algunos años atrás fuera imposible reunir 500 socios en tan corto tiempo, y de procedencias tan distintas, ni menos sostener cuestiones tan graves, con discusiones tan templadas, como las de la sección de ciencias morales, ni atraer a ellas una concurrencia tan numerosa. Es una idea consoladora el ver lo que hemos progresado desde que estos asuntos eran objeto de los clubs, y podía a uno costarle la vida o la deportación lo que ahora se discute sin peligro y con templanza.»

Mañé anuncia la aparició al «Diario de Barcelona», l'endemà, d'un article que farà furor.

104

Datada a Barcelona, el 7 de gener de 1861[178]. Mañé comunica que, en un periòdic que ell qualifica d'indecent i surt a Barcelona, han aparegut caricatures de Llança.

105

Datada a Barcelona el 2 de febrer de 1861[179]. Mañé fa comentaris sobre el clima de Barcelona, i sobre la seva salut i activitat:

«No fue el resultado de la vida de Madrid lo que me hizo guardar cama, sino el resultado de la vida de aquí. Me falta la actividad física e intelectual que ahí llevaba, y me falta ese clima que templa el cuerpo y el espíritu. Aquí siento, como tú, flojedad en el alma y en el cuerpo, de manera que, para hacer menos, necesito doble fuerza de voluntad. Sin ningún inconveniente me comprometería a trocar la vida que aquí llevo por la que llevaba en Madrid.»

Mañé aconsella a Llança els banys russos i l'equitació. Torna a parlar de la vida de l'Ateneu:

«Dos veces que he debido quedarme en Barcelona he aprovechado un rato para ir al Ateneo, pero sin tomar más parte que la de simple *oyente*. No obstante, si pasara las noches allí, no faltaría nunca a las discusiones, pues se pasa muy bien el rato. Creo que han de producir mucho bien, ya porque se ejercita la palabra, cosa que nos hace mucha falta, ya porque nos hacemos sociables y nos ponemos en comunicación de ideas, cosa que nos hacía más falta aún.»

---

177 bis Es tracta de l'Ateneu Català, fundat a Barcelona l'any 1860, que l'any 1872 passà a anomenar-se, com en l'actualitat, «Ateneu Barcelonès».

178 B. Ll. I, 185. De mà de Llança hi ha escrit: «C. en 12».

179 B. Ll. I, 186. De mà de Llança hi ha escrit: «C. en 23».

Mañé qualifica el panorama teatral d'estèril. I recomana que es fiï de Coll:

«Puedes consultar a Coll con entera confianza. No tiene ni un átomo de madrileño. Vive completamente aislado, dedicando todo su tiempo al estudio de los grandes maestros y de los grandes poetas, y al cultivo de la música alemana.»

Llança havia demanat a Mañé el periòdic «El Pájaro verde», on havia sortit la caricatura de Brusi:

«No puedo proporcionártelo, pues no he querido ver ni una sola vez tan indecente periódico. Como te indicaba en mi anterior, la voz pública dice que Moliner y Albareda han proporcionado las fotografías para hacer las caricaturas que te han publicado: acción feísima, si es cierta, y que de todas maneras les ha de traer perjuicios.»

106

Datada a Barcelona, el 25 de març de 1861[180]. Mañé es preocupa per la salut de Llança:

«Veo que la has dado en tener nervios, lo cual no sienta bien a un hombre de tu corpulencia, pues si la cosa pasara adelante, les darías mucho que hacer a los que tuvieren que cuidarte en un ataque.»

Mañé recomana a Llança exercici físic, en concret, equitació. El mateix Mañé té el propòsit de muntar a cavall a partir del primer d'abril.

«Me preguntas si la atmósfera política en que vivo me permitirá gozar en las bellezas de tu drama. A esto te diré que con razón me llaman el poeta de la política, pues si no fuera por mi tendencia a elevarlo todo a las regiones de lo bello, hace tiempo que hubiera tirado la pluma y me pusiera a tenedor de libros o a fabricante de fósforos. Puedo asegurarte que el espíritu poético, lejos de decaer por la edad ni por las miserias de la vida práctica, es en mí cada día más vivo. Así deseo ardientemente que me proporciones la fruición de leer tu *chef d'œuvre*».

107

Datada a Sarrià, el 20 de maig de 1861[181]. Mañé ha rebut notícies fresques i satisfactòries de Llança a través de l'amic comú Arnús[182], arribat de Madrid:

«El confía en que, con una temporadita en La Puda, tomando inspiraciones en el aparato de Sales-Girón, se te quitará por completo el catarro crónico que te molesta. Yo tengo la misma confianza, pues hasta ahora ningún catarro ha resistido a los efectos de la expresada máquina, a la cual he visto yo curar hasta catarros agudos en pocos días.»

[180] B. Ll. I, 187. De mà de Llaça hi ha escrit: «C. en 9 de mayo».
[181] B. Ll. I, 188. De mà de Llança hi ha escrit: «C. en 9 de mayo (*sic*).»
[182] Manuel Arnús i Ferrer (1813-1879), germà del financer Evarist.

Mañé torna a recomanar a Llança l'equitació. I li explica la pròpia experiència:

«Desde niño, había montado mucho, pero sin regla alguna, por lo cual en vez de placer hallaba dolor. Aún no se me ha olvidado lo que sufrí el día que fuimos de Vic a Olot, donde llegué descoyuntado. Pues bien, ahora es al revés. A pesar de no contar más que con unas treinta lecciones, me encuentro perfectamente a caballo. ¡Qué bien se verifica la circulación de la sangre después de haber montado! ¡Cómo se acalla el sistema nervioso y se desarrolla el sistema muscular! Pero el efecto moral es aún mayor que el efecto físico. No hay nada que te dé una idea de la superioridad del ser racional sobre los racionales (*sic*)[183], como el ver la facilidad con que el hombre domina a un bruto que tiene veinte veces más fuerza que él. Yo recuerdo que antes, ni con la brida y la espuela, ni con el látigo, podía lograr que el caballo hiciera mi voluntad. Ahora, me basta la simple inclinación del cuerpo y a lo más la pulsación del dedo meñique para que el caballo obedezca.»

Mañé demana a Llança que li comuniqui si es decideix anar a La Puda, per a poder coincidir-hi. I diu d'ell mateix que es va engreixant i enrobustint, tot preparant-se per a una excursió a l'alta muntanya, amb l'objecte d'estudiar-hi la guerra civil sobre el terreny:

«Tengo una alhaja preciosa: el trabuco que sirvió a Cabrera durante la guerra de los siete años y la de los matinés.»

108

Datada a Barcelona, el 10 de juliol de 1861[184]. Mañé, per circumstàncies accidentals, es troba molt atrafegat:

«La retirada de Durán y el silencio temporal de Coll aumentaron desde luego mi trabajo. Después, queriendo dejar a Coll íntegra la cuestión de política interior, me he limitado a la exterior, que he debido compartir con Mola. Limitados los asuntos de elección a tan estrecho campo, y debiendo tratar asuntos de los cuales Mola había hablado ya algunas veces, para darles novedad he debido engolfarme en estudios históricos sobre Rusia, los Estados Unidos y Hungría. Y tú sabes mejor que nadie que esta clase de trabajos consumen horas y horas, para ver menos claro muchas veces al fin que al principio. Te aseguro que estoy rendido, y que deseo con ansia la llegada de Coll para tomar algún descanso. Creo que Coll llega mañana, y el 15 pienso marcharme a La Puda, donde estaré hasta el 15 de agosto, para irme a hacer una excursión por las márgenes del Segre.»

Mañé posa en guàrdia Llança sobre els perills d'una vida massa cortesana. I li dóna consells per a titular un nou drama: *El deber*, o *La razón de Estado*, però reconeix que ell és mal conseller, i que Llança hauria de demanar el parer d'algú que s'hagués posat «más a la moda que nosotros». Torna a insistir a aconsellar-li l'equitació.

---

183 Ha de dir, lògicament, «irracionales».
184 B. Ll. I, 189. De mà de Llança hi ha escrit: «C. en 31 de julio».

109

Datada a La Puda, el 6 d'agost de 1861[185]. Llança es troba a una finca seva de l'Aragó. Mañé lamenta no haver-ho sabut a temps, perquè li ho hauria dit a Llorens, «quien en estos momentos anda por ahí recorriendo las orillas del Ebro». Mañé recomana a Llança la lectura de «dos cartas dirigidas a Trueba»[186], escrites per ell i publicades al «*Diario de Barcelona*»[187],

«sobre sus *Cuentos campesinos*, en las cuales trato a esa canalla de neos como se merecen. Entonces verías cuán sin razón me colocas al lado de esos mojigatos que ni odio me inspiran, pues no siento por ellos más que repugnancia. Creo que, en esta cuestión, estás algo preocupado, pues no has sabido ver que entre el tradicionalismo del conde de Maistre, Bonald y sus necios discípulos, y el radicalismo de la escuela alemana, cabe el término medio de la escuela histórica, a la que pertenezco yo con los del *Correspondant*, y a la que perteneciste tú en otro tiempo, y a la cual perteneces ahora tal vez sin saberlo.
»Si, como pretenden los racionalistas, todo lo que no está conforme con la razón fría es anti-natural y anti-humano, si el individuo y la sociedad han de estar basados en la razón pura, y eso que llamamos imaginación y sentimiento son en el hombre puras excrecencias, como pretenden los racionalistas, suprímete a tí mismo, pues que para ellos eres una especie de leproso moral. Yo vivo y quiero vivir en una creencia contraria, pues opino que tú eres un elemento más social que todos ellos.»

Mañé informa que el día 9 surt de La Puda, i que el 15 se'n va de Barcelona cap a la muntanya.

110

Datada a Barcelona, el 16 d'agost de 1861[188]. Mañé va llegir el drama de Llança *El Deber*, abans d'anar a dormir, i no va poder aclucar l'ull en tota la nit:

«Te proclamo el primer poeta dramático de España. La impresión que me causó la lectura del *Deber* no es comparable sino con la que recibí siendo niño al ver por primera vez la representación de *Angelo, tirano de Padua* y con la que después me ha causado la lectura de los dramas de Skespeare (*sic*). (...).
«En este momento sólo puedo decirte que me espanta la *osadía* de haber dedicado este drama a la hija de confesión del P. Claret»

111

Datada a La Puda, el 20 de setembre de 1861[189]. Mañé se sotmet a curacions:

[185] B. Ll. I, 190.
[186] Antonio de Trueba y de la Quintana (1819-1889).
[187] 4 i 11 d'agost de 1861, núms. 216 i 223, pp. 6.952-6.954, i 7.169-7.171, respectivament.
[188] B. Ll. I, 191. De mà de Llança hi ha escrit: «El Deber».
[189] B. Ll. I, 197.

«Acaban de hacerme una insuflación con el nitrato de plata, que me hace bailar el jaleo».

Mañé i Coll havien d'haver anat a veure Llança el diumenge, però el temps plujós els ho va impedir. Mañé pensa arribar a Barcelona a finals del mes, i anar-lo a veure de seguida.

112

Datada a La Puda, el 30 de setembre de 1861[190]. Les cures li provoquen molèsties:

«Las insuflaciones me han tenido sin humor para nada. La de hace tres días, que prometí sería la última, me hizo sufrir horriblemente. Arnús, que encuentra en mí un buen paciente, carga la mano de lo lindo. Creo que, en último resultado, será un gran bien para mi salud, pero por de pronto me tocan diez o doce días de sufrir las úlceras de la cauterización.»

Llança és a Barcelona on Mañé es proposa d'anar-lo a veure, juntament amb Coll, el diumenge següent.

113

Datada a Barcelona, el 21 d'octubre[191]. Mañé comenta la situació internacional; en concret, que França es prepara per a la guerra.

114

Datada a Barcelona, el 14 d'octubre de 1861[192]. Mañé explica la sortida de Coll del «Diario de Barcelona:»

«A su salida del *Diario* no se le puede dar la interpretación que tú indicas por las siguientes razones:

»Lo de la gran cruz fue una filfa sin fundamento de los periódicos de oposición.

»Los periódicos que de esto hablaban no llegaron aquí hasta dos días después de habernos él dicho que se retiraba, y al hablarle yo de esto el día que fui a leerle el párrafo de tu carta relativo al *Deber*, me dijo: "Lo tengo por una *murriada* de los periódicos de oposición, y buen tonto sería Brusi si hiciera caso de aquella canalla."

»En cuanto a la marcha política del periódico, nadie tendría menos derecho que él de reprobarla, supuesto que principalmente él la inició.

190 B. Ll. I, 192.
191 B. Ll. I, 193.
192 B. Ll. I, 194. De mà de Llança hi ha escrit: «C en 29».

«Cuando llegué yo a Madrid, le dije que estaba descontento del ministerio, y que le iba a poner la proa. Díjome que no lo aprobaba, pues que detrás de O'Donnell no podían venir más que Narváez y comparsa, y que él prefería cualquier cosa a esto. Deferí a su observación, que me pareció justa, y desde entonces se han atacado los actos de algunos ministros, sosteniendo siempre a O'Donnell.

»Ahora, antes de abrir las cartas, nos reunimos en la redacción para ponernos de acuerdo sobre las cuestiones que se habían de tratar. Brusi nos dijo: "Esto es cosa de VV., acuerden lo que les parezca". Yo contesté: "Supuesto que Coll es el encargado de las sesiones, tómelo como quiera y seguiré su compás". A lo cual él observó: "Atendida la conducta de las oposiciones, creo que hemos de ser más ministeriales que nunca." Ya ves, pues, que no puede ser ésta la causa.»

115

Datada a Barcelona, el 23 d'octubre de 1861[193]. Mañé troba Coll disposat a corregir estilísticament l'obra de Llança *El Deber*.

116

Datada a Barcelona el 8 de novembre de 1861[194]. Llança ha acceptat que Coll corregís el drama *El Deber*.

117

Datada a Barcelona, el 9 de desembre de 1861[195]. Mañé informa que la «brusca retirada de Coll» l'ha tingut disgustat i atrafegat:

«En la carta que me escribió Coll manifestándome su resolución de renunciar a la política, me decía que ahora tendría tiempo de ocuparse en la corrección de tu drama. Supongo que te habrá escrito. Tal vez sospecharás, como han sospechado otros, que el motivo de la retirada de Coll ha sido algún disentimiento con nosotros. Si existe, lo ignoro, y él protesta una y cien veces que no tiene otro motivo que el necesitar tiempo para dedicarse a sus estudios literarios, que la política le había hecho abandonar. Sea de esto lo que fuere, ello es que una resolución tomada tan exabrupto, en el momento de abrir las Cortes, nos ha puesto en serios apuros.»

---

193 B. Ll. I, 195. De mà de Llança hi ha escrit: «C. en 26, mandándole la adjunta para Coll y diciéndole que cuanto más obras [*paraula indesxifrada*] y cuanto más corrijan, tanto más tendré que agradecerles».

194 B. Ll. I, 196. De mà de Llança hi ha escrit: «C. en 15. Que a Coll y a él les suplico que me manden pronto el drama, pues estoy autorizado para que se represente. Que no es cuestión de hacer una obra perfecta, que me han hablado de él aquellos señores con vivísimo interés».

195 B. Ll. I, 198. De mà de Llança hi ha escrit: «C. en 18, diciéndole algo de política y pidiéndole el drama».

118

Datada a Barcelona, el 20 de desembre de 1861[196]. Mañé dibuixa, en un clima d'amistosa confiança, trets de la seva personalitat:

«Con amigos tan leales y tan inteligentes como tú, no hallo inconveniente en presentar el estado de mi alma con toda desnudez. Otros no son dignos de ello, o no sabrían comprenderlo.

»Creo que en mí el elemento poético ha dominado siempre al elemento racional. Por esto he creído siempre que servía poco para los estudios filosóficos, y por esto creo que sería un pobre hombre de Estado.

»Esto, a mi juicio, es lo que me ha dado alguna reputación como periodista, a pesar de que la generalidad, tal vez todos, me atribuyen cualidades contrarias. Por la imaginación y por el sentimiento me abro paso a la razón de los lectores. Y, como nuestro pueblo es meridional, cuando le conmuevo, cree que le convenzo. He aquí mi secreto. He aquí por qué otros que tienen más talento y más saber que yo no le gustan tanto.

»Puedo asegurarte que, desde niño, las dos terceras partes del día vivo en un mundo imaginario, y que, cuando bajo al mundo real, sufro hasta que lo he dejado.

»Como la imaginación es sintética, como ama lo bello, de aquí que le repugnan los detalles y le disgustan los defectos. Por esto he sufrido tanto cuando ejercía la crítica literaria, pues veíame obligado a analizar, a buscar la parte fea de las cosas, y a tener siempre la razón en pugna con la imaginación.

»Hoy me sucede lo propio con las cuestiones políticas y sociales, hermosas como estudio, feas como hechos, como aplicación. Por esto —y he aquí otro secreto de mi alma, que algunos, no tú, calificarían de ridícula debilidad— hubiera tirado mil veces la pluma de periodista, a no alentar todos los días mi caído espíritu con la lectura que hago *todos los días* de alguna obra de imaginación.»

Mañé torna a emetre la seva opinió sobre *El Deber*, drama de Llança. Recomana que encarregui, en cas de publicar-lo, la correcció de proves a Pi Margall, «que conoce mucho la lengua».

119

Datada a Barcelona, 14 de gener de 1862[197]. Mañé descriu les seves gestions per a presentar el drama de Llança *El Deber* a un concurs, i discuteix la justesa del títol.

120

Datada a Barcelona, el 20 de febrer de 1862[198]. Mañé es troba bé de salut, gràcies, segons ell, a les cures de La Puda. L'obra de Llança, *El Deber*, no es posa en

[196] B. Ll. I, 199. De mà de Llança hi ha escrit: «C en 29».
[197] B. Ll. I. 200. De mà de Llança hi ha escrit: «C en 12, contestándole a todo y dándole noticias del venerable Pignatelli.»
[198] B. Ll. I, 201. De mà de Llança hi ha escrit: «C en 9».

escena. Mañé forma part d'un jurat que ha de qualificar obres dramàtiques, i n'informa Llança. I li justifica que no hagi donat publicitat a certes dades referents al Venerable Pignatelli:

> «No he juzgado prudente el publicar los apuntes sobre la genealogía de tu pariente, porque lo del milagro ha dado mucho que hablar, y no están los tiempos para agitar estas cuestiones. Sé que en el mismo palacio de la Plaza Nueva no les ha sentado bien el tal milagro.»

Mañé recomana a Llança la lectura de Dickens.

121

Datada a Barcelona, el 18 de març de 1862[199]. Mañé va ser a Gotmar, a veure el germà de Llança, Rafael, que precisamen havia anat a Barcelona. Creu que és un bon moment per a fer un viatge a Itàlia. Convindria emprendre el viatge a mitjan maig. El trajecte que Mañé pensa com a millor és: Gènova, Liorna, Florència, Liorna altra vegada, Civittavecchia, Roma, altra vegada Civittavecchia, Nàpols, Palermo, Messina, Roma, Ancona, Venècia, Milà, Torí, i a França, pels Alps.

122

Telegrama, datat a Barcelona el 26 de març de 1862[200]. Diu, textualment: «Solferino Falta 5.º acto».

123

Datada a Barcelona, el 26 de març de 1862[201]. Mañé fa gestions per a la representació del drama de Llança *Alejandra*, titulat anteriorment *El último de los Borgia*. Li envia els retrats dels seus fills:

---

[199] B. Ll. I, 202. De mà de Llança hi ha escrit: «C en 22. Que no sé dónde para la Corte de Luís XI [*un drama de Llança*], que lo que me interesa (*sic*), y que diga lo que le ha parecido Alejandra. Que le dé [*paraula indesxifrada*] a Milá y a Coll. Que en cuanto al viaje temo que no pueda realizarse por la guerra. Que no tengo ningún plan, y él que puede combinarlo del modo que mejor le parezca. Que lo que le suplica es que se eviten los viajes por mar. Que trace el viaje y me mande el plan. Que por las [paraula *indesxifrada*] de Roma [*paraula indesxifrada*] si están en Roma, qué calle, vecinos de Rafael».

[200] B. Ll. I, 228. De mà de Llança, hi ha escrit: «C. en 26. Que la traducción la hará Solera, y que lo prefiero a que la haga la Santoni. Le doy cuenta de lo bien que les entró el acto de *El Deber* en la renovación (?) de Cañete. Le pido una fotografía de sus hijos».

[201] B. Ll. I, 203. De mà de Llança hi ha escrit: «C en 30. Que apruebo cuanto ha hecho relativo a Alejandra. Que [*paraula indesxifrada*] a Borao para que se vea con el traductor, y [*frase indesxifrada*] por la Santoni. Que desearía guardar su [*paraula indesxifrada*] completo. Que me haga el obsequio de admitir la dedicatoria del drama, que le corresponde de derecho. Que los retratos están admirables. Que se lo diga a Amalia [*frase indesxifrada*]». Amàlia Fenollera és la muller de Joan Mañé. Vg. Joan MARAGALL, *loc. cit.* a la nota 4, p. 766.

«La idea de hacerlos retratar nació de los retratos de los tuyos, y tú fueras (*sic*), como correspondía, el primero en tenerlos, a no ser por los escrúpulos de Amalia[202]. A causa de tener que sacarles tres veces los negativos, los chicos estaban cansados, y por esto les salió aquella carita tan mohína. Su madre, al ir a enviarte los retratos, se ofensó, porque los chicos no habían salido a su gusto, y temiendo que los juzgarías desfavorablemente, no conociendo los originales. Tú que conoces el corazón humano, comprenderás y excusarás esta debilidad de *una madre*.

»Realmente, mi hijo presenta un desarrollo intelectual extraordinario, y esto que podría halagarme, me tiene alarmado, pues temo, con fundado motivo, que el pájaro destruya la jaula.»

Quant al viatge a Itàlia, Mañé expressa la convicció que l'estiu vinent no hi haurà guerra en aquell país, «porque Napoleón tiene mucho que hacer en su casa». Mañé exposa a Llança els plans concrets del viatge, i li anuncia que ell s'estudiarà l'idioma i la geografia, mentre que Llança es podrà preparar la part històrica.

124

Datada a Barcelona, el 3 d'abril de 1862[203]. Mañé ha estat en comunicació amb l'actor Pietroboni, el qual li ha donat esperances que pel mes de maig podrien posar en escena el drama *Alejandra*, de Llança, a Barcelona. Mañé aconsella a Llança que, si el drama té molt d'èxit, el dediqui a Piferrer, i si té un èxit regular, el dediqui a ell:

«Lo digo sin hipócrita modestia, pues nadie mejor que tú sabe que conozco bien el puesto que me corresponde.»

Mañé tranquilitza Llança sobre el viatge a Itàlia: no hi haurà guerra a Itàlia, però si n'hi hagués, tornarien de seguida. Sobre la situació del país, diu:

«En cuanto a nuestro país, no sé lo qué pasa en las demás partes, pero en Cataluña nunca he visto menos señales de intranquilidad que ahora, hasta tal punto que ni a una sola persona oí hablar del último escándalo parlamentario. Verdad es que nunca se había visto la prosperidad que ahora goza Cataluña, a pesar de la crisis algodonera.»

Mañé envia a Llança un pla gràfic del viatge a Itàlia, i li proposa el viatge per mar des de Marsella a Palerm, per 221 francs. I exposa mitjans per a prevenir el mareig.

---

[202] Vg. nota anterior.

[203] B. Ll. I, 204. De mà de Llança hi ha escrit: «C en 8. Que celebro lo que me dice de la Santoni. Que le vuelva a escribir que haga la traducción y le autorizo para hacer las correcciones que [*paraula indesxifrada*] oportunas al éxito de la obra. Que veremos si tenemos paz para hacer el viaje. Que lo dudo. Que me diga si nos convendrá llevarnos criado, o bien tomarlo en Italia».

125

Datada a Barcelona, 12 d'abril de 1862[204]. Mañé ha fet un viatge per Girona, Olot, Ripoll i Vic, acompanyat de la seva muller i de la seva germana:

> «Puedes figurarte que al ver de nuevo las llanuras de Bas y Joanetas, recordé al que primero me hizo conocer ese paisaje de primer orden, que a pesar de lo mucho que he visto después, aún merece toda mi preferencia.»

Mañé no creu que faci falta emportar-se'n un criat. Continua persuadit que a Itàlia, durant la primavera, no passarà res d'importància, perquè Napoleó no té interès en la unitat italiana.

126

Sense indicació de lloc, datada el 5 de maig de 1862[205]. Mañé escriu una nota curta, dient que no ha sabut res més de Pietroboni, i que espera la vinguda de Llança a Barcelona.

127

Datada a Barcelona, 9 de desembre de 1862[206]. Mañé informa que té malalts a la família, i que n'hi ha molts a tot Barcelona. Manifesta alegria de l'acceptació que ha tingut el drama *Alejandra* per part de l'artista Santoni. Mañé recomana a Llança que es prengui amb molta calma les gestions per a presentar un altra drama, *El Peñasco*.

> «Lo que me cuentas de la efervescencia que por ahí produce la causa del supuesto Fontanellas me prueba una vez más que el sufragio universal condenará siempre a Jesús y absolverá a Barrabás. Podrá el de Villamediana ser tan culpable como se quiera, pero eso no hará que el tal Feliu no sea un intrigante estúpido, con buena dosis de desvergüenza, pero sin pizca de chispa ni talento[207].»

128

Sense indicació de lloc ni de data: «Hoy jueves»[208]. Mañé, impedit per la ronquera, no pot passar a visitar Llança.

---

[204] B. Ll. I, 206. De la mà de Llança, hi ha escrit: «C. en [*número indesxifrat*]. Que vi a Pietrobini. Que me pareció muy simpático, y que si la Santoni quiere interesarse por el drama [*frase indesxifrada*]».

[205] B. Ll. I, 205. De la mà de Llança, hi ha escrit: «Que siento no haya visto a Solera». Segueixen un parell de frases indesxifrades.

[206] B. Ll. I, 207. De la mà de Llança, hi ha escrit: «C. en 11, hablándole de literatura y de mi proyecto de diputación. Que sobre todo busquen la carta de Pietroboni».

[207] Notícia sobre el cas Fontanellas, a Josep BENET i Casimir MARTÍ, *Barcelona a Mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el bienni progressista*, vol. I, Barcelona, 1976, p. 316, nota 59.

[208] B. Ll. I, 208. L'adreça del destinatari figura al revers de la carta: «Ecmo. Sor. Duque de Solferino, de S.A., J.M. y F.». De la mà de Llança, hi ha escrit: «Escribir a Mañé, a Ramón, a Rafael».

129

Sense indicació de lloc, ni de data: «Hoy martes 18»[209]. Mañé anuncia que envia a Llança un barrilet de vi de cruixent, encara que no està molt segur que sigui molt bó. Se'n va aquell mateix dia a Tarragona, i no podrà passar a acomiadar-se.

130

Sense indicació de lloc ni de data[210]. Mañé manifesta agraïment pels obsequis de Llança.

131

Sense indicació de lloc ni de data[211]. Mañé es fa càrrec dels motius de Llança per a no visitar-lo.

> «Se me ha declarado un dolor asiático (*sic*) que me tiene dado a los perros. Milà vive en la calle del Carmen, esquina a la de Jerusalén, elo, 2.°, frente la (*sic*) librería de Gorchs.»

132

Datada a Barcelona, «3 de agosto»[212]. Pondera les belleses del Rosselló, on ha viatjat Llança. Mañé declara el seu coneixement personal dels llocs. Brusi, des de París, ha escrit a Mañé informant de la bona impressió que els vins del Duc de Solferino han causat al jurat que els va examinar. Comenta que el còlera no s'ha desenrotllat, i que s'ha quedat quasi sol a la redacció del *«Diario de Barcelona»*.

133

Datada a Amélie les Bains, 23 d'octubre[213]. Mañé declara que ha visitat Nimes, Montpeller i el museu de Narbona. Perpinyà serà objecte de visita en tornar dels banys.

---

[209] B. Ll. I, 209. L'adreça del destinatari hi és indicada com a la nota anterior. La carta, tota vegada que parla d'un vi que li envia, sense tenir molta seguretat que a Llança li agradi, podria tenir relació amb la de 6 de setembre de 1849, on diu que a Llança li ha agradat un vi que li van enviar (vg. carta núm. 41).

[210] B. Ll. I, 210.

[211] B. Ll. I, 211. El destinatari hi és indicat així: «Ecmo. Sor. Duque de Solferino, de S.A.».

[212] B. Ll. I, 212. De la mà de Llança hi ha escrit: «C. en 17». Pel juliol de 1855, Llança era a França (vg. cartes de 25 de juliol i de 8 de setembre de 1855, núms. 100 i 101). La carta present, datada el 3 d'agost, podria pertànyer a aquella època.

[213] B. Ll. I, 213. A Amélie les Bains, Mañé hi havia estat, com a mínim, pel maig del 1854 (cartes núms. 92 i 93) i pel juliol del mateix any (carta núm. 94).

134

Datada a Barcelona, 24 d'agost[214]. Mañé està constipat fa uns quants fies.

«Háblase mucho de facciosos y de prontos transtornos en la clase obrera, pero yo no creo ni en unos ni en otros. De cólera hay algunos casos, pero estando tan adelantada la estación no temo que se desarrolle. No veo, pues, inconveniente en que te vengas a Gotmar, si así te conviene.»

135

Sense indicació de lloc ni de data[215]. Mañé s'excusa de no passar a acomiadar-se de Llança i família, que han de dirigir-se a Madrid. Demana que Llança doni a Pi un encàrrec, perquè arribi a Llorens.

136

Datada a Barcelona, 9 de setembre[216]. Llança ha demanat el diari, i Mañé li demana que hi pugui haver algú que el reculli a l'administració de correus de Granollers.

«No temas más al cólera que a un resfriado. A los primeros síntomas, en cama, manzanilla con láudano, sudar y dieta, y es cuestión de dos días. A todo esto, no dejes de enviarme a buscar y decirme cómo lo he de hacer para llegar a ésa lo más pronto posible. Aquí, como ya sabrás, se va extinguiendo por momentos.»

137

Sense indicació de lloc, però a Barcelona, «hoy 18 dicbre»[217]. Mañé anuncia que ha de dinar amb Llorens, i que això li impedeix de dinar amb Llança i la seva família. Si l'endemà ells dinen a Barcelona, Mañé els podrà acompanyar.

138

Datada a «Gotmar, miércoles»[218]. Mañé s'estranya de no haver tingut la visita de Llança a Gotmar. Ell es troba molt millor.

[214] B. Ll. I, 214. De la mà de Llança, hi ha escrit: «C. en 4 sbre.». En la carta de 25 de juliol de 1855 (núm. 100), Mañé parla també de còlera tènue. Llança era llavors a França, i podia tenir plans de tornar. Si fos exacta aquesta hipòtesi, els rumors de transtorns de la classe obrera serien consecutius al fracàs de la vaga de juliol de 1855.

[215] B. Ll. I, 216. El destinatari hi és indicat com a la nota 211.

[216] B. Ll. I, 218. Pel tema del còlera, pertany probablement a 1854.

[217] B. Ll. I, 219. El destinatari hi és indicat com a la nota 211.

[218] B. Ll. I, 220. El destinatari hi és indicat així: «Ecmo. Sor Duque de Solferino. Barcelona». Pel contingut, aquesta carta podria ser posterior a la que vindrà al núm. 141.

«Me siento renacer a una nueva vida. Ni un minuto echo a menos Barcelona, y a no tener en ella personas queridas, ni siquiera me acordaría de que está en el mapa. Ayer fui a esperarte a Badalona, hoy he ido también, pero tú sin venir.»

Mañé anuncia que l'ha anat a visitar la seva família. A la seva germana li ha fet llegir *Adriana*, i n'ha tingut la mateixa impressió favorable que ell. Comunica a Llança que escriurà a Llorens perquè pugi el diumenge a cercar-lo.

139

Sense indicació de lloc ni de data[219]. Mañé ha llegit el drama de Tamayo i Guerra[220]. No li ha agradat. El drama es titula *La Ricahembra*.

140

Datada a Sarrià, 17 d'octubre[221]. Mañé ha estat malalt. La malaltia i el fred li fan preveure que passarà encara vuit dies sense poder baixar a Barcelona.

141

Sense indicació de lloc, «hoy lunes»[222]. Mañé té angines, o, si més no, mal de coll. Té por que li passi com l'any anterior, que hagi de fer llit tot l'hivern.

«Por lo cual he resuelto, si no tienes en ello inconveniente, de irme 7 u 8 (*sic*) a Gotmar luego que el tiempo lo permita. Será realidad o ilusión lo que en mí hizo la influencia de aquel país, pero el resultado no se puede negar.»

142

Sense indicació de lloc, «hoy, 4 de junio»[223]. Mañé parla de la seva arribada a Barcelona, d'un viatge. Sense parar-se a la capital, va anar directament a Sarrià. Per a

---

219 B. Ll. I, 222. Pel tipus de paper, pel tipus de lletra i pel membret, aquesta carta hauria de pertànyer al mes d'abril de 1854, prop de les assenyalades amb els núms. 90 i 91.

220 Es tracta d'un dels dos germans. Aureliano o Luís Fernández Guerra y Orbe. Aureliano, 1816-1894. Luís, 1818-1890.

221 B. Ll. I, 223. L'adreça del destinatari hi és indicada com a la nota 218.

222 B. Ll. I, 124. L'adreça del destinatari hi és indicada com a la nota 208.

223 B. Ll. I, 225. L'adreça del destinatari hi és indicada com a la nota 208. Aquesta carta pot pertànyer a l'any 1855, en el context de l'execució del líder obrer Josep Barceló, el 6 de juny d'aquell any. Vg. cartes núms. 100, 134, i 143.

acomiadar-se de Llorens, ha dinat amb ell aquell dia. Anuncia que l'endemà no podrà anar a Gotmar, perquè ha de veure «indispensablemente al general»:

«Pero luego que me sea posible iré a pasar un día con vosotros. ¿Cómo no has suspendido tu marcha a Gotmar hasta que se aclare el horizonte? Sabes que no me falta valor, pero en las actuales circunstancias no juzgo prudente tu resolución. Mañana, como te digo, veré al general, y por lo que él me diga y por lo que sé te podré aconsejar mejor.»

143

Datada a Sarrià, «8 de junio a las 6 de la tarde»[224]. Mañé anuncia que l'endemà anirà a visitar Llança i família a Barcelona, i dinarà amb ells.

---

[224] B. Ll. I, 226. No consta l'any, però el tipus de paper, blau, idèntic al de la carta de 25 de juliol de 1855 (núm. 100), fa pensar que pugui situar-se aquell any. L'adreça del destinatari hi és indicada com a la nota 218.

DER «JARDÍN AMENO». EIN REKONSTRUKTIONSVERSUCH

Kurt und Roswitha REICHENBERGER

Eines der ungelösten Probleme im Bereich der spanischen Druckforschung stellen die *sueltas*-Nummern in den *comedias* ohne Druckvermerk dar. Wer bei der Vorbereitung einer kritischen Ausgabe oder aus ähnlichem Anlaß *sueltas* aus dem 17. bzw. 18. Jahrhundert in die Hand bekam, kennt die merkwürdige Numerierung am oberen Rand der ersten Seite, mit ein-, zwei- oder dreistelligen Zahlen, die bis zur Mitte des vierten Hunderts reichen und denen die Abkürzung Num. oder auch bloßes N. vorausgeht[1].

Irritierend wirkt die scheinbare Willkür der Nummernvergabe. Ein und dieselbe *comedia* hat oft verschiedene *sueltas*-Nummern, ein und dieselbe Nummer bezeichnet bald diese *comedia*, bald jene. Neben chaotischer Mischung der Autoren stehen gelegentlich Nummernfolgen für einen von ihnen. Zu alledem gibt es *comedias* mit gleicher *suelta*-Nummer, die aber offenbar aus verschiedenen Offizinen herrühren[2].

---

[1] Anregung für eine intensivere Beschäftigung mit dem «Jardín Ameno» erhielten wir beim Madrider Calderón-Kongreß 1981 im Anschluß an den Vortrag von Jaime Moll, bei Diskussionen mit Luciano García Lorenzo, José Luis Gotor, José Romera Castillo und insbesondere Vern Williamsen. Für Auskünfte über die in der Universitätsbibliothek Freiburg befindliche *Parte* XXIV danken wir Edwin Stark, für den Hinweis auf die beiden *Partes* in Cremona Maria Grazia Profeti und Franco Bacchelli. Zu danken haben wir auch Henry W. Sullivan, mit dem wir die mutmaßlichen kulturellen und kulturpolitischen Hintergründe eingehend erörtern konnten. Das Problem mit Aussicht auf Erfolg anzugehen, wurde möglich durch einen Handkatalog zur *comedia* des *Siglo de Oro*, den wir mittlerweile auf ca. 80.000 Eintragungen zu rund 5.000 comedias gebracht haben.

[2] In zwei der bisher untersuchten Fälle von numerierten Serien einer bestimmten Offizin liegt der Folge der comedias ein erkennbares Prinzip zugrunde: die compañía von Carlos Sapera und Francisco Suriá in Barcelona begann ihre Serie mit dem Abdruck der 108 comedias Calderóns in der Reihenfolge, in der sie in der Ausgabe von Vera Tassis (1682-1691) erschienen waren. Vgl. Jaime MOLL, *Las nueve partes de Calderón editadas en comedias sueltas (Barcelona, 1763-1767)*, «Boletín de la Real Academia Española» 51 (1971) 259-304. Die Offizin von Antonio Sanz in Madrid begann 1744 eine Serie von comedias sueltas, die alphabetisch nach dem Titel geordnet ist. Vgl. A.J.C. Bainton, *The 'comedias sueltas' of Antonio Sanz*, «Transactions of the Cambridge Bibliographical Society» 7 (1978) 248-254.

Ein Beispiel: vier verschiedene Drucke der *comedia* Calderóns «Mujer, llora y vencerás» tragen die Nummer zwei, eine fünfte die Nummer eins[3]. Ein Durcheinander von gigantischen Ausmaßen, dessen Ordnung zugleich ein Schritt in Richtung auf die chronologische Einordnung der undatierten *sueltas* sein könnte.

Nach unseren Erfahrungen ist eine Lösung des Problems bei dem Verhältnis von *partes* und *sueltas* zu suchen. Die komplexen Beziehungen zwischen beiden Publikationsformen waren immer fließend, man braucht nur an die *desglosables*, die *desglosadas* oder die *partes facticias* zu denken[4]. Um das zu verdeutlichen, wird ein kurzer Überblick von Nutzen sein[5].

Bei der Publikation dramatischer Literatur in Spanien ist zunächst von den sogenannten *partes* auszugehen. Je zwölf Stücke eine Autors werden zu einem Band zusammengestellt und gedruckt. Vorauf geht ein Titelblatt und die üblichen Präliminarien wie *aprobaciones, licencias, suma de la tasa, fe de erratas, índice,* etc. So war in den Jahren 1604 bis 1631 mit den Partes 1-25 von Lope de Vega verfahren worden, in den zwanziger Jahren folgten Partes von Ruiz de Alarcón und Tirso de Molina, in den dreißiger Jahren Montalbán und Calderón, dann Rojas Zorrilla (1640 und 1645), Moreto (ab 1654), Matos (1658), um nur einige Beispiele zu nennen. Daneben entstanden große Sammlungen von *comedias de varios ingenios*, bekannt unter dem Namen «Diferentes» (bis zum Jahre 1652) und «Escogidas» (1652-1704).

Eine dritte große Sammlung, bei der die Zahl der darin enthaltenen Stücke ebenfalls in die Hunderte geht, ist der

> JARDIN / AMENO, / DE VARIAS, / Y HERMOSAS FLORES, CUYOS / matizes, ſon doze Comedias, eſcogidas / de los mejores Ingenios de / Eſpaña. / Y LAS OFRECE A LOS / curioſos, vn aficionado. / PARTE... / [Wappen] / En Madrid. Año de 1704.

Bei näherem Zusehen besteht jedoch ein gravierender Unterschied. Die «Diferentes» und «Escogidas» sind von vornherein als jeweils ein Band gedruckt, mit durchgehender Bogenfolge und durchgehender Paginierung bzw. Foliierung. Ähnlich wie bei den Pseudo-*partes* der *comedias* Calderóns, Moretos oder Solís', die vorgeben, ein einheitlich gestalteter Druck zu sein, in Wirklichkeit aber aus einzelnen *sueltas* bestehen, verhält es sich auch im Fall des «Jardín Ameno». Auch seine

---

Außerdem ist die Serie von *comedias* der Casa de Orga in Valencia bekannt, ohne daß hier ein logisches Prinzip in der Abfolge der Titel zu erkennen wäre. Vgl. hierzu Jaime MOLL, *La serie numerada de comedias de la imprenta de los Orga*, «Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos» 75 (1968/72) 365-456, und Warren T. MCCREADY, *Las comedias sueltas de la casa de Orga*, «Homenaje a William L. Fichter», Madrid 1971, 515-524.

[3] Vgl. REICHENBERGER, *Bibliographisches Handbuch* der Calderón Forschung, Band III (1981) p. 101, sowie die Abbildungen 15 und 16, pp. 65 und 66.

[4] Zu den echten und Pseudo - Partes Moretos vgl. María Soledad de CIRIA MATILLA, *Manuscritos y ediciones de las obras de Agustín Moreto*, «Cuadernos Bibliográficos» 30 (1973) pp. 90-95. Zu den Pseudo-Partes Calderóns vgl. D.W. CRUICKSHANK, *The textual criticism of Calderón's 'comedias': a survey*, in *The comedias of Calderón. A facsimile edition*, Vol. I, London 1973, pp. 16-19.

[5] Für Einzelheiten vgl. D.W. CRUICKSHANK *Calderón and the Spanish book trade*. Introduction to REICHENBERGER, *Bibliographisches Handbuch* der Calderón Forschung, Band III (1981) pp. 3-8.

Bände sind aus *sueltas* zusammengestellt, allen gemeinsam sind nur Titelseiten und Index, in die Bandzahl und Einzel-*comedias* jeweils von Hand eingetragen wurden. Und noch ein weiteres ist anzumerken. Zum Unterschied von den «Diferentes» und «Escogidas» ist der «Jardín Ameno» relativ unbekannt, selbst unter Kennern der dramatischen Literatur des *Siglo de Oro*. Der Grund leuchtet unmittelbar ein: Von den «Diferentes» und den «Escogidas» besitzen die großen Bibliotheken vollständige, oder fast vollständige Exemplare, vom «Jardín Ameno» dagegen ist ein kompletter Satz nicht bekannt, nur Fragmente sind als Rarissima über Europa verstreut. Von der ganzen Sammlung, die nicht weniger als 29 Einzelbände umfaßte, besitzt die Biblioteca Nacional in Madrid die Partes 16, 17, 19, 22, 23, 26 und 28, das Institut del Teatre in Barcelona die Parte Sexta, Parte 24 befindet sich in der Universitätsbibliothek von Freiburg im Breisgau, und zwei Bände, die sich als *Parte Primera* und *Parte Segunda* ausgeben, hat die Biblioteca Statale di Cremona.

Die Publikationsform der *comedia suelta* hat ihre Vorläufer wahrscheinlich bereits im 16. Jahrhundert. Im Laufe des 17. Jahrhunderts bildete sich die typische Form heraus, die - bei steigender Beliebtheit - das ganze 18. Jahrhundert überdauerte und bis in das 19. Jahrhundert hinein beibehalten wurde. Die frühesten datierbaren *sueltas* finden sich in der «Primera parte de las comedias de don Guillén de Castro», Valencia, Felipe Mey 1621. Hier haben die einzelnen *sueltas* jedoch jeweils ein eigenes Titelblatt, die Lagen bestehen nicht aus einfachen Quartbogen, sondern aus mehreren ineinandergeschobenen Bogen, und als ornamentale Elemente werden Holzschnitte verwendet[6]. Im Laufe des 17. Jahrhunderts nimmt die Produktion von *comedias sueltas* ständig zu und ihre Druckqualität nimmt ab. Etwa zwischen 1650 und 1670 vollzieht sich der Wechsel vom Doppelbogen zum einfachen Bogen, wahrscheinlich schon früher der Übergang vom Titelblatt zum Kopftitel auf der ersten Seite des Textes und die starke Komprimierung des Textes durch Verwendung kleinerer Schrifttypen und kleinerer Ornamentelemente. Erst im 18. Jahrhundert wurde es üblich, daß die Drucker von *comedias sueltas* am Ende ein Kolophon anbrachten, in dem sie ihren Namen und in vielen Fällen auch das Druckjahr nennen.

Über den Umfang der Produktion von *comedias sueltas* im 17. Jahrhundert können wir uns bisher nur ein sehr undeutliches Bild machen. Wir wissen von einem - leider verlorenen - Sammelband mit wenigstens acht *sueltas*, der sich schon 1639 in Hamburg befand[7]. Von Calderóns *comedias* müssen im Jahre 1672 wenigstens 28 in Form von *sueltas* vorgelegen haben, und Vera Tassis verzeichnet 1683 allein von Calderón 82 *comedias sueltas*[8]. Von den 26 *sueltas* aus dem Besitz von Samuel Pepys steht fest, daß sie vor 1684 gedruckt wurden[9]. Ähnliches gilt von den 14 *sueltas* aus

---

[6] Vgl. E.M. WILSON, *'Comedias sueltas' – a bibliographical problem*, in *The comedias of Calderón. A facsimile edition*, Vol. I, London 1973. pp. 216 - 218.

[7] Vgl. REICHENBERGER, *Bibliographisches Handbuch* der Calderón-Forschung Band III (1981) p. 673.

[8] *Ibid.*, p. 43-47.

[9] Vgl. E.M. WILSON and D.W. CRUICKSHANK, *Samuel Pepys's Spanish plays*, London 1980, pp. 1-2.

dem Besitz der Maria Josepha von Kuenburg, geb. Harrach, in der Bibliothek von Mladá Vožice, die vor 1697 gesammelt wurden[10]. Andererseits konnten Cruickshank und Wilson acht *sueltas* ohne Kolophon von *comedias* Calderóns als Drucke der Offizin von Lucas Antonio de Bedmar identifizieren und auf circa 1701 datieren[11]. Für die große Menge der *sueltas* ohne Kolophon fehlen aber noch immer eindeutige Kriterien zur Erkennung der frühen und damit textgeschichtlich besonders interessanten Stükke. Schätzungsweise ein Drittel der bekannten *sueltas* ohne Kolophon trägt eine Numerierung[12]. Die typographischen Verschiedenheiten dieser *sueltas* sind jedoch beträchtlich, und sie lassen sich nicht ohne weiteres als eine einheitliche Gruppe ansehen.

Stark vereinfacht stellt sich also der Sachverhalt wie folgt dar: auf der einen Seite Bruchstücke einer Sammlung, die zeitlich an die «Escogidas» anschließt und von vergleichbarem Umfang gewesen sein dürfte, auf der anderen Seite die große Zahl von *sueltas* ohne Kolophon mit einer *suelta*-Nummer. Damit lag die Vermutung nahe, daß es sich bei den vagabundierenden *sueltas* um Einzelelemente des enormen aber fragmentarisch auf uns gekommenen «Jardín Ameno» handelt.

Um den «Jardín Ameno» in seiner ursprünglichen Gestalt zu rekonstruieren, galt es, zunächst ein Corpus der numerierten *sueltas* ohne Druckvermerk zusammenzustellen und dann diejenigen auszusondern, die mit hinlänglicher Sicherheit einer bekannten Offizin zugewiesen werden können. Die Zuordnung erfolgte zunächst versuchsweise, auf Grund der veröffentlichten Kataloge von *sueltas*-Beständen und einiger - hinreichend ausführlicher - Bibliographien zu einzelnen Dramatikern des *Siglo de Oro*. Für die vorhandenen Bände des «Jardín Ameno» konnten die Originale im Sommer 1982 überprüft werden.

Nach unseren Untersuchungen weisen die *sueltas* des «Jardín Ameno» folgende Gemeinsamkeiten auf:

1. Sie haben kein Kolophon - ausgenommen 25 Drucke, die am Schluß den Vermerk tragen *Hallaráse en la Libreria de los Herederos de Gabriel de Leon, en la Puerta del Sol.*
2. Sie tragen in der rechten oberen Ecke der ersten Seite eine Nummer, in der Regel mit der Abkürzung Num. in relativ großer Antiqua mit einer x-Höhe von ca. 4 mm.
3. Als Schmuckornamente werden relativ einfache Formen benutzt: Sternchen ver-

[10] Vgl. J. JOHANIDES, P. KNEIDL, *Un choix d'imprimés de la bibliothèque de Mladá Vožice*, «Acta Musei Nationalis Pragae» 6 (1961) 143-144.

[11] Vgl. D.W. CRUICKSHANK and E.M. WILSON, *A Calderón Collection in Dr. Steevens' Hospital, Dublin*, «Long Room» 9 (1974) 17-27.

[12] Die Auszählung von Stichproben in einigen *sueltas*-Katalogen und Bibliographien erbringt folgendes Ergebnis: für die Bestände der University Libraries of Austin, Texas, nach dem Katalog von M. Boyer (1978): von 100 sueltas ohne Kolophon tragen 29 eine suelta-Nummer, für die Bestände der Cambridge University Library nach dem Katalog von A.J.C. Bainton (1977) 100 : 38, für die Bestände der New York Public Library nach dem Katalog von H. Bergman und S. Szmuk (1980) 100 : 62, in der Bibliographie Montalbáns von M.G. Profeti (1976) 100 : 32, im Bibliographischen Handbuch der Calderón-Forschung, Teil I (1979) 100 : 58.

schiedener Größe, Klammern, Paragraphzeichen, verschiedene *manecillas*. In der Regel werden keine Linien zur Trennung von Textspalten oder zur Abtrennung des Kopftitels verwendet.

4. Häufig werden in einundderselben *suelta* verschiedene Druckschriften verwendet, die sich in Größe und Charakter deutlich voneinander unterscheiden.
5. Von zahlreichen *sueltas* der hier behandelten Kollektion gibt es bis zu fünf verschiedene Drucke, die in der Regel seiten- und zeilen- getreue Abdrucke sind.

Umgekehrt können Drucke, in denen der Text der *comedia* die letzte Seite vollständig ausfüllt und mithin kein Platz für ein Kolophon bleibt, mit Sicherheit ausgeschlossen werden, wenn sie eindeutig die Kennzeichen bekannter Offizinen aufweisen. Leicht zu erkennen sind auf Grund ihrer typographischen Merkmale die von der Druckergemeinschaft Francisco Suriá und Carlos Sapera in Barcelona, und die von der Offizin Orga in Valencia in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts gedruckten *sueltas*. Ebenso scheiden alle Drucke aus, die kein langes mehr verwenden, da sie erst gegen Ende des 18. Jahrhunderts entstanden sein können. Auch die Drucke von Antonio Sanz, zumindest wenn sie der zweiten seiner Serien angehören, sind an der mit einem Sternchen versehenen Nummer kenntlich. Drucke mit auffallend großem COMEDIA im Kopftitel, Zierleisten zwischen den Textspalten und Schriften, in denen als Akzentbuchstaben â und ô vorkommen, weisen auf eine Herkunft aus Sevilla hin. Sie kommen daher für den «Jardín Ameno», bei dem es sich offenbar um eine Unternehmung Madrider Drucker handelt, nicht in Frage. Weiterhin scheiden die *sueltas* aus, die eine Seriennummer links oben auf der ersten Seite, meist in Verbindung mit der Angabe Fol. 1 oder Pag. 1, in der rechten oberen Ecke, tragen, wie dies bei einer aus Zaragoza stammenden sueltas-Reihe der Fall ist. Größere Schwierigkeiten bietet die Unterscheidung der Drucke von Juan Sanz ohne Kolophon, zumal in einigen Fällen die Numerierung der *sueltas* von Juan Sanz mit der des «Jardín Ameno» übereinstimmt. Diese Tatsache hat offenbar Cotarelo veranlaßt, einen Zusammenhang zwischen «Jardín Ameno» und der Offizin von Juan Sanz zu vermuten. Anererseits weichen die Nummern zahlreicher bei Juan Sanz gedruckter *sueltas* von denen des «Jardín Ameno» ab. Die Frage, ob und in welcher Hinsicht ein Zusammenhang besteht, bedarf also noch eingehender Untersuchungen. Eindeutig gegeben ist der Zusammenhang der Librería de los Herederos de Gabriel de León mit den Drucken des «Jardín Ameno»[13]. Aber die Größe des Unternehmens läßt eine Beteiligung mehrerer Madrider Drucker vermuten. Eine genauere typographische Untersuchung der in der folgenden Liste genannten *sueltas* könnte wesentlich zur Aufklärung der Zusammenhänge beitragen.

Für die Rekonstruktion der Serie sind die erhaltenen Bände von unterschiedli-

[13] Gabriel de León starb am 21. Mai 1688. Die Herederos de Gabriel de León haben zahlreiche «ediciones contrahechadas» publiziert. Vgl. J. MOLL, *Problemas bibliográficos del libro del Siglo de Oro.* «Boletín de la Real Academia Española» 59 (1979) p. 87. Ihr Impressum erscheint zuletzt im Jahre 1737, vgl. D.W. CRUICKSHANK, E.M. WILSON, *A Calderón Collection*.... «Long Room» 9 (1974) p. 19.

chem Wert. Die sogenannten «Parte Primera» und «Parte Segunda» in Cremona können nicht unmittelbar herangezogen werden, da sie mit Sicherheit nicht die originalen *partes* darstellen. Es handelt sich bei ihnen offensichtlich um eine «private» Zusammenstellung eines Sammlers. Jeweils 20 *sueltas* sind zu einem Band vereinigt, ohne Rücksicht auf die Nummernfolge der *sueltas*, vielmehr geordnet nach den Autoren: der erste Band enthält 13 Stücke von Calderón und 7 von Moreto, der zweite Gruppen von 5 Stücken von Rojas, zwei von Salazar, zwei von Leiva, Ramírez de Arellano, etc. Die im vorgedruckten Indice gegebenen Nummern 1-12 sind gestrichen. Während in allen übrigen *Partes* des «Jardín Ameno» die handschriftlich eingetragenen Titel der *comedias* von einer Hand sind, weicht sie hier deutlich ab.

In den Madrider Bänden des «Jardín Ameno» haben nicht alle Drucke eine *suelta*-Nummer. In einigen Fällen sind offenbar ältere Drucke der entsprechenden *comedias* ohne Nummer verwendet worden. Jedoch läßt sich in den meisten Fällen nachweisen, daß *sueltas* der betreffenden *comedia* mit der entsprechenden Nummer tatsächlich existierten.

In der folgenden Aufstellung der *comedias* des «Jardín Ameno» ist in allen Fällen, in denen wir eine entsprechende *suelta* selbst gesehen haben oder auf zuverlässige bibliographische Beschreibungen zurückgreifen konnten, die Schreibung des Originals hinsichtlich U oder V, I oder J, V oder B, ç oder z beibehalten worden. Auch die Namen der Autoren sind immer, selbst in strittigen Fällen, aus den vorliegenden *sueltas* übernommen. Für jede *suelta* ist in Klammern die besitzende Bibliothek und deren Signatur angegeben und/oder die Quelle aus der wir Angaben über die *suelta* entnommen haben. Dabei wurden folgende Abkürzungen verwendet:

Ashcom	*A Descriptive Catalogue of the Spanish 'Comedias Sueltas' in the Wayne State University Library*. By B. B. Ashcom. Wayne State University Libraries, 1963.
Agulló y Cobo	Mercedes AGULLÓ Y COBO, *La colección de teatro de la Biblioteca Municipal de Madrid*, «Revista de Literatura» 35, 1969 (1971/72) 169-213; 38, 1970 (1976) 189-252.
Bainton	*'Comedias sueltas' in Cambridge University Library: a descriptive catalogue* compiled by A. J. C. Bainton. Cambridge, 1977.
BCat.	Biblioteca de Catalunya, Barcelona.
Bergman/Szmuk	Hannah E. BERGMAN and Szilvia E. SZMUK, *A Catalogue of 'Comedias Sueltas' in the New York Public Library*, London I, 1980; II, 1981.
BIT	Biblioteca de l'Institut del Teatre, Barcelona.
BMP	Biblioteca de Menéndez Pelayo, Santander.
BN	Biblioteca Nacional, Madrid.
Boyer	Mildred V. BOYER. *The Texas Collection of 'Comedias Sueltas': A Descriptive Bibliography*. Boston, 1978.
Catalogue Kohler	*Spanish Drama 1700-1900. A Collection of 504 Plays*, 1981.

Ciria — María Soledad de CIRIA MATILLA, *Manuscritos y ediciones de las obras de Agustín Moreto*, «Cuadernos Bibliográficos» 30 (1973) 75-128.

Coe — *Sueltas in the Library of Ada M. Coe, Professor Emeritus of Wellesley College*, «Bulletin of the Comediantes» 10, 1 (1968) 12-15; 10, 2 (1968) 9-16.

Cotarelo — Emilio COTARELO Y MORI, *La bibliografía de Moreto*, «Boletín de la Real Academia Española» 19 (1932) 566-583; 20 (1933) 252-270.

Juliá — Eduardo JULIÁ, *Comedias raras existentes en la Biblioteca Provincial de Toledo*, «Boletín de la Real Academia Española» 19 (1932) 566-583; 20 (1933) 252-270.

McKnight — *A Catalogue of 'Comedias Sueltas' in the Library of the University of North Carolina*. By William A. McKnight with the collaboration of Mabel Barrett Jones. Chapel Hill, 1965.

Molinaro — *A Bibliography of 'Comedias Sueltas' in the University of Toronto Library*. Compiled by J. A. Molinaro, J. H. Parker, Evelyn Rugg. University of Toronto Press, 1959.

Moll — Jaime MOLL, *Catálogo de Comedias sueltas conservada en la Biblioteca de la Real Academia Española*. «Boletín de la Real Academia Española» 44 (1964) 113-168, 309-360, 541-556; 45 (1965) 203-235; 46 (1966) 125-158.

Palau — Antonio PALAU Y DULCET, *Manual del librero hispano-americano*, Segunda edición. Barcelona, 1948-1976.

Pérez — María Cruz PÉREZ Y PÉREZ, *Bibliografía del teatro de Lope de Vega*. «Cuadernos Bibliográficos» 29 (1973).

Profeti G — Maria Grazia PROFETI, *Per una bibliografia di Felipe Godinez*. Verona, 1982.

Profeti M I — Maria Grazia PROFETI, *Per una bibliografia di J. Pérez de Montalbán*. Verona, 1976.

Profeti M II — Maria Grazia PROFETI, *Per una bibliografia di J. Pérez de Montalbán, addenda et corrigenda*. Verona, 1982.

Regueiro — José M. REGUEIRO, *Spanish Drama of the Golden Age. A catalogue of the comedia collection in the University of Pennsylvania Libraries*. New Haven, Conn, 1971.

Reichenberger — Kurt & Roswitha REICHENBERGER, *Bibliographisches Handbuch der Calderón-Forschung/Manual bibliográfico calderoniano*, Kassel, T. I, 1979; T. III, 1981.

Restori, Saggi — A. RESTORI, *Saggi di bibliografia teatrale spagnuola*, Genève, 1927.

Simón Díaz BLH — José SIMÓN DÍAZ, *Bibliografía de la Literatura Hispánica*. T. I, 2.ª ed. 1960; T. II, 2.ª ed. 1962; T. III, 2.ª ed. 1965; T. IV, 1955 - T. XIV, 1984.

Tiemann	Hermann TIEMANN, *Lope de Vega in Deutschland*. Hamburg, 1939. Nachdruck Hildesheim, New York, 1970.
UB	Universitätsbibliothek.

Num. 1. La restauración de Bvda. De Francisco Bances Candamo. (Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-2(27); New York Public Library, Bergman/Szmuk 1006).

Der Nummer nach in Frage kämen auch drei andere *comedias*: Num. 1. La devoción de la Cruz. De Pedro Calderón de la Barca. (Reichenberger 806); Num. 1. El más valiente Andaluz, Antón Bravo. De Christoval de Monroy y Silva (Toronto University Library, Molinaro 415) und Num. 1. Mujer, llora y vencerás. De Pedro Calderón de la Barca (Reichenberger 1482.2 und Bergman/Szmuk 812). Diese drei *sueltas* weisen alle Seiten- bzw. Blattzählung auf, es wäre denkbar, daß es an Stelle von Num. 1 hier Fol. 1 bzw. Pag. 1 heißen sollte. Die *comedia* La devoción de la Cruz findet sich unter der Nummer 89 in der Serie; von Mujer, llora y vencerás liegen zahlreiche *sueltas* mit der Nummer 2 vor. Die *suelta* von El más valiente Andaluz müßte noch genauer überprüft werden, da die Angaben des Katalogs von Molinaro für eine typographische Identifizierung nicht ausreichen.

Num. 2. Muger, llora y venceras. De Pedro Calderon de la Barca (vier verschiedene Drucke, Reichenberger 1482.1; 1482.3; 1482.4 und 1482.5, vgl. die Abbildungen 15 und 16 in Band III des *Bibliographischen Handbuchs*).

In Frage käme auch Num. 2. El rayo de Andalucia, y genizaro de España. De Álvaro Cubillo de Aragon (Madrid, Acad. Hist., Simón Díaz, BLH IX, 1529). Auch hier ist eine genauere Prüfung erforderlich, um zu entscheiden, ob diese *suelta* in den «Jardín Ameno» gehören könnte, oder einer anderen Offizin zugewiesen werden muß.

Num. 3. Donde ay agravios no ay zelos. De Francisco de Roxas (Barcelona, BIT 57.015; Göttingen, UB 8.° Poet. dram. II 82-10 (12); Wayne State University Library, Ashcom, 163).

Nicht in Frage kommt Num. 3. Pelear hasta morir. De Pedro Rosete Niño (Bergman/Szmuk 905). Sie weist die typischen Kennzeichen der Sevillaner Drucke um die Mitte des 18. Jahrhunderts auf - COMEDIA als größtes Wort des Titels, Schmuckleisten zwischen den Textspalten - und kommt daher für den «Jardín Ameno» nicht in Betracht. Eine weitere *suelta* mit Num. 3. Elegir al enemigo. De Agustín de Salazar befindet sich in Madrid, BN T, 14.823 (6). Der Text der *comedia* endet auf der letzten Seite ganz unten, für ein Kolophon war kein Platz mehr, so daß sein Fehlen nicht konstitutives Merkmal der *suelta* zu sein braucht. Die *comedia* Elegir al enemigo findet sich mit der Nummer 182 in der erhaltenen Parte XVI des «Jardín Ameno». Eine genauere typographische Analyse der *suelta* mit der Nummer 3 würde

wahrscheinlich ergeben, daß sie nicht einer der am Druck des «Jardín Ameno» beteiligten Offizin zugewiesen werden kann. Profeti (M I, p. 279, suelta u) beschreibt einen Druck mit der Nummer 3 von El Mariscal de Viron, de Jvan Perez de Montalvan, der wahrscheinlich zu Anfang des 18. Jahrhunderts in Sevilla gedruckt wurde. Unter Num. 78 gehört diese *comedia* in die hier behandelte Kollektion.

Num. 4. La fuerza del natural. De Agustin Moreto (Madrid, BN T 8.594; Ti 163, Ciria 123; BIT 60.722, Ciria 307; New York Public Library, Bergman/Szmuk 524; Coe).

Num. 5. La fuerza de la ley. De Agustin Moreto (Madrid, BN T 6.883 (7); Ti 163; BIT 33.736, Ciria 120; Coe).

In Frage käme auch Num. 5. San Diego de Alcala. De Lope de Vega Carpio (Tiemann 761; BN T 12.721; Madrid, Bibl. Municipal 2.171 (6), Pérez 584), falls nicht die nähere Prüfung ergibt, daß es sich hier um einen Druck aus Sevilla handelt. Weitere *sueltas* ohne Kolophon mit der Nummer 5 sind Enfermar con el remedio. De tres ingenios (Barcelona BIT 55.537), hier scheint es sich aber um einen Sevillaner Druck zu handeln. N. 5. El rigor de las desdichas y mudanzas de la fortuna. De un ingenio de esta corte (Bainton 720; Molinaro 588) ist ein Druck des späten 18. Jahrhunderts, der kein langes mehr verwendet. Das gleiche trifft zu für die anonyme comedia nueva intitulada Al deshonor heredado vence el honor adquirido (Bergman/Szmuk 314; Moll 30 und Barcelona, Biblioteca de Catalunya 83-8."-339/13). Num. 5. El defensor de su agravio. De Agustin Moreto (BN T 2.301, Ciria 230) ist ein Druck von Leefdael in Sevilla.

Num. 6. El garrote mas bien dado y Alcalde de Zalamea. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 146; 148; 149 mit insgesamt wenigstens 10 Exemplaren).

Weitere Drucke ohne Kolophon mit der Nummer 6 sind Cada qual a su negocio. De Jerónimo de Cuéllar (Madrid RAE, Moll 144), eine unvollständige *suelta*, bei der es sich höchstwahrscheinlich um einen Druck von Joseph Padrino in Sevilla handelt; Num. 6. La puente de Mantible. De Pedro Calderon (Reichenberger 1709, außerdem Barcelona BCat, 83-8."-3342; Bergman/Szmuk 968 und Privatbibliothek Enrique Rodríguez Cepeda) ist von D. W. Cruickshank eindeutig als Druck von Carlos Sapera, Barcelona, ca. 1760-1765, identifiziert worden; Num. 6. La venganza en el despeño, y tyrano de Navarra. De Juan de Matos Fragoso (Bainton 818; Moll 1169 und Barcelona BCat. 834.60-X/12) ist ein Druck des späten 18. Jahrhunderts.

Num. 7. La vida es sueño. De Pedro Calderon de la Barca (vier verschiedene Drucke, Reichenberger 1868.1; 1868.2; 1868.3; 1868.4).

In Frage käme auch Num. 7. El divino portvgves, San Antonio de Padva. De Juan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 434, suelta e). Diese *comedia* könnte aber auch mit der Nummer 49 hier vertreten sein.

Num. 8. La mas hidalga hermosvra. De tres ingenios (Privatbibliothek Enrique Rodríguez Cepeda; Palau 276.169).

In Frage käme auch Num. 8. El desafio de Carlos Quinto. De Francisco de Roxas (Moll 286), falls diese *suelta* nicht die Kennzeichen einer anderen, nicht am «Jardín Ameno» beteiligten Offizin aufweist. Weitere *sueltas* mit der Nummer 8 sind No hay vida como la honra. De Juan Perez de Montalvan, von der Profeti (MI, p. 305, suelta u) acht Exemplare nachweist, jedoch mit der Bemerkung «stampa tarda, forse di Madrid? Quiroga?». Eine *suelta* von La piedra filosofal. De Francisco Bances Candamo (Madrid BN T 14.810 (3) weist sehr undeutlich die Nummer 8 auf, es ist möglich, daß die Nummer unvollständig ist, die *comedia* erscheint in der Parte XVI des «Jardín Ameno» mit der Num. 184.

Num. 9. ?

Es existieren zwar zwei verschiedene *comedias* mit der Nummer 9, beide haben jedoch in der hier behandelten Kollektion einen anderen Platz. Es handelt sich um La fuerza de la ley. De Agustin Moreto (Moll 461), vgl. Num. 4 - man könnte an eine Verwechslung der Ziffern 4 und 9 denken - und um La esclava de su galan. De Lope de Vega Carpio (Barcelona BIT 58.870; BN T 14.836, Perez 497). Diese *comedia* ist in der hier behandelten Sammlung mit der Nummer 206 enthalten.

Num. 10. Celos no ofenden al sol. De Pedro Calderon (Reichenberger 2979a).

Nicht in Frage kommt Num. 10. El culpado sin delito. De Antonio Valladares de Sotomayor (Moll 248). Die *suelta* enthält am Schluß eine Titelliste von comedias, dies läßt auf einen Druck des späten 18. Jahrhunderts bzw. Beginn des 19. Jahrhunderts schließen.

Num. 11. Amparar el enemigo. De Antonio Solis (Madrid BN R 18.089 (10).

Num. 12. Un bobo hace ciento. De Antonio Solis (Madrid BN R 18.079 (8); T 8.592 (8); U 10.409 (7); Bibl. Municipal Leg. 11-8, Agulló 181a).

Drei weitere *comedias* liegen in *sueltas* mit der Nummer 12 vor, sie alle haben aber in der hier behandelten Sammlung eine andere Stelle: El mejor amigo el muerto. De Belmonte Roxas y Calderon (Reichenberger 1448) ist in der Parte XXVIII mit der Num. 326 enthalten. El socorro de los mantos. De Carlos de Arellano (Moll 1079; Bainton 762 und McKnight 1683) findet sich in der Parte XXIII des «Jardín Ameno» mit der Nummer 265. Die dritte *comedia* ist Num. 12. El divino Nazareno

Sanson. De Juan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 361, sueltas n) und o). In der hier behandelten Kollektion trägt die *comedia* wahrscheinlich die Nummer 128, es wäre denkbar, daß bei einem späteren Nachdruck versehentlich die letzte Ziffer weggelassen wurde und so aus Num. 128 Nu. 12 entstand.

Num. 13. La niña de Gomez Arias. De Pedro Calderon de la Barca (drei verschiedene Drucke mit zusammen 14 Exemplaren, Reichenberger 1509.1; 1509.2 und 1509.3).

Num. 14. Los desprecios en quien ama. De Juan Perez de Montalvan (zwei verchiedene Drucke, Profeti MI, p. 416, *sueltas* Aa und Ab).

In Frage käme auch Num. 14. Los principes de la Iglesia. De Cristóbal de Monroy (Palau 176.946), falls eine typographische Überprüfung keine Anhaltspunkte für die Herkunft aus einer anderen Offizin ergibt. Nicht in Frage kommen Num. 14. Lorenzo me llamo. De Jvan de Matos Fragoso (New York Public Library, Bergman/Szmuk 685), der Hinweis «rule between columns of text» läßt auf eine am «Jardín Ameno» nicht beteiligte Druckerei schließen. Ebenso scheidet aus Num. 14. El monstruo de la fortuna, la lavandera de Napoles. De tres ingenios (Profeti MI, 517, *sueltas* b) und c) sowie MII, p. 63. Die *suelta* c) wird von Profeti für einen Druck der Offizin Sanz gehalten, die *suelta* b), die auch Reichenberger 1464 und Bergman/Szmuk 797 beschrieben ist, verwendet kein langes s mehr, ist also ein Druck des späten 18. Jahrhunderts.

Num. 15. El conde Alarcos. De Mira de Mescua (Barcelona BIT 56.962).

Nach Palau 176.945 gibt es von der *comedia* Los principes de la Iglesia. De Cristobal de Monroy auch einen Druck mit der Nummer 15, vgl. hier Num. 14. Die suelta N. 15. Comedia Nueva. El fabricante de paños in New York Public Library (Bergman/Szmuk 483) und Barcelona BCat. (83-8.°-3344/5) verwendet kein langes s, ist also auf das Ende des 18. Jahrhunderts zu datieren.

Num. 16. ?

Palau (171.616) verzeichnet einen Druck der *comedia* El conde Alarcos. De Mira de Amescua, mit der Nummer 16, vgl. hierzu Num. 15.

Num. 17. Agradecer y no amar. De Pedro Calderon de la Barca. (Reichenberger 104, 106.1, 106.2, 106a und 107, fünf verschiedene Drucke mit zusammen wenigstens 11 Exemplaren).

Num. 18. La dama melindrosa. De Lope de Vega Carpio (Madrid BN U 11.207, Pérez 469).

Num. 19. ?

Num. 20. ?

Num. 21. Dar la vida por su dama. De un ingenio desta corte. (Profeti MII, p. 50, suelta Da mit vier Exemplaren).

Num. 22. ?

Num. 23. El valiente negro en Flandes. De Andres de Claramonte (Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-4 (10)).

Num. 24. El conde de Saldaña. Primera parte. De Álvaro Cubillo de Aragon (Madrid BN T 2.645; T 5.045, Simón Díaz BLH IX, 1.489).

In Frage käme auch Num. 24. La reina Juana de Napoles y marido bien ahorcado. De Lope de Vega Carpio (Madrid BN R 3.587 und R 23.081, Pérez 579). In beiden Fällen ist eine genauere Prüfung der *sueltas* erforderlich.

Num. 25. Palmerin De Oliva. De Jvan Pérez de Montalvan (Profeti MI, p. 314/315, *sueltas* d), e) und f).

Von der comedia Trampa adelante. De Agustin Moreto, die in der erhaltenen Parte XXII des «Jardín Ameno» unter der Nummer 257 erscheint, verzeichnet Juliá, p. 266, eine *suelta* mit der Nummer 25 in Toledo, Biblioteca Provincial, auch die Universitätsbibliothek Göttingen besitzt eine solche suelta (8.° Poet. dram. II 82-9 (14). Möglicherweise handelt es sich um Nachdrucke, bei denen die Nummer 257 in 25 verkürzt wurde.

Num. 26. Las cadenas del demonio. De Pedro Calderon (Reichenberger 554.1, 554.2 und 554.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen wenigstens 14 Exemplaren).

Num. 27. Travesuras son valor. De tres ingenios (Madrid RAE, Moll 1140).

Num. 28. La gran Cenobia. De Pedro Calderon de la Barca (zwei verschiedene Drucke mit zusammen 7 Exemplaren Reichenberger 1064 und 1065).

In Frage käme auch Num. 28. No hay amor donde hay agravio. De Antonio de Mendoza (Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-6 (17)). Es wäre allerdings denkbar, daß die Nummer dieser *suelta* ursprünglich 289 gelautet hat, eine andere *comedia* mit der Nummer 289 ist bisher nicht bekannt.

Num. 29. El loco en la penitencia, Roberto el diablo. De un ingenio de esta corte (Madrid RAE, Moll 632).

Num. 30. El Eneas de Dios. De Agustin Moreto (Madrid BN T 14.823 (9); T 8.594 (10); Ti 163; Barcelona BIT 60.714, Ciria 275; Madrid, RAE, Moll 378; New York Public Library, Bergman/Szmuk 438; Cremona, Bibl. Statale, in der angeblichen Parte I des «Jardín Ameno»).

Von der *comedia* El alcázar del secreto. De Antonio Solis, ist in North Carolina University Library (McKnight 61) und in Toronto University Library (Molinaro 24) je eine *suelta* mit der Nummer 30 vorhanden. Wahrscheinlich handelt es sich um den Druck der Imprenta de la Santa Cruz in Salamanca, den auch die drei Exemplare der Pseudo-Parte XLVII der «Escogidas» in Madrid BN (R 18.0791, U 10.409 und T 8.492) enthalten. Die *comedia* erscheint in der hier besprochenen Kollektion unter der Nummer 319.

Num. 31. ?

Num. 32. Los hijos de la fortuna. De Jvan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 346/47, *sueltas* e) und f). Vgl. hierzu jedoch auch Num. 33.

Eine weitere *comedia* Montalbáns, El mariscal de Viron, mit der Nummer 32 beschreibt Profeti (MI, p. 278, suelta), diese *comedia* hat jedoch in der hier in Rede stehenden Kollektion höchstwahrscheinlich die Nummer 78.

Num. 33. Los celos de San Joseph. De Cristobal de Monroy (Madrid RAE, Moll 184).

Es ist allerdings möglich daß die *comedia* Montalbáns Los hijos de la fortuna, die wir unter der Nummer 32 genannt haben, ursprünglich Nummer 33 war; es existiert ein Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León von dieser comedia (Profeti MI, p. 349, *suelta* m). Außerdem verzeichnet Bainton (383) eine *suelta* der *comedia* El hechizado por fuerza. De Antonio Zamora, in Cambridge University Library. Hier handelt es sich wahrscheinlich um einen Druck aus Sevilla, denn er weist Ornamentleisten zwischen den Textspalten auf. Außerdem ist ein Druck der *comedia* aus der Offizin Leefdael, ebenfalls mit der nummer 33 bekannt.

Num. 34. No ay amigo para amigo. De Francisco de Roxas (Madrid RAE, Moll 825 und 826).

Num. 35. El pintor de su deshonra. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1617.1, 1617.2 und 1619, drei verschiedene Drucke mit zusammen 8 Exemplaren).

Num. 36. La batalla de Pavia y prision del rey Francisco. De Cristobal de Monroy (Madrid RAE, Moll 119).

Num. 37. La gitanilla de Madrid. De Antonio Solis (Profeti MI, p. 455, *suelta* h).

Num. 38. ?

In Frage käme San Franco de Sena. De Agustin Moreto (Austin University Libraries, Boyer 103.16 und North Carolina University Library, McKnight 1616), es ist jedoch wahrscheinlicher, daß die *comedia* in der hier besprochenen Kollektion die Nummer 116 hat.

Num. 39. Reynar despues de morir. De Luis Velez de Guevara (Madrid BN T 14.965 (6); Coe).

In Frage käme auch Renegado, rey y martir. De Christoval de Morales in Madrid RAE (Moll 1001), vgl. jedoch hierzu Nummer 49.

Num. 40. El desden con el desden. De Agustin Moreto (Madrid BN T 6.883 (1); Ti 163; Barcelona, BIT 32.730, Ciria 120; Santander, BMP in einer Pseudo-Parte I von Moreto).

Num. 41. Amigo, amante y leal. De Pedro Calderon (Reichenberger 343.1, 343.2 und 343.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen 11 Exemplaren, außerdem, ibid. 344, ein weiterer Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León).

Num. 42. ?

Num. 43. Más la amistad que la sangre. De Andrés de Baeza (Madrid RAE, Moll 706; Barcelona BIT 56.976).

In Frage käme auch El divino Nazareno Sanson. De Juan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 362, suelta p), wahrscheinlich gehört diese *comedia* jedoch zu der Nummer 128.

Num. 44. Cautelas son amistades. De Felipe Godinez (Profeti G, p. 64, suelta b).

Num. 45. ?

Num. 46. La destrvicion de Troya. De Cristóval de Monroy y Silva (Madrid RAE, Moll 303).

Num. 47. El Eneas de la Virgen y primer rey de Navarra. De Francisco Villegas y Pedro Francisco Lanini (New York Public Library, Bergman/Szmuk 440; Toronto University Library, Molinaro 233).

Num. 48. La muger de Peribañez. De tres ingenios (Profeti MI, p. 473, *suelta* h).

Num. 49. Renegado rey y mártir. De Cristóbal de Morales (New York, Public Library, Bergman/Szmuk 1001).

Von der *comedia* Montalbáns El divino portugués San Antonio de Padua, verzeichnet (Profeti MI, p. 434/5) eine *suelta* ohne Kolophon mit der Nummer 49 (*suelta* f), außerdem (*suelta* l) einen Druck von Juan Sanz mit der gleichen Nummer, vgl. zu dieser *comedia* auch Num. 7. McKnight (1135) verzeichnet eine *suelta* der *comedia* La más hidalga hermosura. De tres ingenios mit der Nummer 49 in North Carolina University Library, wahrscheinlich erscheint diese *comedia* in der hier besprochenen Kollektion unter der Nummer 8.

Num. 50. La reina María Estuarda. De Juan Bautista Diamante (Toronto University Library, Molinaro 585).

Num. 51. El ofensor de si mismo. De Cristóbal de Monroy y Silva (Palau 176.942).

Num. 52. El negro más prodigioso. De Juan Bautista Diamante (Cremona Bibl. Statale in der vorgeblichen Parte II des «Jardín Ameno» (17)).

Num. 53. La cisma de Inglaterra. De Pedro Calderón de la Barca (Reichenberger 621.1, 621.2 und 621.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen 9 Exemplaren, außerdem ein weiteres Exemplar der *suelta* 621.2 in Barcelona BIT 32.548).

Num. 54. El caballero dama. De Cristóbal de Monroy y Silva (Palau 176.878).

Die von Simón Díaz (BLH VII, 4449) genannte *suelta* von Las cuentas del gran capitán. De José de Cañizares, in Madrid BN T 19.351, mit der Nummer 54, ist ein Druck der Offizin Orga, in dem die letzten Seiten fehlen und handschriftlich ergänzt sind.

Num. 55. ?

Von der *comedia* El catalán Serralonga y vandos de Barcelona. De Antonio Coello, Francisco de Roxas y Luis Velez de Guevara, existiert eine *suelta* mit der Nummer 55 (Profeti MI, p. 509, *suelta* Bl); es ist aber auch möglich, daß diese *comedia* unter Num. 96 in die hier behandelte Kollektion gehört.

Num. 56. El médico de sv honra. De Pedro Calderon de la Barca (drei verschiedene Drucke mit zusammen 6 Exemplaren, Reichenberger 1397.1. 1397.2 und 1397.3, außerdem ein Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León, ibid. 1401).

Num. 57. El purgatorio de San Patricio. De Pedro Calderon de la Barca (Drei verschiedene Drucke mit zusammen 7 Exemplaren, Reichenberger 1715.1, 1725.2 und 1715.3).

Num. 58. Casa con dos puertas mala es de guardar. De Pedro Calderon de la Barca (Cremona Bibl. Statale in der angeblichen Parte primera des «Jardín Ameno» (6) außerdem vier weitere verschiedene Drucke mit zusammen 7 Exemplaren Reichenberger 562.1, 562.2, 562.3 und 562.4).

Num. 59. ?

Num. 60. ?

Num. 61. El rey Enrique el enfermo. De seis ingenios (Barcelona, BIT 59.312 in «Jardín Ameno» VI (1); Barcelona, BCat. 834.60. Com. var. III (4)).

In Barcelona, BIT 56.958 liegt eine *suelta* der *comedia* El cerco de Roma por el rey Desiderio. De Luis Velez de Guevara, mit der Nummer 61 vor, diese *comedia* trägt in der Parte VI des «Jardín Ameno» die Nummer 71.

Num. 62. La bella Andromeda. De Lope de Vega (Barcelona, BIT 59.313 in «Jardín Ameno» VI (2); ibid. 58.871 und 57.263; Madrid, BN T 13.648, Perez 437).

Num. 63. El príncipe de los montes. De Jvan Perez de Montalvan (Barcelona, BIT 59.314 in «Jardín Ameno» VI (3), vgl. Profeti MI, p. 319, *suelta* h), ein weiterer Druck ibid. *suelta* i).

Num. 64. El marido de su madre. De Iván de Matos (Barcelona, BIT 59.315 in «Jardín Ameno» VI (4)).

Num. 65. La prudente Abigail. De Antonio Enriquez Gomez (Barcelona, BIT 59.316 in «Jardín Ameno» VI (5)).

Num. 66. No ay vida como la honra. De Jvan Perez de Montalvan (Barcelona, BIt 59.317 in «Jardín Ameno» VI (6), vgl. Profeti MI, p. 305, *suelta* v, sowie den abweichenden Druck ibid. suelta z).

Num. 67. El amor mas desdichado, Zefalo y Pocris. De Agvstin de Salazar y Torres (Barcelona, BIT 59.318 in «Jardín Ameno» VI (7)).

Num. 68. El desafio de Carlos Quinto. De Francisco de Roxas (Barcelona, BIT 59.319 in «Jardín Ameno» VI (8)).

Die Nummer 68 erscheint auch in einigen *sueltas* der *comedia* Aman y Mardoqueo. De Felipe Godinez (Profeti G, p. 35, *suelta* f) sowie Madrid, RAE, Moll 40 und Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-5 (20); der Druck wird im Katalog der British Library auf «1780?» datiert. Zu dieser *comedia* vgl. hier Num. 320.

Num. 69. O el frayle ha de ser ladron, o el ladron ha de ser frayle. De Felipe Godínez (Barcelona, BIT 59.320 in «Jardín Ameno» VI (9), vgl. Profeti G, p. 51, *suelta* g) sowie Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-5 (22).

Von der unter Nummer 68 erwähnten *comedia* Aman y Mardoqueo verzeichnet Moll (39) eine *suelta* mit der Nummer 69 in Madrid, RAE. Außerdem gibt es eine *suelta* mit der Nummer 69 von der *comedia* Nulidades de amor. De Tomás de Añorbe y Corregél (Moll 849 und McKnight 1341), hier dürfte es sich jedoch um einen Druck des späten 18. Jahrhunderts handeln.

Num. 70. El juramento ante Dios y lealtad contra el amor. Del Alferez Iacinto Cordero (Barcelona, BIT 59.321 in «Jardín Ameno» VI (10).

Num. 71. El cerco de Roma por el rey Desiderio. De Lvis Velez de Quevara [sic] (Barcelona, BIT 59.322 in «Jardín Ameno» VI (11), vgl. zu dieser comedia auch die Bemerkung zu Num. 61).

Num. 72. Bernardo del Carpio en Francia. De Lope de Llano (Barcelona, BIT 59.323 in «Jardín Ameno» VI (12).

Num. 73?

Num. 74. El Joseph de las mugeres. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberg 1213.1 mit drei Exemplaren sowie ein weiteres Exemplar in New York Public Library, Bergman/Szmuk 632, außerdem ein anderer Druck mit vier Exemplaren Reichenberger 12.13.2).

Num. 75. La mayor hazaña del Emperador Carlos Quinto. De un ingenio de esta corte (Toledo, Biblioteca Provincial, Juliá p. 259 sowie ein Exemplar im Privatbesitz K. und R. Reichenberger).

Num. 76. Caer para levantar. De Jvan de Matos Fragoso, Gerónimo Cancer y Agustin Moreto (Madrid, BN T 14.982 (9).

Num. 77. Olimpa y Vireno. De Jvan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 310/11, *sueltas* g und h).

Num. 78. El mariscal de Viron. De Jvan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 279/80, sueltas v) und z), vielleicht auch *suelta* a2), deren Nummer unleserlich

ist, aber wohl mit 8 endet; vgl. zu dieser *comedia* auch die Bemerkung zu Nummer 32).

Num. 79? La nueva ira de Dios. De Lvis Velez de Guervara (Palau 358028). Dieser Druck, sowie der ebenfalls von Palau genannte Druck mit der Nummer 171 müßte noch überprüft werden.

Palau (377163) nennt noch eine andere *suelta* mit der Nummer 79 von La mayor hazaña del Emperador Carlos Quinto, möglicherweise handelt es sich hier um einen Lesefehler, d.h. eine Verwechslung der Zahlen 75 und 79.

Num. 80. ?

Num. 81. ?

Num. 82. El vandido más honrado, y que tuvo mejor fin, Matheo Vicente Benet. Segunda parte (Toronto University Library, Molinaro 682 unter dem Namen von Gabriel Suarez).

Nicht in Frage kommt Num. 82. Marco Antonio y Cleopatra. Drama trágico en un acto de Vicente Rodríguez de Arellano (Moll 673), da es sich hier um eine *comedia* des späteren 18. Jahrhunderts handelt.

Num. 83. El dichoso dedichado. De Jvan de Espinosa Malagon y Valenzuela (Madrid BN T 14.987 (6).

In Frage käme auch Num. 83. Los desagravios de Cristo. De Alvaro Cubillo de Aragon (Barcelona, BIT 56.967), diese *comedia* ist allerdings als Nummer 192 in der parte XVI des «Jardín Ameno» enthalten.

Num. 84. El lucero de Madrid, Nuestra Señora de Atocha. De Pedro Francisco Lanini Sagredo (Cambridge University Library, Bainton 459). In diesem Druck endet der Text der *comedia* allerdings so weit unter auf der letzten Seite, daß für ein Kolophon kein Platz bleibt; es muß noch überprüft werden, ob diese *suelta* in die hier beschriebene Kollektion gehört.

Num. 85. Yo por vos y vos por otro. De Agustin Moreto (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte I des «Jardín Ameno» (14). Ein anderer Druck mit der gleichen Nummer in Göttingen, Universitätsbibliothek 8.° Poet. dram. II 82-9, vgl. auch Madrid RAE (Moll 1201); Madrid BN T 8.575 (1) und Barcelona BIT 59.162 (Ciria 124).

Num. 86. Duelo de honor y amistad. De Pedro Calderon (Madrid BN T 11.079).

Num. 87. ?

Num. 88. Rendirse a la obligación. De Diego y José de Figueroa y Cordoba (Simón Díaz BLH X 1893).

Num. 89. La cruz en la sepultura. De Pedro Calderon (Reichenberger 807, 8 Exemplare).

Num. 90. Los amantes de Tervel. De Jvan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 223/4, *sueltas* p) und q) sowie ein weiterer Druck in Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-7 (10).

Num. 91. La señora y la criada. De Pedro Calderon (drei verschiedene Drucke mit zusammen 6 Exemplaren Reichenberger 1799.1, 1799.2 und 1799.3).

In den Katalogen der North Carolina University Library (McKnight 1204) und der Wayne State University Library (Ashcom 346) erscheint eine *suelta* ohne Kolophon mit der Nummer 91 von Las Misas de San Vicente Ferrer. De Fernando de Zarate. Es muß noch überprüft werden, ob es sich hier um einen Druck einer nicht am «Jardín Ameno» beteiligten Offizin handelt.

Num. 92. ?

Nicht in Frage kommt Num. 92. Marco Antonio y Cleopatra. De Vicente Rodríguez de Arellano (Cambridge University Library, Bainton 484, und Toronto University Library, Molinaro 390a). Es handelt sich um eine *suelta* des späten 18. Jahrhunderts, die kein langes s verwendet.

Num. 93.. ?

In Frage käme Num. 93. El principe villano. De Lvis Bermudez de Belmonte (Madrid BN T 14.957 (8) jedoch trägt diese *comedia* in der Parte XXVI des «Jardín Ameno» die Nummer 302.

Num. 94. Diablos son las mugeres. De Diego y José de Figveroa (Madrid BN R 14.983 und T 2.665)

Palau führt eine *suelta* von La mejor luna africana. De nueve ingenios, auf, jedoch einmal mit der Angabe s.l.s.a (Palau 358013) und an anderer Stelle (Palau 182775) mit der Angabe: Madrid, Jvan Sanz.

Num. 95. El postrer duelo de España. De Pedro Calderon (drei verschiedene Drucke mit zusammen 5 Exemplaren, Reichenberger 1639.1, 1639.2 und 1639.4; die *suelta* 1639.3 scheint ein seiten- und zeilengetreuer Nachdruck einer Sevillaner Offizin zu sein.

Num. 96. ?

In Frage käme Num. 96. El catalan Serrallonga. De Antonio Coello, Francisco de Roxas y Lvis Velez de Guevara (Profeti MI, p. 510, suelta Bm) falls diese *comedia* nicht mit der Nummer 55 in die hier besprochene Kollektion gehört.

Num. 97. El soldado más herido y vivo despues de muerto. De un ingenio de esta corte (Barcelona BCat. 834.60 Com.var, III).

Bei der *suelta* Num. 97. Las doncellas de Simancas. De Lope de Vega Carpio in Madrid BN (T 14.054 (5) und New York Public Library (Bergman/Szmuk 382) scheint es sich um einen Druck der Offizin Sanz zu handeln und zwar erst aus der Zeit von Antonio Sanz.

Num. 98. La dama duende. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 673.1, 673.2 und 673.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen 7 Exemplaren).

Von der *comedia* No ay vida como la honra. De Jvan Perez de Montalvan, existiert eine *suelta* mit der Nummer 98 in London, British Library (Profeti MI, p. 304, *suelta* t), möglicherweise handelt es sich um einen Druck der Offizin Sanz. In der hier behandelten Kollektion erscheint die *comedia* mit der Nummer 66.

Num. 99. ?

Num. 100. Amar despves de la mverte. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 324.1, 324.2 und 324.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen 7 Exemplaren, außerdem ein weiterer abweichender Druck in Barcelona BIT 32.541).

Num. 101. El valiente justiciero. De Agvstin Moreto (Madrid BN T 8.594 (11); Barcelona BIT 57.003, New York Public Library, Bergman/Szmuk 1155; außerdem Madrid BN T 14.999 und Barcelona BIT 60.755 nach Ciria 457).

Num. 102. Bien vengas mal. De Pedro Calderon (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Primera parte des «Jardín Ameno» (3). Dieser Druck ist identisch mit Reichenberger 515.2; drei weitere Drucke mit zusammen 9 Exemplaren Reichenberger 515.1, 515.3 und 515.4).

Num. 103. Los cabellos de Absalon. De Pedro Calderon (Reichenberger 529.1, 529.2 und 529.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen wenigstens 5 Exemplaren).

Num. 104. ?

Num. 105. El encanto sin encanto. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 922.1, 922.2 und 922a, drei verschiedene Drucke mit zusammen 5 Exemplaren).

Num. 106. La misma conciencia acusa. De Agustin Moreto (Madrid BN T 6.883 (10); RAE, Moll 764; BN Ti 163, T 1.561 und Barcelona BIT 32.738 nach Ciria 120 und 373).

Num. 107. El poder de la amistad. De Agustin Moreto (Madrid BN T 14.823 (5); RAE, Moll 911 und Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-9 (6) außerdem, nach Ciria 120, in Madrid BN Ti 163 und Barcelona BIT 32.731, nach Ciria 120 in Santander, BMP in einer Pseudo-Primera Parte Moretos, sowie nach Ciria 403 in Madrid BN T 15.012/7 und Barcelona BIT 59.281).

Num. 108. Las travesuras de Pantoja. De Agvstin Moreto (Madrid BN T 6.885 (2); New York Public Library, Bergman/Szmuk 1130).

Num. 109. ?

In Frage käme Num. 109. El sitio de Breda. De Pedro Calderon (Reichenberger 1818) falls nicht eine nähere Prüfung der beiden bekannten Exemplare in Paris Bibliothèque Nationale, und Santander BMP zeigt, daß es sich um einen Druck einer nicht am «Jardín Ameno» beteiligten Offizin handelt. Auffällig ist, daß alle bisher bekannten Pseudo-Vera-Tassis-Bände nicht diesen Druck, sondern eine *suelta* ohne Kolophon und ohne Nummer von dieser *comedia* enthalten, während in allen anderen Fällen der *comedias* Calderons, die im «Jardín Ameno» enthalten sind, Drucke mit der gleichen Nummer auch zur Zusammenstellung der Pseudo-Vera-Tassis-Bände verwendet wurden. In Frage käme auch Num. 109. La Sirena de Tinacria. De Diego de Cordova y Figueroa (Barcelona BIT 33.659), diese *suelta* ist jedoch unvollständig erhalten und könnte ursprünglich ein Kolophon gehabt haben.

Num. 110. A secreto agravio secreta venganza. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 415.1, 415.2, 415.3 und 416, vier verschiedene Drucke mit zusammen wenigstens 8 Exemplaren).

Num. 111. Obligados y ofendidos. De Francisco de Roxas (Cremona, Bibl. Statale, in der angeblichen Segunda Parte des «Jardín Ameno» (7); Barcelona BIT 57.016).

Num. 112. Con quien vengo vengo. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 648.1, 648.2 uind 648.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen 7 Exemplaren. Außerdem ein Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León in Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-2 (6).

Num. 113. ?

Num. 114. La vandolera de Italia y enemiga de los hombres. De un ingenio (Madrid RAE, Moll 114).

Num. 115. Lo que puede el oir misa. De Mira de Mescva (Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-6 (23); Toledo Bibl. Prov., Juliá, p. 258).

Num. 116. San Franco de Sena. De Agvstin Moreto (Madrid RAE, Moll 1036; Madrid BN T 6.883 (10); Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-9 (9); Toledo, Bibl. Prov., Juliá, p. 266; Madrid BN Ti 163; Santander BMP in einer Pseudo-Primera Parte Moretos und Barcelona BIT 32.739, Ciria 120. Von dieser *comedia* existieren allerdings auch *sueltas* ohne Kolophon mit der Nummer 38).

Num. 117. No siempre lo peor es cierto. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1549.1, 1549.2, 1549.4 und 1549.5, fünf verschiedene Drucke mit zusammen 14 Exemplaren).

Num. 118. ?

Eine *suelta* von La misma conciencia acusa. De Agustin Moreto, mit der Nummer 118 in Cambridge University Library (Bainton 547) scheint ein Druck aus Sevilla, Leefdael, zu sein.

Num. 119. El trato muda costumbre. De Antonio de Mendoza (Toronto University Library, Molinaro 655).

Num. 120. Lvis Perez el gallego. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1248.1, 6 Exemplare, sowie ein weiteres in Barcelona BIT 32.558, außerdem ein anderer Druck mit drei Exemplaren Reichenberger 1248.2).

Num. 121. Verse y tenerse por mvertos. De Manvel Freyle de Andrade (Madrid RAE, Moll 1173).

Von der *comedia* El lindo Don Diego. De Agustín Moreto, existiert in New York Public Library eine *suelta* mit der Nummer 121 (Bergman/Szmuk 661). Diese *comedia* hat in der hier behandelten Kollektion die Nummer 211. Es wäre denkbar, daß es sich um einen Nachdruck handelt, bei dem irrtümlich anstelle von Num. 211 die Nummer 121 gesetzt wurde.

Num. 122. ?

Num. 123. Antioco y Seleuco. De Agvstin Moreto (Barcelona BIT 57.004; Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-8 (2); Madrid RAE, Moll 75; Madrid BN

T 6.883 (3); nach Ciria 120 auch Madrid BN Ti 163 und Barcelona BIT 32.732).

Num. 124. El Job de las mvgeres. De Jvan de Matos (Madrid RAE, Moll 576; ein anderer Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León in Barcelona BIT 57.012).

Num. 125. Mejor esta que estava. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1454.1, 1454.2 und 1454.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen 9 Exemplaren).

Num. 126. Mañana sera otro dia. De Pedro Calderon de la Barca (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Primera Parte de «Jardín Ameno». (4); ein weiteres Exemplar dieses Druckes Reichenberger 1340.4; zwei abweichende Drucke mit zusammen 5 Exemplaren Reichenberger 1340.2 und 1340.3). Außerdem gibt es eine *suelta* dieser *comedia*, bei der die Nummer als 12.9 erscheint, offensichtlich handel es sich hier um einen Druckfehler für 126.

Nicht in Frage kommt Num. 126. El caballero. De Agustin Moreto, (Madrid BN T 4.541 und T. 19.009 sowie Barcelona BIT 45.226 und 59.261, Ciria 200, außerdem Madrid BN T 12.727, Ciria 203); es handelt sich bei dieser *suelta* um einen Druck der Offizin Orga in Valencia.

Num. 127. Primero soy yo. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1646.1 und New York Public Library, Bergman/Szmuk 948, sowie ein abweichender Druck Reichenberger 1646.2).

Num. 128. El divino nazareno Sanson. De Jvan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 360/61, *suelta* 1) sowie zwei weitere Drucke ibid. p. 363, *sueltas* r) und s).

Num. 129. ?

In New York Public Library befindet sich eine *suelta* Num. 129. Amar por señas. De Tirso de Molina. (Bergman/Szmuk 55). Es ist unwahrscheinlich, daß diese suelta in die hier besprochene Kollektion gehört. Der Druck weist eine Linie zwischen den Textspalten auf, was in der Regel bei den *sueltas* des «Jardín Ameno» nicht vorkommt. Es scheint, als ob *comedias* von Tirso de Molina in der Kollektion überhaupt nicht vertreten sind (vgl. Num. 232.). Zu der *suelta* Num. 12.9 Mañana será otro dia. De Pedro Calderon, vgl. Num. 126.

Num. 130. Embidias vencen fortunas. De Christoval de Monroy y Silva (North Carolina University Library, McKnight 741; Parma, Bibl. Palatina, Restori, p. 107/8).

Palau verzeichnet eine *suelta* von La destrucción de Troya, de Cristóbal de Monroy mit der Nummer 130 (Palau 176892), vermutlich handelt es sich um ein (unvollständiges?) Exemplar einer *suelta*, die von der Offizin Orga in Valencia gedruckt wurde.

Num. 131. Tambien la afrenta es veneno. De Lvis Velez de Guevara, Antonio Coello y Francisco de Roxas (Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-14(35).

Num. 132. La desdicha de la voz. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 764.1 und New York Public Library, Bergman/Szmuk 345; ein anderer Druck Reichenberger 764.2 und New York Public Library, Bergman/Szmuk 347; außerdem ein weiterer Druck Reichenberger 764.3).

Nicht in Frage kommt Num. 132. El amante generoso, de un ingenio (Madrid RAE, Moll 42), da die *comedia* erst in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts von Gaspar Zavala y Zamora (†1813) geschrieben wurde.

Num. 133. Añasco el de Talavera. De Alvaro Cubillo (Barcelona BIT 56.984; Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-4 (13).

Num. 134. ?

Num. 135. La rosa de Alexandria. De Pedro Rosete Niño (Barcelona BCat 834. 60-8.° Var III (5).

Num. 136. ?

Num. 137. No ay burlas con el amor. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1525.1, 1525.2, 1525.3 und 1525.4, vier verschiedene Drucke mit zusammen 10 Exemplaren).

Num. 138. El mejor amigo el rey. De Agustin Moreto (Cremona, Bibl. Statale, in der angeblichen Parte Primera des «Jardín Ameno» (16); ein anderer Druck unter dem Titel: El mejor amigo del rey in Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-8 (20) und Madrid, RAE, Moll 743; vgl. auch Madrid BN T 6.883 (5) und Toledo, Bibl. Prov., Juliá, p. 266 sowie Barcelona BIT 32.734 und Madrid BN Ti 163, Ciria 130, außerdem Barcelona BIT 59.277, Ciria 361).

Num. 139. Mañanas de abril y mayo. De Pedro Calderon de la Barca (Cremona Bibl. Statale in der angeblichen Parte Primera des «Jardín Ameno» (5) und Reichenberger 1332.1; drei weitere Drucke mit zusammen 9 Exemplaren Reichenberger 1332.2, 1332.3 und 1332.4).

Num. 140. Dicha y desdicha del nombre. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 860.1 und New York Public Library, Bergman/Szmuk 364; zwei weitere Drucke mit zusammen 7 Exemplaren Reichenberger 860.2 und 860.3).

Num. 141. El triunfo del Ave Maria. De un ingenio de la corte (Madrid RAE, Moll 1147; University of North Carolina Library, McKnight 1799).

Num. 142. Las armas de la hermosura. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 398). Weitere Drucke, bei denen allerdings die Nummer nicht 142 sondern 242 lautet, Reichenberger 3961, 396. 2 und 396. 3 mit zusammen 5 Exemplaren, ein weiterer Druck in Barcelona BIT 32. 536, mit der Nummer 242. Unter der Nummer 242 erscheint in der hier behandelten Sammlung die Calderon zugeschriebene *comedia* Los empeños de seis horas. Es wäre daher denkbar, daß es sich bei den *sueltas* von Las armas de la hermosura mit der Nummer 242 um Nachdrucke handelt, in denen statt der ursprünglichen Nummer 142 irrtümlich 242 gesetzt ist.

Num. 143. Fuego de Dios en el querer bien. De Pedro Calderon de la Barca (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Primera Parte des «Jardín Ameno» (7); drei andere Drucke mit zusammen wenigstens 8 Exemplaren Reichenberger 1038.1, 1038.2 und 1038a).

Num. 144. El capitán Belisario. De Lope de Vega Carpio (Profeti MI, p. 400, suelta Bp); ein anderer Druck mit der Autorangabe Vn ingenio de esta corte, ibid. p. 406, suelta Ca).

Num. 145.?

Palau verzeichnet eine *suelta* von La vida de San Alejo. De Agustin Moreto, mit der Nummer 145 (Palau 182798), diese *comedia* erscheint in der hier behandelten Sammlung jedoch unter der Nummer 216.

Num. 146. El divino calabres S. Francisco de Pavla. De Juan de Matos Fragoso y Francisco de Avellaneda (New York Public Library, Bergman/Szmuk 369; Madrid RAE, Moll 322).

In Frage käme auch Num. 146. Hasta el fin nadie es dichoso. De Agvstin Moreto (Göttingen UB 8." Poet dram. II 82-8 (14) und Barcelona BIT 32.735. Von dieser *comedia* gibt es jedoch auch *sueltas* mit der Nummer 162. Außerdem verzeichnet Juliá (p. 266) eine *suelta* von La misma conciencia acusa. De Agvstin Moreto, mit der Nummer 146 in Toledo Bibl. Prov. Diese *comedia* erscheint in der hier besprochenen Kollektion unter der Nummer 106.

Num. 147. El diablo predicador, por otro titulo El mayor contrario amigo. De un ingenio de esta corte (nach Cotarelo, Obras de Lope de Vega. Nueva Edición de la Real Academia Española, Tomo II, 1916, p. VIII, nota 3, gibt es zwei verschiedene Drucke).

Num. 148. Despreciar lo que se quiere. De Jvan Perez de Montalvan (Profeti MI, p. 249/50, suelta e) mit drei Exemplaren).

Num. 149. El traidor contra su sangre. De Jvan de Matos Fragoso (Göttingen UB 9.° Poet.dram. II 82-6(14); Madrid RAE, Moll 1130; BN T 14.982(10).

Num. 150. El esclavo en grillos de oro. De Francisco Bances Candamo (Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-2 (25).

In Madrid RAE befindet sich eine *suelta* Num. 150. La fingida Arcadia. De Agvstin Moreto (Moll 452). Es bleibt zu überprüfen, ob diese *suelta* einer nicht am «Jardín Ameno» beteiligten Offizin zugewiesen werden kann. In der hier besprochenen Kollektion hat die *comedia* die Nummer 178.

Num. 151. La muger contra el consejo. De Jvan de Matos, Antonio Martinez y Jvan de Zabaleta (Madrid BN T 14.982 (11).

Num. 152. A vn tiempo rey y vasallo. De tres ingenios (Barcelona BIT 57.017).

Num. 153. Basta callar. De Pedro Calderon (Reichenberger 502.1 und New York Public Library, Bergman/Szmuk 146; zwei weitere Drucke mit zusammen 5 Exemplaren Reichenberger 502.2 und 503).

Num. 154. ?

Num. 155. ?

Von der *comedia* Santo Domingo en Soriano. De Jvan Perez de Montalban existieren 6 Exemplare einer suelta mit der Nummer 515 (Profeti MI, p. 338/9, suelta e). Eine so hohe Nummer begegnet bei keiner anderen *suelta*, weder in der hier besprochenen Kollektion noch in den Serien der namentlich bekannten *suelta*-Drucker. Sollte es sich hier um einen Druckfehler für die Nummer 155 handeln?

Num. 156. El embuste acreditado. De Luis Velez de Gvevara (Palau 357999-III). In der angeblichen Parte segunda des «Jardín Ameno» in Cremona, Bibl. Statale, findet sich als 13. Stück eine *suelta* dieser *comedia*, sie trägt jedoch keine Nummer.

Num. 157. El laurel de Apolo. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 2579.1 und 2579.2, zwei verschiedene Drucke mit zusammen 7 Exemplaren).

Num. 158. El licenciado Vidriera. De Agvstin Moreto (New York Public Library, Bergman/Szmuk 659; ein anderer Druck in Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-8 (17); vgl. auch Madrid BN T 8.594 (5), Barcelona BIT 59.280 und 60.726, Ciria 333).

Num. 159. Qvien habla más obra menos. De Fernando de Zarate (Cremona Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno (16); Madrid BN T 14.965 (3) und North Carolina University Library, McKnight 1536).

Num. 160. Servir para merecer. De Jvan Bavtista Diamante (Barcelona BCat 834.60-8.°-Var. III (10).

Num. 161. El bruto de Babilonia. De Matos, Cáncer y Moreto (Barcelona BIT 59.276, Ciria 198). Palau nennt (182590) eine *suelta* mit dieser Nummer, gedruckt von Jvan Sanz.

Num. 162. ?

In Frage käme Num. 162. Hasta el fin nadie es dichoso. De Agustin Moreto (Madrid BN T 6.883 (6), Cotarelo p. 460, BN T 163 und Barcelona BIT 32.735, Ciria 120; andere *sueltas* ohne Kolophon von dieser *comedia* tragen allerdings die Nummer 146. Nicht in Frage kommt Num. 162. El hermitaño galan y mesonera del cielo. De Mira de Mesqva (Göttingen UB 8.° Poet.dra. II 82-6 (22); es handelt sich hier um einen Druck aus Salamanca, Imprenta de la Santa Cruz. In der hier besprochenen Kollektion erscheint die *comedia* unter der Nummer 334 in der Parte XXVIII des «Jardín Ameno».

Num. 163. ?

Num. 164. ?

Num. 165. Fingir lo que puede ser. De Roman Montero de Espinosa (Cremona Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (20); Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-7 (20).

In Frage käme auch Num. 165. Nuestra Señora del Pilar. De Sebastian de Villaviciosa, Jvan de Matos y Agvstin Moreto (Madrid RAE, Moll 846; North Carolina University Library, McKnight 1337). Juliá, p. 260/61 verzeichnet ebenfalls eine solche *suelta* in Toledo, Bibl. Provincial, mit der Bemerkung, es handle sich um einen Druck von Jvan Sanz.

Num. 166. ?

Num. 167. ?

Num. 168. El amor haze valientes. De Jvan de Matos Fragoso (Madrid RAE, Moll 59).

Num. 169. La perfecta casada. De Alvaro Cubillo de Aragon (Madrid BN T 14.956 (7).

Num. 170. ?

Nicht in Frage kommt Num. 170. La misma conciencia acusa. De Agustin Moreto (Cambridge University Library, Bainton 348; Barcelona BIT 59.236, Ciria 374). Es handelt sich, wie aus der Beschreibung von Bainton eindeutig hervorgeht, um einen Druck von Antonio Sanz.

Num. 171. El monstrvo de la fortuna. De tres ingenios (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Segunda Parte des «Jardín Ameno» (15), mit Kolophon der Herederos de Gabriel de León, außerdem Profeti M I, p. 519, suelta h); ein anderer Druck Profeti M I, p. 518, *suelta* d).

Palau verzeichnet eine *suelta* von La nueva ira de Dios, de Luis Vélez de Guevara mit der Nummer 171 (Palau 358028); diese *comedia* findet sich in der hier behandelten Kollektion unter der Nummer 79.

Num. 172. ?

Num. 173. Indvstrias contra finezas. De Agvstin Moreto (Madrid BN T 8.594; New York Public Library, Bergman/Szmuk 617; Madrid BN U 11.219 und Barcelona BIT 59.278 und 60.724, Ciria 315).

In Frage käme auch Num. 173. Los vandos de Rabena y fundacion de la Camandula. De Jvan de Matos Fragoso (Cambridge University Library, Bainton 88; Barcelona BCat 834.60.X/13). In dieser *suelta* reicht der Text der *comedia* auf der letzten Seite soweit herunter, daß für ein Kolophon kein Platz mehr bleibt. Der Vergleich mit Drucken der Imprenta de la Santa Cruz in Salamanca, die sich im gleichen Band befinden wie das Exemplar in Barcelona, zeigt, daß es sich höchstwahrscheinlich um einen Druck der gleichen Offizin handelt. In der hier behandelten Kollektion erscheint die *comedia* unter der Nummer 282 in der Parte XXIV des «Jardín Ameno».

Num. 174. La Virgen de la Salceda. De Manuel de Leon y Diego Calleja (Madrid BN T 2.695, Simón Díaz BLH VII 3570).

Num. 175. Primero es la honra. De Agvstin Moreto (Madrid BN T 8.549 (4); Barcelona BIT 60.740; Göttingen UB 8." Poet.dram. II 82-9 (7); New York Public Library, Bergman/Szmuk 946). Ciria (123) gibt an, daß es sich hier um einen Druck von Jvan Sanz handelt.

In Frage käme auch Num. 175. Mentir y mudarse a un tiempo. De Diego y José de Figueroa y Córdoba (Madrid BN T 6.354, Simón Díaz BLH IX 1875).

Num. 176. ?

Num. 177. Entre bobos anda el juego. De Francisco de Roxas (Cremona Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (6).

Num. 178. La fingida Arcadia. De Agustin Moreto (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte Primera des «Jardín Ameno» (17); Göttingen UB 8." Poet.dram II 82-14 (28); New York Public Library, Bergman/Szmuk 513; Madrid BN T 8.594 (9); North Carolina University Library, McKnight 812; außerdem Madrid BN Ti 163, Ciria 123 und Barcelona BIT 60.718, Ciria 287).

Num. 179. Las lágrimas de David. De Felipe Godinez (Profeti G, p. 45, *sueltas* e) und f), zwei verschiedene Drucke).

Num. 180. No puede ser. De Agvstin Moreto (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Primera Parte des «Jardín Ameno» (15); zwei andere Drucke in New York Public Library, Bergman/Szmuk 854 und 855; mit letzterem identisch Göttingen UB 8." Poet.dram. II 82-9 (2); weitere *sueltas* in Glasgow University Library 86.d.4 (2); Toledo, Bibl. Provincial, Juliá, p. 267; Barcelona BIT 60.735 und Madrid BN T 15.031 (14), Ciria 380, sowie BN Ti 163, Ciria 123).

N. 181. Los Medicis de Florencia. De Diego Ximenez de Enciso (Madrid BN Ti 120, «Jardín Ameno» XVI (1).

Num. 182. Elegir al enemigo. De Agvstin de Salazar y Torres (Madrid BN Ti 120, «Jardín Ameno» XVI (2); Cremona, Bibl. Statale, in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (3).

Num. 183. El galan sin dama. De Pedro Calderón de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (3); Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte Primera des «Jardín Ameno» (8); drei weitere Exemplare Reichenberger 3130).

Num. 184. La piedra filosofal. De Francisco Bances Candamo (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (4); BN T 15.507; ein anderer Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León in BN T 4.585).

Num. 185. El tercero de sv afrenta. De Antonio Martinez (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (5).

Num. 186. De vna cavsa dos efectos. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (6); Cremona Bibl. Statale in der angeblichen Parte Primera des «Jardín Ameno» (2); vier andere Drucke mit zusammen wenigstens 5 Exemplaren Reichenberger 777.1, 777.2, 777.3 und 777a).

N. 187. El caballero. De Agvstin Moreto (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (7) mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León; vgl. auch Madrid BN U 1.704 und Barcelona BIT 60.704, Ciria 205; ein anderer Druck ohne Kolophon in Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-8 (3); ein weiterer Druck ohne Kolophon in New York Public Library, Bergman/Szmuk 178; vgl. auch Madrid BN Ti 163 und T 8.594 (7), Ciria 123).

Num. 188. La montañesa de Astvrias. De Lvis Velez de Gvevara (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (8); Cambridge University Library, Bainton 567).

Num. 189. Lo qve son ivicios del cielo. De Jvan Perez de Montalvan (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (9), weitere Exemplare Profeti M I, p. 259, *suelta* i). Ein anderer Druck, der als Schmuckornament das gleiche Motiv aufweist, wie die Titelbordüre von *portada* und *índice* des «Jardín Ameno» in Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-7 (15).

Num. 190. El segvndo Seneca de España y principe Don Carlos. De Jvan Perez de Montalvan (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (10), weitere Exemplare Profeti M I, p. 340/41, *suelta* g).

Num. 191. El mejor padre de pobres. De Pedro Calderon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (11); weitere Exemplare Profeti M I, p. 467/8, *suelta* d) sowie vier weitere Exemplare Reichenberger 3195).

Num. 192. Los desagravios de Christo. De Alvaro Cubillo de Aragon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVI (12).

Num. 193. La lvna de la Sagra, vida y mverte de Santa Juana de la Cruz. De Francisco Bernardo de Qviros (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (1), diese *suelta* trägt keine Nummer, sie wird aber im Index des Bandes als Nummer 193 bezeichnet; *sueltas* dieser *comedia* mit der Nummer 193 sind bisher nicht bekannt).

Num. 194. La estatua de Prometeo. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (2); drei weitere abweichende Drucke Reichenberger 972.1, 972.2 und 973 mit zusammen 18 Exemplaren).

In Madrid BN T 14.786 (8) findet sich eine *suelta* ohne Kolophon mit der Nummer 194 von Calderóns El secreto a voces. Hier handelt es sich um einen aus zwei verschiedenen *sueltas* zusammengesetzten Text: das erste Blatt stammt aus der Offizin Orga in Valencia und trägt die Nummer, die diese *comedia* in einem anderen Druck der gleichen Offizin hat (vgl. Reichenberger 1763), der Rest der *comedia* entspricht einem anderen Druck ohne Kolophon und ohne Nummer (vgl. Reichenberger 1750.2).

N. 195. El ollero de Ocaña. De Luis Vélez de Gvevara (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (3); Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (12), beide *sueltas* tragen das Kolophon der Herederos de Gabriel de León).

Num. 196. El mejor rey del mundo y templo de Salomón. De Alvaro Cvbillo (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (4); Madrid RAE, Moll 749).

Num. 197. Antes que todo es mi amigo. De Fernando de Zarate (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (5), mit Kolophon der Herederos de Gabriel de León).

Num. 198. El duelo contra su dama. De Francisco Bances Candamo (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (6), mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León; ein weiterer Druck ohne Kolophon in Göttingen Ub 8.° Poet. dram. II 82-2 (24).

Ciria (336) erwähnt eine *suelta* mit der Nummer 198 von Moretos El licenciado Vidriera in Madrid BN T 5.125, mit der Bemerkung «falta», es könnte sich um eine Verwechslung der Nummer 198 mit 158 handeln.

Num. 199. Tambien se ama en el abismo. De Agvstín de Salazar (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (7); ein anderer Druck in Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-10 (26) sowie in Barcelona BIT 56.969).

Num. 200. Vida y mverte de San Cayetano. De seis ingenios de esta corte (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (8), diese *suelta* trägt zwar die Nummer 305, sie scheint aber handschriftlich geändert zu sein, zumindest hat die erste Ziffer ursprünglich 2 gelautet. Unter der Nummer 305 findet sich inder Parte XXVI des «Jardín Ameno» die *comedia* En el mayor imposible nadie pierda la esperanza).

Num. 201. Saber del mal y del bien. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (9), weitere Exemplare dieser *suelta* Reichenberger 1741; zwei weitere Drucke mit zusammen wenigstens 5 Exemplaren Reichenberger 1742.1 und 1742.2).

Num. 202. El Jardín de Falerina. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (10); vier weitere Drucke mit zusammen 12 Exemplaren Reichenberger 1203.1, 1203.2, 1203.3 und 1203.4).

Num. 203. La vanda y la flor. De Pedro Calderon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (11), diese *suelta* trägt keine Nummer, jedoch existieren von der *comedia* drei verschiedene Drucke mit der Nummer 203, Reichenberger 480.1, 480.2 und 480.3 mit zusammen 10 Exemplaren).

Num. 204. La mverte de Baldovinos. Comedia burlesca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XVII (12), die *suelta* trägt keine Nummer, befindet sich aber an der Stelle, die der Nummer 204 entspricht).

Num. 205. La dama capitan. De Diego y José de Figueroa y Córdova (Madrid BN T 2.696).

Num. 206. La esclava de su galan. De Lope de Vega Carpio (Madrid BN T 14.965 (10); Boston Public Library D 173.9 (6), Pérez 497; Tiemann 341). Die *suelta* trägt das Kolophon der Herederos de Gabriel de León. Vgl. hierzu auch die Bemerkung zu Num. 9.

In Frage käme auch Num. 206. Cueba y castillo de amor. De Francisco de Leyba (Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-6 (2); Palau verzeichnet von dieser *comedia* auch einen Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León (Palau 137557) allerdings ohne Nummer.

Num. 207. ?

Num. 208. Gvstos y disgustos[s] son no mas que imaginacion. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1117.1 mit vier Exemplaren, drei weitere Drucke mit je einem Exemplar 1117.2, 1117.3 und 1117a, sowie ein weiteres Exemplar der *suelta* 1117.3 in Barcelona BIT 55.539).

Num. 209. De fuera vendra. De Agustin Moreto (Barcelona BIT 57.020; Madrid BN T 6.883 (4); Madrid RAE, Moll 269; North Carolina University Library, McKnight 530; Toledo, Bibl. Provincial, Juliá p. 266, sowie Madrid BN Ti 163 und Barcelona BIT 32.733, Ciria 120).

Num. 210. Santa Rosa del Perv. de Agustin Moreto (Madrid BN T 8.594; New York Public Library, Bergman/Szmuk 1037; Madrid BN Ti 163, Ciria 123, sowie Barcelona BIT 60.745, Ciria 426).

In Madrid RAE findet sich eine *suelta* Num. 210. El mejor fruto de un árbol, Nuestra Señora de Balvanera. De un ingenio de esta corte. Ob diese *suelta* einer nicht am «Jardín Ameno» beteiligten Offizin zugewiesen werden kann, muß noch überprüft werden.

Num. 211. El lindo Don Diego. De Agustin Moreto (Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-8 (18); Madrid BN T 8.594 (12); Ti 163; Ciria 123, Barcelona BIT 60.727, Ciria 349).

Num. 212. ?

Num. 213. Qual es mayor perfeccion. De Pedro Calderon (Reichenberger 661.1 und 661.2, zwei verschiedene Drucke mit zusammen 8 Exemplaren, ein weiteres Exemplar in New York Public Library, Bergman/Szmuk 289; außerdem ein Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León in zwei Exemplaren in Barcelona BIT 56.578 und 56.978).

Num. 214. Fingir y amar. De Agvstin Moreto (Madrid BN T 14.823 (2).

Num. 215. ?

Num. 216. La vida de San Alejo. De Agustin Moreto (Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-9 (17); Barcelona BIT 57.005; Madrid RAE, Moll 1180; Madrid BN T 6.883 (8), Ti 163; Santander BMP in einer Pseudo-Primera Parte Moretos, Barcelona BIT 32.737, Ciria 120; BIT 59.274, Ciria 463).

Num. 217. Lo que puede la aprehension. De Agvstin Moreto (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (1); Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Primera Parte des «Jardín Ameno» (18); zwei weitere Drucke in Madrid RAE, Moll 624 und 625; Madrid BN T 6.883 (12); Ti 163; Santander, BMP in Pseudo-Moreto I (12); Barcelona BIT 32.741, Ciria 120 und BIT 60.728 und 61.711, Ciria 355).

Num. 218. Las visperas sicilianas. De tres ingenios (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (2).

Num. 219. El sabio en sv retiro. De Ivan de Matos Fragoso (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (3); ein abweichender Druck in Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-6 (13).

Num. 220. El escandalo de Grecia contra las santas imagenes. De Pedro Calderon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (4).

Num. 221. El principe persegvido. De Juan Perez de Montalvan (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (5), weitere Exemplare Profeti M I, p. 486, *suelta* b), ein anderer Druck ibid, p. 487, *suelta* d).

Eine *suelta* mit der Nummer 221 von Marta la Romarantina, comedia nueva por un ingenio de esta corte, verzeichnen Moll (682) und McKnight (1120), wahrscheinlich handelt es sich um einen Druck des späten 18. Jahrhunderts.

Num. 222. El secreto a voces. De Pedro Calderon. Die *suelta* in Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (6) weist ein Kolophon der Herederos de Gabriel de León auf sowie die Nummer 122. Es existiert aber auch eine *suelta* mit dem gleichen Kolophon und der Nummer 222 (Reichenberger 1750.1). Drei weitere Drucke mit der Nummer 222, ohne Kolophon, Reichenberger 1750.2, 1750.3 und 1750.4 mit zusammen wenigstens 10 Exemplaren.

Num. 223. Leoncio y Montano. De dos ingenios de esta corte (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (7); ibid. T 696).

Num. 224. La segunda Celestina. De Agvstin de Salazar (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (8); Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (2); ein anderer Druck in Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-10 (23).

Num. 225. Abre el ojo. De Francisco de Roxas (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (9); Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (4).

Num. 226. Las mocedades de Bernardo del Carpio. De Lope de Vega Carpio (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (10); ibid. T 5.131 und Barcelona BIT 58.868, Perez 540).

N. 227. El negro del mejor amo. De Mirademescua (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (11) mit Kolophon der Herederos de Gabriel de León).

Num. 228. Los encantos de Medea. De Francisco de Roxas (die *suelta* in Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIX (12) trägt keine Nummer, die BN besitzt jedoch wenigstens zwei weitere *sueltas* der *comedia* ohne Kolophon, die daraufhin überprüft werden müßten, ob sie die Nummer 228 aufweisen.

Num. 229. El principe prodigioso. De Juan Perez de Montalvan (Profeti M I, p. 493, *suelta* c) mit drei Exemplaren, ein andere Druck ibid, *suelta* d).

Num. 230. ?

Num. 231. El texedor de Segovia. Segunda Parte. De Pedro Calderon (Madrid BN T 9.174).

Num. 232. ?

Palau verzeichnet eine *suelta* mit der Nummer 232. El condenado por desconfiado De Tirso de Molina. Es ist jedoch unwahrscheinlich, daß diese *comedia* in die hier behandelte Kollektion gehört, vgl. die Erläuterung zu Num. 129.

Num. 233. El alcayde de si mesmo. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 120.1, 120.2 und 123, mit zusammen wenigstens 10 Exemplaren; außerdem ein Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León in Berlin, Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz Xk 1433 (17).

Num. 234. ?

Num. 235. ?

Num. 236. El pleito que tuvo el diablo con el cura de Madrilejos. De Luis Velez de Guevara, Francisco de Rojas y Mira de Amescua (Palau 358044).

Num. 237. El amor en Vizcayno, los celos en frances, y Torneos de Navarra. De Luis Velez de Guevara (Palau 357962).

Num. 238. La gitana de Menfis, Santa Maria Egypciaca. De Juan Perez de Montalvan (Profeti M I, p. 260, *sueltas* f und g).

Num. 239. ?

Num. 240. ?

Num. 241. Los aspides de Cleopatra. De Francisco de Rojas (Toronto University Library, Molinaro 69; North Carolina University Library, McKnight 45b).

Num. 242. Los empeños de seis horas. De Pedro Calderon (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Primera Parte des «Jardín Ameno» (12).

Zu den *sueltas* der *comedia* Las armas de la hermosura. De Pedro Calderon de la Barca, mit der Nummer 242, vgl. die Erläuterungen zu Num. 142.

Num. 243. ?

Num. 244. ?

Num. 245. La sortija de Florencia. De Sebastian de Villaviciosa (Palau 369018).

In Frage käme auch Num. 245. Darlo todo y no dar nada. [De Pedro Calderon] (Reichenberger 735). Allerdings findet sich diese *comedia* in der Parte XXVIII des «Jardín Ameno» an der Stelle 333, und es existieren zahlreiche *sueltas* mit der Nummer 333. Das einzige bisher bekannte Exemplar der *suelta* mit der Nummer 245 befindet sich in Wolfenbüttel, Herzog-August-Bibliothek.

Num. 246. El hombre pobre todo es trazas. De Pedro Calderon (Reichenberger 1186, 1187 und 1188, drei verschiedene Drucke mit zusammen 13 Exemplaren).

Num. 247. El principe esclavo. De Luis Velez (Barcelona BIT 56.959 mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León).

Num. 248. Cada qval a sv negocio. De Pedro Calderon (Cremona, Bibl. Statale, in der angeblichen Parte Primera des «Jardín Ameno» (10).

Profeti (M I, p. 261, *suelta* i) verzeichnet eine *suelta* von La gitana de Menfis. De Montalban, in der Bibliothek von Santiago. Da diese *suelta* nicht beschrieben ist, bleibt zu überprüfen, ob es sich vielleicht um eine Verwechslung mit der Nummer 238 handeln könnte.

Num. 249. El maestro de danzar. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1256.1, 1256.2 und 1256.3, drei verschiedene Drucke mit zusammen 9 Exemplaren).

Num. 250. Los empeños de vn acaso. De Pedro Calderon (Cremona, Bibl. Statale, in der angeblichen Parte Primera des «Jardín Ameno» (9); vier weitere verschiedene Drucke mit zusammen 13 Exemplaren Reichenberger 905.2, 905.4, 905.5 und 904).

Num. 251. ?

Num. 252. El amor al uso. De Antonio Solis (Madrid BN T 8.592 (3); U 10.409 (3); R 18.079 (3) sowie Austin, University of Texas Library, Boyer 134.3.1).

Nicht in Frage kommt Num. 252. San Franco de Sena. De Agustin Moreto (Madrid BN T 12.777; T 15.012/6 und Barcelona BIT 59.267; 60.723, Ciria 422), da es sich hier um einen Druck von Antonio Sanz handelt.

Num. 253. Los martires de Cordova. De Antonio de Castro (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (1); diese *suelta* trägt allerdings keine Nummer und bisher sind Exemplare einer *suelta* mit der Nummer 253 von dieser *comedia* nicht bekannt.

In Frage käme auch Num. 253. Montescos y Capeletes. De Francisco de Roxas (Madrid RAE, Moll 787), falls nicht die nähere Prüfung ergibt, daß es sich um einen Druck einer nicht am «Jardín Ameno» beteiligten Offizin handelt.

Num. 254. La escala de la gracia. De Fernando de Zarate (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (2).

Num. 255. El puente de Mantible. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1705.1, 1705.2 und 1706, drei verschiedene Drucke mit zusammen 13 Exemplaren. In der Parte XXII des «Jardín Ameno» in Madrid BN Ti 120, fehlt diese *comedia*. Der Band enthält nur 11 *comedias*, und auf Nummer 254 folgt Nummer 256).

Num. 256. Las Amazonas de España y prodigio de Castilla. De Ivan del Castillo (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (3). Diese *suelta* ist die einzige datierte in der hier besprochenen Kollektion: die letzte Zeile lautet: Año FIN. 1701.

Num. 257. Trampa adelante. De Agvstin Moreto (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (4); Madrid RAE, Moll 1132; Wayne State University Library, Ashcom 525a; ein anderer Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León in Madrid BN T 6.883 (11) und Wayne State University Library, Ashcom 525b; Santander, BMP in einen Pseudo-Parte III von Moreto; weitere Exemplare einer *suelta* ohne Kolophon mit der Nummer 257 in Madrid BN T 6.186, Ciria 443, und BN Ti 163, Ciria 120. Zu den beiden *sueltas* dieser *comedia* mit der Nummer 25. s. dort.

N. 258. Antes que todo es mi dama. De Pedro Calderon (Madrid Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (5), mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León; zwei weitere Drucke, ohne Kolophon, mit zusammen 8 Exemplaren Reichenberger 375 und 375a).

Num. 259. La Sibila del Oriente. De Pedro Calderon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (6); zwei weitere Exemplare dieser *suelta* Reichenberger 1808.3; außerdem zwei weitere davon verschiedene Drucke mit zusammen 4 Exemplaren ibid. 1808.1 und 1808.2).

Num. 260. Peor está que estaba. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (7), weitere fünf unterschiedliche Drucke mit

zusammen wenigstens 10 Exemplaren Reichenberger 1698.1, 1598.2, 1598.3, 1598.4 und 1598.5).

Num. 261. Primero es la honra que el gusto. De Francisco de Rojas (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (8).

Num. 262. La hija del ayre, primera parte. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (9); außerdem wenigstens fünf verschiedenen Drucke mit zusammen 11 Exemplaren Reichenberger 1136a, 1137.1, 1137.2, 1137.3 und 1137.4).

Num. 263. La hija del ayre, segunda parte. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXII (10); außerdem wenigstens sieben verschiedene Drucke mit zusammen 10 Exemplaren Reichenberger 1146a, 1147.1, 1147.2, 1147.3, 1147.4, 1147.5 und 1147a).

Num. 264. Galan, valiente y discreto. De Mira de Mesqva (Madrid BN Ti 130 «Jardín Ameno» XXII (11).

Num. 265. El socorro de los mantos. De Carlos de Arellano (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (1); Cremona Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (9).

Num. 266. Progne y Filomena. De Francisco Rojas (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (2).

Num. 267. Los dos amantes del cielo. De Pedro Calderon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (3); zwei weitere Exemplare dieses Drucks Reichenberger 868.1; ein weiterer Druck mit drei Exemplaren ibid. 868.2).

Num. 268. De vn castigo tres venganzas. De Pedro Calderon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (4); ein weiteres Exemplar dieser *suelta* Reichenberger 787; außerdem zwei weitere Drucke mit zusammen 5 Exemplaren ibid. 786.1 und 786.2).

Num. 269. La puerta Macarena, primera parte. De Juan Pérez de Montalvan (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XIII (5); weitere Exemplare Profeti M I, p. 328/29, *suelta* 1).

Num. 270. La puerta Macarena, segunda parte. De Juan Pérez de Montalvan (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (6); weitere Exemplare Profeti M I, p. 332, *suelta* 1).

Von der *comedia* La ocasion hace al ladron. De Agustin Moreto, gibt es zahlreiche *sueltas*, deren Nummer entweder 270 oder 276 oder 278 lautet. In einigen Exemplaren ist die Nummer sehr undeutlich und nicht eindeutig zu bestimmen, so z.B. in Barcelona BIT 56.979 und Barcelona BCat 83-8.°-C-58/15 sowie Madrid BN T 6.885 (3) und New York Public Library, Bergman/Szmuk 872; als 270 wird sie gelesen von Juliá, p. 269, in dem Exemplar der Biblioteca Provincial de Toledo, als 278 von Moll in dem Exemplar Madrid RAE (Moll 278), von McKnight in dem Exemplar der North Carolina University Library (McKnight 1348) und von Molinaro in Toronto University Library (Molinaro 496) sowie von Ciria in Madrid BN U 8.659 und Barcelona BIT 59.188 (Ciria 389). Alle drei Nummern sind in den erhaltenen Bänden des «Jardín Ameno» von anderen *comedias* besetzt. Es scheint hier eine echte Doppelbesetzung vorzuliegen.

Num. 271. El cascabel del demonio. Auto al Nacimiento de Christo N. Señor (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (7); Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (1).

In Frage käme auch Num. 271. También tiene el sol menguante. De tres ingenios (University of North Carolina Library, McKnight 1721).

Num. 272. El sitio de Zeuta. De Antonio Francisco de Flores (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (8).

Num. 273. El hijo de Marco Avrelio. De Agvstin Moreto. Die suelta in Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (9) weist keine Nummer auf und bisher ist uns auch keine andere *suelta* der *comedia* mit dieser Nummer bekannt geworden.

Num. 274. El sastre del campillo. De Francisco Vancès Candamo (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (10); außerdem Barcelona BCat 834-60-8.°-Var. III, und Göttingen UB 8.° Poet. dram. II 82-2 (28); ein weiterer Druck mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León in Barcelona BIT 12.775).

Num. 275. El mancebo del camino. De Juan Bautista Diamante (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (11) und Göttingen UB 8.° Poet Dram. II 82-5 (3).

Num. 276. Don Florisel de Niquea. De Jvan Perez de Montalvan (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXIII (12); weitere Exemplare dieser *suelta* sowie zwei weitere Drucke Profeti M I, p. 251/2, *sueltas* e) f) und g).

Zu den *sueltas* der *comedia* La ocasion hace al ladron, de Agustin Moreto mit der Nummer 276[?] vgl. die Bemerkung zu Num. 270.

Num. 277. No ay cosa como callar. De Pedro Calderon de la Barca (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (1); zwei weitere Drucke mit zusammen 6 Exemplaren Reichenberger 1541.1 und 1541.2).

Num. 278. Juliano Apostata. De Luis Vélez de Guevara (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (2).

Zu den *sueltas* der *comedia* La ocasion hace al ladron, de Agustín Moreto mit der Nummer 278[?] vgl. die Bemerkung zu Num. 270.

N. 279. Las canas en el papel y dvdoso en la venganza. De Pedro Calderon de la Barca (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (3), mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León; vier weitere Exemplare Reichenberger 2953 und Madrid BN T 14.965).

Num. 280. El principe constante. De Pedro Calderon de la Barca (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (4); drei weitere Drucke mit zusammen 12 Exemplaren Reichenberger 1655.1, 1655.2 und 1655.3).

Num. 281. Como se vengan los nobles. De Agustin Moreto (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (5); weitere Exemplare, die nicht alle miteinander übereinstimmen in Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-8 (5); New York Public Library, Bergman/Szmuk 256; Austin, University of Texas Library, Boyer 103.3; University of North Carolina Library, McKnight 401; Wayne State University Library, Ashcom 103; Toledo, Bibl. Prov., Juliá, p. 269; Madrid BN T 108, T 8.575, T 6.885 (4) 1 T 15.053 (6); nach Ciria 124 auch Madrid BN T 14.814 (17), T 4.455, U 11.179 und Barcelona BIT 59.189, 59.165 und 60.707).

Num. 282. Los vandos de Rabena. De Juan de Matos Fragoso (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (6); Barcelona BIT 56.970).

Num. 283. Los siete infantes de Lara. Bvrlesca (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (7).

Num. 284. Sin honra no ay valentia. De Agvstin Moreto (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» (8); Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Primera Parte des «Jardín Ameno» (19); ein anderer Druck in Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-9 (12); wiederum ein anderer Druck in New York Public Library, Bergman/Szmuk 1066; weitere *sueltas* in Madrid BN T 6.885, T 8.575 (5); Wayne State University Library, Ashcom 502; University of North Carolina Library, McKnight 1673 sowie nach Ciria (432) in Madrid BN T 1.499/20 und Barcelona BIT 59.166 (Ciria 124).

Num. 285. Los Españoles en Chile. De un ingenio de esta corte (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (9).

Num. 286. La advltera penitente. De tres ingenios, Cancer, Moreto y Matos (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (10); weitere Exemplare in Wayne State University Library, Ashcom 5, und im Privatbesitz von Enrique Rodríguez Cepeda).

Num. 287. Los Esforcias de Milan. De Antonio Martinez de Meneses (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (11).

Num. 288. Amor, honor y poder. De Pedro Calderon de la Barca (Freiburg UB E-1035 «Jardín Ameno» XXIV (12), ein weiteres Exemplar dieser *suelta* in Oxford, Wadham College X. 12.13; vier abweichende Drucke mit zusammen 7 Exemplaren Reichenberger 354.1, 354.2 und 354.3 sowie New York Public Library, Bergman/Szmuk 68 und 68a).

Num. 289. ?

Num. 290. Los celos hasta los cielos, y desdichada Estefania. De Luis Velez de Guevara (Palau 357978).

Num. 291. Las tres jvsticias en vna. De Pedro Calderon de la Barca (vier verschiedene Drucke mit zusammen 11 Exemplaren Reichenberger 1844.1, 1844.2, 1844.3 und 1845).

Num. 292. El sordo y el montañes. De Francisco de Roxas (Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (5).

Num. 293. Cada vno para si. De Pedro Calderon (Barcelona BIT 32.547; New York Public Library, Bergman/Szmuk 192, drei weitere Exemplare diesser *suelta* Reichenberger 543.1; weitere drei Drucke mit zusammen 6 Exemplaren Reichenberger 543.2, 543.3 und 545).

Num. 294. ?

Num. 295. El médico pintor, San Lvcas. De Fernando de Zarate (Madrid RAE, Moll 736).

Num. 296. El escondido y la tapada. De Pedro Calderon de la Barca (drei verschiedene Drucke mit zusammen 8 Exemplaren Reichenberger 948.1, 948.2 und 948.3. Angeblich soll auch eine *suelta* mit der Nummer 290 von dieser *comedia* existieren (Reichenberger 950), die Überprüfung des Exemplares in Madrid BN T 4.396 ergab, daß auch hier die Nummer 296 lautet).

Num. 297. Vencerse es mayor valor. De un ingenio (drei Exemplare Reichenberger 3339).

Num. 298. La presumida y la hermosa. De Fernando de Zarate (Palau 379693).

Num. 299. Las dos estrellas de Francia. De Manuel de Leon y Diego Calleja (Simón Díaz BLH VII 3561).

Num. 300. ?

Num. 301. No ay contra lealtad cavtelas. De Francisco de Leiva (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (1), mit dem Kolophon der Herederos de Gabriel de León).

Num. 302. El principe villano. De Luis de Velmonte Vermudez (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (2); Cremona Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (19); ein anderer Druck Madrid BN T 722).

Num. 303. El parecido. De Agvstin Moreto (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (3); ibid. T 8. 594 (8); ibid. Ti 163, Ciria 123 und T 4.425, T 15.012/9 sowie Barcelona BIT 60.738, Ciria 394).

N. 304. El redemptor cavtivo. De Jvan de Matos y [Sebastian] de Villaviciosa (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (4) mit Kolophon der Herederos de Gabriel de León).

Num. 305. En el mayor impossible nadie pierda la esperanza. De Agvstin Moreto (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (5); ein anderer Druck in Madrid BN T 6.885 (6) und in Göttingen UB 8.° Poet.dram. II 82-8 (10); weitere Exemplare in New York Public Library, Bergman/Szmuk 426; University of North Carolina Library, McKnight 684; University of Texas at Austin, Boyer 82.1, Toledo Bibl. Provincial, Juliá P. 269; Madrid BN Ti 102 (oder Ti 108?) und Barcelona BIT 59.167, Ciria 124).

Zu der *suelta* von Vida y muerte de San Cayetano mit der Nummer 305 vgl. die Bemerkungen zu Nummer 200.

Num. 306. La dama corregidor. De Ivan de Zabaleta y Sebastian de Villaviciosa (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (6); Cremona, Bibl. Statale in der angeblichen Parte Segunda des «Jardín Ameno» (11).

Num. 307. Zelos avn del ayre matan. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (7); drei weitere Drucke mit zusammen 9 Exemplaren Reichenberger 614.1, 614.2, 614.3 sowie New York Public Library, Bergman/Szmuk 229).

Num. 308. El mejor par de los doze. De Iuan de Matos y Agustin Moreto (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (8).

Num. 309. El letrado del cielo. De Sebastian de Villaviciosa y Ivan de Matos (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (9).

N. 310. Los carboneros de Francia de Mira de Mescva (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (10).

Num. 311. El conde Lucanor. De Pedro Calderon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (11), mit Kolophon der Herederos de Gabriel de León; vier weitere Exemplare Reichenberger 640; vier weitere Drucke mit zusammen wenigstens 11 Exemplaren Reichenberger 637.1, 637.2, 637.3 und 639 sowie New York Public Library, Bergman/Szmuk 263).

Num. 312. Dar tiempo al tiempo. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVI (12); drei weitere Drucke mit zusammen 6 Exemplaren Reichenberger 752.1, 752.2 und 752.3).

Num. 313. Los empeños de vn plvmaje y origen de los Gvevaras. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN T 13.644; acht weitere Exemplare Reichenberger 3076).

Num. 314. Amado y aborrecido. De Pedro Calderon de la Barca (Barcelona BIT 32.537 sowie Reichenberger 320 mit Kolophon der Herederos de Gabriel de León; ein anderer Druck, ebenfalls mit Kolophon Reichenberger 319, 5 Exemplare; ein weiterer Druck ohne Kolophon ibid. 317, 9 Exemplare).

Num. 315. El mayor monstruo los celos. De Pedro Calderon de la Barca (Reichenberger 1368.1, 1368.2, 1368.3 und 1368.4, vier verschiedene Drukke mit zusammen 6 Exemplaren).

Num. 316. ?

Num. 317. ?

Num. 318. ?

Num. 319. El alcazar del secreto. De Antonio Solis (Barcelona BIT 57.001).

Num. 320. Aman y Mardoqueo. De Felipe Godinez (Madrid BN T 4.378 und T 33.120; weitere Exemplare Profeti G, p. 34, *suelta* e).

Num. 321. El hechizado por fuerza. De Antonio de Zamora (Madrid BN T 14.965 (1); Barcelona BIT 56.971).

Num. 322. Los tres afectos de amor, piedad, desmayo y valor. De Pedro Calderon de la Barca (fünf verschiedene Drucke mit zusammen 15 Exemplaren Reichenberger 1835a, 1836.1, 1836.2, 1837 und 1838; ein weiteres Exemplar der suelta 1836.1 in Barcelona BIT 32.553).

Num. 323. Euridice y Orfeo. De Antonio Solis (Palau 318584).

Num. 324. Fineza contra fineza. De Pedro Calderon de la Barca (drei verschiedene Drucke mit zusammen 5 Exemplaren Reichenberger 1014.1, 1014.2 und 1014.3).

Num. 325. El Hercvles de Ocaña. De Jvan Bavtista Diamante (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (1).

Num. 326. El mejor amigo el mverto. De Luis de Velmonte, Francisco de Rojas y Pedro Calderón (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (2).

Num. 327. Lances de amor y fortvna. De Pedro Calderon de la Barca (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (3); drei weitere Exemplare Reichenberger 1228; drei Exemplare eines anderen Drucks ibid. 1229).

Num. 328. El galan fantasma. De Pedro Calderon (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (4); drei weitere Drucke mit zusammen 13 Exemplaren Reichenberger 1049.1, 1049.2 und 1049.3).

Num. 329. Oponerse a las estrellas. De Juan de Matos, Antonio Martinez y Agustin Moreto (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (5).

Num. 330. Dios haze jvsticia a todos. De Francisco de Villegas (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (6).

Num. 331. No avra mal donde ay muger. De Alonso Antonio Agrati y Alva (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (7); BN T 2.713).

Num. 332. Del mal lo menos. De vn ingenio desta corte (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (8) ohne Nummer; der gleiche Druck in Cremona,

Bibl. Statale in der angeblichen Parte segunda des «Jardín Ameno» (14); Eine *suelta* der *comedia* mit der Nummer 332 ist bisher nicht bekannt.

In Frage käme auch Num. 332. Todo es enredos amor. De Agustin Moreto (Madrid BN T 6.885 (7); Göttingen UB 8 Poet.dram. II 82-9 (13); Madrid BN T 102 (?108) –vielleicht mit der Nummer 322– und Barcelona BIT 59.168, Ciria 124; weitere *sueltas* mit der Nummer 332 in Madrid BN T 14.999/10, T 12.832 und Barcelona BIT 59.192, Ciria 434.

Num. 333. Darlo todo y no dar nada. De Pedro Calderon de la Barca. Die *suelta* in Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (9) trägt keine Nummer, es existieren jedoch vier verschiedene Drucke mit zusammen 9 Exemplaren, Reichenberger 734.1, 734.2, 734a und 734b. Zu der *suelta* dieser *comedia* mit der Nummer 245 s. dort.

Num. 334. El hermitaño galan y mesonera del cielo. De Mira de Mesqua (Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (10) ohne Nummer, eine *suelta* mit der Nummer 334 von dieser *comedia* ist bisher nicht bekannt).

Num. 335. La perla de Inglaterra y peregrina de Vngria. De vn ingenio de la Vniversidad de Salamanca. Die *suelta* in Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (11) trägt keine Nummer, und bisher ist auch keine andere *suelta* der *comedia* mit der Nummer 335 bekannt.

Num. 336. La xarretiera de Inglaterra y mayor aprecio del descuydo de vna dama. De Francisco de Bances Candamo. Die *suelta* in Madrid BN Ti 120 «Jardín Ameno» XXVIII (12) trägt keine Nummer; sie weist ein Kolophon auf: Vendese en Barcelona en Casa de Francisco Aviño Librero, en la Libreria.

Num. 337. El marqves del Cigarral. De Agustín Moreto (Madrid BN T 6.885 (8); Göttingen UB 8 ° Poet.dram. II 82-4 (2); New York Public Library, Bergman/Szmuk 727; University of North Carolina Library, McKnight 1119; Toronto University Library, Molinaro 397; weitere Exemplare in Barcelona BIT 59.169, Ciria 124 und Madrid BN T 5.170, Ciria 357).

Num. 338. Los jueces de Castilla. De Agustin Moreto (New York Public Library, Bergman/Szmuk 639; University of North Carolina Library, McKnight 998; weitere Exemplare Madrid BN T 545 und T 19.008/9, Ciria 320).

Num. 339. El defensor de sv agravio. De Agustin Moreto (Madrid BN T 6.885 (10); New York Public Library, Bergman/Szmuk 330; University of North Carolina Library, McKnight 445).

Num. 340. Nuestra Señora del Aurora. De Agvstin Moreto (Madrid BN T 6.885 (11); New York Public Library, Bergman/Szmuk 865; University of North Carolina Library, McKnight 1336).

Num. 341. La confvsion de vn jardin. De Agvstin Moreto (Madrid BN T. 6 885 (12); New York Public Library, Bergman/Szmuk 267; University of North Carolina Library, McKnight 420).

Zwölf Jahre nach dem in den Titelblättern des «Jardín Ameno» als Erscheinungsjahr genannten Datum 1704 stellte Juan Isidro Faxardo einen handschriftlichen Katalog aller ihm bekannten *comedias* zusammen:

> Indice de todas las Comedias / impressas hasta el año de 1716. / Titulos de todas las Comedias / que en Verso Español y Portugues / se hàn impresso hasta el Año de 1716. / estan Recogidos / Por vna curiosidad diligente, que hà / procurado reconocer todos los libros, y / Bibliotecas donde se hà podido hallar la / noticia, y si faltaren algunas comedias / sera por no Sauerla hallado en ellas. / En Madrid año de 1717 / Juan Isidro Faxardo.
>
> (Madrid, Biblioteca Nacional, MS 14.706)

Dieser «Indice» weist rund 2000 Titel nach, in alphabetischer Ordnung; im Anschluß an den Titel nennt Faxardo den Autor, es folgen Angaben über die *parte*, in der die comedia erstmals gedruckt wurde, und über evtl. vorhandene *sueltas*, in der Regel mit Nennung der Druckorte. Bei den in Madrid gedruckten *sueltas* wird unterschieden zwischen «venderla el librero Leon.» und «venderla el Impresor Zanz» (fol. 1r). Der Übersicht halber bringen wir im Folgenden eine alphabetische Titelliste der hier genannten *comedias*, mit Angabe der Nummer im «Jardín Ameno» und der Verzeichnung in Faxardos «Indice». Die Titel in runden Klammern sind solche, die u.E. nicht in den «Jardín Ameno» gehören.

	Nummer	Faxardo, fol.
El Abrahán castellano. Hoz y Mota	?	2r: suelta Madrid Leon
Abre el ojo. Rojas	225	2r: suelta Madrid Leon
La adúltera penitente. Cancer/Moreto/ Matos	286	2v: suelta Madrid Leon
(Afectos de odio y amor. Calderón	–	3r: suelta Madrid Sanz)
Agradecer y no amar. Calderón	17	3r: suelta Madrid Leon
El alcaide de sí mismo. Calderón	233	3v: suelta Madrid Leon
(El alcalde de Zalamea. Calderón	–	3v: suelta Madrid Sanz)
El alcázar del secreto. Solís	319	3v: suelta Madrid Leon
Al noble su sangre avisa. Manuel de la Paz	?	3v: suelta Madrid Leon
Amado y aborrecido. Calderón	314	5r: suelta Madrid Leon

	Nummer	Faxardo, fol.
Los amantes de Teruel. Montalbán	90	5r: suelta Madrid Leon, Sanz
Aman y Mardoqueo. Godínez	320	5v: suelta Madrid Leon
Amar después de la muerte. Calderón	100	5r: suelta Madrid Leon
Las Amazonas. Solís	?	5v: suelta Madrid Leon
Las Amazonas de España. Juan del Castillo	256	5v: suelta Madrid Leon
Amigo, amante y leal. Calderón	41	5r: suelta Madrid Leon
El amor al uso. Solís	252	5r: suelta Madrid Leon
(Amor, astucia y mujer. Leiva/Correa	–	5r: suelta Madrid Sanz)
El amor de Vizcaino... Luis Vélez	237	5r: suelta Madrid Leon
Amor hace hablar los mudos. Villaviciosa/Matos/Zabaleta	?	4v: suelta Madrid Leon
Amor hace valientes. Matos	168	4v: suelta Madrid Leon
Amor, honor y poder. Calderón	288	4v: suelta Madrid Leon
Amor, lealtad y ventura. Matos	?	4v: suelta Madrid Leon
El amor más desdichado, Céfalo y Pocris. Salazar	67	4v: suelta Madrid Leon
Amparar al enemigo. Solís	11	5v: suelta Madrid Leon
Los ángeles encontrados. Antonio de Castilla	?	6v: suelta Madrid Leon
El animal de Hungría. Lope	?	6v: suelta Madrid Leon
(El animal profeta. Lope	–	6v: suelta Madrid Sanz)
Antes que todo es mi amigo. Zárate	197	6v: suelta Madrid Leon
Antes que todo es mi dama. Calderón	258	6v: suelta Madrid Leon
Antíoco y Seleuco. Moreto	123	6v: suelta Madrid Leon
Añasco el de Talavera. Cubillo	133	6v: suelta Madrid Leon
El arca de Noé. Martínez/Rosete/Cáncer	?	7v: suelta Madrid Leon
Las armas de la hermosura. Calderón	142	7v: suelta Madrid Leon
Aristomenes Mesenio. Matos	?	7v: suelta Madrid Leon
A secreto agravio secreta venganza. Calderón	110	8r: suelta Madrid Leon
Los áspides de Cleopatra. Rojas	241	8r: suelta Madrid Leon, Sanz
El asombro de Turquía. Luis Vélez	–	8r: suelta Madrid Sanz
(Aunque las razones bastan... Fernando Romero	–	8v: suelta Madrid Sanz)
A un tiempo rey y vasallo. Tres ingenios	152	8v: suelta Madrid Leon
(La Aurora del sol divino. F. Jiménez Cedeño	–	8v: suelta Madrid Sanz)
(El Austria en Jerusalén. Bances Candamo	–	8v: suelta Madrid Sanz)

	Nummer	Faxardo, fol.
La Baltasara. Luis Vélez/Coello/Rojas	?	9r: suelta Madrid Leon
La banda y la flor. Calderón	203	52r: suelta Madrid
El bandido más honrado. Un ingenio	82	–
La bandolera de Italia. Un ingenio	114(?)	–
Los bandos de Ravena. Matos	282	52r: suelta Madrid
Basta callar. Calderón	153	9r: suelta Madrid Leon
La batalla de Pavía. Monroy	36	9r: suelta Madrid
La bella Andrómeda. Lope	62	10r: suelta Madrid Leon
Bernardo del Carpio en Francia. Lope de Llano	72	10r: –
Bien vengas mal. Calderón	102	10r: suelta Madrid Leon
El bruto de Babilonia. Matos/Cancer/ Moreto	161	11r: suelta Madrid Leon
El caballero. Moreto	187	11v: suelta Madrid Leon
El caballero dama. Monroy	54	12r: suelta Madrid Leon
El caballero de Olmedo. Burlesca. Monteser	?	11v: suelta Madrid
Los cabellos de Absalón. Calderón	103	11r: suelta Madrid Leon
Cada cual a su negocio. Calderón	248	11r: (suelta Valencia)
Cada uno para sí. Calderón	293	11r: suelta Madrid Leon
Las cadenas del demonio. Calderón	26	11r: suelta Madrid Leon: Sanz
Caer para levantar. Matos/Cancer/ Moreto	76	11v: suelta Madrid Leon
Callar siempre es lo mejor. Matos	?	11v: suelta Madrid Leon
Las canas en el papel. Calderón	279	11r: (sueltas Valencia, Sevilla)
El capitán Belisario. Lope	144	12r: suelta Madrid
Los carboneros de Francia. Mira de Amescua	310	12r: suelta Madrid
Casa con dos puertas. Calderón	58	11r: suelta Madrid Leon
Casarse por vengarse. Rojas	?	11r: suelta Madrid Leon
El cascabel del demonio. Un ingenio	271	–
El catalán Serrallonga. Coello/Rojas/ Luis Vélez	55(?)	12r: suelta Madrid
Cautelas son amistades. Godínez	4	11v: (suelta Valencia)
Celos aun del aire matan. Calderón	307	55r: suelta Madrid Leon
Los celos de San José. Monroy	33(?)	–
Los celos hasta los cielos. Luis Vélez	290	55r: suelta Madrid Leon
Celos no ofenden al sol. Calderón	10	55r: suelta
Celos vencidos de amor. Clavijo	?	55r: suelta Madrid 1698
El cerco de Roma por el rey Desiderio. L. Vélez	71	12v: –

	Nummer	Faxardo, fol.
Cielos premian desdenes. Zarzuela. Clavijo	?	13r: suelta Madrid
Ciencias impiden traiciones. Bolea	?	13r: suelta Madrid Leon
La cisma de Inglaterra. Calderón	53	13r: suelta Madrid Leon
Como se vengan los nobles. Moreto	281	13r: suelta Madrid Leon
Con amor no hay amistad. Matos	?	13r: suelta Madrid Leon
El conde Alarcos. Mira de Amescua	15	13r: suelta Madrid Leon
El conde de Saldaña, primera Parte. Cubillo	24	13v: suelta Madrid
El conde Lucanor. Calderón	311	13r: suelta Madrid
El condenado por desconfiado. Tirso	232(?)	13v: suelta Madrid
La confusión de un jardín. Moreto	341	13r: –
Con quien vengo vengo. Calderón	112	13r: suelta Madrid
La confesión con el demonio. Torre	?	13v: suelta Madrid Leon
La cosaria catalana. Matos	?	13v: suelta Madrid Leon
La cruz en la sepultura. Calderón	?	16r: suelta Madrid Leon
Cual es mayor perfección. Calderón	213	43v: suelta Madrid Leon
Cueva y castillo de amor. Leiva	206(?)	14v: suelta Madrid Leon
Cumplir a Dios la palabra. Diamante	?	14v: suelta Madrid Leon
Chico Baturi. Huerta/Cancer/Rosete	?	14v: suelta Madrid Leon
La dama capitán. Figueroa	205	15r: suelta Madrid Leon
La dama corregidor. Zabaleta/Villaviciosa	306	15r: suelta Madrid
La dama duende. Calderón	98	15r: suelta Madrid Leon
(La dama melindrosa. Lope	18(?)	–)
La dama presidente. Arellano	?	15r: suelta Madrid Leon
Dar la vida por su dama. Un ingenio	21	13v: suelta Madrid
Darlo todo y no dar nada. Calderón	333	15r: suelta Madrid Leon
Dar tiempo al tiempo. Calderón	312	15r: suelta Madrid Leon
El defensor de su agravio. Moreto	339	16v: suelta Madrid Sanz
De fuera vendrá... Moreto	209	16v: suelta Madrid Leon
Del mal lo menos. Un ingenio	332	16v: sueltas Valencia, Sevilla
El desafío de Carlos V. Rojas	68	15v: suelta Madrid
Los desagravios de Cristo. Cubillo	192	15v: suelta Madrid
El desdén con el desdén. Moreto	40	16v: suelta
La desdicha de la voz. Calderón	132	15v: suelta Madrid Leon
Despreciar lo que se quiere. Montalbán	148	16r: suelta Madrid Leon
Los desprecios en quien ama. Montalbán	14	15v: suelta Madrid Leon (Lope!)
La destrucción de Troya. Monroy	46	15v: suelta Madrid Leon
De una causa dos efectos. Calderón	186	16r: suelta Madrid Leon

	Nummer	Faxardo, fol.
De un castigo tres venganzas. Calderón	268	15v: suelta Madrid Leon
El diablo predicador. Un ingenio	147	18r: suelta Madrid Leon
Diablos son las mujeres. D. y J. de Figueroa	94(?)	–
Dicha y desdicha del nombre. Calderón	140	17v: suelta Madrid Leon
El dichoso desdichado. J. de Espinosa	83	18r: suelta Madrid Leon
Dios hace justicia a todos. Villegas	330	17v: (suelta en Valencia)
El divino Calabres. Matos/Avellaneda	146(?)	17v: –
El divino Nazareno Sanson. Montalbán	128	18r: suelta Madrid
El divino portugues. Montalbán	49(?)	47r: suelta Madrid Leon
(Las doncellas de Simancas. Lope	97(?)	17r: –)
Donde hay agravios no hay celos. Rojas	3	17r: suelta Madrid
Don Florisel de Niquea. Montalbán	276	17r: suelta Madrid Leon
Los dos amantes del cielo. Calderón	267	17r: suelta Madrid Leon
Las dos estrellas de Francia. Leon/Calleja	299	17r: suelta Madrid
El duelo contra su dama. Bances Candamo	198	18v: suelta Madrid
Duelo de honor y amistad. Calderón (Herrera?)	86	18v: suelta Madrid Leon
Durandarte y Belerma, burlesca. Pierres	?	18v: suelta Madrid Leon
Elegir al enemigo. Salazar	182	19r: suelta Madrid Leon
El embuste acreditado. Luis Vélez	156	19v: suelta Madrid Leon
Los empeños de seis horas. Calderón	242	19v: (suelta Valencia)
Los empeños de un acaso. Calderón	250	19v: suelta Madrid Leon
Los empeños de un plumaje. Calderón	313	19v: suelta Madrid Leon
El encanto sin encanto. Calderón	105	20r: suelta Madrid Leon
Los encantos de Medea. Rojas	228	20r: suelta Madrid Leon
El Eneas de Dios. Moreto	30	20r: suelta Madrid Leon
El Eneas de la Virgen. Villegas/Lanini	47	20r: suelta Madrid Leon
En el mayor imposible… Moreto	305	20v: suelta Madrid Leon
Entre bobos anda el juego. Rojas	177	20r: suelta Madrid Leon
Envidias vencen fortunas. Monroy	130	19v: suelta Madrid Leon
El hermitaño galán. Mira de Amescua	334	35v: –
La escala de la gracia. Zárate	254	21v: suelta Madrid Leon
El escándalo de Grecia. Calderón (un ingenio)	220	21r: suelta Madrid Leon
La esclava de su galán. Lope	206	21v: suelta Madrid Leon
El esclavo en grillos de oro. Bances Candamo	150	21r: suelta Madrid

	Nummer	Faxardo, fol.
Los esclavos de su esclava. Castillo	?	21v: suelta Madrid
El escondido y la tapada. Calderón	296	21r: suelta Madrid Leon
Los Esforcias de Milán. Martínez de Meneses	287	21v: suelta Madrid Leon
Los españoles en Chile. González de Bustos	285	21v: suelta Madrid Leon
La estatua de Prometeo. Calderón	194	21r: suelta Madrid Leon
Eurídice y Orfeo. Solís	323	22r: suelta Madrid Leon
(La Exaltación de la Cruz. Calderón	?	22r: suelta Madrid Sanz)
El falso nuncio de Portugal. Cañizares	?	22v: suelta Madrid Leon
El Fenix de España, S. Franc. de Borja. Calleja	?	22v: suelta Madrid Leon (id. 47r)
Fineza contra fineza. Calderón	324	23r: suelta Madrid Leon
La fingida Arcadia. Moreto	178	23r: suelta Madrid Leon
Fingir lo que puede ser. Montero de Espinosa	165	23r: suelta Madrid Leon (Moreto)
Fingir y amar. Moreto	214	23r: suelta Madrid Leon
Fuego de Dios en el querer bien. Calderón	143	23v: suelta Madrid Leon
La fuerza de la ley. Moreto	5	23v: suelta Madrid Leon
La fuerza del natural. Moreto	4	24r: suelta Madrid
El galán fantasma. Calderón	328	24v: (suelta Valencia)
El galán sin dama. Calderón	183	24v: suelta Madrid Leon
Galán, valiente y discreto. Mira de Amescua	264	24v: suelta Madrid Leon
El garrote más bien dado. Calderón	6	24v: suelta Madrid Leon
El genizaro de Hungría. Matos	?	25r: suelta Madrid
El gigante Cananeo. Monroy	?	25r: suelta Madrid Leon
La gitana de Menfis. Montalbán	238	25r: suelta Madrid Leon
La gitanilla de Madrid. Solís	37	25r: suelta Madrid Leon
La gran Cenobia. Calderón	28	26r: suelta Madrid Leon
Gustos y disgustos... Calderón	208	25v: suelta Madrid Leon
Hasta el fin nadie es dichoso. Moreto	146(?)	26v: suelta Madrid Leon
El Hércules de Ocaña. Diamante	325	27r: suelta Madrid
El hechizado por fuerza. Zamora	321	27r: suelta Madrid
Los hijos de la fortuna. Montalbán	32(?)	27r: –
La hija del aire, primera parte. Calderón	262	27v: suelta Madrid Leon
La hija del aire, segunda parte. Calderón	263	27v: suelta Madrid Leon
(El hijo del Aguila. Antonio Grati	–	27v: suelta Madrid Sanz)

	Nummer	Faxardo, fol.
El hijo de Marco Aurelio. Moreto	273	27v: suelta Madrid Leon
Hombre pobre todo es trazas. Calderón	246	28r: suelta Madrid
(El horror de las montañas. Monroy	–	28r: suelta Madrid Sanz)
El imposible más fácil. Calderón	?	29r: suelta Madrid Leon
Los indicios sin culpa. Matos	?	29v: suelta Madrid Leon
Industrias contra fineza. Moreto	173	29v: suelta Madrid Leon
El jardín de Falerina. Calderón	202	30r: suelta Madrid Leon
La jarretiera de Inglaterra. Bances Candamo	336	55v: suelta Madrid Sanz
El Job de las mujeres. Matos	124	30r: suelta Madrid Leon
El José de las mujeres. Calderón	74	30r: suelta Madrid Leon
Los juegos olímpicos. Salazar	?	30v: suelta Madrid
Los jueces de Castilla. Moreto	338	30v: –
Juliano Apóstata. Luis Vélez	278	– –
El juramento ante Dios. Jacinto Cordero	70	30v: suelta Madrid Leon
Los lagos de San Vicente. Tirso	?	31r: suelta Madrid Leon
Las lágrimas de David. Godínez	179	31r: suelta Madrid Leon
Lances de amor y fortuna. Calderón	327	31r: suelta Madrid Leon
El laurel de Apolo. Calderón	157	31r: suelta Madrid Leon
Leoncio y Montano. D. y J. Figueroa	223	31v: suelta Madrid Leon
El letrado del cielo. Villaviciosa/Matos	209	31v: suelta Madrid Leon
El lindo don Diego. Moreto	211	31v: suelta Madrid Leon
El lincenciado vidriera. Moreto	158	31v: suelta Madrid
El loco en la penitencia. Un ingenio	29	46r: suelta Madrid Leon
Lo que puede el oír misa. Mira de Amescua	115	32r: suelta Madrid Leon
Lo que puede la aprehensión. Moreto	217	32r: suelta Madrid Leon
Lo que son juicios del cielo. Montalbán	189	32r: suelta Madrid
Lo que son suegro y cuñado. Cifuentes	?	32r: suelta Madrid Leon
Lorenzo me llamo. Matos	?	32v: suelta Madrid
El lucero de Madrid. Lanini Sagredo	84	32v: suelta Madrid Leon
Luis Pérez el gallego. Calderón	120	32v: –
La luna de la Sagra. Bernardo de Quiros	193	33r: suelta Madrid Leon
El maestro de Alejandro. Zárate (Leiva?)	?	33v: suelta Madrid Leon
El maestro de danzar. Calderón	249	33r: suelta Madrid Leon
El mancebo del camino. Diamante	275	33v: suelta Madrid Leon
(Manos blancas no ofenden. Calderón	–	33r: suelta Madrid Sanz)
Mañanas de abril y mayo. Calderón	139	33r: suelta Madrid Leon
Mañana será otro día. Calderón	126	33r: suelta Madrid Leon

	Nummer	Faxardo, fol.
El marido de su madre. Matos	64	33v: suelta Madrid
El mariscal de Virón. Montalbán	78	33v: suelta Madrid Leon
El mariscal de Virón, burlesca. Maldonado	?	33v: suelta Madrid Leon
El marqűés del Cigarral. Moreto	337	34r: suelta Madrid Leon
Los mártires de Córdoba. Antonio de Castro	253	34r: (sueltas Valencia, Sevilla)
(La más constante mujer. Montalbán	–	34v: suelta Madrid Sanz)
La más constante mujer, burlesca. Maldonado/Duena/Cifuentes	?	34v: suelta Madrid Leon
El más heroico silencio. Antonio Cardona	?	34v: suelta Madrid Leon
La más hidalga hermosura. Tres ingenios	8	34v: suelta Madrid Leon
El más impropio verdugo. Rojas	?	34v: suelta Madrid Leon
Más la amistad que la sangre. Baeza	43	34v: suelta Madrid Leon
La mayor hazaña del Emperador Carlos V. Un ingenio	75	34r: –
El mayor encanto amor. Calderón	?	33r: suelta Madrid Leon
El mayor encanto celos. Espinosa	?	33v: suelta Madrid
El mayor monstruo los celos. Calderón	315	33r: suelta Madrid Leon
Los Médicis de Florencia. Enciso	181	35v: suelta Madrid Leon
El médico de su honra. Calderón	56	35r: suelta Madrid Leon
El médico pintor S. Lucas. Zárate	295	47r: suelta Madrid Leon
El mejor amigo el muerto. Belmonte/Rojas/Calderón	326	35r: suelta Madrid
El mejor amigo el rey. Moreto	138	35r: suelta Madrid Leon
Mejor está que estaba. Calderón	125	35r: suelta Madrid Leon
La mejor luna africana. Nueve (tres) ingenios	94(?)	35r: suelta Madrid Leon
El mejor padre de pobres. Calderón	191	35r: suelta Madrid Leon
El mejor par de los doce. Matos/Moreto	308	35r: suelta Madrid
El mejor rey del mundo. Cubillo	196	35r: suelta Madrid Leon
El mejor tutor es Dios. Un ingenio	?	35r: suelta Madrid
Mentir y mudarse a un tiempo. D. y J. de Figueroa		35v: suelta Madrid Leon
La merced en el castigo. Lope	?	35v: suelta Madrid Leon
La misma conciencia acusa. Moreto	106	35v: aquel
Las mocedades de Bernardo del Carpio. Lope	226	36r: suelta Madrid

	Nummer	Faxardo, fol.
El monstruo de la fortuna. Tres ingenios	171	36r: suelta Madrid Leon
La montañesa de Asturias. Luis Vélez	188	36r: suelta Madrid
Montescos y Capeletes. Rojas	253(?)	36r: suelta Madrid Leon
Las mudanzas de la fortuna. Monroy	?	36v: suelta Madrid
La muerte de Baldovinos, burlesca.	204	36v: suelta Madrid Leon
Mujer, ángel y milagro. Villarroel	?	36v: suelta Madrid y Sanz
La mujer contra el consejo. Matos/Martínez/Zabaleta	151	36v: suelta Madrid Leon
La mujer de Peribañez. Tres ingenios (Montalbán)	48	36v: suelta Madrid Leon
Mujer, llora y vencerás. Calderón	2	36v: suelta Madrid
El negro del mejor amo. Mira de Amescua	227	37r: – (id. 47v)
El negro más prodigioso. Diamante	52	37r: suelta Madrid
La niña de Gómez Arias. Calderón	13	37v: suelta Madrid
No habrá mal donde hay mujer. Agrati y Alba	331	38r: suelta Madrid Leon
No hay amigo para amigo. Rojas	34	37r: suelta Madrid
No hay amor donde hay agravios. Mendoza	28(?)	37v: –
No hay burlas con el amor. Calderón	137	37v: suelta Madrid Leon
No hay contra lealtad cautelas. Leiva	301	38r: suelta Madrid
(No hay cosa buena por fuerza	–	38r: suelta Madrid Sanz)
No hay cosa como callar. Calderón	277	37v: suelta Madrid Leon
No hay ser padre siendo rey. Rojas	?	38r: suelta Madrid
No hay vida como la honra. Montalbán	66	38r: suelta Madrid
No puede ser. Moreto	180	38r: suelta Madrid
No siempre lo peor es cierto. Calderón	117	37v: suelta Madrid
Nuestra Señora de la Mar. Benavides	?	38v: suelta Madrid
Nuestra Señora del Aurora. Moreto	340	38v: (suelta Valencia)
Nuestra Señora del Pilar. Moreto	165(?)	38v: suelta Madrid Leon
La nueva ira de Dios. Luis Vélez	79	38V: suelta Madrid
Obligados y ofendidos. Rojas	111	39r: suelta Madrid Leon
La ocasión hace al ladrón. Moreto	278(?)	39v: suelta Madrid Leon
O el fraile ha de ser ladrón... Godínez	69	39r: suelta Madrid Leon
El ofensor de sí mismo. Monroy	51	39v: (suelta Sevilla)
Olimpa y Vireno. Montalbán	77	39v: suelta Madrid Leon
El ollero de Ocaña. Luis Vélez	195	39v: suelta Madrid Leon
Oponerse a las estrellas. Matos/Martínez/Moreto	329	39v: –

	Nummer	Faxardo, fol.
Palmerín de Oliva. Montalbán	25	40r: suelta Madrid Leon
Para vencer amor... Calderón	?	40r: suelta Madrid
El parecido. Moreto	303	40r: suelta Madrid
Peor está que estaba. Calderón	260	40v: suelta Madrid Leon
La perfecta casada. Cubillo	169	41r: suelta Madrid Leon
La perla de Inglaterra. Un ingenio	335	41r: suelta Madrid
La piedra filosofal. Bances Candamo	184	41r: suelta Madrid Leon
El pintor de su deshonra. Calderón	35	41r: suelta Madrid
El pleito del demonio con la Virgen. Tres ingenios	?	42r: suelta Madrid
El pleito que tuvo el diablo. L. Vélez/ Rojas/Mira de Amescua	236	42r: suelta Madrid Leon
El poder de la amistad. Moreto	107	41r: suelta Madrid Leon
El postrer duelo de España. Calderón	95	41v: –
Por su rey y por su dama. Bances Candamo	?	41v: suelta Madrid
La presumida y la hermosa. Zárate	298	42v: suelta Madrid Leon
Primero es la honra. Moreto	175(?)	42v: (sueltas Valencia, Sevilla)
Primero es la honra que el gusto. Rojas	261	43r: suelta Madrid Leon
Primero soy yo. Calderón	127	42r: suelta Madrid Leon
El príncipe constante. Calderón	280	42r: suelta Madrid Leon
El príncipe de los montes. Montalbán	63	43r: suelta Madrid
El príncipe esclavo. Luis Vélez	247	43r: suelta Madrid Leon
El príncipe perseguido. Montalbán	221	42v: suelta Madrid
El príncipe prodigioso. Montalbán	229	43r: suelta Madrid Leon
(Los príncipes de la Iglesia. Monroy	14(?) 15(?)	43r: suelta Madrid Sanz)
El príncipe villano. Belmonte	302	42v: suelta Madrid Leon
El profeta falso Mahoma. Rojas	?	42v: suelta Madrid Leon
Progne y Filomena. Rojas	266	42v: suelta Madrid Leon
La prudente Abigail. Enríquez Gómez	65	43r: suelta Madrid Leon
La puente de Mantible. Calderón	255	42r: suelta Madrid Leon
La puerta Macarena, primera Parte. Montalbán	269	42r: Madrid Leon
La puerta Macarena, segunda parte. Montalbán	270	42r: suelta Madrid Leon
El purgatorio de San Patricio. Calderón	57	42r: suelta Madrid
(Quien es quien premia al amor. Bances Candamo	–	44r: suelta Madrid Sanz)
Quien habla más obra menos. Zárate	159	44v: suelta Madrid Leon
(El rayo de Andalucía. Cubillo	2(?)	44v: suelta Madrid Sanz)

	Nummer	Faxardo, fol.
El redemptor cautativo. Matos/Villaviciosa	304	45r: suelta Madrid Leon
La reina Maria Estuarda. Diamante	50	45r: suelta Madrid Leon
Reinar después de morir. Luis Vélez	39	45r: suelta Madrid
Rendirse a la obligación. D. y J. Figueroa	88	45r: suelta Madrid
La renegada de Valladolid. Belmonte (Ruiz/Herrera/Lanini)	?	45r: suelta Madrid Leon
El renegado del cielo. Morales	?	45r: suelta Madrid Leon
Renegado, rey y mártir. Morales	49(?)	45r: suelta Madrid Leon
El renegado Zanaga. Bernardo Rodríguez	?	45r: suelta Madrid Leon
La restauración de Buda. Bances Candamo	1	50v: suelta Madrid Leon
El rey Enrique el enfermo. Seis ingenios	61	45r: suelta Madrid Leon
El robo de Elena. Monroy	–	46r: suelta Madrid Sanz
La rosa de Alejandría. Rosete	135	46r: suelta Madrid Leon
Saber del mal y del bien. Calderón	201	46r: suelta Madrid Leon
El sabio en su retiro. Matos	219	46v: suelta Madrid Leon
San Franco de Sena. Moreto	116(?) 38(?)	47r: suelta Madrid Leon
Santa Rosa del Peru. Moreto	210	46v: suelta Madrid Leon
Santo Domingo en Soriano. Montalbán	155	47v: suelta Madrid Leon
El sastre del campillo. Bances Candamo	274	46v: suelta Madrid
El secreto a voces. Calderón	222	48r: suelta Madrid
La segunda Celestina. Salazar	224	48r: suelta Madrid Leon
El segundo Séneca de España. Montalbán	190	48r: suelta Madrid
La señora y la criada. Calderón	91	48r: suelta Madrid Leon
Servir para merecer. Diamante	160	48r: suelta Madrid Leon
La Sibila del Oriente. Calderón	259	48v: suelta Madrid Leon
Los siete infantes de Lara, burlesca. Cancer/L. Vélez	283	48v: –
Sin hora no hay valentía. Moreto	284	48v: suelta Madrid Leon
(La sirena del Jordán. Monroy	–	48v: suelta Madrid Sanz)
(La sirena de Tinacria. Diego de Figueroa	109(?)	48v: suelta Sevilla)
(El sitio de Bredá. Calderón	109(?)	48v: –)
El sitio de Ceuta. A. Francisco de Flores	272	48v: suelta Madrid
El socorro de los mantos. Arellano	265	49r: suelta Mdrid Leon
El soldado más herido. Un ingenio	97	49r: suelta Madrid Leon

	Nummer	Faxardo, fol.
El sol obediente al hombre. García Aznar/Vélez?	?	49r: suelta Madrid
Solo el piadoso es mi hijo. Matos/Villaviciosa/Avellaneda	?	49r: suelta Madrid Leon
El sordo y el montañes. Rojas	292	49r: suelta Madrid Leon
La sortija de Florencia. Villaviciosa	245	49r: suelta Madrid Leon
Sufrir más por querer más. Villaizán	?	49v: suelta Madrid Leon
También la afrenta es veneno. L. Vélez/Coello/Rojas	131	49v: suelta Madrid Leon
También hay piedad con celos. García Aznar/Vélez	?	49v: suelta Madrid
También se ama en el abismo. Salazar	199	49v: suelta Madrid
También tiene el sol menguante. Tres ingenios	271(?)	49v: suelta Madrid Leon
El tejedor de Segovia. Calderón	231	50r: suelta Madrid
El tercero de su afrenta. Martínez	185	50r: suelta Madrid Leon
Todo es enredos amor. Moreto	332(?)	50v: suelta Madrid
Los trabajos de Job. Godínez	?	51r: suelta Madrid Leon
El traidor contra su sangre. Matos	149	51r: suelta Madrid Leon
Trampa adelante. Moreto	257	51r: suelta Madrid Leon
El trato muda costumbre. Hurtado de Mendoza	119	51r: suelta Madrid Leon
Las travesuras de Pantoja. Moreto	108	51v: suelta Madrid Sanz
Travesuras son valor. Tres ingenios	27	51r: suelta Madrid Leon
Los tres afectos de amor. Calderón	322	51v: suelta Madrid Leon
Las tres justicias en una. Calderón	291	51v: suelta Madrid Leon
El triunfo del Ave María. Un ingenio	141	—
Un bobo hace ciento. Solís	12	54v: suelta Madrid Leon
(El valiente Campuzano	–	52r: suelta Madrid Sanz)
El valiente justiciero. Moreto	101	52r: suelta Madrid Leon
El valiente negro en Flandes. Claramonte	23	52r: suelta Madrid
Valor contra fortuna. Baeza	?	52v: suelta Madrid Leon
Valor, fortuna y lealtad... Lope	?	52v: suelta Madrid Leon
Vencerse es mayor valor. Un ingenio (Calderón)	297	52v: suelta Madrid Leon
Ver y creer. Matos	?	53v: suelta Madrid Leon
Verse y tenerse por muertos. Freyle de Andrade	121	53r: suelta Madrid Leon
La vida de San Alejo. Moreto	216	54r: suelta Madrid
La vida es sueño. Calderón	7	53v: suelta Madrid

	Nummer	Faxardo, fol.
Vida y muerte de S. Cayetano. Seis ingenios	200	47r: suelta Madrid Leon
La Virgen de la Salceda. Leon/Calleja	174	54r: suelta Mdrid Leon
Las vísperas sicilianas. Tres ingenios	218	53v: suelta Madrid
Yo por vos y vos por otro. Moreto	85	55r: suelta Madrid Leon

Insgesamt nennt Faxardo 346 in Madrid gedruckte *sueltas*, davon 247 mit der Anmerkung «suelta en Madrid Leon», 23 mit dem Zusatz «suelta en Madrid Sanz» die restlichen 76 ohne einen weiteren Zusatz. Die Überprüfung ergab, daß die von Faxardo mit dem Zusatz «suelta en Madrid» und «suelta en Madrid Leon» versehenen *comedias* in der überwiegenden Mehrzahl (255 von 323) mit den Titeln übereinstimmen, die wir aufgrund ihrer typographischen Merkmale dem «Jardín Ameno» zuordnen konnten. Eine Übereinstimmung dieses Ausmaßes läßt vermuten, daß es sich um die gleichen Drucke handelt. Die mit dem Vermerk «suelta en Madrid Zanz» versehenen Titel kommen dagegen vom Typographischen her gesehen nicht für den «Jardín Ameno» in Frage. Lediglich in drei Fällen könnten Zweifel bestehen (Num. 108, Las travesuras de Pantoja; Num. 336, La jarretiera de Inglaterra und Num. 339, El defensor de su agravio).

Wenn Faxardos Angaben bisweilen nicht ganz vollständig sind, sowohl im Hinblick auf die *partes* wie auf die *sueltas*, braucht das nicht weiter zu verwundern. Es legt aber die Vermutung nahe, daß ihm bei der Abfassung seines «Indice» offenbar nicht ein vollständiges Exemplar des «Jardín Ameno» vorgelegen hat. In diese Richtung weist u.a., daß er für acht *comedias*, die in den erhaltenen Bänden des «Jardín Ameno» vorkommen, keine Madrider *suelta* nennt. Die weitgehende Übereinstimmung der Angaben bei Faxardo mit unserer Liste legt anderseits nahe, die 61 Lücken im provisorisch rekonstruierten «Jardín Ameno» mit den Titeln aus Faxardos «Indice» auszufüllen, die bei ihm den Zusatz «suelta en Madrid» oder «suelta en Madrid Leon» tragen, zumal den 61 Lücken in unserer provisorischen Liste gerade 62 solcher *comedias*-Titel in Faxardos «Indice» gegenüberstehen. Wenn es gelänge, einige solcher *sueltas* realiter aufzufinden, wäre ein weiterer Schritt zur endgültigen Rekonstruktion des «Jardín Ameno» getan[14].

[14] Während der Drucklegung dieses Artikels konnten wir eine größere Anzahl *comedias sueltas* ermitteln, welche die Lücken in unserem Rekonstruktionsversuch weitgehend ausfüllen, und weitere Exemplare bereits bekannter Drucke lokalisieren. Aufgrund inhaltlicher Überlegungen scheint es uns nunmehr möglich, die Publikation der ersten Bände des «Jardín Ameno» mit einiger Sicherheit auf die Zeit unmittelbar nach 1686 festzulegen. Weitere Informationen über die Offizin des Gabriel de León bestätigen unsere Vermutungen zu einem großen Teil, werfen aber auch neue Probleme auf. Der ganze Komplex soll demnächst in «Bulletin of the Comediantes» zur Diskussion gestellt werden.

EL MANUSCRITO M 971 DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA
(Misa de Barcelona)

por M.ª Carmen GÓMEZ MUNTANÉ

El manuscrito M 971 de la Biblioteca de Cataluña es uno de los códices musicales más valiosos del antiguo reino de Aragón. Fechable hacia finales del siglo XIV – principios del XV, sus folios encierran una muestra del repertorio polifónico que un día se escuchó probablemente en la capilla de los monarcas aragoneses.

Doy las gracias a todas aquellas personas que me han facilitado su estudio, y de una forma especial a la Sra. Joana Crespi de la Biblioteca de Catalunya y al Profesor Jaume Riera del Archivo de la Corona de Aragón.

EL MANUSCRITO M 971 DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

(Misa de Barcelona)

por M.ª Carmen Gómez Muntané

El manuscrito M 971 de la Biblioteca de Catalunya [illegible] de Aragón [illegible] siglo XIV [illegible] principios del XV [illegible]

[illegible]

[illegible] Juan I [illegible] de la Capilla de Aragón.

I

Contexto musical e histórico

1. Introducción

La música europea del siglo XIV estuvo presidida por un estilo al que en términos generales se conoce bajo el nombre de Ars nova. Su nombre coincide con el título de un tratado escrito en los círculos de Philippe de Vitry (1291-1361), donde se plantean dos principios que renovaron radicalmente la música de la época: uno se refiere a la equiparación de los metros binarios y ternarios —estos últimos habían gozado hasta entonces de absoluta primacía—, y el otro al empleo de signos gráficos musicales capaces de indicar subdivisiones de la unidad de tiempo menores que las expresables con los signos al uso. Ambos principios fueron pronto aceptados por los compositores, sirviendo de base a la obra de Guillaume de Machaut (ca. 1300-1377), que los consagró de forma definitiva.

El Ars nova se practicó sobre todo en Francia y los países que estaban bajo su área de influencia, y también en Italia, donde sus presupuestos fueron sin embargo algo distintos. La música italiana del Trecento, al igual que la francesa, empleaba metros binarios y ternarios, combinados dentro de un complejo sistema que le permitía expresar valores de mínima duración. Pero en tanto que la música francesa centró su interés en torno al ritmo, la italiana prefirió otorgar el papel principal a la melodía. Ars nova francesa y Ars nova italiana fueron evolucionando hasta dar origen al Ars subtilior, un estilo mucho más complejo que convivió con ellos a finales del siglo XIV y principios del XV. Luego fueron reemplazados por una forma distinta de hacer música, surgida de la escuela neerlandesa.

En la época en que se practicaron aquellos estilos musicales la Península Ibérica estaba dividida en cinco reinos, Aragón, Navarra, Castilla, Portugal y Granada, entre los que existían lazos culturales comunes. El Ars nova fue conocida y practicada por lo menos en los tres primeros, aunque en ninguno de ellos llegó a ser asumida plenamente; son pocas las obras de autor hispano que se conservan del Ars nova y aún menos las del Ars subtilior, y no parece que los fondos musicales que quedan por investigar vayan a deparar a este respecto grandes sorpresas. Francia había dominado la cultura musical española en siglos precedentes y siguió haciéndolo a lo largo del siglo XIV, de ahí que el Ars nova en su vertiente francesa pueda ser considerada también como un estilo característico de Aragón, Navarra y Castilla a fines de la Edad Media.

En el caso particular del reino de Aragón, integrado a su vez por el reino del mismo nombre y el condado de Cataluña, las corrientes del Ars nova se introdujeron aproximadamente hacia 1350, coincidiendo con una entrada masiva de músicos extranjeros al servicio de la corte y las casas de la nobleza. Su influencia alcanzó el punto culminante en tiempos de Juan I (1387-96), y luego fue disminuyendo paulatinamente, a medida que el estilo iba siendo asumido por los músicos del país.

El reinado de Martín I (1396-1410) corresponde a los años de transición entre la influencia absoluta de la música francesa y el arraigamiento del nuevo lenguaje musical en Aragón. Los primeros manuscritos del Ars nova que se conservan del antiguo reino datan de por aquel entonces, a excepción de cuatro hojas sueltas que son algo anteriores. Entre ellos figura el manuscrito M 971 de la Biblioteca de Catalunya (Barcelona), al que se suele conocer por las siglas **Barc C**.

A pesar de que este manuscrito estuvo hasta el año 1925 en Vilafranca del Penedés —localidad situada a 48 kms de Barcelona—, es improbable que aquél fuera su lugar de origen. En el siglo XIV no hubo allí ningún centro donde se practicara la música que pueda justificar la presencia de un manuscrito de sus características. En cambio, cabe la posibilidad de que el **Barc C** se escribiera por encargo de la casa real aragonesa; tal vez un día lo adquirió un bibliófilo y él o sus herederos lo dejaron a una institución desconocida del lugar.

La hipótesis de que el **Barc C** fue un día propiedad de la casa real de Aragón se apoya sobre todo en lo que, a mi entender, constituye su eje principal, un Credo polifónico de «Sortis», que fue organista de su capilla. Steve de Sort ingresó al servicio de Juan I en octubre de 1394 y al fallecer éste (19 de mayo de 1396) pasó al servicio de su sucesor, Martín I, en el que estuvo hasta el año 1406. En este tiempo o algo más tarde debió escribirse el **Barc C**, que formaría parte de los bienes de la capilla de la casa aragonesa hasta que murió Martín I, si es que por entonces ya estaba escrito. Luego siguió un período de inestabilidad política, y los bienes reales pasaron a manos distintas.

2. El contexto histórico: la música en la Corte de Aragón entre 1394 y 1410

Cuando Steve de Sort ingresó al servicio de Juan I había por lo menos diez ministriles en su casa, al tiempo que la música de su capilla era atendida por varios chantres, aunque no sabemos exactamente cuantos. Entre sus ministriles figuraban los chirimías Colinet, Johani de Sent Luch y Matheu Bahanyo, el bombarda Piffet, maestre Johan y Blasof, ministriles de instrumentos altos, el arpista Martí Armer o Armet, Jaquet de Troys, ministril de cuerda, Johani d'Avinyo y el organista Nicholau Hector[1]. Don Juan no había oído hablar de fray Steve, pero se fió del buen criterio de su

[1] RP reg. 396, fol. 75 y 127v y reg. 397, fol. 89v.

embajador en Aviñón, que fue quien se lo recomendó. Su respuesta al embajador fue la siguiente:

«Lo Rey d Arago
Vostra letra havem reebuda e entes ço que ns havets scrit, responem vos que ns plau que aquex frare agosti lo qual nos loats que es bon sonador d orguens e hom religios e de bona condicio venga a nostre servey, e axi li ho digats de part nostra que li darem gatges e profits que se n deura tenir per content. Perque fets lo venir mantinent e aport ab si uns orguens de coll si prestament los pod aver aqui, e si no podia tantost haver gens, per axo no lagiu sa venguda mas vos procurats ne uns bons e fins e aportats los ab la harpa que ns fets afesers de Riadal, car nos vos farem fer ben ustent de ço que bestret hi haurets. Direts al dit frare que no li cal aportar exaqer, rota ni arpa ni altres orguens de peu, car de tot havem nos aci assats. Dada en Barcelona sots nostre segell secret a .XVI. de setembre del any .M.CCC.XC.IIII. Rex Johannes.
Ffuit missa Perico de Palacio[2]».

El 18 de octubre del mismo año fray Steve de Sort «agosti, qui toca los orguens en la capella del senyor Rey e capella seu» recibía 30 florines de oro, tras haberse incorporado a su servicio[3].

Por entonces hacía poco que había estado en su casa Petrequi de la bombarda, alias Bombardi, el único ministril conocido de la época que parece haber sido compositor de polifonía sacra. Don Juan tenía fama de ser un monarca «qui moult amoit les menestrels»[4], y de ahí que siempre estuviera rodeado de un buen número de ellos, aunque no siempre disponía de dinero para pagarles. Algunos exigían garantías a este respecto; así Nicholau de la bombarda, que en mayo de 1393 se disponía a regresar a su lado en compañía de Petrequi y su compañero, pidió que les enviara el sueldo por adelantado a Aviñón. En casos de apuro como éste no le quedaba más remedio que acudir al tesorero:

«Lo Rey d Arago
Tresorer. Letres havem ades reebudes de Nicholau de la bombarda, ministrer nostre, que ell nos amena Petrequi de la bombarda e son companyon e que se n venen tots .III. a (A)vinyo, on demanen que troben lurs gatges. Perque us manam que digats a P. Palau que n tenga esment quant seran en Avinyo, e vos axi mateix, mentre hi siats, fets ho tenir aprop e dats .C. florins al dit Petrequi e .L. a son companyon e altres .L. al dit Nicholau, e direts los que de present se n venguen a nos qui ls farem ben satesfer de lurs gatges, segons que havem acustumat als altres ministrers nostres, e que n aço no dopten per res. E si per ventura vos partits d Avinyo ans que ls dits ministrers no n sien atteses, informats de les dites coses al dit P. Palau e lexats li los dits CC florins distribuidors per ell entre ls dessus dits, axi com damunt se conte. Pero avisats lo, e vos aytan be siats apercebut, que ans que ls dits CC florins lus sien liurats, siats segurs per previssio de lur

[2] Reg. 1966, fol. 160-160v.
[3] RP reg. 397, fol. 90.
[4] J. CABARET D'ORRONVILLE, *La chronique du bon duc Loys de Bourbon* (éd. Chazaud, 1876, p. 108). Cit. por A. PIRRO, *Musiciens allemands et auditeurs français au temps des rois Charles V et Charles VI* (Festschrift G. Adler. Wien, 1930, p. 74).

fe que dret cami se n venran a nos. Dada en Valencia sots nostre segell secret a .VI. dies de juny del any .M.CCC.XCIII. Rex Johannes[5].»

Los términos tranquilizadores con los que prometía a unos y otros sumas elevadas de dinero no se correspondían muchas veces con la realidad. De todas formas hubo ministriles que permanecieron en su casa durante largo tiempo, por ejemplo Johani de Sent Luch (1374-95), Piffet (1380-95) o Jaquet de Troys (1382-95); otros, como Bombardi, se marchaban pronto, y otros estaban unos meses y luego volvían por breves temporadas. El ambiente musical de la corte durante su reinado fue enormemente activo, con frecuencia acudían a ella ministriles al servicio de señores extranjeros, que junto con los que allí estaban influyeron de forma decisiva en la renovación del repertorio musical de todo el reino. Los ministriles de don Juan fueron siempre franceses, alemanes o flamencos; sus chantres, aunque por falta de datos es más difícil saberlo, parece que fueron en su mayoría franceses y catalanes que, como fray Steve de Sort, se habrían formado en el extranjero[6].

A diferencia de su hermano, el interés por la música de don Martín no fue nunca desmedido. Segundo hijo del matrimonio de Pedro IV de Aragón (1336-87) con doña Eleonor de Sicilia († 1375), a los 16 años contrajo matrimonio con doña María de Luna (año 1372). Con motivo de su boda consta que sus padres otorgaron diversas recompensas a los ministriles que habían acudido a la celebración; entre ellos se encontraban los juglares del rey, Nichola y su hijo, juglares de Sicilia, los juglares del arzobispo de Zaragoza, tres juglares del rey de Navarra, «XXV juglars axi de la ciutat (de Barcelona) com de Valencia e Mallorques», Jacme, trompeta del arzobispo de Tarazona, y el juglar Jutge Dola[7]. Por entonces ingresaron también los primeros ministriles al servicio de su casa: Tibaut de Verrens, ministril de instrumentos altos cedido por su hermano, Gerardi de Loria, ministril de chirimía y de viola, y el timbalero Nicolau Alamany, que habían pertenecido a la casa del monarca, y un trompeta llamado Pere Perdigo[8]. Su número no parece haber ido en aumento en los

[5] Reg. 1966, fol. 32. El 30 de junio Bombardi recibió en Tortosa (Tarragona) 500 sólidos en concepto de quitación (RP reg. 394, fol. 64v), en tanto que Nicholau, ministril de Juan I desde 1392 (RP reg. 391, fol. 99), no parece haberse desplazado hasta aquella localidad; en fechas posteriores ninguno de los dos se localiza a su servicio. Petrequi de la bombarda, Bombardi, debe ser el autor de un Credo del que se conservan cinco versiones: dos anónimas (*E-Bd 853 cld,* n.° 7 y *B-Bc II*), una atribuida a Bonbarde (Apt 40), otra a Prunet (Str 8) y otra, finalmente, a Perneth (Pad B 8). Perneth es sin duda una modificación de Perrinet, diminutivo de Perrin, y Petrequi es a su vez un diminutivo catalanizado de Petrus; si Bonbarde y Perneth corresponden al nombre del mismo compositor y Petrequi de la bombarda y Bombardi al del ministril de Juan I, la identificación de ambos en un mismo personaje parece evidente. La identificación de Petrequi de la bombarda con Bombardi se basa en que ningún otro ministril conocido de la especialidad se designa con tal apelativo.

[6] Sobre los músicos al servicio de Juan I ver M.ª C. GÓMEZ, *La música en la casa real catalano-aragonesa durante los años 1336-1432* (Barcelona, 1979).

[7] RP reg. 361, fol. 144 y 157v y reg. 499, fol. 111v.

[8] Estos ministriles constan por vez primera al servicio de don Martín en un documento del mes de marzo de 1373, según el cual la reina doña Eleonor les había concedido de gracia 7 florines y medio de oro (RP reg. 501, fol. 73).

años siguientes, aunque Johan Prodome pasó a ocupar el puesto de Perdigo y Nicholau Alamany fue sustituido por el chirimía Jacomi Capeta, al que tuvo que admitir a su servicio en 1378, obligado por su hermano (Docs. 4-5). Este se mantenía al tanto de todo lo concerniente a sus ministriles, sabía cuándo iban y volvían de las escuelas y qué instrumentos compraban; unas veces se los pedía prestados y otras intentaba que se quedara con alguno (Docs. 1-2, 6-8, 10 y 12-13), pero Martín no parece haberle prestado demasida atención, excepto cuando no le quedaba más remedio.

No sabemos si el infante Martín contó sólo con cuatro ministriles hasta que ascendió al trono de Aragón. Parece que el arpista Johani Alber estuvo también en su casa (Doc. 15) y en 1392 don Juan le cedió el cornamusa Johani lo Gormandell, atendiendo a su demanda (Doc. 18).

Don Martín fue un hombre religioso y su interés por todo aquello que estuviera relacionado con el culto divino le llevó a formar durante su reinado una capilla musical que debió contarse entre las mejores de su tiempo. Según Pere Miquel Carbonell (1434-1517),

> «... lo rey en Martí, home de poca estatura e molt gros e gras, era cognomenat lo ecclesiastich, tal nom imposat per quant cascun dia ohia tres misses e deya axi hores e officis com un prevere; e miraves molt en los ornaments de les esglesies y en especial de la sua capella, que tenia molt ricament ataviada...[9]»

Cuando don Martín fue nombrado rey de Aragón se encontraba en Sicilia, ocupado en pacificar la isla. Su esposa se hizo cargo de la regencia y una de las medidas que tomó fue incorporar al servicio de su capilla cuatro exchantres y el organista de Juan I, a saber, Johan Armer, Bernat Ponç, Casin Querol, Gracian Reyneau y fray Steve de Sort (Doc. 19); los chantres Gornay, Bernat, Johan Huguet y Colinet Forestier prefirieron partir al servicio de Carlos III de Navarra en lugar de quedarse en Aragón[10]. Martín regresó a la península en mayo de 1397, y tras hacerse cargo del poder se ocupó de la organización de su casa y su capilla. Los chantres y el organista de don Juan que su esposa había retenido pasaron entonces a su servicio, y a ellos se sumaron Felip Oliver, Jacme Saborit, Casin lo Borni —sustituido al poco tiempo por Vicenç Colas—, Johani Canart y otros dos exchantres de su hermano, Pere Banyut y Johan Martí. Tal vez alguno estaría con él en fechas anteriores, pero carecemos de datos sobre la organización de su capilla de antes de 1398; sólo consta que en 1392 el chantre Gallart de Bonavila estaba a su servicio y que en 1380 no disponía todavía de capilla propia (Doc. 14). En 1398 había pues con el rey Martín diez chantres y un organista. Es difícil saber si este número coincidía con el que Juan I acostumbraba a emplear en la suya, dado que no tenemos datos a este respecto de sus años de reinado; sólo sabemos que el número de chantres de su capilla en el momento de constituirse en 1379 y hasta 1385 osciló entre siete y nueve.

---

[9] *Chroniques de Espanya*, edición de 1547, fol. 207v. El autor se basó seguramente en la crónica del rey.

[10] J.R. CASTRO y F. IDOATE, *Archivo General de Navarra. Catálogo de la sección de Comptos* (Pamplona, 1952-74), vol. XXI docs. 929 y 986.

Los miembros de la capilla de Martín I fueron variando con el tiempo. Así, en 1399 Johani Canart fue sustituido por el chantre Barthomeu de Castellar; él, Vicenç Colas y Felip Oliver abandonaron su servicio a fines del mismo año, quedando reducida su plantilla a siete chantres, el organista y un escolán-chantre, Anthoni Sánchez, discípulo de fray Steve. En 1404 Simon de Amor y Johan de Fontanals ocuparon provisionalmente dos de los puestos que habían quedado libres; al año siguiente se marcharon, y tras el óbito de la reina en 1406 también lo hicieron Bernat Ponç, Jacme Saborit, Johan Armer y Steve de Sort. Entre 1407 y 1408 la capilla fue reestructurada, Anthoni Sánchez pasó a ocupar el cargo de organista y Pere Colell, Johan Sellers, Miquel Fonollet, Huguet lo Ffranch, Barthomeu de Castellar, Johan Millen y Johan Trebor fueron contratados para cubrir las vacantes de años anteriores y la de Casin Querol, que se produjo a fines de 1408. En 1410 los chantres de la capilla de don Martín volvían a quedar reducidos a siete, tras las bajas de Johan Millen, Barthomeu de Castellar, Johan Trebor (Doc. 31) y Johan Sellers, que fue sustituido por Matheu Couça. En resumen, salvo en el período de transición de los años 1406-7, su capilla osciló siempre entre los siete y los diez chantres, a los que acostumbraba a sumarse el organista (Doc. 22).

Además de fray Steve hubo en la capilla del rey Martín otros varios compositores, entre ellos Gracian Reyneau, al que sólo se conoce en la actualidad a través de su faceta de compositor de música profana, pero del que consta que escribió un libro de canto titulado *Officier Santoral* (Doc. 20). Johan Trebor estuvo sólo algunos meses a su servicio, mientras que su relación con Juan I sería bastante más prolongada, según se deduce de las obras que compuso en honor suyo y de su esposa, Yolanda de Bar[11]. Cabe citar también a Anthoni Sánchez, más tarde compositor oficial de Fernando I de Aragón (1412-16).

Chantres y organistas de la capilla real aragonesa interpretaban un repertorio del que brinda buena muestra el inventario de los bienes del rey Martín heredados por su segunda esposa, Margarita de Prades (Doc. 32). Varios libros que consta le habían pertenecido no figuran en el inventario, pero de todas formas en el caso particular de su capilla resulta ilustrativo el que, junto a libros que contenían un repertorio gregoriano, aparezcan dos con fragmentos del Ordinario de la Misa característicos del Ars nova, ninguno de los cuales se corresponde sin embargo con el manuscrito Barc C (n.^{os} 441 y 646); de entre estos últimos uno puede coincidir con el libro que fue adquirido por la reina en julio de 1404 (Doc. 25).

Doña María contó con una capilla propia, pero no parece que tuviera chantres empleados, a no ser durante el período de su regencia (Doc. 19). Sin embargo, fue ella quien encargó a Reyneau el *Officier Santoral* y quien ordenó la compra del libro de polifonía más arriba señalado; a ello se suma el dato de que, tras su defunción, fueron varios los chantres que abandonaron la capilla real, lo que hace pensar que también trabajarían en la suya.

---

[11] Ver M.ª C. GÓMEZ, *La musique à la maison royale de Navarre à la fin du Moyen Âge et le chantre Johan Robert* (L'Ars nova italiana del Trecento VI, 1984).

En cuanto al nivel interpretativo alcanzado por aquellos músicos, es significativo el que el papa de Aviñón hubiera requerido su presencia para escucharlos (Doc. 30)[12].

De acuerdo con sus gustos personales, el número de ministriles que estuvo al servicio de Martín I fue bastante reducido, comparado con los que sirvieron a su hermano. Cuando éste falleció, había en su casa, además de los ya citados, los ministriles Ffretre, Nicle, Arnau Colet y Cosi de Cella[13] y el organista Nicholau Pourschin[14]; Johan Çufra, Johan de la Mota, Mixelet, Coloson Franch, Jorgili, Colinet y Blasof debían regresar a su lado a mediados del mes de julio[15], y es posible aún que tuviera empleados algunos más. De un total conocido de veintiún ministriles, sólo Johani de Sent Luch, Piffet, maestre Johan, Cibus y Cosi de Cella pasaron a casa de don Martín. Jacomi Capeta y Tibaut de Verrens continuaron a su servicio prácticamente durante todo su reinado, y junto a ellos hubo el judío Saçon Salomo, que tocaba el laud, Ramón de Torrelles, ministril de cuerda y camarero real, Jaquet de Portalber y su esposa Isabel, ambos ministriles de cuerda, y Henrich de Carlin y Gelaqui, ministriles de instrumentos altos. Al fallecer la reina doña María el monarca retuvo a los ministriles Johan de Loria y Anthoni Maçeu, especializados en tocar instrumentos bajos. Doña María acogió también durante varios años a un grupo de tres ministriles de cuerda formado por Matzeu, Matziota y Anthoni de Maleto, padre e hijos respectivamente, que con anterioridad habían sido ministriles de su suegra, doña Eleonor de Sicilia. Este pequeño conjunto tuvo un carácter excepcional, puesto que se trata de los únicos músicos italianos que sirvieron en la corte de Aragón desde que falleció doña Eleonor hasta el año 1410, excepto algunos que estuvieron sólo de paso[16]. El gusto musical de la corte aragonesa a fines del siglo XIV y principios del XV era totalmente afrancesado, y por reflejo lo era también el de la nobleza y los círculos eclesiásticos, lo que a Francesc Eiximenis le pareció motivo suficiente para atacar en *Lo libre de les dones* (ca. 1388) las costumbres disolutas de las mujeres catalanas, «qui totes van en joya e tot jorn ab cant francès»[17]. Al rey Martín tampoco le agradaba que las religiosas de su reino cantaran «motets franceses» (Doc. 23), aunque él, por su parte, se complacía en la lectura de Machaut[18] y poseía varios cancioneros franceses,

[12] Sobre la interpretación de este hecho en relación a la evolución general de la música en el reino de Aragón ver M.ª C. GÓMEZ, *Musique et musiciens dans les chapelles de la maison royale d'Aragon (1336-1413)* (Musica Disciplina XXXVIII, 1984).

[13] RP reg. 397, fol. 107v-108 y reg. 398, fol. 133 y 140.

[14] Reg. 1889, fol. 33. Pourschin o Porchin (Porsi), ministril del duque de Berry antes de 1395, estuvo al servicio del rey de Sicilia en 1405 (ver Apéndice I.3).

[15] Reg. 1968, fol. 32v.

[16] En su mayoría eran músicos de Sicilia, donde reinaba Martín el joven († 1409), hijo de Martín I de Aragón y doña María de Luna (ver Apéndice I.3). Los registros sicilianos conservan datos sobre alguno de ellos, como en el caso de Bernard ça Rovira y Cola Drago, a quienes Martín el joven concedió una renta de 24 onzas anuales (G. BECCARIA, *Spigolature sulla vita privata dil re Martino in Sicilia*, Palermo, 1894, p. 27 nota 1).

[17] Edición de F. NACCARATO (Barcelona, 1981), cap. LIV, p. 88.

[18] En abril de 1391 el infante Martín, por entonces duque de Montblanc, reclamaba un libro «apellat Mechaut» (reg. 2092, fol. 209).

de los que se ignora si iban o no copiados con música (Doc. 32 n.os 107, 165 y 200). Resulta un tanto sorprendente el que un monarca religioso, poco interesado en la música profana y de gustos un tanto afrancesados, reclamara a su lado en repetidas ocasiones a Maçot Alfuley y otros moros bailadores de Valencia (Doc. 28), cuyas danzas tenían por fuerza que contrastar con el tipo de música que era habitual escuchar en la corte.

Cabe finalmente señalar que, junto a chantres y ministriles, hubo siempre algunos trompetas a su servicio, entre ellos Anthoni Johan, Ffrancesch Gras, Guillem Dagre y el moro Alí (Doc. 26).

3. El repertorio del Ordinario y los ciclos de la Misa en el siglo XIV

A fines de la Edad Media la Iglesia vivió momentos de gran desconcierto. Dos papas reclamaban su jefatura, Urbano VI (1378-89), el papa romano, y Clemente VII (1378-94), a quien la curia cardenalicia eligió cinco meses después de haber nombrado papa a Urbano VI, con intención de deponer a este último. Francia y sus aliados otorgaron su obediencia a Clemente VII, en tanto que Inglaterra y los suyos se pusieron de parte de Urbano VI, abriéndose así un período dentro de la historia eclesiástica al que se conoce por Cisma de Occidente; éste se prolongó hasta el año 1417.

Aviñón había sido sede papal entre 1309 y 1377. A partir de 1379 volvió a serlo de nuevo, acogiendo a Clemente VII y más tarde a su sucesor, Benedicto XIII (1349-1417). Al igual que sus inmediatos predecesores, los papas aviñoneses y sus cardenales dispusieron de sendas capillas musicales, floreciendo en torno a ellas uno de los núcleos más importantes de la música de fines de medioevo[19].

De entre los manuscritos musicales conservados de la época, los códices de Ivrea y Apt son aquellos que recogen el mayor número de obras sacras a varias voces, representativas de la escuela de Aviñón del período del Cisma y del inmediatamente anterior. El códice de Ivrea fue escrito más allá de 1365 y, según parece, procede de la corte de Gaston Fébus, conde de Foix (1331-91)[20]. El códice de Apt data aproximadamente de principios del siglo XV[21], y pudo pertenecer a la capilla papal de Aviñón. La tercera parte del repertorio de Ivrea lo constituyen fragmentos del Ordinario de la Misa (27 obras de un total de 82), en tanto que en el de Apt éstos se elevan a más de un 70 % (34 obras de un total de 48)[22]. Atendiendo al texto, se distribuyen de la forma siguiente:

[19] Ver B. SCHIMMELPFENNIG, *Die Organisation der päpstlichen Kapelle in Avignon* (Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken L, 1971) y U. GÜNTHER, *Zur Biographie einiger Komponisten der Ars subtilior* (Archiv für Musikwissenschaft XXI, 1964).

[20] U. GÜNTHER, *Problems of Dating in Ars Nova and Ars Subtilior* (L'Ars nova italiana del Trecento IV, 1978, p. 292-93).

[21] H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century Mass Music in France* (Musicological Studies and Documents 7, 1962, p. 95-96).

[22] Se excluye la última obra del códice (n.° 49), por tratarse de una edición posterior.

Repertorio del Ordinario de la Misa contenido en los códices de Ivrea y Apt

	Kyries	Glorias	Credos	Sanctus	Agnus	Ite, Missa est
Códice de Ivrea	6 (4)[23]	9	10	2	—	1
Códice de Apt	10	9	10	4	1	—

En este repertorio cabe distinguir tres estilos distintos[24]: un estilo llamado motete, que consiste básicamente en dos voces superiores muy elaboradas, casi siempre con el mismo texto, y otra voz instrumental más tranquila o tenor; otro estilo llamado discanto, en que sólo lleva texto la voz superior, y, finalmente, el estilo simultáneo, en donde todas las partes son vocales y el texto que cantan es idéntico. En el códice de Ivrea dominan las composiciones del Ordinario de la Misa escritas en estilo motete y en el códice de Apt las escritas en estilo discanto, según muestran los siguientes esquemas.

Estilos diferenciables en el repertorio del Ordinario de la Misa de los códices de Ivrea y Apt

Códice de Ivrea	Kyries	Glorias	Credos	Sanctus	Agnus	Ite	Total
Estilo motete	1	5	7	—	—	1	14
Estilo discanto	4 (2)	2	2	—			8 (6)
Estilo simultáneo	1	2	1	2	—	—	6

Códice de Apt	Kyries	Glorias	Credos	Sanctus	Agnus	Ite	Total
Estilo motete	2	2	1	1	—	—	6
Estilo discanto	7	5	5	3	1	—	21
Estilo simultáneo	1	2	4	—	—	—	7

En su mayoría se trata de composiciones a tres voces, aunque hay algunas a dos y otras a cuatro voces[25]. El orden en que aparecen en los manuscritos respectivos es absolutamente irregular; en el códice de Apt se observa una cierta tendencia a agrupar

[23] El Kyrie *Sol iustitie* aparece copiado tres veces (n.os [1], 71 y 77).
[24] Según H. Stäblein-Harder, *op. cit.*, cap. I A.
[25] En el códice de Ivrea 19 fragmentos del Ordinario de la Misa son a tres voces, 5 (3) a dos voces y 4 a cuatro voces. En el códice de Apt hay 30 fragmentos a tres voces, 2 a cuatro y otros 2 a dos voces.

los fragmentos del ordinario según el texto, pero en ningún caso aparece un intento de reunirlos de forma que integren ciclos completos del Ordinario a la Misa[26]. Ocho de estos fragmentos son comunes a ambos códices[27].

Existe un número notable de manuscritos que se relacionan con los señalados, ya sea porque contienen fragmentos del Ordinario que concuerdan con su repertorio, o porque pertenecen a la escuela aviñonesa. En general, comparten sus características, si bien en cuatro de ellos aparecen copiados sendos ciclos del Ordinario de la Misa. Se trata concretamente de los manuscritos *B-Tc 476, F-Tlm 94, F-Pim* y ***Barc C,*** que junto al manuscrito italiano *F-Pn 568* contienen las únicas Misas polifónicas de la época; a ellas se suma otra del compositor francés Guillaume de Machaut.

La Misa polifónica más antigua del siglo XIV es la de Tournai *(B-Tc 476),* así llamada por ser propiedad de la catedral del mismo nombre (Bélgica)[28]. Consta de seis fragmentos polifónicos a tres voces que integran un ciclo del Ordinario de la Misa. Kyrie, Sanctus y Agnus emplean ritmos modales y un contrapunto simple, lo que sugiere que fueron escritos hacia fines de siglo XIII. Los otros tres fragmentos son posteriores, y por su estilo y notación se clasifican dentro del Ars nova. El Gloria es la pieza más avanzada del conjunto, tanto por su ritmo como por sus armonías, debiendo de fecharse hacia mediados del siglo XIV; el Credo, del que se conocen otras tres versiones (Apt 48, Hu 138 y *E-Ma V.ª 21-8,* fol. 272-74), es algo anterior. El Ite es un motete con la voz superior escrita en francés *Se grace n'est / Cum venerint / Ite, Missa est,* y contrasta con los otros cinco fragmentos, que emplean el estilo simultáneo; de él se conservan otras dos versiones (Iv 35 y Trem 29). Los tenores respectivos de Kyrie, Sanctus, Agnus y en parte del Gloria presentan elementos melódicos en común[29], en tanto que los del Credo e Ite nada tienen que ver con ellos. Por sus concordancias con los códices de Apt e Ivrea, la Misa de Tournai se relaciona con la escuela aviñonesa. Fue anotada en el manuscrito por una sola mano, que la copiaría a partir de fuentes distintas.

---

[26] El orden de los fragmentos en Apt es el siguiente: Kyries, n.os 1-6, 9-11 y 35; Glorias, n.os 7-8, 12, 28-29, 34 y 36-38; Credos, n.os 30, 39-42 y 44-48; Sanctus, n.os 13, 15, 27 y 43; Agnus, n.º 14. Los fragmentos n.os 11-14 corresponden, respectivamente, al Kyrie *Iesu dulcissime* de Defronciaco, un Gloria de Depansis, un Sanctus de Fleurie y un Agnus anónimo, tal vez del autor de la obra que le precede. El Kyrie (a cuatro voces) y el Gloria (a tres voces) pertenecen al estilo motete y van escritos en prolación mayor, salvo el Kyrie I y el Christe. Por su parte el Sanctus y el Agnus (ambos a tres voces) usan el estilo discanto, van escritos en prolación menor y rítmicamente son semejantes. Entre los cuatro fragmentos no existen motivos melódicos comunes ni otros detalles que permitan pensar que se trata de un ciclo unitario de la Misa al que le falta el Credo y el Ite, pero llama la atención el orden en que aparecen, el que se indique el nombre por lo menos de tres de los autores de los fragmentos —de todas formas se señala en varios otros casos— y el que el Agnus sea el único de todo el manuscrito.

[27] Iv 26 = Apt 29; Iv 30 = Apt 12; Iv 49 = Apt 5; IV 50 = Apt 7; Iv 55 = Apt 30; Iv 60 = Apt 46; Iv 61 = Apt 28; Iv 68 = Apt 1.

[28] Editada por L. SCHRADE, *French Cycles of the «Ordinarium Missae»* (Polyphonic Music of the Fourteenth Century I, 1954) y Ch. VAN DEN BORREN, *Missa Tornacensis* (Corpus Mensurabilis Musicae 13, 1957).

[29] L. SCHRADE, *The Mass of Toulouse* (Revue Belge de Musicologie VIII, 1954, p. 96).

Frente a esta Misa, estéticamente muy contrastada, se sitúa la escrita por Guillaume de Machaut hacia 1363[30]. Machaut fue el primer compositor conocido que escribió un ciclo de la Misa completo, y es probable que se inspirara en la de Tournai, según apuntan las semejanzas que aparecen entre sus Glorias y Credos respectivos. En ambos casos van escritos en estilo simultáneo y se desarrollan mediante frases cortas que finalizan en un acorde de reposo; cuando se trata de un final de frase importante sigue a veces un pasaje de enlace de carácter instrumental. Kyrie, Sanctus, Agnus e Ite, también escritos en estilo simultáneo, presentan una estructura isorrítmica y, en términos generales, están más ornamentados que el Gloria y el Credo. Por su parte estos últimos se organizan en función del texto, subdividido en estrofas que subrayan la estructura armónica; el Amén del Credo es isorrítmico. Los tres primeros fragmentos de la Misa van escritos en modo 1.° y los tres últimos en modo 3.°. Kyrie, Sanctus, Agnus e Ite utilizan un tenor de origen gregoriano, basado en la misma fuente en el caso del Sanctus y Agnus (*Liber usualis.* Misa XVII). La Misa de Machaut es a cuatro voces y está escrita en tiempo imperfecto y prolación menor[31].

La Misa de Toulouse *(F-Tlm 94)*[32] toma su nombre de la ciudad donde se conserva y fue copiada en la segunda mitad del siglo XIV en los espacios en blanco de un Misal algo más antiguo. El Misal contiene, entre otras, una *Misa generalis Sancti Agustini* (fol. 327), lo que sugiere su pertenencia al monasterio de la orden de San Agustín que había en la ciudad[33]. Su vinculación al área aviñonesa se confirma también por el hecho de que el autor del Credo, el fraile agustino Steve de Sort, estuviera en Aviñón en 1394 (ver Apéndice I.2, Steve de Sort). La Misa no se conserva completa, sólo se copió el Kyrie, parte del tenor del Credo, Sanctus, Agnus y un «Motetus super Ite, Missa est».

Kyrie y Sanctus guardan una indudable unidad. Desde el punto de vista del texto utilizan el estilo discanto, en tanto que su textura musical es más propia del estilo motete; su motivo rítmico fundamental es el mismo ( ) y los fragmentos en hoquetus parecidos. Dicho motivo rítmico aparece también en el Agnus, del que se conocen otras dos fuentes distintas de origen aragonés (*E-Bd 853b* y Ger 5). Agnus, Ite y Credo van escritos sin ambigüedad en estilo discanto, siendo conocidas otras nueve fuentes de este último, tres de las cuales señalan el nombre de su autor (ver Notas críticas III). El Ite utiliza ritmos idénticos a los del Credo y su melodía inicial

---

[30] U. GÜNTHER, *Chronologie und Stil der Kompositionen Guillaume de Machauts* (Acta musicologica XXXV, 1963, p. 99 y 101). Editada por F. LUDWIG-H. BESSELER, *Guillaume de Machaut. Musikalische Werke* vol. IV (Leipzig, 1954) y L. SCHRADE, *The Works of Guillaume de Machaut* (Polyphonic Music ... III, 1974).
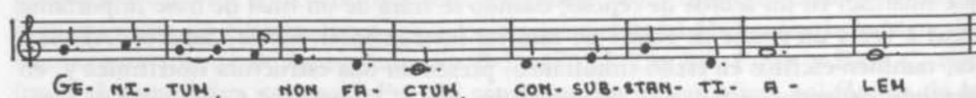
[31] Para el análisis de la Misa de Machaut ver O. GOMBOSI, *Machaut's Messe Notre-Dame* (The Musical Quarterly XXXVI, 1950), G. REANEY, *Guillaume de Machaut* (London, 1971, p. 60-67) y E.A. KEITEL, *The So-Called Mass of Guillaume de Machaut: New Evidence for and Old Debate* (The Musical Quarterly LXVIII, 1982).

[32] Editada por H. HARDER, *Die Messe von Toulouse* (Musica Disciplina VII, 1953) y L. SCHRADE, *French Cycles...*

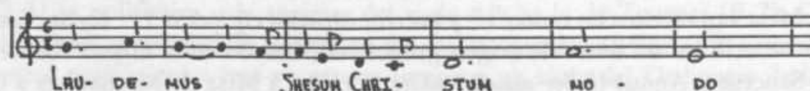
[33] H. HARDER, *Die Messe...* p. 115.

coincide aproximadamente con la del principio de su verso «Genitum, non factum», por lo que es posible que el autor de ambas obras fuera el mismo[34].

Ejemplo I. Misa de Toulouse.
(Credo. Triplum, compases 65-72)



Ite. Triplum, compases 1-6



Agnus e Ite llevan el texto tropado. La Misa es a tres voces y va escrita en tiempo imperfecto. Puede que Steve de Sort sea el autor del ciclo de Toulouse, al menos en su mayor parte, ciclo que cabría completar con el Gloria tropado *Qui sonitu melodie* (Iv 50, Apt 7, BF 2, Pad A 4, Str 60), semejante temática y estilísticamente al Ite, en especial en el verso correspondiente al «Laudamus te»[35].

También la Misa de la Sorbona *(F-Pim)* se relaciona con el área de Aviñón[36]. Fue compuesta por Johannes Lambuleti, sobre el que nada se sabe, y proviene casi con certeza de la catedral de Besançon[37]; hoy en día se conserva en el Instituto de Musicología de la Universidad de París. De esta Misa sólo nos queda la tercera entonación de Kyrie, tropado, fragmentos del Gloria y del Sanctus, el Agnus y un Benedicamus Domino, que concluye excepcionalmente el ciclo. Kyrie, Gloria y Sanctus son a tres voces y Agnus y Benedicamus a dos voces. Su estilo es simultáneo, excepto el Kyrie, escrito en estilo motete.

Si en la Misa de Machaut aparecen citas a la de Tournai en el Gloria y Credo, y en la de Toulouse el Ite cita el Credo y posiblemente el Gloria, por su parte Lambuleti

---

[34] R. STEPHAN en su artículo *Das Schlussstück der «Messe von Toulouse»* (Festschrift H.H. Eggebrecht. Stuttgart, 1984, p. 40-45) intenta demostrar que el tenor y el triplum del Ite de Toulouse parafrasean el tenor del motete *L'autre jour par un matinet / Hier matinet / Ite Missa est* del siglo XIII (*F-MO 196*, n.º 261); aunque así se justifique el título «Motetus super Ite, Missa est» del fragmento final de Toulouse, la cita al Credo es en todo caso evidente (compárese, además, los c. 24-26 del triplum del Ite con los c. 23-25 del Credo, transcripción adjunta n.º 3).

[35] L. SHRADE, *The Mass of...*, p. 91. En el manuscrito BF el Gloria en cuestión y el Credo de Sort se copian seguidos (n.os 2 y 3 respectivamente). Transcripción del Gloria en H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century Mass Music in France* (Corpus Mensurabilis... 29, 1962, n.º 27) (versión según Iv 50).

[36] Editada por H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century...*, n.os 3, 36, 63, 70 y 75. Facsímil en J. CHAILLEY, *La messe de Besançon et un compositeur inconnu du XIVe siècle: Jean Lambelet* (Annales Musicologiques II, 1954).

[37] Ver J. CHAILLEY, *op. cit.*, y del mismo autor *Autour de la messe de Besançon* (Acta Musicologica XXVIII, 1956).

hace uso extensivo de la técnica de la parodia. En la Misa de la Sorbona nos encontramos con una reelaboración de un fragmento de la Misa en otro que le sigue o respecto a otro ajeno a ella misma. Así, el Sanctus parodia el Sanctus Iv 79[38]. La primera entonación del Agnus empieza exactamente igual que el triplum y el tenor del Sanctus Iv 79; este último coincidiría aproximadamente con la entonación del «Sanctus, sanctus» de la Sorbona, puesto que las dos voces del Agnus I encajan con su duplum, la única voz que se conserva del pequeño fragmento. El Agnus III coincide casi con el triplum y tenor de Kyrie III. El Gloria, finalmente, aparece parodiado en el Credo Iv 48 (a tres voces y en estilo motete), por lo que tal vez podría tratarse del Credo correspondiente a la Misa, cuya versión original se ha perdido. Según sugiere su relación con el códice de Ivrea, la Misa de la Sorbona debió escribirse hacia 1360[39].

Antes de pasar al estudio de la Misa contenida en el manuscrito **Barc C** queda todavía por mencionar la Misa del manuscrito *F-Pn 568* (= Pit), la única de origen italiano de la que se tiene noticia[40]. El ciclo comprende un Gloria de Gherardello da Firenze (ca. 1320/25-ca. 1362/63), un Credo de Bartholus o Bartolino da Padova (ca. 1365-1405), un Sanctus de Lorenzo da Firenze († 1372/73), un Agnus también de Gherardello, y acaba con un Benedicamus Domino de Paolo da Firenze († 1419); falta sólo el Kyrie, poco común en el repertorio polifónico de la época en Italia. El manuscrito data de principios del siglo XV y es probable que su recopilador buscara un Gloria, un Sanctus y un Agnus que se adecuaran al Credo de Bartholus, y a ellos añadiera luego el Benedicamus de don Paolo. Cabe señalar que el manuscrito Pit es la fuente más importante para las obras de este último y que se supone que hubo una cierta relación entre Bartholus, Paolo y la familia Capponi, para la cual se escribió el manuscrito[41]. Según Kurt von Fischer, las cinco piezas tienen una serie de características comunes: todas acaban en el mismo tono, a lo largo de las mismas ocurren varios cambios de medida, la última parte de cada una de ellas se asemeja al ritornello de un madrigal y todas van escritas en estilo simultáneo[42]; las cuatro primeras obras son a dos voces, en tanto que el Benedicamus es a tres voces. Pero sus diferencias son también notables, y así mientras las piezas de Gherardello son copias del estilo madrigal, el Credo y el Sanctus están más próximos al viejo estilo del organum y del cantus binatim[43]. El Benedicamus sigue el estilo motete, pero con texto en todas sus partes.

---

38 A su vez, el Sanctus Iv 79 parodia el Agnus Ca B n.° 14.

39 Sobre la técnica de la parodia de esta Misa ver L. SCHRADE, *A Fourteenth Century Parody Mass* (Acta Musicologica XXVII, 1955) y R. JACKSON, *Musical interrelations between fourteenth century mass mouvements. (A preliminary study)* (Acta Musicologica XXIX, 1957).

40 Ver K. VON FISCHER, *The Mass Cycle of the Trecento Manuscript F-Pn 568 (Pit)* (Essays on Music for Ch. D. Fox. Rochester, N.Y., 1979). Transcripción moderna completa en K. VON FISCHER y F.A. GALLO, *Italian Sacred Music* (Polyphonic Music... XII, 1976, n.os 3, 13, 15, 20 y 27).

41 K. VON FISCHER, *The Mass...*, p. 3-4 y 11-13.

42 *Ibidem*, p. 5

43 *Ibidem*, p. 10.

4. La Misa de Barcelona

El repertorio polifónico ordinario de la Misa del siglo XIV y principios del XV conservado en el antiguo reino de Aragón está contenido en doce manuscritos[44], que copian en conjunto 12 Kyries, 13 Glorias, 8 Credos, 3 Sanctus y 4 Agnus distintos, clasificables dentro de los estilos motete, discanto y simultáneo definidos anteriormente. Según muestra el siguiente esquema, el estilo discanto domina entre estos fragmentos.

Repertorio polifónico del Ordinario de la Misa contenido en manuscritos aragoneses del siglo XIV y principios del XV

	Kyries	Glorias	Credos	Sanctus	Agnus	Ite	Total
Estilo motete	4	3	—	1	—	—	8
Estilo discanto	5	9	6	1	2		23
Estilo simultáneo	3	1	2	1	2	—	9

Por lo general, se trata de obras a tres voces[45]. 22 son única y 1 sólo se conoce a través de fuentes españolas; las 17 restantes concuerdan sobre todo con los códices de Apt, Ivrea y Strasbourg y, en su mayoría, se contienen en varios manuscritos aragoneses.

Repertorio aragonés del Ordinario de la Misa. Concordancias[46]

	Apt	Iv	Str	Toul	Otras	*Unica*
Kyries	5	2	—	—	2	6
Glorias	3	2	2		—	9
Credos	4	1	2	1	2	4
Sanctus	1	—	—	—	1	1
Agnus	—	—	—	1	1	2
Total	13	5	4	2	6	22

[44] *E-Bac 144, E-Bd 853, E-Bd 853b, E-Bd 853cld, E-Bd 971, E-Bd 971b-G, E-Bd 971c, E-Boc 2, E-G, E-Sa 109, E-Tc (3)* y *E-Vic V. 60.*

[45] En concreto, 3 son a cuatro voces, 29 a tres y 1 a dos voces; en dos fragmentos del siglo XV alternan un coro a tres y cuatro voces, respectivamente, con un solus a dos voces. En otros 4 fragmentos el número de voces no puede precisarse.

[46] Pare una relación detallada ver M.ª C. GÓMEZ, *Musique et musiciens…* Apéndice.

Los fragmentos del repertorio aragonés del Ordinario que concuerdan con el códice de Apt se hallan en ocho de los doce manuscritos que lo componen; no se conocen concordancias del repertorio del Ordinario de los otros cuatro manuscritos[47]. Esto parece indicar que existiría una cierta relación entre Aragón y el centro en torno al cual se recopiló el material de aquel códice, que se supone fue Aviñón. Además, cuatro de los cinco fragmentos de Ivrea que concuerdan con otros tantos aragoneses se encuentran también en Apt, así como los cuatro del códice de Strasbourg, cuyo repertorio abarca hasta mediados del siglo XV, todo lo cual está de acuerdo con los datos históricos que permiten trazar la evolución de la música en el reino de Aragón a fines del medioevo.

En efecto, tal como observábamos al principio las corrientes francesas del Ars nova no se introdujeron en Aragón hasta mediados del siglo XIV. El punto de partida puede fijarse en el año 1353, en que consta que cuatro chantres de Aviñón se desplazaron a la corte aragonesa para ingresar al servicio de sus capillas[48]; de todas formas, desde 1347 había habido chantres franceses al servicio de la capilla de Pedro IV, con lo cual el monarca aragonés reconocía de hecho la falta de puesta a punto de las escuelas de música de su reino. En 1339 Pedro IV estuvo en Aviñón en visita oficial, y seguramente al oír algunas composiciones al estilo del Ars nova se le ocurriría renovar el repertorio de su capilla. Al no encontrar en Aragón quien supiera interpretar ese tipo de obras, al final optó por importar algunos chantres extranjeros, cuya influencia no fue en un principio más allá de los círculos cortesanos; sólo gracias al impulso que dió a la música su hijo y sucesor, Juan I, el Ars nova empezó a practicarse en las iglesias y monasterios del reino, no sin antes haber vencido cierta oposición. Es muy posible que la renovación que supuso sustituir el viejo repertorio polifónico por otro más nuevo chocara con los estamentos eclesiásticos, que esgrimirían en su contra una decretal de Juan XXII del año 1324, la *Docta sanctorum*[49], por la que se prohibían los cantos eclesiásticos escritos «in semibreves et minimas» y con hoquetus, y, en general, todo tipo de composiciones polifónicas de carácter sacro que se alejaran del viejo estilo de nota contra nota. En la época en que se promulgó la decretal, en Aragón no se tendría una idea muy precisa de aquello que se intentaba prohibir; en cambio, cuando empezaron a extenderse las composiciones de Aviñón de mediados de siglo que volvían a emplear mínimas y hoquetus, estas últimas pasarían a identificarse con aquellas otras más antiguas a las que Juan XXII se había referido. Hacia 1379 Fra Eiximenis, parafraseando aún el texto de la *Docta sanctorum*, escribía:

> «Música en especial se deu saber per persones ecclesiàstiques e més la pràctica, e ço qui.s usa contínuament en lo offici ecclesiàstich, que no per saber la speculativa, ne per

---

[47] Se trata del bifolio *E-Bd 853* y de las hojas sueltas *E-Bac 144*, *E-Tc (3)* y *E-Vic V.60*.

[48] RP reg. 334 fol. 52v.

[49] Reproducida y traducida al francés por A. GASTOUÉ en *La Musique à Avignon et dans le Comtat du XIV[e] au XVIII[e] siècle* (Rivista Musicale Italiana XI, 1904, p. 270-73).

saber cants trencats ne dissoluts qui apparen més cants de gloriarts e de tavarners, que no cants divinals, e qui provoquen les gents més a scarnir que a devotió prospectiva...[50]»

Aunque otros muchos pensaran como él, afortunadamente la situación empezó a cambiar a fines del siglo XIV. Los primeros manuscritos del Ars nova que proceden de diversos centros eclesiásticos de Aragón ajenos a la capilla real son de principios del siglo XV[51]; según visto, éstos y la mayoría de los otros manuscritos conservados de aquel reino guardan por su estilo y concordancias una relación directa con el códice de Apt, recopilado hacia la misma época.

Uno de los manuscritos aragoneses más célebres del Ars nova es, sin duda alguna, el **Barc C**, con su Misa de Barcelona. El nombre de esta misa deriva de la ciudad donde se conserva; ocupa los folios 1-8 del manuscrito y consta de Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus y Agnus.

El Kyrie de la Misa de Barcelona es a tres voces y está escrito en estilo simultáneo; lo más destacable de su desarrollo rítmico y armónico es un breve hoquetus imitativo (compases 64-68 de la transcripción). No se conocen de él otras copias.

El Gloria, tropado, es también a tres voces y emplea el estilo discanto; la línea melódica de la voz superior sigue la declamación del texto, de forma tal que la obra queda estructurada en pequeñas frases. Hanna Stäblein-Harder observa la similitud que existe entre la melodía de este Gloria y la del Gloria Apt 12 de Depansis, y deduce que o bien una de las dos melodías tomó como modelo la otra, o bien que ambas obras fueron compuestas por el mismo autor[52]. Del Gloria de la Misa de Barcelona se conocen otras tres versiones, Barc B 1, Apt 34 y Str 82, esta última perdida. Sus contratenores respectivos son diferentes, aunque existe una relación directa entre el contratenor de Barc B 1 y el de Apt 34: las voces externas son parecidas en las tres versiones, si bien son más los puntos en común entre el Gloria de la Misa y el del manuscrito Barc B que entre estos dos y el Apt 34. Es probable que se trate de copias extraídas a partir de una o varias fuentes hoy perdidas, entre las que no cabe contar la de Strasbourg, debido a la fecha tardía en que fue escrito este códice[53]. El Gloria de la Misa de Barcelona es evidentemente una copia, puesto que le falta la voz superior del Amen final.

El Credo, escrito en estilo discanto lo mismo que el Gloria, contrasta sin embargo con este último por su estilo menos ornamentado; el acompañamiento de las dos voces inferiores es más compacto y el fraseo melódico menos preciso. A juzgar por el elevado número de versiones conservadas (ver cuadro subsiguiente), se trata del frag-

---

50 *Primer del Crestià*, cap. 33. Cit. por H. ANGLÈS, *Fra Eiximenis (1340-1409) i la música del seu temps* (Estudis Romanics X, 1962, p. 192).

51 Por ejemplo, el manuscrito de Bagá (Lérida) *E-Bac 144*. Ver descripción en M.ª C. GÓMEZ, *Neue Quellen mit mehrstimmiger Geistlicher Musik des 14. Jahrhunderts in Spanien* (Acta Musicologia L, 1978, p. 216).

52 *Fourteenth-Century*... (Musicological Studies..., p. 39-40).

53 *Ibidem*, p. 40-41; el Gloria pertenecía al corpus más antiguo del códice de Strasbourg, copiado a principios del siglo XV.

mento litúrgico más famoso del Ars nova; se incluye en el índice del manuscrito Trem, escrito en 1376[54], y por tanto fue compuesto antes de esta fecha. La copia del Barc C contiene notables errores, en tanto que la más correcta parece ser la del códice de Apt[55].

El Sanctus es un motete a tres voces con el texto tropado. Su tenor está dividido en seis secciones isorrítmicas, cada una de las cuales corresponde a una estrofa del texto de las voces superiores, diferente en ambas. Triplum y motetus siguen la isorritmia del tenor, con algunas variantes entre las distintas secciones. El copista olvidó anotar el final del tenor de este Sanctus (compases 197-229), del que no se conocen otras versiones; el Sanctus Apt 15 utiliza, sin embargo, sus mismos textos tropados[56].

El Agnus, por último, es una composición a cuatro voces difícil de clasificar. Las voces externas van provistas de texto, en tanto que las internas carecen de él; la voz que va por debajo del quadruplum (contra 1) desarrolla un contrapunto complementario a este último y al tenor, lo que permite suponer que también debería ser cantada. El contra 2 es instrumental. La única concordancia conocida de esta composición aparece en un fresco, donde está pintado el íncipit de su quadruplum y tenor, según veremos más adelante. Su estilo es fundamentalmente simultáneo.

A diferencia de los otros ciclos conocidos del siglo XIV, la Misa de Barcelona carece de Ite, Missa est o de Benedicamus.

Agnus y Kyrie de esta Misa están en cierta forma relacionados. Son los únicos fragmentos del conjunto escritos en tiempo imperfecto y prolación menor; los otros tres van escritos en tiempo imperfecto y prolación mayor. El texto de ambas composiciones no está tropado. Sus motivos rítmicos son parecidos, con un mayor grado de complejidad en el Agnus que en el Kyrie, manifiesta por la sincopación más abundante y el hecho de estar compuesto a cuatro voces. En la última sección del Kyrie II y del Agnus III aparece un hoquetus construido con los mismos elementos rítmicos (compárense los compases 64-68 del Kyrie con los compases 96-113 del Agnus en la transcripción adjunta). La voz superior de las dos composiciones empieza con un motivo descendente parecido.

Ejemplo II. Misa de Barcelona.

Kyrie. Triplum, compases 1-7.
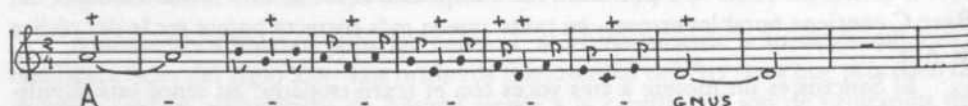


[54] E. DROZ y G. THIBAULT, *Un chansonnier de Philippe le Bon* (Revue de Musicologie X, 1926, p. 1).

[55] H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century...* (Musicological Studies... p. 59).

[56] Transcripción del Sanctus Apt 15 en *ibidem* (Corpus Mensurabilis... n.º 57).

Agnus. Quadruplum, compases 1-10.



Gloria y Sanctus enmarcan el Credo y ofrecen un contraste con respecto al primero y al último de los fragmentos de la Misa, tanto por su estilo y medida como por el texto, tropado en ambos casos. A diferencia del Kyrie y en parte del Agnus, se conocen otras versiones del Gloria, entre ellas una del códice de Apt, y el texto tropado del Sanctus coincide con el de otro Sanctus de este último manuscrito; ambos fragmentos se relacionan pues directa o indirectamente con el repertorio de Aviñón.

El Credo es el único de los cinco fragmentos en el que se anota el nombre del compositor, Sortis en latín, o lo que es lo mismo, «de Sort». Según señalado, se trata de una obra muy conocida en su época, que forma parte también de la Misa de Toulouse. En la Misa de Barcelona el Credo ocupa el centro de la misma y contrasta con los otros fragmentos por su estilo, que, a pesar de coincidir con el del Gloria, es mucho más sencillo. Está escrito básicamente en 4.° modo, frente a los otros fragmentos entre los que domina el modo 1.° (Ver Cuadro 1).

La cohesión interna de la Misa de Barcelona es menor que la de los otros ciclos de la Misa conocidos del siglo XIV, hecho que no deja de ser sorprendente, tanto más cuanto en la Misa de Toulouse el Credo de Sort se encuentra integrado en el conjunto (vid. supra), mientras que en la de Barcelona es un elemento de contraste.

Algo parecido ocurre con el Agnus. Recientemente Ursula Günther ha puesto de relieve la importancia para la Historia de la música de los frescos de Notre-Dame de Kernascléden (Bretaña)[57]. En una de las bóvedas de esta capilla aparecen ocho ángeles agrupados por parejas; un ángel de cada grupo porta un rollo en el que figura el íncipit de un fragmento del Ordinario de la Misa (sólo cantus y tenor) en notación del Ars nova: en conjunto se trata de los íncipits de un Gloria, un Credo, un Sanctus y un Agnus. El Gloria y el Credo no se conocen a través de otras fuentes, en cambio el íncipit del Agnus coincide con el de la Misa de Barcelona y el del Sanctus con el de otros dos fragmentos aragoneses, Ger 4 y *E-Bd 853cld* n.° 10. Sanctus y Agnus de Kernascléden guardan una mutua relación, a diferencia de lo que ocurre en la Misa de Barcelona. Si comparamos sus versiones completas respectivas, se observa que ambos van escritos en modo 1.°, tiempo imperfecto y prolación menor, presentan imitaciones y ritmos sincopados y los íncipits de sus tenores son semejantes. El íncipit del Credo guarda, a su vez, cierto parecido con el Gloria Apt 37 de Suzay; este último finaliza con dos hoquetus del mismo tipo que el del Agnus III de la Misa de Barcelona y el de su Kyrie II. Cabe también relacionar el tenor del Gloria de Kernascléden con el del Kyrie I de Barcelona por su intervalo inicial de cuarta. Los

[57] *Les anges musiciens et la messe de Kernascléden* (Les Sources en Musicologie. Paris, 1979).

Cuadro 1. *Misa de Barcelona: datos fundamentales*

	Kyrie	Gloria	Credo	Sanctus	Agnus
Autor	—	—	Sortis (= de Sort)	—	—
Modo básico	1.°	1.°	4.°	indefinido (finaliza en 1.°)	1.°
Medida	t.i./p.me.	t.i./p.ma.	t.i./p.ma.	t.i./p.ma.	t.i./p.me.
N.° voces	3v	3v	3v	3v	4v
Texto. Observaciones	—	tropado	—	tropado	—
Estilo	simultáneo	discanto	discanto	motete (isorrítmico)	(simultáneo)
Concordancias	—	*E-Boc 2*, n.° 1 *F-APT 16 bis*, n.° 34 *F-Sm 222*, n.° 82 (índice)	*E-Sa 109*, n.° 4 *F-APT 16 bis*, n.° 46 (Sortis) *F-CA(n), n.° 6 (4 voces)* *F-Pn 23190*, n.° 103 (índice) (Sortes) *F-TLm 94*, n.° 1 *I-CF98*, n.° 2 *I-IV*, n.° 60 *NL-Lu 2515*, n.° 3 *US-R 44*, n.° 3	Texto: *F-Apt 16 bis*, n.° 15	Fescos de Kernascléden (íncipit de tenor y quadruplum)

íncipits de Gloria y Credo van en modo 1.º y están escritos en el mismo metro que el Sanctus y el Agnus[58]. El pintor parece, pues, que anotó cuatro íncipits del ciclo de una Misa que hoy nos es en parte desconocida. Si es así, en la Misa de Barcelona se entrecruzan otras dos: una a la que pertenece el Credo y otra a la que pertenece el Agnus y tal vez el Kyrie, que no fue copiado en Kernascléden seguramente por falta de espacio.

La razón por la cual la Misa de Barcelona está compuesta por un conjunto de cinco fragmentos del Ordinario de la Misa poco conexos entre sí —salvo Kyrie y Agnus—, nos escapa, aunque puede que el Credo de Sort encierre en parte la clave del misterio. En lugar del nombre de su autor, en el códice de Ivrea se indica «de rege», que cabe interpretar en el sentido de que la obra fue compuesta a sugerencia de un monarca, acaso Carlos V de Francia (1364-80), o que por lo menos fue una obra de su agrado, lo que constribuiría a su difusión. Cuando Steve de Sort ingresó al servicio de la casa de Aragón en 1394 Juan I, más atento a las últimas novedades de la música profana que de la religiosa, no había oído hablar de él, salvo por referencias de su embajador en Aviñón; sin duda el monarca pronto descubriría su faceta de compositor, pero tuvo poco tiempo para encargar un manuscrito de las características del que contiene la Misa de Barcelona.

Su sucesor, Martín I, fue en cambio un hombre atento a las cuestiones religiosas. Su capilla musical alcanzó un nivel destacado, como indica el hecho de que Benedicto XIII se la pidiera prestada; Steve de Sort estuvo unido a ella durante varios años.

Si fray Steve fue el autor de la Misa de Toulouse o de su mayor parte, resulta difícil imaginar que fuera él quien ideara la Misa de Barcelona; es más propio atribuirla a alguien que quisiera realzar una vez más su Credo. Alguien cercano a él, tal vez un discípulo suyo que conociera lo suficiente el repertorio de la época como para poder enmarcar el Credo de Sort entre un Kyrie y un Agnus de otra Misa y un Gloria y un Sanctus más modernos. El manuscrito de la Misa de Barcelona no parece que se encontrara entre los libros de la capilla de Martín I al fallecer éste en 1410, libros que en parte habría heredado de su hermano. Es posible que por entonces estuviera ya en otras manos.

5. Motetes y demás repertorio del Ordinario de la Misa del Barc C

Además de la Misa de Barcelona, el manuscrito **Barc C** copia otras cuatro obras: un Kyrie, un Gloria y dos motetes.

Poco cabe decir acerca del Kyrie (**Barc C** 7) y el Gloria (**Barc C** 8). El primero tiene forma de motete isorrítmico y está dividido en tres secciones, que coinciden con Kyrie I, Christe y Kyrie II. El Gloria, por su parte, está escrito en estilo discanto y presenta analogías rítmicas entre sus distintas secciones, lo que le confiere una notable

[58] Para un análisis más detallado ver *ibidem*, p. 111-13.

unidad; tanto el manuscrito de Barcelona como el códice de Apt lo atribuyen a Peliso, pseudónimo del compositor Johannes de Bosco († ca. 1406)[59].

Los motetes forman parte del escaso repertorio del género que se conserva en el antiguo reino de Aragón de la época del Ars nova; este repertorio abarca un total de seis motetes distintos, dos de ellos sólo conocidos a través de fuentes aragonesas. Los restantes aparecen incluidos, entre otros manuscritos, en el códice Trem, lo que significa que fueron compuestos antes de 1376[60]; entre ellos se encuentran los dos motetes del Barc C.

Degentis vita / Cum vix artidici (Barc C 6) es un motete isorrítmico cuyo argumento gira en torno a la decadencia moral, de lo que se lamenta la Iglesia, aludida alegóricamente bajo el nombre del apóstol Pedro. Al parecer gozó de gran popularidad, según se deduce del notable número de versiones que de él se han conservado (ver Notas críticas VI)[61]. Su tenor es de origen desconocido; en la copia del manuscrito aragonés consta como tenor *Degentis* y en la de Chantilly como tenor *Vera puditicia*. Está estructurado en dos colores y cuatro taleas, y las dos voces superiores son parcialmente isorrítmicas.

El motete con el que concluye el Barc C, *Apollinis eclipsatur / Zodiacum signis* (Barc C 9), es el más famoso de cuantos componen el repertorio del siglo XIV[62]. Su popularidad le vino acaso de su argumento, pero a ella también debió contribuir la belleza de su música, compuesta por Bertran o Bernard de Cluni, según el texto del motetus. *Apollinis* forma parte de los llamados «motetes de músicos», a los que pertenecen un total de nueve motetes conocidos, cuatro del siglo XIII y cinco del XIV; unos y otros se caracterizan por sus enumeraciones del nombre de diversos músicos[63]. En su caso particular el triplum brinda una lista de doce músicos, a los que compara con los

---

[59] Ver A. Tomasello, *Music and Ritual at Papal Avignon 1309-1403* (Michigan, 1983, p. 235-6).

[60] Ver nota n.° 11 del apartado anterior. Sobre los motetes del Ars nova conservados en Aragón ver M.ª C. GÓMEZ, *Une versión à cinq voix du motet «Apollinis eclipsatur / Zodiacum signis» dans le manuscrit E-Bcen 853* (Musica Disciplina. XXXIX, 1985).

[61] Por otra parte, aparece citado en el códice de Breslau y en otro tratado teórico alemán del siglo XV contenido en el manuscrito Melk 710 (F. LUDWIG, *Die Quellen der Motetten ältesten Stils* (Archiv für Musikwissenschaft V, 1923-24, p. 283-84). La popularidad de este motete en Alemania se confirma por su copia en los códices *D-Nst 9* (n.° 1) y *F-Sm 222* (n.° 140). El contratenor de la versión de Nüremberg, que carece de motetus, es diferente al de la versión de Chantilly, a cuatro voces.

[62] Se conocen siete copias de *Apollinis* (ver Notas críticas IX), y también lo cita el tratado de Breslau (editado por J. WOLF, *Ein Breslauer Mensuraltraktat des 15. Jahrhunderts* (Archiv für Musikwissenschaft I, 1918-19), p. 335 y 336). Entre todo el repertorio no litúrgico del Ars nova sólo lo supera en popularidad la balada de Pierre de Molins *De ce que foul pensé*, conocida a través de once fuentes distintas (ver W. APEL, *French Secular Compositions of the Fourteenth Century* (Corpus Mensurabilis Musicae 53, 1970-72), vol. I, Commentary n.° 84).

[63] Aparte *Apollinis*, se trata de los motetes siguientes: *A maistre Jehan Lardier / Pour la plus jolie / Alleluya* (Mo 317), *Entre Copin et Bourjois / Je me cuidoie / Bele Ysabelot* (Ba 52, Mo 239 y Tu 19), *Entre Adam et Hanikiel / Chies bien seans / Aptatur* de Adam de la Halle *(1237-87) y Entre Jehan et Philippet / Nus hom ne puet / Chose Tassin* (Mo 277), del siglo XIII; *Musicalis sciencia / Sciencia laudabili* (Pic 5), *Alma polis religio / Axe poli cum arctica / (In omnen terram)* (Ch 108), *Musicorum collegio / In templo dei / Avete* (Dur 17) y *Sub Arturo plebs / Fons citharizantium / In omnen terram* (Ch 111 y BL 218 y 328) son del siglo XIV. Para más detalles a este respecto ver M.ª C. GÓMEZ, *Une version...* .

signos del Zodiaco, también aludidos en el texto de motetus. El contra (= tenor) está basado en una melodía gregoriana incluida en el Gradual (ver Notas críticas IX) y se estructura en tres colores y seis taleas; triplum y motetus no son isorrítmicos. La disposición general de sus voces, con el motetus como voz más grave de la composición, es excepcional en el repertorio del Ars nova de origen francés.

Kyrie, Gloria y los dos motetes confieren al manuscrito un carácter de antología, que reune en una copia no exenta de errores algunas de las composiciones polifónicas más conocidas del siglo XIV.

6. Apéndice I

Músicos al servicio del infante don Martín de Aragón, más tarde Martín I, y de su esposa doña María de Luna

1. *Juglares, Ministriles y Trompetas*

ANTHONI DE MALETO (ac. 1370-88). — Ministril de cuerda de origen italiano. Era hijo de Matzeu, ministril de la misma especialidad. El 1 de abril de 1370 ingresó en casa de doña Eleonor de Sicilia[64], donde hacía tiempo trabajaba su padre y su hermano Matziota; allí permaneció hasta abril de 1375, fecha en que sobrevino el óbito de la reina[65], pasando luego al servicio de doña María de Luna[66]. Su nombre desaparece de los registros de la corte aragonesa a partir de 1389.

ANTHONI JOHAN (ac. 1397-1409). — Trompeta al servicio de Martín I entre el 1 de abril de 1397 y el 31 de marzo de 1409[67]. Su sueldo era de 3 sólidos diarios.

ANTHONI MAÇEU (MATHEU) (ac. 1386-1410). — Ministril de cuerda y ayuda de cámara. Antiguo miembro de la casa de doña María de Luna, el 14 de enero de 1408 pasó a ser ministril de instrumentos de cuerda de Martín I[68]. Cobraba 3 sólidos diarios.

CIBUS (CHIBUS) (ac. 1372-98). — Ministril de instrumentos altos. Estuvo al servicio de Juan I de Aragón en 1395[69], pasando al año siguiente al de Carlos III de Navarra[70] y en mayo de

---

64 RP reg. 496 fol. 53.

65 Su última quitación corresponde a los meses de marzo-abril de aquel mismo año (RP reg. 505, fol. 83).

66 El día 29 de marzo de 1378 el infante don Juan de Aragón otorgó graciosamente 20 florines de oro a «Matheu (= Matzeu) de Molleto e a sos fills, ministrers de la Comtessa de Luna» (RP reg. 595, fol. 68v).

67 RP reg. 382, fol. 33 y reg. 934/2, s.f.

68 RP reg. 833, fol. 148.

69 RP reg. 397, fol. 107v y 169 y reg. 398, fol. 133.

70 M.ª C. GOMEZ, *La musique..*, nota 44.

1398 al de Martín I[71]. Durante algún tiempo formó pareja con el ministril Cosi de Cella. Se trata, sin duda, del Chibus que en 1372 estaba con el duque de Bar[72].

COSI DE CELLA (ac. 1395-1416). — Ministril de instrumentos altos. Junto con Cibus, su compañero, estuvo sucesivamente al servicio de Juan I de Aragón (año 1395)[73] y de Carlos III de Navarra[74]. A fines de 1399 regresó a la corte aragonesa, en la que permaneció hasta marzo de 1402[75]. Entre 1413 y 1416 fue ministril del primogénito de Fernando I, sucesor del rey Martín[76].

FRANCESCH GRAS (ac. 1394-1400). — Trompeta de Juan I de Aragón y más tarde de su hermano Martín I[77]. Cobraba 4 sólidos diarios.

GELAQUI LO PREBOST (JELEQUI) (ac. 1381-1409). — Ministril francés de instrumentos altos. El 25 de abril de 1409 Jelequi fue inscrito al servicio de Martín I, con orden de que le fuera pagado lo mismo que a Piffet[78]. Cabe identificarlo con Gelaqui lo Prebost, ministril de don Juan de Aragón entre diciembre de 1381 y septiembre de 1382[79].

GERARDI DE LORIA (ac. 1367-91?). — Ministril de chirimía y de viola (Doc. 4). Estaba con el conde de Urgel en diciembre de 1367[80]; en 1371-72 era ministril de Pedro IV de Aragón[81] y entre 1372 y 1373 pasó a serlo de su hijo, el infante Martín, en cuya casa permaneció por lo menos hasta octubre de 1386[82]. El 26 de junio de 1391 Juan I pedía comprar a la familia de los Mazeus una viola y un rabel que habían pertenecido a Gerardi, cuñado suyo[83].

GUILLEM DAGRE (ac. 1403). — Trompeta de Martín I entre febrero y diciembre de 1403[84]. Su sueldo era de 3 sólidos diarios.

---

71 Según un documento fechado en Zaragoza el día 10 de aquel mes, «aquest dia mana lo dit senyor scriure per ministrer seu Cibus e que tots anys li sien dats estant present ab la cort per quitacio e vestir atzeytonis e altres areus ---CCCC florins d'Arago» (RP reg. 927, fol. 1v). Los documentos de la tesorería aragonesa sólo mencionan su nombre hasta junio de 1398 (RP reg. 401, fol. 114v).

72 A. PIRRO, *op. cit.*, p. 72.

73 RP reg. 397, fol. 107v y 169 y reg. 398, fol. 133.

74 Ver nota 70.

75 RP reg. 833, fol. 53v. Ver también Doc. 21.

76 M.ª C.GÓMEZ, *La música...*, p. 45.

77 Su primera quitación corresponde a los meses de diciembre de 1394-febrero de 1395 (RP reg. 397, fol. 108), y la última a los de octubre-diciembre de 1400 (RP reg. 405, fol. 94v).

78 RP reg. 928, s. f.

79 RP reg. 600, fol. 126 y 143.

80 Según consta en un recibo por el pago de 5 florines de oro que la reina de Aragón, doña Eleonor, le concedió graciosamente (RP reg. 490, fol. 107v).

81 RP reg. 360, fol. 131 y reg. 361, fol. 140v.

82 En marzo de 1373 Gerardi acudió a la boda de la infanta aragonesa doña Juana como ministril del infante (RP reg. 364, fol. 89v). La última vez que recibió dinero de su tesorería fue el 12 de octubre de 1386 (RP reg. 382, fol. 158).

83 Reg. 1961, fol. 29v.

84 RP reg. 833, fol. 68v y 74.

HENRICH DE CARLIN (ac. 1406-9). — Ministril de instrumentos altos. Ingresó al servicio del rey Martín el 21 de julio de 1406[85] y estuvo en él hasta mediados de 1409[86]. Su sueldo era de 3 sólidos diarios.

JACOMI CAPETA (1357-1409?). — Ministril de chirimía y de cornamusa. Llegó a Aragón en mayo de 1377, en compañía de los ministriles del infante don Juan que regresaban de las escuelas de música de Flandes (Doc. 1). Su forma de tocar agradó al infante, hasta el punto que en una carta del 1 de agosto del mismo año indicaba al ministril Johani de Sent Luch su propósito de no dejar partir a Jacomi de su lado mientras viviera; en opinión de un heraldo del duque de Brabante, añadía, este ministril llegaría a ser uno de los más famosos del mundo[87]. Cinco meses más tarde y presionado por Estrumant, otro virtuoso de chirimía al que deseaba contratar, Juan hizo que su hermano Martín se quedara con Jacomi (Doc. 4, 5 y 11 nota), reclamando sus servicios en tres ocasiones distintas entre aquel año y el siguiente (Doc. 6, 8 y 10). Jacomi no estaba conforme con los 3 sólidos que le pagaba por día el infante Martín (Doc. 9 y 11). Por tal motivo en marzo de 1380 regresó al servicio de don Juan, sin llegar a ingresar en la nómina de su casa (Doc. 13); al poco tiempo pasó de nuevo al de Martín[88], y en él permaneció hasta el año 1409[89]. Entre 1398 y 1409 su sueldo era de 5 sólidos diarios, además de una renta anual de otros 500 que Juan le había concedido el 18 de febrero de 1379 (Doc. 11). En aquel mismo año contrajo matrimonio en Gerona (Doc. 4).

Bibliografía. H. Anglès, *El músic Jacomí al servei de Joan I i Martí I durant els anys 1372-1404* (Homenatge a A. Rubió i Lluch. Barcelona 1936, p. 613-625). Anglés identificó erróneamente a Jacomi Capeta con Jacomi de Bar, aportando además datos sobre su biografía que corresponden al ministril Jacomi lo Begue.

JAQUET DE PORTALBER (PORTALBE, PORTAUBERT), alias ARAGÓ (ac. 1377-1410). — Ministril de cuerda y heraldo de armas (a partir de 1401). Ingresó al servicio de Sibila de Forcia, cuarta esposa de Pedro IV de Aragón, en noviembre de 1377, permaneciendo en el mismo hasta el año 1386[90]. Luego pasó a casa de Yolanda de Bar, esposa de Juan I, y desde 1398 hasta 1410 estuvo al servicio del rey Martín[91]. Estaba casado con Isabel, también ministril de cuerda, cuyo nombre desaparece de los registros de la corte en el año 1400. El sueldo de ambos solía ser de 3 sólidos diarios.

JEHAN DE ROMANS o MESTRE JOHAN (ac. 1372-1405?). — Ministril de instrumentos altos. Era hijo de Gauthier, posiblemente el ministril de arpa y rota de don Juan de Aragón[92].

---

85 RP reg. 833, fol. 136.

86 Su última quitación corresponde a los meses de abril-junio de aquel año (RP reg. 833, fol. 164v).

87 Reg. 1744, fol. 48v.

88 No existen documentos que lo confirmen hasta agosto de 1381; el día 14 de aquel mes el rey de Aragón concedió graciosamente 15 florines de oro «an Gerardi de Loria e a Tibaut de Verrenes e an Jacomi Capeta, ministrers de casa del Infant don Marti» (RP reg. 375, fol. 127v). Entre septiembre de 1390 y diciembre de 1391 Jacomi estuvo de nuevo con don Juan (Doc. 17; RP reg. 389, fol. 177v; reg. 390, fol. 168 y reg. 391, fol. 57v).

89 Su última quitación corresponde a los meses de abril-junio (RP reg. 934/2, s.f.).

90 Su primera quitación corresponde a los meses de noviembre de 1377-marzo de 1378 (RP reg. 507, fol. 67), y la última a los de abril-junio de 1386 (RP reg. 513, fol. 95).

91 Su primera quitación en casa del monarca es del mes de diciembre de 1398 (RP reg. 402, fol. 109v); la última corresponde a abril-mayo de 1410 (RP reg. 833, fol. 178v).

92 RP reg. 833, fol. 56. Gauthier el inglés fue también ministril del duque de Borgoña (ver C. Wright, *Music at the Court of Burgundy 1364-1419* (Henryville-Ottawa-Binningen, 1979), p. 123-24).

Estuvo al servicio de Carlos II de Navarra (1372-86), de su hijo Carlos III (1387-93)[93], de Juan I de Aragón (1393-95)[94] y de Martín I (1398-1402)[95]. Este último le pagaba 4 sólidos diarios, uno más que a la mayoría de sus ministriles. En 1380 había un ministril llamado maestre Johan en casa del duque de Bar[96], y en 1405 otro del mismo nombre en casa del vizconde de Castellbon[97].

JOHAN DE LORIA (ac. 1398-1410). — Aparece al servicio de doña María de Luna entre los años 1398 y 1406[98]. El 15 de enero de 1407 Martín I mandó inscribirlo como ministril de su casa[99], permaneciendo en ella hasta el óbito del monarca[100]. Tal vez fuera familiar de Gerardi de Loria, antiguo ministril de don Martín.

JOHANI ALBER (AUBER) (ac. 1371?-86). — Arpista. En octubre de 1380 era ministril del rey de Castilla[101], un año más tarde del infante don Martín de Aragón (Doc. 15) y en 1383 de Pedro IV el Ceremonioso. Es muy posible que se trate de Johani de la arpa o del baci, un francés a quien don Juan empleó como ayuda de cámara en abril de 1371 y que era asimismo entendido en la construcción de instrumentos de cuerda[102]; estuvo a su servicio hasta diciembre de 1377 en que lo despidió, proponiéndole a su hermano que lo contratara (Doc. 3 y 4). Se desconoce si éste aceptó quedárselo, pero en todo caso Johani aparece en casa de Carlos II de Navarra en 1378[103] y de nuevo al año siguiente en la del infante don Juan[104].

JOHANI DE SENT LUCH (SENTLUCH, SENTCLU) (ac. 1374-1418). — Ministril de chirimía[105]. En mayo de 1374 ingresó al servicio de don Juan de Aragón, quien cinco años más tarde lo nombro su ayuda de cámara[106]. Al fallecer don Juan pasó a casa de Martín I[107]. Por el lugar destacado que suele ocupar su nombre entre el de sus compañeros, Johani debió ser algo así como un encargado de los ministriles al servicio de don Juan —por lo menos entre 1374 y 1378— y más tarde de don Martín. Entre 1416? y 1418 estuvo al servicio de Alfonso V el Maganánimo[107a].

---

93 M.ª C. Gómez, *La musique* ... .

94 M.ª C. Gómez, *La música* ..., p. 43.

95 La primera y la última de sus quitaciones en casa de don Martín corresponden a los meses de enero-marzo de 1398 y abril-junio de 1402, respectivamente (RP reg. 401, fol. 114 y reg. 833, fol. 56).

96 El 7 de junio de aquel año el infante don Juan le otorgó de gracia 30 florines de oro (RP reg. 597, fol. 39).

97 Carlos III de Navarra le concedió 5 florines el 14 de febrero (M.ª C. Gómez, *La musique* ...).

98 Su primera quitación corresponde a los meses de diciembre de 1398-febrero de 1399 (RP reg. 524, fol. 72).

99 RP reg. 833, fol. 148.

100 Su última quitación es de abril-mayo de 1410 (RP reg. 833, fol. 178v).

101 Reg. 1660, fol. 56v.

102 Reg. 1737, fol. 51.

103 M.ª C. GÓMEZ, *La musique*...

104 Reg. 1658, fol. 26v y RP reg. 595, fol. 82v. El 12 de diciembre de 1379 don Juan otorgó un salvoconducto a «Johanetus Auber, ministrerius arpe de domo nostra», que iba al rey de Castilla (reg. 1746, fol. 540).

105 RP reg. 391, fol. 98v.

106 Su primera quitación en calidad de tal corresponde a los meses de abril-mayo de 1379 (RP reg. 596, fol. 89). En 1387 no parece que ocupara ya dicho cargo.

107 RP reg. 401, fol. 128.

107a Su última quitación conservada corresponde al mes de septiembre de 1418 (RP reg. 836, fol. 64).

JOHANI LO GORMANDELL (LO GORNALET) (ac. 1392). — Ministril de cornamusa de Juan I de Aragón. Este se lo cedió al infante Martín en febrero de 1392 (Doc. 18).

JOHN PRODOME (PRODOMA, PROUSHOME) (ac. 1386-87). — Trompeta de don Martín de Aragón en 1386 y de su hermano, Juan I, en 1387[108].

LOIS DE FERRO (LUYS LO MINISTRER) (ac. 1386). — Ministril de cuerda? Estuvo al servicio de doña María de Luna entre el 16 de junio y el 31 de diciembre de 1386[109].

MAÇOT ALFULEY (ac. 1367-1413?). — Juglar moro de Valencia. En marzo de 1367 él y sus compañeros, Abdalla, Ali y Mafumet, recibieron de gracia 5 florines de oro del infante don Juan de Aragón[110]. En septiembre de 1389 y enero de 1404 Maçot, Muntreyn mujer suya, Xamari Mariem y otros moros juglares volvieron a actuar ante la corte aragonesa[111]. Martín I reclamó a su lado a Maçot y a su hijo Ali en marzo de 1405 (Doc. 26), y lo mismo hizo su sucesor, el rey don Fernando, en diciembre de 1413[112]. Es posible que el nombre de «alfuley» significara moro danzarín y/o titiritero[113].

MATZEU DE MALETO (MOLLETO) (ac. 1351-1406). — Ministril de cuerda de origen italiano. Era padre de Anthoni y Matziota, ambos ministriles de la misma especialidad. Ingresó al servicio de doña Eleonor de Sicilia en marzo de 1351, permaneciendo en el mismo hasta el óbito de la reina[114]; luego pasó a casa de la infanta doña Eleonor de Aragón (año 1376)[115] y posteriormente a la de doña María de Luna, donde estuvo hasta fines de 1406[116]. Su sueldo era de 3 sólidos diarios.

MATZIOTA o MATHEU DE MALETO (ac. 1366-1398). — Ministril de cuerda de origen italiano. Se trata seguramente del mayor de los dos hijos del ministril Matzeu. En abril de 1366 empezó a trabajar en casa de doña Eleonor de Sicilia[117] y más tarde estuvo con doña María de Luna[118]. Contrajo matrimonio en 1372[119].

---

108 RP reg. 382, fol. 65; reg. 385, fol. 83 y reg. 513, fol. 49.

109 RP reg. 919, s.f.

110 RP reg. 579, fol. 53.

111 Reg. 1958, fol. 22; reg. 1873, fol. 52v y RP reg. 411, fol. 60v.

112 Don Fernando señala en una carta que los Alfuleys y sus mujeres «acostumaven servir al senyor Rey en Martí, oncle nostre» (reg. 2403, fol. 167).

113 Ver, por ejemplo, Doc. 28.

114 Su primera quitación corresponde a los meses de junio-agosto de 1351 (RP reg. 451, fol. 58), y la última a los de diciembre de 1374-febrero de 1375 (RP reg. 505, fol. 68).

115 RP reg. 918, fol. 35.

116 En marzo de 1378 él y sus dos hijos constaban ya como ministriles suyos (RP reg. 595, fol. 68v).

117 RP reg. 488, fol. 86.

118 La primera quitación en que consta a su servicio es de marzo-agosto de 1384 (RP reg. 919, fol. 4v).

119 RP reg. 500, fol. 93 y 101v. Es posible que el escolán y más tarde canónigo de la capilla real de Barcelona Matheu de Maleto (ac. 1393-1401) fuera hijo suyo (RP reg. 394, fol. 106 y reg. 906, fol. 60 v).

Nicolau Alamany (ac. 1371-73). — Timbalero. Ministril de Pedro IV de Aragón en 1371-72[120] y del infante Martín en 1378[121].

Pere Perdigo (ac. 1373). — Trompeta de don Martín en marzo de 1373[122].

Piffet (Pifet, P. Fet) (ac. 1380-1409). — Ministril de bombarda[123]. Estuvo al servicio de Juan I de Aragón entre 1380 y 1395[124] y de su hermano Martín en 1398 y 1406-9[125]. En enero de 1387 fue a casa del duque de Turena en busca del chirimía Colinet, encargándose de que éste y sus dos compañeros pasaran al servicio del rey aragonés[126]. Su sueldo era de 3 sólidos diarios, a los que se sumaban otros 3 que Johanna, su mujer, también solía cobrar[127].

Ramon de Torrelles (ac. 1397-1408). — Ministril de cuerda y camarero de Martín I hasta el 7 de febrero de 1408[128].

Saçon Salomó (Çason, Çaçon, Sasson, Saxan, Sezan, Setzan) (ac. 1391-1420). — Judío, ministril de laud. Estuvo al servicio de Juan I de Aragón entre 1391 y 1393[129], cinco años más tarde en el de su sucesor Martín I[130], y en 1403 en el de Carlos III de Navarra[131]. Entre 1413 y 1420 fue también ministril de cuerda de Alfonso el Magnánimo[132]. Martín I le pagaba 2 sólidos diarios, uno menos que a la mayoría de sus ministriles.

Tibaut de Verrens (Verrenes, Barrenes, Vaurenes, Vallrayners) (ac. 1371-1407). — Ministril de odrecillo francés (musette) y cornamusa? (Doc. 7 nota). Estuvo en casa del infante don Juan de Aragón entre enero de 1371 y julio del año siguiente[133]. En 1373 y hasta 1407 fue ministril de don Martín[134]; éste le pagaba 3 sólidos diarios, mientras que su hermano le daba 4.

2. *Chantres y Organistas*

Anthoni Sanchez (Sanxis, Sanç, Sans) o Anthonet dels Orguens (ca. 1385-?). — Escolán, chantre y posteriormente organista. En 1399 ingresó al servicio de la capilla de

---

120 Su nombre aparece por vez primera en octubre de 1371 (RP reg. 360, fol. 108v). El día 13 de enero del año siguiente el rey le regaló «.I. esmalt gran d'argent amb senyals de timbre reyal», valorado en 30 florines de oro (RP reg. 361, fol. 79).

121 RP reg. 364, fol. 89v y reg. 501, fol. 73.

122 RP reg. 501, fol. 73.

123 RP reg. 597, fol. 45.

124 Su primera quitación corresponde a los meses de marzo-mayo de 1380 (*ibidem*, fol. 44).

125 Ingresó a su servicio el 21 de julio de 1398 (RP reg. 833, fol. 133). Su última quitación corresponde a los meses de abril-junio de 1409 (RP reg. 833, fol. 164v).

126 Reg. 1751, fol. 9v y 10 y RP reg. 385, fol. 107v.

127 Por lo menos durante los años 1382-83 (RP reg. 598, fol. 89 y reg. 600, fol. 101v y 138).

128 RP reg. 928, s.f.

129 RP reg. 390, fol. 112v; reg. 392, fol. 62v y 80v y reg. 393, fol. 64v.

130 El 1 de abril de 1398 cobró CL sólidos por su vestido (RP reg. 401, fol. 110v). Su última quitación corresponde a los meses de enero-marzo de 1399 (RP reg. 405, fol. 117v).

131 M.ª C. Gómez, *La musique...*

132 M.ª C. Gómez, *La música...*, p. 56 y 60.

133 RP reg. 583, fol. 40 y reg. 584, fol. 79.

134 RP reg. 364, fol. 89v y reg. 501, fol. 73; su nombre aparece por última vez en el pago de su quitación por los meses de julio-septiembre de 1407 (RP reg. 833, fol. 142).

Martín I en calidad de escolán y chantre[135]; al principio cobraba 1 sólido diario, que pronto duplicó al compartir con su maestro, Steve de Sort, los gajes del chantre Vicenç Colas, ausente de la corte desde septiembre de 1400 (Doc. 22). Entre 1399 y 1403 Anthonet tuvo asignados 80 sólidos anuales para vestir, en 1404-5 esta cantidad pasó a ser de 150 sólidos y a partir del año siguiente de 300. El 26 de marzo de 1407 fue nombrado organista de la capilla real en lugar de fray Steve[136], fijándose sus ingresos diarios en 4 sólidos; al fallecer don Martín pasó al servicio de su sucesor, Fernando I, y más tarde al del hijo de este último, Alfonso V el Magnánimo, quien lo nombró maestro de capilla. Aparece citado por última vez en el año 1431[137]. Martín I, a quien complacía de forma especial el arte de su organista (Doc. 30), solicitó para él un beneficio en Zaragoza[138]; en octubre de 1414 el rey Fernando le concedió un beneficio que estaba vacante en Altoleja[139], y dos años después fue nombrado canónigo de la seo de Valencia, por recomendación de don Alfonso[140]. Con motivo de las fiestas de su coronación Fernando I le encargó que compusiera algunos entremeses, que serían semejantes a los de la coronación de su predecesor[141].

BARTHOMEU (DE) CASTELLAR (ac. 1399-1409). — Capellán y chantre. Estuvo al servicio de la capilla del rey Martín en 1399[142]. Reingresó en la misma el 24 de junio de 1408, ejerciendo también desde entonces las funciones de capellán[143]. Cobraba 3 sólidos diarios.

BERNAT PONÇ (ac. 1391-1405). — Chantre de Juan I de Aragón[144] y más tarde de Martín I. Este último sugirió su nombramiento como rector de La Rocha en agosto de 1397[145], y como beneficiado de Zaragoza siete años más tarde[146]. El 2 de junio de 1393 Bernat firmó un contrato por el que se comprometía a construir un órgano destinado a la basílica de Santa María del Mar de Barcelona[147].

CASIN LO BORNI (ac. 1398). — Chantre. Consta al servicio de Martín I en abril de 1398[148]. En el mes de septiembre del mismo año fue sustituido por Vicenç Colas[149].

---

135 RP reg. 403, fol. 110.

136 RP reg. 298, s.f.

137 Reg. 2687, fol. 155.

138 Ver Doc. 24. En el rótulo que sigue a la súplica real «Anthoni Sancti, clerico Valencie» aparece en el lugar decimonoveno (reg. 2292, fol. 37).

139 Reg. 2393, fol. 173v.

140 Reg. 2391, fol. 157v y reg. 2269, fol. 203v. En agosto de 1417 el rey escribió a sus embajadores en Constanza para que Anthoni «e negun altre en son cas» fuera provisto, además, con la «pebordria de Setembre» (reg. 2702, fol. 37v).

141 Reg. 2403, fol. 151 y Doc. 33. Se trata de las primeras referencias a este género musical en España.

142 RP reg. 855, fol. 10v.

143 RP reg. 928, s.f. Su última quitación corresponde a los meses de mayo-agosto de 1409 (RP reg. 934/1, s.f.).

144 Aparece por vez primera a su servicio en el mes de septiembre de 1391 (RP reg. 391, fol. 58v).

145 Reg. 2168, fol. 7v.

146 Reg. 2292, fol. 36v. Por aquel entonces también gozaba de otro beneficio en Narbona.

147 F. BALDELLÓ, *Órganos y organeros en Barcelona* (Anuario Musical I, 1946, p. 206).

148 RP reg. 885, fol. 4.

149 RP reg. 927, fol. 12.

CASIN QUEROL (CAROL) o DE SENTAMAN (ac. 1394-1409). — Chantre. Estuvo al servicio de la capilla de Juan I de Aragón en 1394[150]; en febrero de 1397 fue inscrito en la capilla de doña María de Luna (Doc. 19), pasando al poco tiempo a la de Martín I[151]. Se ausentó de ella en septiembre de 1408[152].

DOMINGO BALDIRA (ac. 1408). — Capellán y chantre de la capilla real de Aragón, según consta el 20 de enero de 1408[153].

FELIP OLIVER (ac. 1398-99). — Chantre agustino. Estuvo al servicio de la capilla del rey Martín desde el 18 de julio de 1398 hasta abril? de 1399[154].

GALLART DE BONAVILA (ac. 1392). — Chantre. Aparece citado en diciembre de 1392[155].

GRACIAN REYNEAU (RAINAU, RAYNELLI, REYNERI) o DE TORS (DE THORS, DE THOUS (= DE TOURS)) (ac. 1396-1429). — Chantre franciscano. El 17 de febrero de 1397 se incorporó a la capilla de doña María de Luna, junto con otros ex-miembros de la de Juan I (Doc. 19). Al regresar don Martín a Catalunya (mayo de 1397) Gracian pasó a su servicio, permaneciendo en él hasta la defunción del monarca. Entre 1413 y 1329 estuvo en la capilla de Alfonso el Magnánimo. Además de las tres prebendas de que gozaba en la diócesis de Tours, en febrero de 1404 el rey Martín solicitó que le fuera concedido un beneficio en Tortosa[156]; en marzo de 1425 don Alfonso obtuvo su nombramiento como rector de Alloça[157] y cuatro años más tarde insistió en hacerle beneficiado en Lérida[158]. Es autor del rondó *Va t'en mor cuer aveuc mes yeux* (Ch 93), obra que por su estilo preconiza a las de la escuela borgoñona. Consta, por otra parte, que en 1398 y por encargo de la reina de Aragón, escribió un libro titulado *Officier Santoral*, libro en la actualidad extraviado (Doc. 20). El y Johan Martí actuaron de procuradores del chantre Colinet Forestier (Doc. 29).

Ediciones. W. APEL, *French Secular Compositions of the Fourteenth-Century* (Corpus Mensurabilis Musicae 53, vol. I n.° 87) y G.K. GREENE, *French Secular Music: The Chantilly Manuscript* (Polyphonic Music of the Fourteenth Century XVIII-XIX, n.° 93).

Bibliografía. H. Anglès, *Gacian Reyneau am Königshof zu Barcelona in der Zeit von 139... bis 1429* (Festschrift für G. ADLER [Wien, 1930], p. 64-70); U. GÜNTHER, *Eine Ballade auf Mathieu de Foix* (Música Disciplina XIX, 1965, p. 80-81).

HUGUET (LO) FFRANCH (ac. 1408-29). — Chantre. Estuvo al servicio de la capilla de Martín I desde mayo de 1408[159], pasando luego a la de sus inmediatos sucesores, Fernando I y

150 Reg. 1886, fol. 147.
151 En abril de 1398 ya estaba en ella (RP reg. 855, fol. 2v).
152 RP reg. 934/l, s.f.
153 RP reg. 928, s.f.
154 RP reg. 927, fol. 8 y reg. 403, fol. 105. El 10 de mayo de 1398 le fueron otorgados de gracia 15 florines de oro «en remuneracio dels serveys per ell fets e fahedors a la dita senyora (reina) en la sua capella» (RP reg. 906, fol. 2).
155 Reg. 2094, fol. 243v.
156 Según consta en el rótulo que sigue al Doc. 24; Gracian ocupa en el mismo el décimo lugar (reg. 2292, fol. 36).
157 Reg. 2574, fol. 122v y reg. 2579, fol. 27v.
158 Reg. 2683, fol. 24v.
159 RP reg. 934/1, s.f.

Alfonso V[160]. Al parecer, fue también chantre de la capilla del papa de Aviñón Benedicto XIII, quien le había asignado una renta anual de 50 florines[161].

JACME SABORIT (ac. 1397-1409). — Capellán y chantre. Se incorporó a la capilla del rey Martín el 15 de mayo de 1397[162], permaneciendo en la misma hasta fines de 1406; a partir de entonces y hasta el mes de noviembre de 1409 los registros de la corte señalan que estuvo ausente[163]. En febrero de 1404 fue propuesto como canónigo de Huesca[164]. Cobraba 3 sólidos diarios, uno menos de lo que era usual en su categoría.

JOHAN ARMER (D'ARMETIS) (ca. 1350-ca. 1410). — Chantre tenor o «bordoner»[165]. Aunque la fecha de su ingreso en la capilla real de Aragón no puede ser precisada, consta como miembro de la misma en 1372. Al igual que la mayoría de sus compañeros se habría formado en Aviñón o tal vez en París, su ciudad natal, y es sin duda por su habilidad en cantar música escrita al estilo de Ars nova que Pedro IV lo contrató[166]. Cuando en 1379 el primogénito del rey aragonés formó su propia capilla Armer se incorporó a su servició[167], en el que se mantuvo hasta que Juan falleció, pasando luego al de don Martín; su sueldo en casa de este último era de 4 sólidos diarios. En 1408 se ausentó de la corte aragonesa[168], y al parecer no volvió a ella. En 1404 Martín I pidió que se le beneficiara con una canonjía en la diócesis del Elna[169]. Era padre de Martín de la arpa, ministril al servicio de Juan I de Aragón entre 1387 y 1396[170].

JOHAN DE FONTANALS (ac. 1404). — Chantre suplente de la capilla del rey Martín. En 1404 fue propuesto como beneficiado en la diócesis de Elna[171].

JOHANI CANART (ac. 1398). — Escolán chantre. Su nombre sólo aparece en los registros de la capilla de Martín I en abril de 1398[172].

JOHAN MARTI (ac. 1380-1418). — Capellán y chantre. Ingresó al servicio de la capilla de Juan I de Aragón a principios de 1380, en sustitución de Vicenç Heha[173]; en 1397-98 pasó

[160] M.ª C. GÓMEZ, *La música...*, p. 102 y 107. En febrero de 1429 Alfonso escribió a su consejero Francisco Martorell para que hiciera efectiva la asignación a Huguet sobre determinados derechos y rentas de Priorats de la Garriga (Elna) (reg. 2683, fol. 25).
[161] El 23 de abril de 1423 el rey Alfonso reclamó dicha cantidad en nombre de su chantre (reg. 2674, fol. 119v).
[162] RP reg. 905, fol. 87v.
[163] RP reg. 934/1, s.f.
[164] Ver Doc. 24. «Jacobo Saborit, presbitero Barchinone» es el sexto en el rótulo (reg. 2292, fol. 35v).
[165] Reg. 1962 fol. 30 y reg. 1671 fol. 39. En la capilla del papa Juan XXIII hubo en 1414 un chantre llamado Johannes Frederich alias «Bourdon» o «Bordon» (M. SCHULER, *Die Musik in Konstanz während des Konzils 1414-1418* (Acta Musicologica XXXVIII, 1966, p. 155)); tal vez sería costumbre denominar así a los chantres que interpretaban la voz más grave de una composición.
[166] Ver M.ª C. GÓMEZ, *Musique et musiciens...*
[167] Reg. 1658, fol. 131v.
[168] RP reg. 928, s.f.
[169] Reg. 2292, fol. 36. Ver Doc. 24.
[170] M.ª C. GÓMEZ, *La música...*, p. 53.
[171] Ver Doc. 24. Fontanals es el último de los chantres que constan en el rótulo (reg. 2292 fol. 37).
[172] RP reg. 855, fol. 5
[173] RP reg. 597, fol. 44.

a la capilla de su sucesor, Martín I[174], y más tarde a la de Alfonso el Magnánimo[175]. Gozaba de sendos beneficios en París[176], a los que debió añadirse otro en Barcelona que don Martín solicitó para él en febrero de 1404[177]. Entre 1384 y 1394 hubo un Jehan Martin al servicio de la capilla de los duques de Borgoña[178], pero es difícil saber si se trata del mismo chantre o de otro distinto; de todas formas, se conservan los pagos de su vestido por los años 1384 y 1385 en los registros de la capilla de don Juan [179], lo que parece indicar que por entonces Johan Marti se encontraba en la corte aragonesa. Junto con Gracian Reyneau fue procurador del chantre Colinet Forestier (Doc. 29).

JOHAN MILLEN (ac. 1408). — Fue inscrito como chantre suplente de la capilla real de Aragón el 24 de junio de 1408, cobrando a razón de 3 sólidos diarios[180].

JOHAN SELLERS (SELLES, CELLES) (ac. 1408-10). Capellán y chantre. Junto con Pere Colell hizo de suplente de Johan Armer en la capilla de Martín I, en la que ingresó el 24 de junio de 1408[181]. Su sueldo era de 2 sólidos diarios. Sería discípulo o pariente de Pere Banyut[182].

JOHAN TREBOR (TREBOL, TREBOLL, TRIBOLL, ROBERT, ROUBERT; BORLET?) (ac. 1388-1409). — Chantre. Es posible que fuera miembro de la capilla de Gaston Phébus, conde de Foix (1331-91), a quien rindió homenaje en su balada *Se July Cesar, Rolant et roy Artus* (Ch 66). Al envejecer el conde pensaría en asegurar su futuro en casa de Juan I de Aragón. Para ganarse su afecto le dedicó las baladas *En seumeillant m'avint une vesion* (Ch 20), fechable entre 1388 y 1389, y *Quant joyne cuer en may est amoureux* (Ch 40); esta última data del año 1390, lo mismo que *Passerose de beauté, la noble flour* (Ch 19), dedicada a la esposa del monarca, Yolanda de Bar. Muerto Gaston Phébus, le sucedió su sobrino Mathieu (1375-98), y puede entonces que aprovechara la ocasión para regresar a Foix, no sin antes dedicar al nuevo conde su balada *Se Alixandre et Hector fussent en vie* (Ch 38), escrita entre 1393 y 1396. A fines de este último año estalló la guerra entre Foix y Aragón y Johan se marchó con Carlos III de Navarra, a quien sirvió como chantre de capilla entre 1397 y 1399[183]. Luego se pierde su pista hasta el 24 de junio de 1408, en que fue inscrito en la capilla de Martín I[184]; pocos meses después éste se lo recomendo a su hijo Martín, rey de Sicilia (Doc. 31). En los registros de la corte aragonesa consta inscrito bajo el anagrama Trebor (inversión de Robert) o sus variantes, en tanto que en los de la corte navarra figura con su nombre original. Además de las citadas compuso la balada

---

[174] RP reg. 855, fol. 3. Johan Martí consta como albacea en el testamento de Anequi Fabri «lo Flamench», camarero de Yolanda de Bar y exchantre de la capilla de Juan I, fechado el 25 de febrero de 1400 (Archivo Hist. de Protocolos de Barcelona. B. Exemero, leg. 1 man. 2 de testamentos, años 1384-1408).

[175] Estuvo en ella durante los años 1417-18. Ver M.ª C. GÓMEZ, *La música...*, p. 107.

[176] Reg. 2173, fol. 131v-32.

[177] Reg. 2292, fol. 35v. Ver Doc. 24.

[178] C. WRIGHT, *op. cit.*, p. 212-20.

[179] RP reg. 602, fol. 154 y reg. 607, fol. 86v.

[180] RP reg. 928, s.f.

[181] *Ibidem.*

[182] RP reg. 934/1, s.f.

[183] Ver M.ª C. GÓMEZ, *La musique...*

[184] RP reg. 928, s.f.

Helas, pitié envers moy dort si fort (Ch 64); si Borlet es un anagrama de Trebor, entonces sería también autor del virelai *Hé, tres doulz roussignol joly* (Ch 89)[185]. Puede que interviniera en la recopilación de las obras conservadas en el códice Ch, del que es uno de sus autores más representativos. Su estilo, un tanto rígido y armónicamente poco hábil, se clasifica dentro del Ars subtilior.

Ediciones. W. APEL, *French Secular Compositions*..., vol. I n.os 12 y 108-113 y G. K. GREENE, *French Secular Music*... n.os 19, 20, 38, 40, 64, 66 y 89.

Bibliografía. M.ª C. GOMEZ, *La musique à la maison royale de Navarre à la fin du Moyen-Âge et le chantre Johan Robert* (L'Ars nova italiana del Trecento VI, 1984); U. GÜNTER, *Eine Ballade auf Mathieu de Foix* (Musica Disciplina XIX, 1965); G. REANEY, *The Manuscript Chantilly, Musée Condé 1047* (Musica Disciplina VIII, 1954).

MATHEU COUÇA (ac. 1410). — Ingresó como chantre de la capilla de Martín I el 16 de marzo de 1410, pasando a ocupar el puesto de Johan Sellers[186].

MIQUEL FONOLLET (ac. 1408-10). — Capellán y chantre. Desde enero de 1408, o tal vez antes, hasta mayo de 1410 fue chantre suplente de la capilla del rey Martín[187].

PERE BANYUT (ac.1395-1410). — Antiguo capellán y chantre de Juan I de Aragón[188], desde 1407/8 estuvo al servicio de su sucesor[189]. Era rector de Bunyol (Valencia), beneficio al que se sumaría el que don Martín solicitó le fuera concedido en Gerona en febrero de 1404[190].

PERE COLELL (ac. 1408-17). — Capellán y chantre. Al igual que Johan Sellers, el 24 de junio de 1408 ingresó en la capilla real de Aragón como suplente de Johan Armer[191]; ambos se repartían el sueldo de 4 sólidos diarios que aquel tenía asignado. Más tarde fue chantre de Fernando I y de su sucesor, Alfonso el Magnánimo[192].

SIMON DE AMOR (ac. 1397-1404). — Chantre. Rector de Burriol y «regente scolas cantus» de la catedral de Valencia[193], en 1404 estuvo al servicio de la capilla de Martín I en calidad de suplente[194]. En aquel mismo año el monarca solicitó que le fuera concedido un beneficio en Valencia[195].

STEVE DE SORT (SORTIS en latín) (ca. 1340-1407?). — Capellán y organista agustino. En septiembre de 1394 fue recomendado a Juan I de Aragón por su embajador en Aviñón, quien alababa su condición de «buen sonador de órganos» y de «hombre religioso y de buena

185 Otras copias en los manuscritos Paris, Bibliothèque Nationale, nouv. acq. frç. 6771, n.º 106, y Grottaferrata, Biblioteca dell'Abbazia, Ms 2.β.XVI. (olim 374), n.º 2 (fragmento).
186 RP reg. 934/l, s.f.
187 *Ibidem*.
188 Reg. 1889, fol. 141
189 RP reg. 855, fol. 3.
190 Reg. 2292, fol. 35v. Ver Doc. 24.
191 RP reg. 928, s.f.
192 M.ª C. GÓMEZ, *La música*..., p. 102 y 107.
193 H. Anglès, *El Còdex Musical de las Huelgas*, vol. I, Barcelona, 1931, p. 93-94.
194 RP reg. 855, fol. 69
195 Reg. 2292, fol. 36. Ver Doc. 24

condición»[196]. El 18 de octubre del mismo año ya figuraba inscrito en su capilla[197], pasando luego a la de doña María de Luna (Doc. 19) y en 1398 a la de su esposo, Martín I[198]. A partir de octubre de 1400 él y su discípulo Anthoni Sanchez se encargaron de la suplencia del chantre Vicenç Colas, lo que le supuso un aumento substancial en sus ingresos, hasta entonces fijados en 3 sólidos diarios (Doc. 22). En 1406 su nombre desaparece de los libros de cuentas de la casa real aragonesa; dado que el 26 de marzo del año siguiente Anthoni Sanchez fue nombrado organista de la capilla real «por ausencia de fray Steve»[199], es de suponer que su edad avanzada o la enfermedad le impidieran seguir desempeñando sus funciones habituales. A juzgar por el número de versiones conservadas, fray Steve es autor del Credo más famoso de cuantos fueron escritos al estilo del Ars nova. Incluido en la Misa de Barcelona y en la de Toulouse, se trata posiblemente de una obra de su juventud, escrita en un estilo que G. Reaney califica de arcaico[200].

Ediciones. N.° III de la presente. Para otras ediciones ver el comentario crítico correspondiente.

VICENÇ COLAS (ac.1398-1404). — Chantre. Estuvo al servicio de la capilla real de Aragón entre 1398 y 1400[201]. En agosto de este último año pasó a la de Felipe el Atrevido, duque de Borgoña; al fallecer éste (27 de abril de 1404) parece haberse retirado a la catedral de Soissons[202].

3. *Concesiones otorgadas de gracia a diversos ministriles de paso por su casa*[203]

1 Junio 1374	A Turpi de Valies, Berni Crepi y Tripeu Rinalt, ministriles de Eon de Laquet, gobernador de Soria	X	florines de oro
8 de Junio 1374	A Alvaro Corbara, ministril del vizconde de Cardona	V	florines de oro
24 Mayo 1376	A Matzeu de Maleto, ministril de la infanta doña Eleonor de Aragón	VI	florines de oro
23 Diciembre 1396	A maestre Pere Alibert, ministril de boca, olim de casa del rey don Juan	L	florines de oro
23 Agosto 1400	*ibidem*	X	florines de oro
15 de Junio 1402	*ibidem*	XX	florines de oro
15 Abril 1405	*ibidem*	XX	florines de oro
2 Enero 1397	A Nichola Sicilia, juglar de vihuela	III	florines de oro

196 Ver documento en apartado I/2.
197 RP reg. 397, fol. 90.
198 RP reg. 855, fol. 2
199 RP reg. 928, s. f.
200 Artículo *Sortes* en *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*.
201 Ingresó en ella el 1 de septiembre de 1398 como sustituto de Casin lo Borni (RP reg. 927, fol. 12). A su vez fue sustituido por Steve de Sort y Anthoni Sanchez (ver Doc. 22).
202 C. Wright, *op. cit.*, p. 73, 85 y 227-30.
203 Reg. 2169, fol. 146; RP reg. 400, fol. 50v, 58 y 119, reg. 409, fol. 85v y 91v, reg. 413, fol. 73, reg. 414, fol. 96v, reg. 528, fol. 85v, reg. 905, fol. 40v, 51v, 84 y 87, reg. 906, fol. 37v, 39v y 68 y reg. 918, fol. 18, 35, 48 y 76.

1 Febrero 1397	A Johanin Damassin y a Johani de Valencia, olim ministriles del rey don Juan	L	florines de oro
7 Mayo 1397	*ibidem*	LX	florines de oro
1 Abril 1399	A Guillem de Munt y Nicholau del Castello, ministriles sicilianos	CCC	solidos para vestir
	A Marti de Bruna, ministril de cuerda	VIII	florines de oro por amor de Dios
14 Septiembre 1401	A Bernard ça Rovira y Cola Drago, ministriles de cuerda del rey de Sicilia	XX	florines de oro por amor de Dios
18 Enero 1402	A Nicholaus Sargue, ministril del rey de Navarra		Salvoconducto
30 Noviembre 1402	A los ministriles y heraldos del rey de Navarra	CL	florines de oro
30 Diciembre 1402	A Johan Ortolan, ministril	XXX	florines de oro
4 Agosto 1405	A Nicholaus Porsi e Materna, ministriles de casa del rey de Sicilia	XX	florines de oro

7. Apéndice II

Documentos relativos a los libros de música, músicos e instrumentos musicales del infante don Martín de Aragón, más tarde Martín I, y de su esposa doña María de Luna

1. *De regreso de las escuelas, los ministriles del infante don Juan traen a su servicio un joven virtuoso (Jacomi Capeta). Juan se ocupa de su vestido y manda informar a su hermano don Martín sobre los suyos (29 Mayo 1377)*

Lo primogenit

Certifficam vos que ls nostres ministrers son venguts de les escoles, e ja ffos que anassen tres son ara quatre, car n an amenat .I. novell qui es dels bons sonadors que james veessem e es de edat de .XX. anys. E car los vullam fer jupons d atzeytoni, volem e us manam que n cerquets aqui en Barcelona e que ns hen trametats dues peces vertes o vermelles dels mellors de Luca que s puxen trobar, e aço com pus tost fer se pusca. E digats a nostre frare l Infant que los dits nostres ministrers compten que ls seus ministrers eren ara en Montpeller quan ells ne partiren e que ls haura sens dubte breument e que li n amenen axi mateix .I. assats bo. Dada en Gerona sots nostre segell secret a .XXIX. dies de maig l any .M.CCC.LXXVII. Primogenitus.

Ffuit directa Johani Januarii uxerio domini Ducis

(reg. 1744, fol. 6v)

2. *Don Juan ruega al infante Martín que disculpe a sus ministriles por haberse quedado cuatro días en su casa, descansando del viaje de vuelta de las escuelas. También ellos traen consigo un nuevo compañero (7 Junio 1377)*

Lo primogenit

Car frare. Certifficam vos que nos havem fets romanir aci ab nos los vostres minis-

trers, entre los quals n a .I. novell assats covinent, quatre jorns per recrear si mateix e lurs rocins, vos pregants, frare car, que ls n aiats per escusats car de nostre manament ho han fet. Dada en Gerona sots nostre segell secret a .VII. de juny l any de la nativitat de Nostre Senyor .M.CCC.LXXVII. Primogenitus.
Ffuit directa domino Infanti Martino

(reg. 1744, fol. 13v-14)

3. *El primogénito de Aragón ofrece a su hermano la posibilidad de contratar al ministril Johani, del cual el desea desprenderse (6 Diciembre 1377)*

Lo primogenit

Car frare. Certifficam vos que a nos es vengut lo bon ministrer de la routa del qual vos haviem parlat e que nos havem retengut, e veens que ns convenie a aviar Johani, li diguem que a nos plaurie be si ab vos volie romanir, e a ns atorgat que u fara. On, frare car, es necessari que en cas que l vullats nos en certiffiquets ab vostra letra encontinent. Dada en Osca sots nostre segell secret a .VI. dies de desembre l any .M.CCC.LXXVII. Primogenitus.
Ffuit directa domino Infanti Martino.

(reg. 1744, fol. 101)

4. *(Estrumant), ministril de chirimía, ofrece sus servicios a don Juan a condición de no tener que tocar con ningún compañero de su misma especialidad. Aquel ruega al infante Martín que se quede con Jacomi, recién casado en Gerona, y espera su respuesta antes de enviárselo junto con Tibaut y el arpista Johani, al que pocos días antes le había propuesto contratar (23 Diciembre 1377)*

Lo primogenit

... E certifficam vos, frare car, que l bon ministrer lo qual vos havets vist es a nos vengut, lo qual ha profert e promes d aturar en nostre servey tos temps ab condicio empero que xalamia alcuna no toch ab ell, car no u soferria per res; e d aço se segueix que Jacomi, ministrer nostre qui toque xalamia lo qual nos havem mullerat a Gerona e lo qual en veritat, axi com vos mateix sabets, es abte e bon e ben sufficient, aturaria de bades ab nos, e per tal havem pensat que romandra be ab vos la qual cosa plau a ell molt, majorment com nos l aiam mullerat segons que dit es. Perque us pregam, frare car, affectuosament que l reebats de casa vostra e que l perseguescats de vostra especial favor per amor nostra, car plaer agradable nos en farets e molt gran que de res a ades maior no l nos poriets, car l aiam axi com dit es mullerat en aquesta terra. E Gerardi vostre qui toque xalamia pora tocar la viola ab Johani de la arpa, e axi haiam d aço encontinent vostra resposta, car habuda aquella nos vos trametren los dits Jacomi e Tibaut e Johani de la arpa, e ab aquells ensemps la letra de vostra venguda que demanats. Dada en Çaragoça sots nostre segell secret a .XXIII. dies de decembre del any de la nativitat de Nostre Senyor .M.CCC.LXXVII. Primogenitus.
Ffuit directa domino Infanti Martino

(reg. 1744, fol. 107-107v)

Nota. El 2 de enero del año siguiente don Juan certifica a su hermano que le envía a Johani de la arpa y a Tibaut (*ibidem*, fol. 112).

5. *Puesto que el infante Martín no parece querer aceptar de buen grado a Jacomi, don Juan le presiona para que lo admita a su servicio (5 Enero 1378)*

Lo primogenit

...D aquests jorns, car frare, sabets que us pregam ab altra letra que reebesets de casa vostra Jacomi, ministrer nostre, e vos responets nos ara que com vos serets ab nos que n ordenem a nostra volentat. Nos, frare car, vos tornam a pregar carament e affectuosa que l reebats de casa vostra per les rahons que us n avem ja signifficades, car certament quan sapiam que l haiats reebut en minister vostre nos vos trametrem aytal letra com demanats de la vostra venguda ... Dada en Çaragoça sots nostre segell secret a .V. dies de gener de any .M.CCC.LXXVIII. Primogenitus.

Ffuit directa domino Infanti Martino

(reg. 1744, fol. 111v-112)

6. *Los ministriles de don Juan están en Flandes; entretanto aguarda su regreso, pide a su hermano que le deje a Jacomi para que enseñe algunas nuevas canciones a los ministriles de su esposa. Si en lugar de uno sólo Martín quiere dejarle a sus tres ministriles, él por su parte estaría encantado (19 Julio 1378)*

Lo primogenit

Car frare. Nos havem haut cert ardit que ls nostres ministrers son en Flandres e que tantost que foren ab lo Comte li digueren que nos li trametiem dos rocins genets, e apres que y hagren estat alscuns dies e volgren pendre comiat del dit Comte per venir se n, ell los dix que s esperassen entro que ls dits rocins hi fossen atteses, los quals creem que sien a la hora d ara a mig cami. E com de present no haiam ministrers que ns servesquen de lur art sino aquells de nostra cara companyona la Duquessa qui no saben res del mester novell, per ço, frare car, vos pregam que ns trametats lo vostre ministrer Jacomi qui solie esser nostre, car tantost que haia ab nos estat alcun petit temps dins lo qual puxa haver mostrades tres o quatre coses novelles als dits ministrers de la Duquessa, nos lo us remetrem sens tot dubte. Si empero, car frare, tots los vostres tres ministrers nos voliets trametre, mes nos plauria e cobrar los hiets axi mateix breument tot endesemps. Dada en Çaragoça sots nostre segell secret a .XIX. dies de juliol del any .M.CCC.LXXVIII. Primogenitus.

Ffuit directa domino Infanti Martino

(reg. 1745, fol. 134)

Nota. Es una carta fechada el 11 de febrero de aquel año, don Juan señalaba a uno de sus consejeros que Jacomi debía partir por entonces a las escuelas (*ibidem*, fol. 42).

7. *Enfermo en la cama, el primogénito de Aragón le pide a Martín que le deje sus ministriles y los nuevos instrumentos que aquellos habían traido de las escuelas; promete devolvérselos en cuanto regresen los suyos (30 Julio 1378)*

Lo primogenit

Car frare. Certificam vos que nos havem de sis jorns a ença terçana doble per la qual jaem de present en lo lit, e que per relacio de Vezcomte de Roda qui es ara vengut a nos som certs que ls vostres ministrers qui son de novell tornats de les escoles han aduyts molts esturments grans e petits, e car nos siam en cas vides que oir sonar esturments

grans no ns fos agradable ni profitos, per tant, frare car, vos pregam affectuosament que ns trametats los dits vostres ministrers especialment ab los davant dits esturments petits, be que amem mes que tots los aporten. E haiats per ferm, car frare, que tantost que ls nostres qui no s deven tardar sien venguts, vos remetrem los vostres ab tots los dits lurs esturments e sens retenirne alcu... Dada en Çaragoça sots nostre segell secret a .XXX. dies de juliol del any .M.CCC.LXXVIII. (Primogenitus).
Ffuit directa Infanti Martino

(reg. 1745, fol. 140v)

Nota. El mismo día había escrito a su ujier de armas, Joan Gener, para que presentara esta carta al infante (*ibidem*, fol. 134). Los instrumentos pequeños a los que se refiere deberían ser las «musetes» que Tibaut había comprado en Flandes y que Juan había ya solicitado en préstamo en otra carta del 22 de mayo anterior (*ibidem*, fol. 89-89v). El 5 de agosto insiste sobre el particular (reg. 1746, fol. 13v), siendo anuladas ambas peticiones veintidós días después con motivo del regreso de sus ministriles (reg. 1745, fol. 150-150v).

8. *Don Juan reclama los servicios de Jacomi para que acompañe a la cornamusa a Midach, rey de los ministriles. Begue y Jacomí pueden quedarse mientras en casa de Martín (12 Marzo 1379)*

Lo primogenit

Molt car frare. Vuy, data de la present, es vengut a nos Midach rey dels ministrers e havem lo pres de nostra casa, e car no ha amenat companyo algu qui toch la cornamusa, pregam vos que de continent e de fet nos trametats a Jacomi. E plau a nos que romanguen ab vos Begeu e Thomasi tro los vostres ministrers sien ab vos. Dada en Barcelona sots nostre segell secret a .XII. de marc del any .M.CCC.LXXIX. Primogenitus.
Ffuit directa Infanti Martino

(reg. 1745, fol. 195)

Nota. Ocho días después insistía en su petición (reg. 1657, fol. 2v). El ministril Jacomi lo Begue estuvo al servicio del primogénito de Aragón entre los años 1379-84?, mientras que Thomasi y Midach sólo lo estuvieron en 1379. En octubre de 1379 Juan le propuso a su hermano quedarse con Begue (reg. 1658, fol. 25); seis días más tarde también se lo propuso al rey de Castilla (*ibidem*, fol. 41), acabando al final por retenerlo en su casa. Entre 1386 y 1391 Begue sirvió en la corte de Carlos III de Navarra.

9. *Apoyo a la petición de aumento de sueldo solicitada por Jacomi (11 Junio 1379)*

Lo primogenit

Car frare. Certifficam vos que ls vostres ministrers nos isqueren vuy mati al encontre d aci del loch de Ffigueres axi com nos hic veniem de Baquera e que se n van vers vos dret cami. E com Jacomi, al qual nos com sabets havem dada muller a Gerona e hi te messio, nos haia dit que vos li donats solament tres solidos de quitacio per jorn e que no n pot be viure e siam certs que ell s es fort avançat de sonar, en tant que apres Estrumant no ych ha ministrer par a ell, per ço, frare car, vos pregam affectuosament que d aqui a davant li façats fer compte de .IIII. solidos cascun dia, car en altra manera no porie be viure e convendria li cercar altre maior profit seu o tornar se n a nos, qui als

ministrers de la Duquessa, nostra muller que Deus haia, donam quaern sou cascun jorn. Dada en lo loch de Ffigueres sots nostre segell secret a .XI. dies de juny del any .M.CCC.LXXIX. Primogenitus.
Ffuit directa Infanti Martino

(reg. 1657, fol. 54-54v)

10. *Estrumant acaba de ser despedido de casa de don Juan y Jacomi debe pasar a ocupar su puesto (15 Julio 1379)*

Lo primogenit

Car frare. Sapiats que Estrumant, ministrer nostre de xalamia, ha hauda baralla ab alcuns de casa nostra e que nos per aquella raho l avem gitat de nostra merce, e car a ades no haiam ministrer negun de xalamia vos pregam, frare car, que vista la present letra nos trametats lo vostre ministrer Jacomi, qui sonara ab dos fort bons que nos havem de cornamusa sabents, car frare, que d aço ns farets agradable plaer. Dada en Perpinya sots nostre segell secret a .XV. dies de juliol del any .M.CCC.LXXIX. Primogenitus.
Ffuit directa Infanti Martino

(reg. 1657, fol. 87-87v)

Nota. A los cuatro días Juan cambia de parecer, retiene a su lado a Estrumant y anula la petición (*ibidem*, fol. 93v). El 4 de agosto es este último quien se despide de él, alegando que quiere irse a Flandes; el primogénito envía entonces a Joan Gener en busca de Jacomi (reg. 1746, fol. 9v). Sin embargo, algunas horas más tarde también anula la orden que acababa de dar, puesto que Estrumant había decidido permanecer con él (*ibidem*, fol. 13v). En mayo de 1380 Estrumant regresa al servicio del conde de Flandes (reg. 1656, fol. 135); en febrero de 1390 aparace en casa del duque de Borbón (C. Wright, *op. cit.*, doc. 78).

11. *Jacomi, que había acudido a visitar al primogénito de Aragón por asuntos concernientes a la renta que éste le había concedido, vuelve con el infante Martín (22 de Septiembre 1379)*

Lo primogenit

Car frare. Certifficam vos que Jacomi, ministrer vostre, es haut a nos a venir per ço com alscuns cullidors de les rendes assignades a distribucio e paga de la ordinacio de nostra muller la Duquessa, que Deus hage emparat, xauen la renda que per concessio nostra reeb en Gerona de que nos l avem favorablement deliurat e se n torna a vos de present, on vos pregam, frare car, que de sa tarda l aiats rahonablement escusat. Noresmenys vos pregam, car frare, que l haiats per recomanat axi com aquell que ho mereix, que li attenats e li façats complir cada terça ço promes li havets davant nos. Dada en Perpinya sots nostre segell secret a .XXII. dies de setembre l'any .M.CCC.LXXIX. Primogenitus.
Ffuit directa Infanti Martino

(reg. 1658, fol. 10v-11)

Nota. La renta en cuestión se elevaba a la suma de 500 sólidos barceloneses y le fue concedida por don Juan el día 18 de febrero anterior, en tanto que «cum uxore sua

vixerit et in servicio nostro vel incliti Infanti Martini, carissimi fratris nostri, permanserit» (reg. 1745, fol. 45). En junio y agosto del mismo año instaba a la aljama de los judíos de Gerona a pagársela a su debido tiempo (reg. 1657, fol. 55 y 116v).

12. *Don Juan ofrece a su hermano contratar a unos ministriles del príncipe de Orange, mientras los suyos estuvieran en Castilla (2 Noviembre 1379)*

Car frare. Entes havem que vos havets tramesos o devets trametre los vostres ministrers en Castella, e car aci sien a nos venguts. III°. ministrers del Princep d Orange los quals son abtes e bons e nos los haiam d aço parlat, vos certifficam, frare car, que ells aturaran ab vos dementre los vostres, si anats hi son, aturaran en lur viatge, ab condicio empero que ls vestats e proveescats ells e lurs besties; e semblaria a nos que u deguessets fer, car servey e plaer vos faran. E en cas que no ls retengats a la manera dessus dita vos pregam, car frare, que ls haiats per recomanats e ls façats fer bon acculliment a aquells que us parra, que per honor nostra e vostra los deven be acullir. Dada en Perpinya sots nostre segell secret a .II. dies de novembre del any .M.CCC.LXXIX. Primogenitus.
Ffuit directa Infanti Martino

(reg. 1658, fol. 75v)

Nota. Dos semanas después le recomendaba a dos ministriles del duque de Lorena y el 13 de diciembre siguiente a dos trompas del rey de Francia, los cuales se dirigían a casa del rey de Aragón (*ibidem*, fol. 101 y reg. 1746, fol. 57).

13. *Jacomi reingresa al servicio de don Juan por motivos económicos. Este sugiere al infante Martín que contrate en su lugar a un chirimía aviñonés, que estaba dispuesto a servirle al sueldo que acostumbraba a pagar a otro de sus ministriles (4 Marzo 1380)*

Lo primogenit

Car frare. Entorn tres dies ha que Jacomi, qui solie esser vostre ministrer, es a nos vengut e ha ns dit que per ço car lo vostre tresoner no l quitave axi com degra se n volia tornar a Ffrança. Sobre aço nos li havem dit tot quant havem poscut a fi que e faessem tornar a vos, e car no u volgues fer per tot nostre dir, veents nos que l havem mullerat segons que sabets en nostra terra que ns fora mirna si s n anas, havem lo retengut de nostre hostal. E car siam certas que a Avinyo a .I. fort covinent ministrer de xalamia appellat Guillami qui fou l altre jorn aci e lo qual nos havem vist cornar, el vos dam per abte e per sufficient en tota part, e nos qui le n havem ja parlat sapiam que us servira ab semblants gatges que donats a Tibaut, ministrer vostre. Per ço, frare car, vejats si l volets car nos lo us farem venir mantinent sens tot dubte, e axi haiam ne prestament vostra resposta. Dada en Perpinya sots nostre segell secret a .IIII. dies de març del any .M.CCC.LXXX. Primogenitus.
Ffuit directa Infanti Martino

(reg. 1656, fol. 26)

14. *Don Juan cede por un día sus chantres al infante Martín (9 Noviembre 1380)*

Car frare. Vostra letra havem reebuda a la qual vos responem que jatsia que los digmenges e totes les festes nos vullam haver a nostre Offici los xantres, pero per

contemplacio vostra a nos plau e volem que digmenge primer vinent los dits xantres romanguen aqui e façen lo Offici la on vos ordonarets. Dada en Sant Ffeliu de Llobregat sots nostre segell secret a .IX. dies de novembre del any .M.CCC.LXXX. Primogenitus.
Dirigitur Infanti Martino

(reg. 1746, fol. 119v)

Nota. Acto seguido escribe a los chantres de su capilla para comunicarles que se pongan a disposición de su hermano, el cual por lo visto quería celebrar de forma solemne el día de su santo (*ibidem*)

15. *Recomendación a favor del arpista Johani Alber (13 Septiembre 1381)*

Car frare. Com Johani Alber, ministrer d arpa, se n torn a vostre servei e us haia gran talent de servir vos pregam, frare car, que us portets vers ells segons que mills vos parra. Dada en Barcelona sots nostre segell secret a .XIII. dies de setembre del any .M.CCC.LXXXI. Primogenitus.
Dirigitur Infanti Martino

(reg. 1664, fol. 98)

16. *Concesión monetaria a dos ministriles del infante Martín para ir a las escuelas (26 Marzo 1382)*

Infans Martinus etc. Dilecto consiliario et expensori nostri Georgio Johannis. Salutem et dileccionem. Quia nos in auxilium expensarum per Tibaudum de Vaurenes et Jacominum Capeta, ministrerios nostros, fiendarum eundo ad scolas, stando et redeundo trescentos duodecim florenos auri de Aragonia, videlicet utrique eorum centum quinquaginta sex florenos, cum presenti graciose duximus concedendos, quoquo modo vobis dicimus et mandamus quod de peccunia nostre que est vel erit penes vos, tribuatis et solvatis jamdictis Tibaudo et Jacomino trescentos duodecim florenos superius expressatos ... Datum Valencie .XXVI. die marcii anno a nativitate Domini M°.CCC°.LXXX°. secundo. Infans Martinus.

(reg. 2086, fol. 28v)

17. *Recomendación a favor de Jacomi (4 Febrero 1391)*

Lo Rey
Molt car frare. Nos vos trametem lo vostre ministrer Jacomi lo qual ha be continuat aci e ha apreses algunes coses de aquests altres ministrers, e siats cert que ell es bo e apte e axi no l partiscats de vos per res e fets li be perque ell vos puxa ben servir. Dada en Çaragoça sots nostre segell secret a .IIII. dies de ffebrer l any .M.CCC.XCI. Rex Johannes.

(reg. 1959, fol. 158)

18. *El infante Martín pide a su hermano que le ceda uno de sus ministriles, petición que es atendida de inmediato (30 Enero/5 Febrero 1392)*

Molt alt etc. A la vostra gran senyoria supplich humilment que n plaria retener Johani lo Gornalet, ministrer de cornamusa vostre, com haia affeccio de haver aquell en nostre servey. E tendreho, senyor, a gracia special a la vostra molt gran senyoria la qual etc. Scrit en Port Fangos a .XXX. de gener etc.

(reg.2094, fol. 213)

Lo Rey

Molt car frare. ... e ns pregats que us trametam Johani lo Gormandell, ministrer nostre de cornamusa, com haiats affeccio en haver aquell, lo qual per complaure n a vos trametem e li havem manat que partesque e se n vage a vos de continent ... Dada en Barcelona sots nostre segell secret a .V. dies de ffebrer del any .M.CCC.XCII. Rex Johannes.

Dirigitur domino Duci Montalbi

(reg. 1963, fol. 26v)

19. *Incorporación de varios miembros de la antigua capilla de Juan I a la capilla de la reina María, esposa de Martín I (17 Febrero 1397)*

Al honrat en Guillem Ponç, secretari del senyor Rey e tinent los segells de la lochtinencia de la senyora Reyna, de part d en Ffrancesch Pujada scriva de racio de casa de la dita senyora. Ffaç vos saber que jo he notats an Johan Armer, Bernard Ponç, Casin Querol (e) Gracia Rainau, xantres, et a fra(re) Steve de Sort del orde dels agostins, sonador d orguens, olim de la Capella del senyor Rey en Johan de bona memoria, al meu libre primer d acorriments en .L. croats, los quals vos de manament de la dita senyora —axi com a lochtinent general del dit senyor Rey ara regnant— a vos fet, los acorregues en la ciutat de Barcelona ab aquest present albara los dia et any deius scrits, en acorriment dels serveys per ells fets e fahedors en la Capella de la dita senyora Reyna, ço es a cascun CCXX solidos, que son en suma per tots Mille Centum solidos barchinonenses. Scrit en Barcelona a .XVII. dies del mes de ffebrer anno a nativitate Domini Millesimo CCC°XC° Septimo.

(RP reg. 905, fol. 55v)

20. *Orden y recibo de pago de un libro de canto escrito por Gracian (Reyneau) para la capilla de la reina María (18 Diciembre 1398)*

Graçia de Thous

Al honrat en Jacme Pastor etc. Mana la senyora Reyna que donets an Gracia de Thous, xantre de la Capella del senyor Rey, los quals li son deguts per .I. libre de cant scrit en pergamins appellat *Officier Sanctoral*, lo qual libre lo dit Gracia de manament de la dita senyora ha fet a obs de la sua Capella e lo qual frare Johan Viçent, capella e tinent la Capella de la dita senyora, ha reebut, viginti florins d or d Arago. Scrit en Çaragoça a .XVIII. dies del mes de decembre anno a nativatate Domini M°CCC°LXXXX° Octavo.

(RP reg. 906, fol. 9v)

Item done an Gracia de Thous, xantre de la Capella del senyor Rey, los quals li eren deguts ab albara de scriva de racio scrit en Çaragoça a .XVIII. dies del mes de decembre del any .M.CCC.XCVIII., per .I. libre de cant scrit en pergamins appellat *Officier Santoral*, lo qual libre lo dit Gracia de manament de la senyora Reyna ha fet a ops de la sua Capella, segons que n lo dit albara diu que cobre — XX florins d or.

(RP reg. 524, fol. 39)

21. *El rey Martín envía al médico a uno de sus ministriles (2 Mayo 1400)*

Lo Rey

Maestre Guillem. Pregam vos que per servir nostre haiats per recomanat Cosi, ministrer de casa nostra, qui se n va a vos per raho que migençant adivinal ajuda lo curets de certa plaga que ha en lo braç. Dada en lo loch de la Garriga sots nostre segell secret a .II. dies de maig del any .M.CCCC. Rex Martinus.
Dirigitur magistro Guillelmo ça Garriga

(reg. 2173, fol. 80v)

22. *Orden de pago a Steve de Sort y Anthoni Sanchez, miembros de la capilla de Martín I, de una de sus quitaciones (31 Diciembre 1400)*

Al honrat en Ramon çes Comes etc. Ffas vos saber que a frare Steve de Sort del orde dels agustins, capella, xantre e sonador dels orguens de la Capella del senyor Rey, es degut per quitacio sua de .I. bestia a la qual ordinariament es escrit en racio, es a saber, del primer dia del mes de setembre del any prop passat MCCCC tro per tot lo derrer dia del mes de decembre apres siguent que fini en l any deius scrit, que son .IIII. meses los quals continuament es estat ab la Cort en terra de barchinonens de que li fas compte, ço es de .I. mes VII dies, per ordinario del dit senyor, a raho de .III. solidos per cascun dia que fan .CXI. solidos, e dels romanents .II. meses XXIIII dies a compliment de tot lo dit temps li fas compte, de manament del dit senyor, per absencia de n Vincenç Colas, xantre de la dita Capella, a rao de .IIII. solidos per cascun dia, que fan CCCXXXII solidos. E aixi es per tot ço que li es degut quadringenti quadraginta solidos barc. Scrit en Barcelona, derrer dia del mes de decembre anno a nativitate Domini Millessimo CCCC° Primo.

(RP reg. 821, fol. 37)

Al honrat en Ramon çes Comes etc. Ffas vos saber que de manament del senyor Rey fas compte per absencia de n Vincenç Colas, xantre de la Capella del dit senyor Rey, an Anthoni Sanchez, xantre qui ha servit en la dita Capella en lo temps deius scrit,es a saber, del .VIII°. dia del mes d octubre del any prop passat MCCCC que l dit Vicenç parti de la cort e l dit senyor mana que la sua quitacio de .II. solidos cascun dia fos partida entre frare Steve de Sort e l dit Anthoni, tro per tot lo derrer dia del mes de decembre apres siguent qui fini en l any deius scrit, que son .II. meses XXIIII dies, qui a rao de .XII. diners per cascun dia fan octuaginta quatuor solidos barc. Scrit en Barcelona, derrer dia del mes de decembre anno a nativitate Domini M°CCCC° Primo.

(*ibidem*, fol. 40)

23. *La prima del rey Martín teme no ser buena abadesa por no saber canto. El monarca disiente y le cita ejemplos que prueban lo contrario (3 Noviembre 1403)*

Lo Rey

Cara cosina. ... Ni valen res les rahons que assignats per no esser sufficient a esser abbadessa. La primera que dehits que ha poch que sots en l orde e que havets mester apendre de les pus petites sors del orde, cant e l offici divinal, e com serets bona maestra si no sots competent dexebla; e dehits que aquesta rao no ha hom al segle que la puxa habilitar. Sapiats que aquesta rao val poch e ni vos ni vostres consellers hi havets de vist, car Santa Clara, que fou abbadessa e capitana de vostre orde, (n)o sabia cant, ni en la maior partida de Italia, on son las pus honestas religiosas del mon e que mills servan la regla de Santa Clara, les abbadessas no y saben cant car l offici dien ligent ab gran devocio, que val mes que no dirlo cantant ab rialles (e) ab motets franceses ab sons seglars provocatius a tota inhonestetat, que es cosa que sta fort mal en religioses dones, ni es cosa essencial del orde que la abbadessa haia a saber cant, mas que sia honesta e de bona vida ... Dada en Valencia sots nostre segell secret a .III. dies de novembre del any .M.CCCC.III. Rex Martinus.

A la venerable religiosa e molt cara cosina meva sor Violant, abbadessa del monastir de les menoretes de la ciutat de Valencia

(reg. 2247, fol. 1v-2)

24. *Martín I suplica al papa Benedicto XIII que conceda una serie de beneficios a los distintos miembros de su capilla (25 Febrero 1404)*

Beatissime Pater. Placide servitutis obsequium quod dilecti capellani, cantores et scolares capelle nostre in eadem continue existentes numero .XXVI., nobis circa ea que ad cultum divinum pertinent et alias diversimode prestare non desinunt, nos inducit ut pro eorum in Dei ecclesiam attollendo statu, apud S.V. nostris supplicatoriis litteris insistamus. Cum itaque, Pater sanctissime, nostri capellani, cantores et scolares predicti ex graciis quas nonnulli ex eis a S.V. obtinent, ... in favorem dictorum servitorum nostrorum quemdam rotulum destinamus eidem vostre S., quo humilius et cordialius possumus supplicantes quatenus supplicationes in dicto rotulo designatas ad graciam exaudicionis admittere dignemini ... Date Valencie sub nostro sigillo secreto .XXV. die ffebroarii anno a nativitate Domini M°CCCC° Quarto. Rex Martinus.

(reg. 2292, fol. 33v-34)

Nota. La carta va precedida y seguida de otras dos, la primera dirigida al obispo de Lérida y la otra a uno de sus capellanes, los cuales debían procurar que la súplica fuese atendida (fol. 33v y 34v); sigue a continuación el rótulo con la petición detallada de los beneficios (fol. 34v-38). El 16 de abril Martín volvía a escribir al obispo para que le informara sobre los trámites de la solicitud, que al parecer por aquellas fechas todavía no se habían iniciado (*ibidem*, fol. 45).

25. *Pago de un libro de canto polifónico destinado a la capilla de la reina (8 Julio 1404)*

Item done a ffrare Marti Duncastiello, lochtinent de capella maior de la Capella de la senyora Reyna, los quals li eren deguts ab albara de scriva de racio scrit en Valencia a

.VIII. dies del mes de juliol del any .M.CCCC.IIII. per .I. libre appellat *de cant d orgue e de motets*, que de manament de la dita senyora ha comprat a ops de la dita Capella, segons que n lo dit albara se conte lo qual cobre — XV florins d or.

(RP reg. 531, fol. 44)

Nota. Ver Doc. 32 n.° 441.

26. *Alí, trompeta moro, es reclamado al servicio de la corte (5 Marzo 1405)*

Lo Rey

Mossen Fferran Lopez. Entes havem que vinents aci per nostre servey Maçot Alfuley e Ali fill seu, trompeta, ab alguns altres, vos vos havets aturat aqui lo dit Ali per servey vostre; e com nos vullam en tot cas aquell, lo qual per nostre servey havem no poch necessari, manam vos expressament que l dit Ali encontinent nos trametats sens dilacio alguna. Dada en Barcelona sots nostre segell secret a .V. dies de març del any .M.CCCC.V. Rex Martinus.

Dirigitur Fferdinando Luppi de Luna viceregio in regno Valencie

(reg. 2247, fol. 109)

27. *Dos beneficiados del castillo de Játiva rehusan cantar y celebrar los oficios divinos. El rey toma cartas en el asunto (7 julio 1406)*

Lo Rey

Batle. Entes havem que ls dos capellans beneficiats en lo castell de Xativa qui deven cantar e deservir personalment en aquell certs dies de la setmana, no volen cantar ne fer lo servey divinal que deurien e axi com es acostumat, e per conseguent los beneficis instituhits en lo dit castell romanen del tot deservits. E com nos vullam que ls dits beneficiats canten e facen lo servey divinal en los dies acostumats, deym e manam vos expressament e de certa sciencia que manets de nostra part als dits beneficiats que canten e celebren en lo dit castell cascuna setmana en los dies acostumats. E si açο recusaren fer, volem e us manam que per vos no ls sia respost de la renda dels dits beneficis, ans façats aquells per altres capellans de honesta vida cantar e deservir, satisffahent a aquells dels salaris acostumats. Dada en Valencia sots nostre segell secret a .VII. dies de juliol del any .M.CCC.VI. Rex Martinus.

Dirigitur baiuli civitatis Xative

(reg. 2249, fol. 74v/I)

28. *Martín I reclama los servicios de una mora bailadora (8 Julio 1406)*

Lo Rey

Batle. Entes havem que una mora la qual ha nom Fftoix, fembra publica, e la qual es apta balladora e solia estar en Benaguazir, es venguda aqui en la ciutat de Xativa. E com nos vullam que vingue aci per tal que ab les altres mores alfulells qui son aci en nostre servey nos servesque en son offici, manam vos que de continent la ns trametats. E açο per res no mudets o allonguets, com nos per nostre plaer e servir vullam axi esser

fet. Dada en Valencia sots nostre segell secret a .VIII. dies de juliol del any .M.CCCC.VI. Rex Martinus.
Dirigitur Bernardo de Podio militi baiulo civitatis Xative

(reg. 2249, fol. 74v/2)

29. *Johan Martí y Gracian Reyneau, chantres de la capilla real de Aragón, reconocen haber recibido un libro de polifonía de manos del monje Jaime Carbó. Dicho libro había pertenecido a Colinet Forestier y fue prestado por el mismo al abat del monasterio de Santas Creus (Tarragona) (30 Marzo 1408)*

Sit omnibus notum quod nos, Johannes Martini, presbiter, et Gracianus Raynelli, francigene, cantores sive xantres Capelle domini regis Aragonum, atendentes nos ut procuratores Coleti Forestier, quondam capellani ducis Burgundie, pluries petisse a reverendo domino fratre Vincencio, abbate monasterii Populeti, quendam librum in papiro scriptum, cohopertum de corio albo, vocatum *de motets e de ballades*, nobis dari et tradi, quem dictus defunctus diu et amore et precibus dicti domini abbatis, ipsi domino abbati accomodaverat; attendentes eciam antequam dictus dominus abbas tradidisset nobis dictum librum ad ipsius, et nostri pervenisse auditum dictum Coletum decessisse, et nunc inter nos et vos, venerabilem fratrem Jacobum Carbonis, dicti monasterii nomine et pro parte dicti domini abbatis, et nos esse conventum pro eo quia nos desideramus multum habere dictum librum, quod vos, cui dictus dominus abbas tradidit ipsum librum, tradideritis nomine dicti abbatis nobis dictum librum, et quod nos faceremus dicto domino abbati et vobis, ipsius nomine, caucionem infrascriptam; idcirco nos, dicti Johannes Martini et Gacianus Raynelli, confitemur et recognoscimus vobis, dicto venerabili fratri Jacobo Carbonis, quod nos, nomine et pro parte dicti domini abbatis, dedistis et tradidistis nobis dictum librum; et nos confitemur ipsum librum a vobis, nomine dicti domini abbatis, habuisse et recepisse... Et promittimus vobis, nomine dicti domini abbatis, et eidem eciam domino abbati et suis, quod si forsam per heredes seu successores dicti Coleti Forestier, aut per alias quasvis personas, erat dicto domino abbati seu suis facta aliqua questio, pericio seu demanda in judicio vel extra racione dicti libri, nos restituemus et trademus dicto domine abbati seu cui ipse voluerit loco sui predictum librum, vel dabimus et solvemus sibi precium seu valorem ipsius libri, sine omni videlicet dilacione, excusacione et exceptione. ...

(Archivo Histórico Nacional. Doc. Poblet s.s.)

Nota. Colinet Forestier, antiguo chantre de Gaston Phébus, conde de Foix († 1391), era en 1392 chantre de la capilla de Juan I de Aragón (reg. 1876, fol. 65v); entre 1396 y 1397 estuvo al servicio de Carlos III de Navarra (M.ª C. GÓMEZ, *La musique*...), pasando a continuación al del duque de Borgoña (C. WRIGHT, *op. cit.*, p. 74).

30. *Los capellanes y chantres del rey Martín están con el Papa. El monarca requiere su regreso y se excusa por haber retenido al organista de su capilla (28 Marzo 1409)*

Lo Rey

Com nos per servir de la nostra Capella vos haiam aci necessaris, manam vos expressament que, remoguda tota dilacio, siats ab nos per tota la Setmana Santa ara

vinent. E per res no hi faltats. Dada en Barcelona sots nostre segell secret a .XXVIII. de març del any .M.CCCC.VIIII. Rex Martinus.
Dirigitur als capellans e xantres de la Capella del senyor Rey

(reg. 2184, fol. 146)

Lo Rey

Maestre de Capella. Com nos haiam necessaris los capellans e xantres de la nostra Capella, los quals al present son aqui en servir de nostre Sant Pare, pregam vos que, vista la present, los manets e façats a nos venir, tota excusacio remoguda. E per res no haie falla. E pregam vos que escusets ab lo dit nostre Sant Pare Anthonet dels orguens com no se n es aqui tornat, com a la veritat nos lo haiam retengut e l retingam per servir nostre. Dada en Barcelona sots nostre segell secret a .XXVIII. de març del any .M.CCCC.VIIII. Rex Martinus. Al amat nostre lo maestre de capella del Sant Pare

(*ibidem*, fol. 146v)

31. *El chantre Johan Triboll (Trebor) pasa a incorporarse al servicio de la capilla de Martín el joven (23 Abril 1409)*

Lo Rey d Arago

Rey molt car primogenit. Segons havem entes per relacio d alguns capellans vostres, vos havets necessari un xantre per servir de vostra Capella, perque us trametem lo feel xantre de la nostra Capella Johan Triboll, portador de la present, pregam vos, Rey molt car primogenit, que aquell vos placia haver per recomanat. E sia, Rey molt car primogenit, lo Sant Sperit vostra guarda. Dada en Barcelona sots nostre segell secret a .XXIII. dies d abril del any .M.CCCC.VIIII. Rex Martinus.
Dirigitur Regi Sicilie

(reg. 2187, fol. 112v)

32. *Inventario de los bienes muebles de Martín I de Aragón. Selección (Septiembre 1410)*

Translat del Inventari fet dels libres los quals eren del molt alt e molt excellent princep e senyor, lo ssenyor Rey en Marti de gloriosa recordacio, los quals son pervenguts a ma o senyoria de la molt illustre senyora, la senyora Reyna Margarita muller sua, a la qual per certs titols pertanyen.

107 Item un cartapas scrit en paper ab cubertas de pergami, ab *algunes cansons franceses*.
165 Item un altre libre appellat *Cansoner* scrit en pergamins, ab posts de fust, cubert de cuyro vermell sens tancadors, lo qual comença en una carta qui es scrita de vermello «Et dicit philosophus» e en lo negre «Si totes» e feneix «Merça merçejau».
200 Item un altre libre appellat *Cansoner* en frances, scrit en pergamins, ab posts de fust, cubert de drap de seda morisch en que havia pintat alguns cans, ab tancadors d argent sobredaurat, ab parxa blau de fil d aur, lo qual comença «qui que faça» e feneix «Jehiro».

(reg. 2326, fol. 1 ss)

Translat dels bens mobles los quals eren en la Capella, la qual lo molt alt e molt excellent princep e senyor, lo senyor Rey en Marti de gloriosa memoria, havia en lo palau maior de Barcelona e los quals son venguts a mans de la molt illustre senyora Reyna Margarita, a la qual los dits bens per certs titols pertanyen.

435 Item un altre cofre encuyrat e enlaunat ab son pany, dins la qual foren trobades les coses sequents: ço es, un libre appellat *Onpher* tot notat de cant, scrit en pergamins, comensa la missa de «Reliquies gaudeamus omnes in domino Christo decantantes» e feneix en comensament de la platica «Qui propter nos homines»; e feneix tot lo libre «et vitam venturi seculi Amen». Cubert de posts de fust cubertes de albadina vermeya ab .IIII. claus, en cascuna part tencadors de cuyr vermey e cafets e scudets de lauto.

439 Item un altre libre scrit en pergamins appellat *Immer*, tot notat de cant. Comensa «Eterne rerum conditor» e feneix «trinitas Amen». Cubert de posts cubertes de cordova vermey ab .IIII. claus en cascuna post, scudets e gafets de lauto.

441 Item un altre libre scrit en pergamins appellat *Libre de cant d orga*, ab credos e ab glorias e ab sanctus e agnus, e ab tenor e contratenor ab motets, e comensa «et in terra pax hominibus» e feneix «Ilest per». Es lo dit libre cubert de posts cubertes de cuyr vert squinsat e es sens tencadors.

[*Nota*. Parece coincidir con el libro citado en el Doc. 25.]

445 Item un altre libre scrit en pergamins appellat *Saltiri*. Ha una obra ans del dit *Saltiri* qui comensa en lo vermey «Notandum» e feneix «Seculorum Amen», ab notes de cant. Es cubert de posts cubertes de cuyr vermey ab .IIII. claus en cascuna part, gaffets e scudets de lauto.

608 Item un libre scrit en pergamins appellat *Antifoner e responser dominical e santoral de tot l any*. Comensa en lo vermey «Dominical Prima Adventus» e feneix «Domine miserere ut supra». Es tot notat de cant e es hi l offici de morts. Cubert de posts cubertes de cyur vermell empremtat ab .X. claus, V. en cascuna part, sens tencadors.

613 Item un altre libre scrit en pergamins appellat *Passioner*, notat tot de cant. Comensa «Dominus vobiscum» e feneix «Salvatoris tui Ag». Cubert de posts cubertes de cuyr cordova vermey empremptat ab tencadors larchs, la .I. trencat ab parxa reyal.

636 Item un libre scrit en pergamins appellat *Alfaer sanctoral e dominical*, tot de cant. E es lo dit libre de forma maior, cubert de posts cubertes de cuyr vert squinsat ab claus.

642 Item un altre libre scrit en pergamins appellat *Libre de les Sanctas Reliquies*. (Comensa) «Reverendus in Xristo pater» e feneix «perveniam hereditatem». Es notat de cant, es cuaix nou. Es hi l offici de Sent Jordi e de Sancta Marina. Es cubert de posts sens cuyr e sens tencadors, e en lo començament del dit libre es lo compter molt bell.

[*Nota*. Probablemente se trate del manuscrito 14060-16 de la Biblioteca Nacional de Madrid. Ver descripción en H. Anglés i J. Subirá, *Catálogo de la Biblioteca Nacional de Madrid* (Barcelona, 1946-51), vol. I n.° 42.]

644 Item un altre libre scrit en pergamins appellat *Imnes*, e son hi les imnes de tot l any. Son notats. Comensa en lo negre «Primo diorum omnium» e feneix «Scandere celi». Es cubert de posts cubertes de cordova vermey empremtat ab .X. claus, ço es .V. en cascuna part, e es sens tencadors.

645 Item un altre libre poch scrit en pergamins *de cant*, lo qual comensa en lo negre «Gregorius presul» e feneix «Michi autem». Cubert de posts cubertes de albadina vermeya e squinsada.

646 Item un libre *de cant d orga* tot notat, scrit en pergamins, ab quiries e glories e credos e ab sanctus. Comensa «Patrem omnipotentem» e fine(ix) «grande miraculum». Cubert de posts cubertes de albadina vermeya, ab claus e scudets e gaffets.

(*ibidem*, fol. 44 ss)

Translat del Memorial o inventari fet dels bens los quals eren en la guardaroba del molt alt e molt excellent princep e senyor, lo senyor Rey en Marti de gloriosa memoria, los quals son pervenguts a mans o senyoria de la illustre senyora Reyna Margarita, muller del dit senyor Rey, a la qual los dits bens per certs titols pertanyen.

713 Item tres flautes, dues grosses e una negra petita.
714 Item dues flautes, una negra petita e l altra travessada.
830 Primo una bombarda petita.
836 Item dues rabenes ab lurs archs.
843 Item dos stoixs de cuyr vermey abte a tenir xirimies.
867 Item .V. panons de trompetes, los .IIII. de sendat groch e vermey, flocadura groga e vermeya e cordons de seda, e l altre de sendat vermey e d or ab flocadura d or e de seda vermeya.
1053 Item un tabal de couro.
1080 Item uns orguens de coll tots desclavats e desviats, ab son stoix de fust.
1146 Item dos panons de Sent Jordi de trompeta.
1148 Item .IIII. panons de trompeta deurats reyals.
1150 Item dos panons de trompeta de tercenell vermey e groch.
1170 Item .I.ª. samphoneta petita, ab les cordes reyals de seda.
1186 Item un pano de trompeta ab senyal de Cardona deurat.
1191 Item dos panons de trompeta de tercenell blanch de senyal de Sent Jordi.
1201 Item un pano de trompeta de tercenell vermey ab senyal de Cardona, ab los cordons deurats.

(*ibidem*, fol. 74 ss)

33. ***Festejos celebrados para conmemorar la coronación del rey Martín I y de su esposa María, según Pere Miquel Carbonell («Chroniques de Espanya». 1.ª edición, año 1547)***.

Segueixen se los convits fets ensemps ab molts gentils y plasents entremesos, en la excellentissima festa que es feu en la coronacio del dit Rey en Marti. E primerament direm del primer convit *(12 Abril 1399)*

... Y axi fort solemnement ab gran colp de ministres y de trompetes isque a tinell y sech se sols en la taula alta damunt dita ... Y fo fet un excellent entremes alt sobre lo palau dels marbres en la teulada, hon havía un cel ordenat per grahons y hon los sancts estaven per orde cascu tenint son signe de victoria en la ma; y en la sumitat estava Deu lo par en mig dels serafins, y tots cantaven cants de molt grandissima melodia. De aquest cel procehía un nuvol que devallava al dreçador, hon estava gran multitut de veixella de or y de argent del senyor Rey. Per lo qual nuvol devallava un angel cantant

proses faents per la festa de la coronacio, y devallant y muntant lançava deça y della proses escrites en paper vermell, morat y groch, demostrant en si molt sobiran goig e alegria.

Y en aquest convit foren fets tres entremesos molt notables, que vengueren en devant les viandes en tal orde, ço es: devant les primeres venien trompetes en gran multitud y apres una aguila de or molt gran y fort ricosa, e apres gran colp de ministres ab les viandes; apres venien cascu per orde lo Duch, qui servia de majordom al senyor Rey segons dit es, y tots los majordomens de prelats, comtes y bezcomtes. En apres ab les segones viandes vinguereren axi mateix tots los dits trompetes e ministres. E apres vench una gran vib(o)ra molt bella, lançant per la boca grans flames de foch, y entorn della venien molts homens armats de totes peces, cridants grans crits volents la ociure y ella defensantse ab les flames de foch, e aço fo molt bell. Davant les terceres viandes vingueren tots los damunt dits trompetes y ministrers e majordomens. E apres vench una gran roca molt propriament feta, en la sumitat de la qual havia una gran leona parda molt bella, havent una gran naffra en la espatla esquerra ...; per la naffra dessus dita isque un poch infant molt bell ab una corona al cap, vestit de armes reyals, havent en la ma dreta una espasa nua demostrant que havia obtengut victoria. E aquestes alegries de jochs duraren tro levades taules, dos hores dins la nit. E apres levades taules lo dit senyor Rey sen torna al palau dels marbres en la manera que era vengut a dinar, segons dessus en aquest capitol es estat dit en lo començament. Vengut al palau sechse en la cadira de la qual dessus en los arreaments de la Aljaferia es escrit, y los ministres sonaren y cavallers y fills de cavallers dançaren per bon espay. Dançant, lo senyor Rey feu collacio ab la multitud de notable gent que aqui era.

(fol. 220-220v)

Del orde y festa feta a la senyora Reyna com sen torna apres que fon coronada de la Seu a la Aljaferia *(23 Abril 1399)*

... levades taules a tres hores de la nit, la dita senyora sen ana al palau dels marbres hon se sech en la cadira ja dita, e aqui dançaren la Reyna de Napols, e la infanta dona Ysabel, e nobles dones e donzelles e fills de cavallers; en apres fon feta collacio e donar en part a la nit. Lo dijous seguent se continua la festa molt gran e solemne, segons era estat fet lo segon dia de la festa de la coronacio del senyor Rey.

(fol. 223)

Nota. En los convites celebrados los dos días siguientes a la coronación del monarca, siempre según Carbonell, se repitieron los entremeses del primer día; también se repitieron con ocasión de la coronación de la reina. Entre las notas relativas a los preparativos de ambas ceremonias se lee: «Item que (Pere Pallares) faça fer dita per les coses necesaries en alguns entremesos que l dit senyor fa fer an Gombau»; y algo más arriba: «Item que faça fer dita per una bandera de tercanell e d aur, e .VII. penons de trompeta de tercanell e d aur, e .X. penons de trompeta de tercanell groch e vermell ab lurs forniments de flocadures e de cordons» (reg. 2240, fol. 170v). También con ocasión de las fiestas de su coronación el rey Martín otorgó de gracia, entre otras, las siguientes cantidades: «a Johanas juheu e altres ministrers del bisbe de Valencia — XV florins d or»; «an Arnauto de Gant e Johan de Seguers, ministrers del senyor de la Sparra — XX

florins d or»; «an (H)ans Petit e altres ministrers del senyor Duch de Gandia — DCCCC solidos barc.»; «a maestre Johan ministrer e altres de casa del senyor Rey — MD solidos barc.»; y, finalmente, «a diverses arauts e als ministrers del Rey de Navarra e a diverses altres — CCC florins d or» (RP reg. 918, fol. 80 y reg. 403, fol. 119v, 121v y 128).

8. Fuentes citadas

I/ *Música*

B-Ba 758 (= Br)	Bruxelles, Archives du Royaume, Archives Ecclésiastiques, Ms 758
B-Bc II	Bruxelles, Bibliothèque du Conservatoire, fonds St. Gudule, fragment II
B-Tc 476	Tournai, Bibliothèque capitulaire, 476
D-BAs 115 (= Ba)	Bamberg, Staatliche Bibliothek, Lit. 115
D-Nst 9 (= Nü)	Nüremberg, Stadtbibliothek, Ms frag. lat. 9
E-Ahl 1474/17	Madrid, Archivo Histórico Nacional, Códices, Carpeta 1474, frag. 17
E-Bac 144	Barcelona, Archivo de la Corona de Aragón, Cod. 144
E-Bd 853 (= Barc A)	Barcelona, Biblioteca de Cataluña M 853
E-Bd 853b	Barcelona, Biblioteca de Cataluña M 853b
E-Bd 853c/d	Barcelona, Biblioteca de Cataluña M 853c/d
E-Bd 971b-G (= Barc-Ger)	Barcelona, Biblioteca de Cataluña M 971b / Gerona, Archivo Capitular, Ms frag. 33/I
E-Bd 971c	Barcelona, Biblioteca de Cataluña M 971c
E-Boc 2 (= Barc B)	Barcelona, Biblioteca del Orfeó Català, Ms 2
E-G (= Ger)	Gerona, Archivo Capitular, Ms frag. 33/II
E-Hu (= Hu)	Burgos, Monasterio de Las Huelgas
E-Ma V.ª 21-8	Madrid, Biblioteca Nacional, Ms V.ª 21-8
E-Sa 109	Solsona, Archivo Diocesano, Ms frag. 109.
E-Tc (2)	Tarragona, Archivo Histórico Archidiocesano, Ms ss (2)
E-Tc (3)	Tarragona, Archivo Histórico Archidiocesano, Ms ss (3)
E-Vic V.60	Vic, Archivo Capitular, Ms frag. V.60
F-APT 16bis (= Apt)	Apt, Basilique Sainte-Anne, Trésor, 16 bis
F-CA (n)	Cambrai, Bibliothèque communale, (n)
F-CH 564 (= Ch)	Chantilly, Musée Condé, 564 (olim 1047)
F-MO 196 (= Mo)	Montpellier, Faculté de Médicine, H 196
F-Pim	Paris, Institut de Musicologie de l'Université
F-Pn 67 (= Pic)	Paris, Bibliothèque Nationale, coll. de Picardie 67
F-Pn 568 (= Pit)	Paris, Bibliothèque Nationale, ital. 568
F-Pn 23190 (= Trem)	Paris, Bibliothèque Nationale, n.a.fr. 23190
F-Sm 222 (= Str)	Strasbourg, Bibliothèque municipale, ms. 222 C. 22
F-TLm 94 (= Tou)	Toulouse, Bibliothèque municipale, 94
GB-DRc 20 (= Dur)	Durham, Cathedral Library, Ms C.I.20
I-CF 98	Cividale del Friuli, Museo Archeologico Nazionale, Cod. XCVIII

I/BM 15 (= BL)	Bologna, Biblioteca G.B. Martini, Q 15
I-IV (= Iv)	Ivrea, Biblioteca capitolare
I-Pu 658 (= Pad C)	Padua, Biblioteca Universitaria, Ms 658
I-Pu 684 (= Pad B)	Padua, Biblioteca Universitaria, Ms 684
I-Tr 42 (= Tu)	Torino, Biblioteca Reale, Vari 42
Kernascléden	Notre-Dame de Kernascléden (Guéméné-sur-Scorff, Francia), frescos
N1-Lu 2515	Leiden, Universiteitsbibliotheek, B.P.L. 2515
US-R 44 (= BF)	Rochester, N.Y., Sibley Music Library, Fleischer Fragment 44

Nota. Las siglas se corresponden con las del «Répertoire International des Sources Musicales» (= R I S M)

II/ *Documentos*

Archivo de la Corona de Aragón. Series de Cancillería
Archivo de la Corona de Aragón. Series del Real Patrimonio (= RP)

9. Abreviaturas técnicas

lg	= longa	p.ma.	= prolación mayor
br	= breve	p.me.	= prolación menor
sb	= semibreve	t.i.	= tiempo imperfecto
mi	= mínima	c.	= compás

II

Transcripción

I

fol. 1

Ky - - ri - - - e

Contra. Ky - - ri - - - e

Tenor. Ky - - ri - - - e

7

14

21

ley - - - son.

ley - son.

ley - - - son.

29

Chri - - - - - ste

Chri - - - - - ste

Chri - - - - - ste

36

43

50

ley - - - son. Ky - - - - ri -

ley - - - son. Ky - - - - ri -

ley - - - son. Ky - - - - - ri -

57

ri - - - e

ri - - - e

ri - - - e

64

71

78

ley - - - son.

ley - - - son.

ley - - - son.

II

fol. 1v

Et in ter - ra pax ho-mi - ni -

fol. 2

Contra Et in terra

fol. 2

Tenor Et in terra

6

bus bo - ne vo - lun - ta - - - tis.

12

Splen - dor pa - tris in ce - lis o - ri - ens, Qui ca - pti - vum ho - mi - nem o - pti-

Splendor patris

Splendor patris

19

me Re - de - mi - sti in cru - ce mo - ri - ens Sa -

25

cro san - cti san - gui - nis flu - mi - ne: Ve - ni, le -

31

va quos vi - des ca - de - re. Lau - - - da - mus

Laudamus te

Laudamus te

37

te. Be - ne - di - ci - mus te. A - do - ra - mus te. Glo - ri - fi -

43

ca - mus te. Gra - ci - as a - gi - mus ti - bi pro-

49

pter ma - gnam glo - ri - am tu - am.

55

O rex re - gum, cu - ius im - pe - ri -

O rex regum

O rex regum

61

o U - ni - ver - sa cur - van - tur ge - nu - a, Pa - rent

67

ce - lum, tel - lus et ma - ri - a, Quam - vis quo - dam pa -

73

ren - tis gre - mi - o Clau - de - - ris. Do -

Domine deus

Domine deus

79

mi - - ne de - us, rex ce - le - stis, de - us

deus

deus

85

pa - ter om - ni - po - tens. Do - mi - ne fi - li u - ni

92

ge - ni - te, Ie - su Chri - ste. Do - mi -

98

ne de - us, a - gnus de - i, fi - li - us pa - tris.

104

fol. 2v

Iu - ste iu - dex, dul - cis, cle - mens, pi -

fol.3

Iuste iudex

fol. 3

Iuste iudex

110

e, Si tu - a nos dam-nes iu-sti - ci - a,

116

Quis in - sta - bit? Pro no - bis iu - di - ca, Nunc

122

pre - ca - mur, fu - ro - rem re-pri-me, Quem me - -

128

re - mur. Qui tol - lis

Qui tollis

Qui tollis

134

pec - ca - ta mun - di, mi - se - re - re

140

no - bis. Qui tol - lis pec-ca-ta mun-di, sus - ci -

147

pe de - pre - ca - ti - o - nem no - - stram.

154

Ce - li - ce rex a - stro - rum, ha - gi - os, A - -

Celice rex

Celice rex

160

do - na - i, dux do - mus Is - ra - el, Cla - vis Da -

166

vid, prin - ceps Em - ma - nu - el, Ra - dix Ies - se, He - li et is - chy-

172

ros: Mun - da fe - - dos con-ser - va ni - ti -

179

dos, Tu qui po - - tes. Qui

Qui sedes

Qui sedes

186

se - - des ad dex - te - ram pa - tris,

192

mi - se - re - re no - bis. Quo - ni - am tu so - -

198

lus san - ctus. Tu so - lus do - mi - nus.

204

Tu so - lus al - tis - si - mus, Ie - su Chri - ste. Cum san - cto spi - ri - tu.

210

fol. 3v

Ey - a er - go, de - vo - ti so - ci - i, Ex - -

fol. 4

Eya ergo

fol. 4

Eya ergo

216

tol - la - mus in al - tis can - ti - ca, In - ter - rum -

222

pat vox cla - ra ce - li - ca, Pre - scin - da - mus tor - po - rem o - ci -

228

i, Ut ce - le - stis se - des pa - la - ci - i Me - re -

234
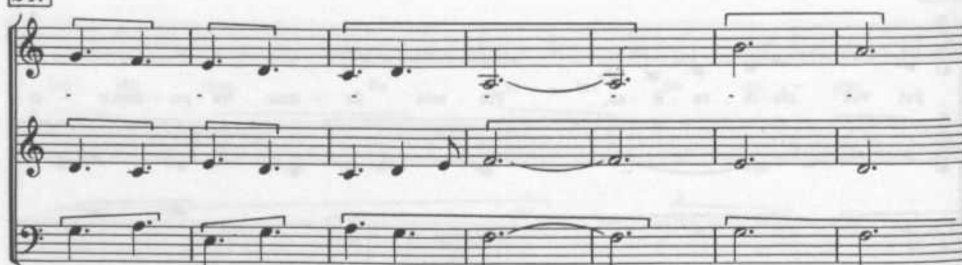
a - mur, in glo - ri - a de - i pa - tris. A - -
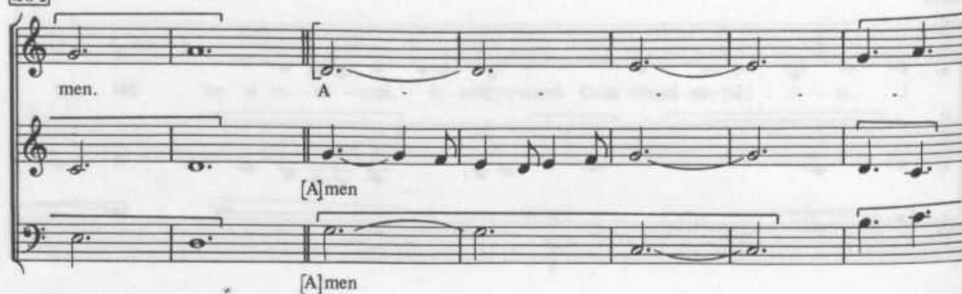
Amen
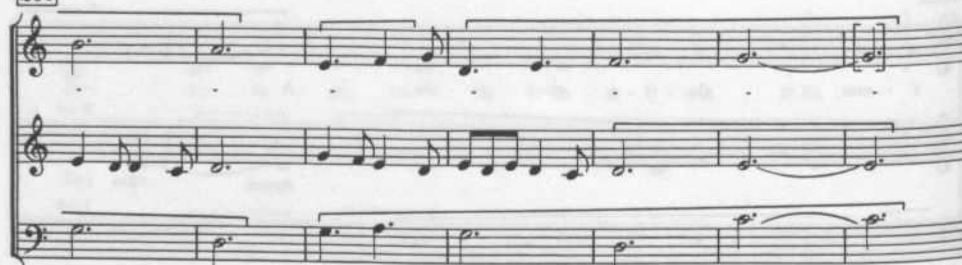
Amen
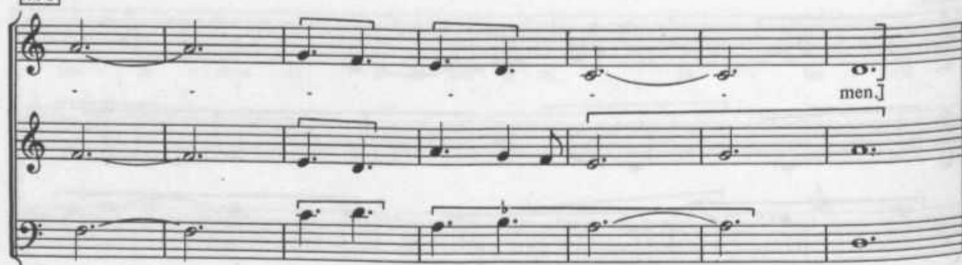
240

- - - - - - -




men.
A
[A]men
[A]men




men.]

III

Sortis

fol. 3v

Pa - - trem om - ni -

fol. 4

Contra. Patrem

fol. 4

Tenor. Patrem

7

po - ten - - tem, fa - cto - rem ce -

Factorem

Factorem

14

li et ter - re, vi - si - bi - li - um om - ni -

21

um et in - vi - si - bi - li - um. Et

Et in unum

Et in unum

28

in u - num do - mi - num Ie - sum Chri - stum, fi -

35

li - um de - i u - ni - ge - ni - tum.

42

Et ex pa - tre na - tum an - te om - ni - a

Et ex patre

Et ex patre

49

se - cu - la. De - um de de - o, lu -

56

men de lu - mi - ne, de - um ve - rum de de - o

63

fol. 4 v

ve - ro. Ge - ni - tum, non fa - ctum, con - sub -

fol. 5

Genitum

fol. 5

Genitum

70

stan - ti - a - lem pa - tri per quem

77

om - ni - a fa - cta sunt. Qui pro -

Qui propter nos

Qui propter nos

84

pter nos ho - mi - nes et pro - pter no - stram

91

sa - lu - tem, de - scen - dit de

98

ce - - - lis. Et in - car - na - tus

Et incarnatus

Et incarnatus

105

est de spi - ri - tu san - cto

112

ex Ma - ri - a vir - gi - ne:

119

et ho - mo fa - ctus est. Cru - ci -

Crucifixus eciam

Crucifixus eciam

126

fi - xus e - ci - am pro no - bis: sub Pon - ci -

133

o Pi - la - to pas - sus et se -

140

pul - tus est. Et re - sur - re - xit

Et resurrexit

Et resurrexit

147

ter - ci - a di - e se - cun - dum scri -

153

ptu - ras. Et a - scen - dit

Et ascendit

Et ascendit

160

in ce - lum, se - det ad dex - te -

167

ram pa - tris. Et i - te - rum ven - -

Et iterum

Et iterum

174

tu - - rus est cum glo - ri - a

180

iu - di - ca - re vi - vos et mor - tu - os:

187

cu - ius re - gni non e - - rit fi - nis.

194

Et in spi - ri - tum san - ctum, do - mi - num

Et in spiritum

Et in spiritum

200

et vi - vi - fi - can - tem: qui ex pa - tre

206

fi - li - o - que pro - ce - dit.

fol. 5v

Qui

fol. 6

Qui cum patre

fol. 6

Qui cum patre

212

cum pa - tre et fi - li - o si - mul a -

218

do - ra - tur et con - glo - ri - fi - ca -

224

tur: qui lo - cu - tus est per pro - phe -

230

tas. Et u - nam san - - ctam ca -

Et unam

Et unam

236

tho - li - cam et a - posto - li - cam ec - cle - si - am.

242

Con - - fi - te - or u - num ba - ptis -

Confiteor

Confiteor

248

ma in re - mis - si - o - nem pec - ca - to - rum.

255

Et ex - pe - cto

Et expecto

Et expecto

261

re - sur - re - cti - o - nem mor - tu - o - rum.

268

Et vi - tam ven - tu -

Et vitam

Et vitam

275

ri se - cu - - li. A - -

Amen

Amen
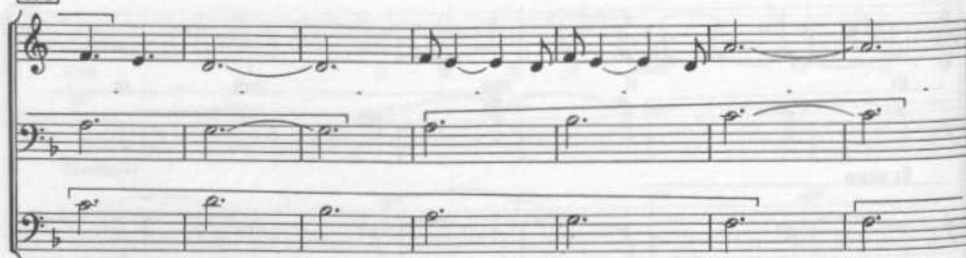
282
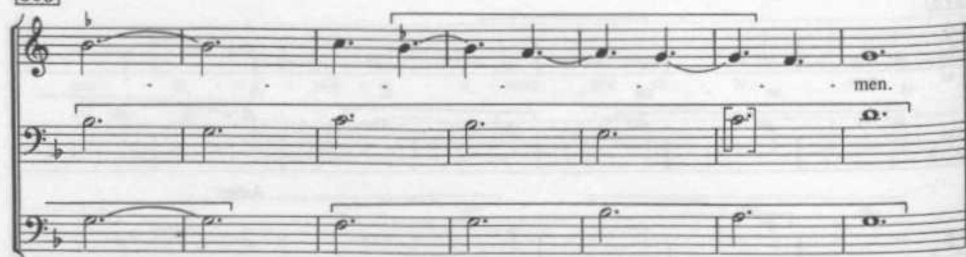
- - - - - - - - - - -

289

- - - - - - - - - -

296



303



IV

fol. 6 v — Sa - cro san - ctus pa - ter, in - ge - ni-

fol. 7 — San - ctus mi - ro gau - di - o

fol. 7

I Tenor

7

tus, Prin - ceps pa - cis, rex re - gum in - cli - tus,

In ce - le - sti so - li - o

13

In quo pos - se i - ne - sti - ma - bi -

Cho - rus an - ge - lo - rum

19

le, In - fi - ni - tum et i - nef - fa - bi -

De - o no - stro in - to - nat,

25

le De - cla - ra - tur et in - tel - li - gi - tur.

Qui per-pe - tim im - pe - rat, Pa - ter

31

Nam per i - psum omne per-fi - ci -

dux a - stro - - rum.

37

tur. San - ctus qui - dem

San - ctus pro - pter fi - li -

II

43

su - per - ni fi - li - us Ma - gis ful - gens quam so - lis ra - di -

um Iam no - bis pro - pi - ci -

49

us, I - pse na - tus

um Ca - nit i - pse

55

ex ma - tre vir - gi - ne, Fa - ctus ho - mo

cho - rus, [ ] vir - gi -

61

spi - ran - te fla - mi - ne Pre - ser - van - do si - bi mun-di - ci -

nis Mi - re pul - chri - tu - di - nis Fa -

67

am, Qui de - mon - strat

ctus est de - co - -

73

summam pru-den - ci - am. San - ctus quo - que,

rus. San - ctus

III

79

qui fla - men di - ci - tur, Qui pro - ce -

et spi - ri - tu - i Sa - cro

85

dit, ut pi - e cre - di - tur, A per - so - nis

dant per - pe - tu - i,

91

pa - tris et fi - li - i,

So - lum de - di - ca - ti, Cum so -

97

Per quem su - i le - tan - tur nun - ci - i In su -

no mi - ra - bi - li Ca - nunt i - nef - fa - bi -

103

per - na ce - lo - rum pa - tri - a Spi - ri - ta - li

li San - cte tri - ni -

109

re-ple-ti gra - ci - a

ta - - ti.

115

Al - pha et O, tu so - lus do - mi -

Do - mi - nus om - ni - po - tens

IV

121

nus, Iu - dex iu-stus et de - us u - ni - cus

Et ver - bum re - fi - ci - ens,

127

Et Sa - ba - oth in thro - nis pre - si -

Dul - cis ca - ro, ci - bus,

133

dens Et san - cto - rum vo - ta re - spi - ci -

U - na sim - plex de - i - tas,

139

ens. Te con - lau - dant po - lo - rum a - gmi - na

Co - e - ter - na pa - ri - tas In per -

145

O quam pul - chra psal-len-tes car - mi -

so - nis tri - bus.

151

na. Ple - ni ce - li

Ple - na sunt ce - le - sti -

v

157

ter - ra - que ma - ri - a Ma - ge - sta - tis tu - e sunt glo - ri -

a Nec - non et ter - re - stri -

163

a, Te pre - ca - mur,

a Lo - ca ma - ge -

169

O - san - na, fi - li - os Quos cre - a - sti,

sta - tis Tu - e san - cte glo - ri -

175

tu cle - mens ha- gi - os In ex - cel - sis et quod de-si - de -

e, Qua re-gi - na gra - ci - e Gau -

181

rat In fu - tu - rum

det cum be - a - -

187

il - lud ob - ti - ne - at. Be - ne - di - ctus,

tis Be - ne -

VI

193

qui pa - ti vo - lu - it Mor - tem

di - cta gau - di - a In be -

199

du - ram - que li - mo no - cu - it, At - que ve - nit

a - tis va - ri - a

205

ma - gno cum lu - mi - ne

Sunt que pre - pa - ra - sti Re - cte

211

Spo - li - an - dum in de - i no - mi - ne Ie - su

di - li - gen - ti - bus Et in te cre - den - ti -

217

fol. 7

Chri - ste, O - san - na quos In ex - cel - sis,

bus, Sal - va quos cre -

223

nam in te cre - di - mus.

a - - sti in ex - cel - sis.

V

fol. 7 v

A - - - - - -

fol. 8

Contra. A - - - - - -

fol. 8

Contra. Agnus dei

fol. 7 v

Tenor. A - - - - - -

7

- nus de - i

gnus de - i

gnus de - i

13

qui tol - lis pec -

[qui tol - lis pec -

qui tol - lis pec

19

ca - ta mun - di,

ca - ta mun - di,

ca - ta mun - di,

25

mi - se - re - re no - -

mi - se - re - re no -

mi - se - re - re no -

31

- - - - - - bis.

- - - - - - bis.]

- - - - - - bis.

38

A - - gnus de - - i, qui

A - gnus de - i [qui tol -

Agnus Dei

A - gnus de - i qui tol -

46

tol - lis pec - ca - ta mun - di,

- lis pec - ca - ta mun - di,

- lis pec - ca - ta mun - di,

52

mi - se - re - re [no -

mi - se - re - re no -

mi - se - re - re no -

60

66

bis.]
A

bis.]
A

Agnus dei

bis.
A

73

gnus de i qui tol

gnus de i [qui tol

gnus de i qui

81

lis

lis pec - ca - ta mun -

lis pec - ca - ta mun - di,

87

pec - ca - ta mun - di, do - na no -

di, do - na no -
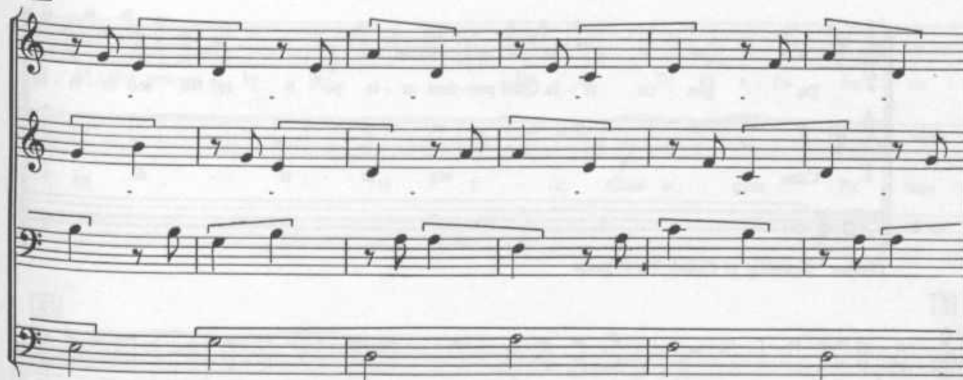
do - na no -
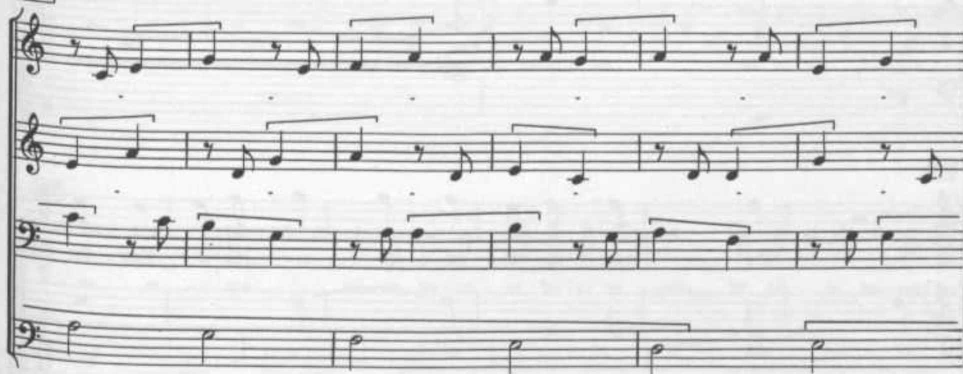
93
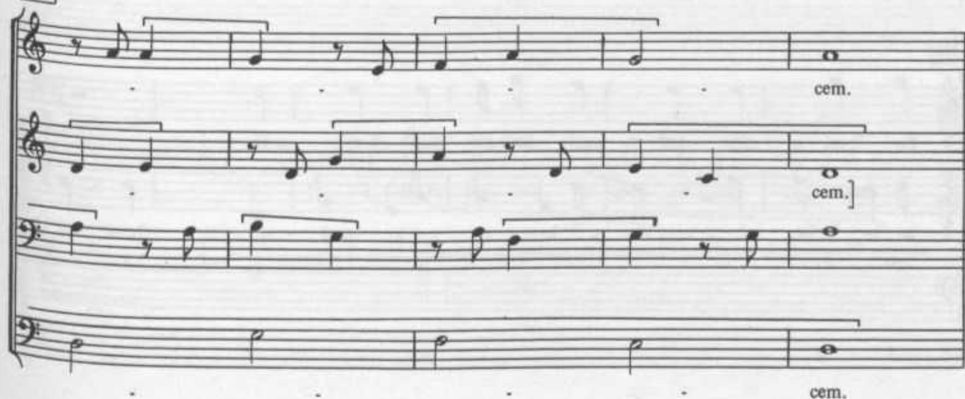
- bis pa - - -

- bis pa - - -

bis pa - -






cem.
cem.]
cem.

VI

fol. 8v
De - gen - tis vi - ta Quid pro-dest ar - te po - li - ta? Nil sed in - vi - ta

fol. 9
Cum vix ar - ti - di -

fol. 9

I Tenor. Degentis et dicitur bis ut prius

7

Pre - ci - o ma - nus et re - di - mi - ta Et pro dul - co - re

ci Pro - - mo -

13

Pre - ben - da vel ar - tis a - mo - re Non fer - tur

ti sint ad

19

flo - re Stir - pis sed san - gui - nis o - re

ha - be - re A - stro - lo - gi lo - gi - ci, Quod sci -

25

At - que pec - ca - to - re Do - ni fit et e - ris ho - no -

en - - ti - fi - ci, Quid a - gam Pe - trus

31

re Di - vi - tis hor - ro - re Ter -

mi - - se - re, No - mi - nis et mo -

37

ro - re - que lau - dis ho - no. - re. Ve - ra re - gens Et fal - sa te - gens Cun -

di - - ci? Mi - se - re -

43

ctis a - da - ma - tur Sed de - gens Et iura le - gens

re! Ne - - -

49

Non de - li - ci - a - tur. O sors quam vi -

sci - - o

55

lis Vi - te de - gen - tis i - ne - pta

blan-di - di - ci: Di - can - tur e - o mi - se - re -

61

Ul - li - us in - ce - pta De - stru - ctus un - de si - bi -

re. Le - no, scur - ra ma - lus Et a -

67

lis Des mi - se - re vi - tis Mun -

du - lans, qui io - cu - la - tur He - rens

73

di di - gnos ti - bi vi - tis Fe - ris que - si - tis Et o - pes non sunt ni -

et ta - - lis qua -

II

79

si li - tis Da - re pau - pe - ri - es Nunc si - bi gra - ta

lis Ci - - to

85

di - es Est nunc ma - ne - ri - es Nec

de - li - ci - a - tur.

91

va - let ul - la qui - es. Vir - tus

Expers i - sto - rum Cum sim, sed non mi - se - ro -

97

de - crescit sed Sy - mo - nis y - po - cri - si - a Cle - ro

rum, Te ro - go, flos flo - rum, Mi - chi

103

vi - ges - sit Pe - rit hinc cum

par - ti re-gna po - lo - rum, Cor - dis

109

fol. 9

flo - re so - phi - a Hoc a - pte men - tis Non com - pli - cet ar - te in - ten -

tu sce - le - ra Me -

115

tis In sen - su len - tis I - de - o dant di - ce - re

a pur - gans,

121

ven - tis In - for - tu - na - tum Quid quid me

ve - ra

127

de - se - rit i - ste Mun - dus me

so - phi - a, Ce - li dans de - co - ra, Vir -

133

gra - tum Ti - bi do. Sit glo - ri - a Chri - ste.

go sa - lu - ti - fe - - ra.

VII

fol. 9v. Rex in - men - se ma - ge - sta - tis Et summe po -

fol. 10 Dul - - cis, po - -

fol. 10

I

Tenor. Rex inmense magestatis

6

ten - ci - e, Vi - ve fons vir - gi - ni - ta - tis,

tens, pa - ter pi - e:

13

Ma - gne pro - vi - den - ci - e, Spes cuncte fe - li - ci -

Me - ri -

20

ta - tis, Lavans un - da ve - ni - e,

tis san -

27

Al - me iu - dex e - qui - ta - tis, Di-spen-sa - tor so - bri - e

cte Ma - ri -

33

In di - e ca - la - mi - ta - tis:

- - - - - e,

39

Lu - men re - ful - gen - ci - e, Tu - e no - bis

Su - per a - stra se - dens dux,

46

con - vo - ca - ris, Pan - de pul - chra fa - ci - e,

Gen - ti - um de - le pec - ca - ta,

53

Ky - ri - e - ley - son

Ki - ri - e - ley -

60

Ky - ri - e - ley - son.

son. Fi - -

67

Lux de san-cta lu-ce na-ta My-sti-co spi-ra-mi-ne

- - li pa - - tris, o

II

74

Et Ma-ri-a pre-ser-va-ta Pi - o con-ser-

rex for - - tis,

81

va - mi - ne, Que xri-sta lux le - vi - ga - ta

Qui es

88

A so - la - ri lu - mi - ne Nos - ci - tur in - vi - o -

fu - - ga di - re

95

la - ta Car-nis tur - pi - tu - di - ne, Ar - cha mi - re

mor - - - - - - -

102

fa - bri - ca - ta Do - mi - no di - ca - mi-

- - tis: Tu - a no - bis men -

109

ne. Hec no - bis sit ad - vo - ca - - ta,

tor sit Per - pe - tim vi -

115

Te pre-ca-mur do - mi - ne,

te be - a - te, Chri - ste - ley -

122

Chri - ste - ley - son.

son, Chri - ste - -

129

Il - lu - stra - tor sin - gu -

- ley - son. Fla - - men

III

136

la - ris, O tu san - cte spi - ri - tus, Stu - por or - bis

san - - ctum con - - so -

142

qui vo - ca - ris, E - ter-nus pa - ra - cli -

la - - men,

148

tus, Summus, cle-mens sa - lu - ta - ris.

Om - ni

154

In - spi - ra - tor in - cli - tus, Om - ne

mor - bo me -

160

bo - num per te pa - ris, Mor-tis fu - gans a - di - tus,

di - ca - - - - -

166

De - us u - nus a - do - ra - ris

- - - men:

172

Do - nis gra - tis de - di - tus, Tu mi - scen - tes

Re - gni tu - i re - os ad

178

fol. 10

flu - ctus ma - ris Hu - ius pla - ga ce - li - tus,

Gau - di - a tra - he pa - ra - ta,

184

Ky - ri - e - ley - son,

Ky - ri -

190

Ky - ri - e - ley - son.

- e - ley - son, Ky - ri - e - ley - son.

VIIIª

Gloria de Peliso

fol. 10 v

Et in ter - ra pax ho -

fol. 11

Contra. Et in terra pax hominibus

fol. 11

Tenor. Et in terra

6

mi - ni - bus bo - ne vo - lun - ta - tis.

13

Lau - da - mus te. Be - ne - di - ci - mus te. A - do - ra - mus

20

te. Glo - ri - fi - ca - mus te. Gra - ci -

Gracias agimus

Gracias agimus

27

as a - gi - mus ti - bi

33

pro - pter ma - gnam glo - ri - am tu - am

39

Do - mi - ne de - us, rex ce - le - stis, de - us

45

pa - ter om - ni po - tens. Do - -

Domine fili

Domine fili

51

mi - ne fi - li u - ni-ge - ni - te, Ie - su Chri -

57

ste. Do - mi - ne de - us, a - gnus de - i, fi -

63

li - us pa - tris. Qui tol - lis pec -

Qui tollis

Qui tollis

69

ca - ta mun - di, mi - se - re - re no - bis.

75

Qui tol - lis pec - ca - ta mun - di,

81

sus - ci - pe de - pre - ca - ti - o - nem

87

no - stram. Qui se - des ad dex -

Qui sedes

Qui sedes

93

te - ram pa - tris, mi - se - re -

99

re no - bis. Quo - ni - am tu so - lus

105

san - ctus. Tu so - lus do - mi - nus. Tu

Tu solus

Tu solus

111

so - lus al - tis - si - mus, Ie - su

117

Chri - ste. Cum san - cto spi - ri - tu, in

123

glo - ri - a de - i pa - - - - - -

129
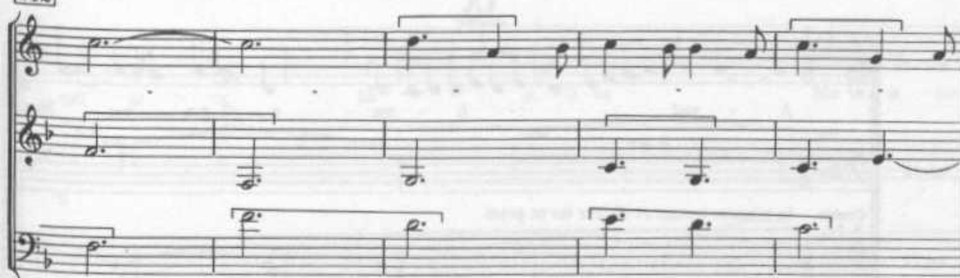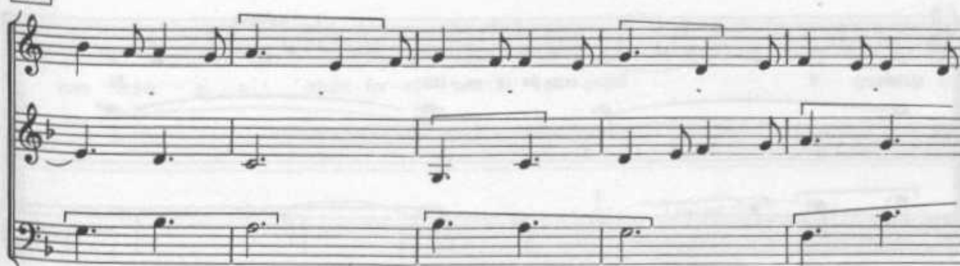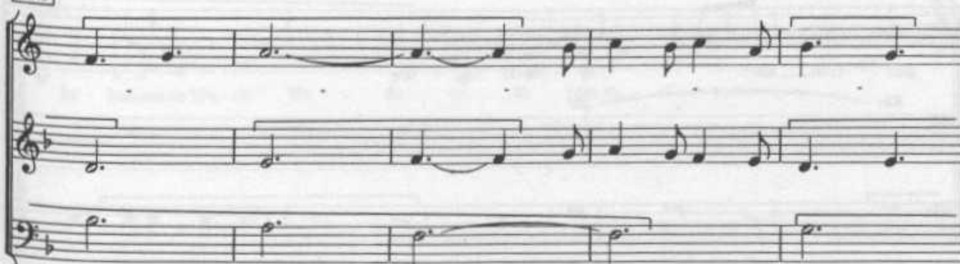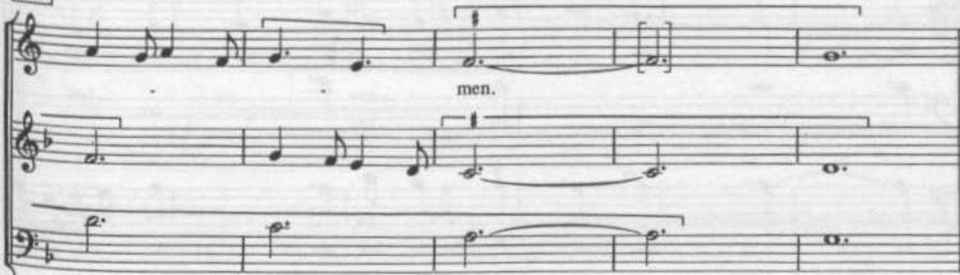
- - - - tris. A -

Amen

Amen

135

- - - - - - - -


142

147

152

157
men.

IX

fol. 11 v

A - pol - - li - nis e - cli - psa - tur Num

fol. 12

Contra. In omnem terram et dicitur ter ut prius

A I

fol. 12

[Z] o - - - - - -

7

quam lux cum pe - ra - ga - tur Si

- - di - a cum

13

gno - rum mi - ni - ste - ri - o

si - gnis lu - stran - ti - bus

19

Bis sex, qui - bus ar - mo - ni - ca Ful -

Ar - - mo - ni - a Phe - bi ful - gen - ti -

25

get ar - te ba - si - li - ca Mu - si - co -

II

bus Mu - si - -

31

rum col-le - gi - o Multi - for - mi - bus fi - gu - ris, E quo ni - tet

ca - li pa - - -

37

Io - han-nes de Mu - ris Mo - do co - lo - rum va - ri - o,

lam si - ner - gi - a Pi - cta - go - re

43

Phi - lip - pus

nu - me - rus ter qui - -

49

de Vi-tri-a-co A -cta plu-ra

B I

bus A - - -

55

vernant a quo Or-di-ne mul - ti - pha - ri - o

- - - de - qua - -

61

No - scit Hen - ri-cus He - le - ne To - -

tur pre - ra - di - an - ti - bus

67

no - rum te - - - no - rem be-

Bo - e - ci - i ba - sis so - ler - ci -

73

ne, Ma - gni cum Di - o - ni - si - o Re - gau - dus

II

a. B. de

79

de Ti-ra - mon-te Or-phey - co po-tus fon - te, Ro - ber - tus de Pa-la-ti-

Clu - ni mit - tens e - ner - gi - a Ar - -

85

o A - - ctu-bus pe-tu - lan - ci - a,

tis pra - cti - ce cum

91

the - - o - - ri -

97

Fun - gens gau-det po-e-tri - a Guil - her - mus

C I

a Re - - -

103

de Mas - cau - dio, E - gi - di - us de Mo - ri - no

co - - - men - dans se

109

Ba - - ri - to - nans cum Ga - ri - no

sub - dit om - ni - bus

115

Quem cog - nos - cat Su - es - si - o,

Pre - - sen - ci - a per sa - lu - ta - ri -

121

Ar - nal - dus Mar - ti - ni, iu - gis Phi - lo - me -

II

a; Mu - si -

127

fol. 12

na, Pe-trus de Bru - gis, Gau - fri - dus de Ba - ri - li - o

co - rum tri - pli

133

Vox quo - rum mun - di cli - ma - ta Pe - ne - trat ad

ma - te - ri - a

139

al - ga - ma - ta, Do - xe fru - an - tur bra - vi - o!

Merino.

No - ti - ci - am [dat] de no - mi - ni - bus.

Notas críticas*

I. Kyrie

Enmiendas

Contra: c. 39 Do (mi) = Re.

Ediciones

H. ANGLÈS, *La música española desde la Edad Media hasta nuestros días* (Barcelona, 1941, facs. 17); L. SCHRADE, *French Cycles of the «Ordinarium Missae»* (Polyphonic Music of the Fourteenth Century I, 1956, p. 139-40); H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century Mass Music in France* (Corpus Mensurabilis Musicae 29, 1962, n.° 19).

II. Gloria. Splendor patris

Enmiendas

Triplum: c. 16 Sol (sb) = Sol-Sol (sb-mi); c. 17 Mi (sb) = Re; c. 165 Sol-La-Fa (sb-mi-sb) = (3 mi); c. 199 Re (mi) = (sb); c. 215 Si (mi) = La-Si (br-mi); c. 256-74 no copiados = versión según *E-Boc 2*, n.° 1; c. 267 Sol (br) = (1g). Contra: c. 29 Mi (sb) = Re; c. 163 Do (br) = Si. Tenor: c. 116 Re (br) = Mi; c. 127 Re (br) = Do.

Texto: c. 14-15 horiens = oriens; c. 31 quod = quos; c. 63-64 crurvantur = curvantur; c. 66 paret = parent; c. 114 dapnes = damnes; c. 157-58 agios = hagios; c. 159-60 adonay = adonai; c. 168-69 emanuel = emmanuel; c. 170-72 elion isquiros = heli et ischyros.

Concordancias

E-Boc 2, n.° 1; *F-APT 16 bis*, n.° 34; *F-Sm 222*, n.° 82 (índice).

*Los manuscritos se citan conforme a las siglas del RISM (ver Fuentes… I/*Música*)

Ediciones

A. GASTOUÉ, *Le manuscrit de musique du trésor d'Apt (XIV^e-XV^e siècle)* (París, 1936), n.° XXVII (versión según *F-APT 16 bis*); L. SCHRADE, *French Cycles* ..., p. 141-49; H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century* ... n.° 25 (versión según *F-APT 16bis*; contra según *E-Bd 971* y quinta según *E-Boc 2*).

III. Credo — Sortis

Enmiendas

Triplum: c. 93-94 Sol (br) = (1g); c. 113 Sol (br añadida); c. 119-20 La (br) =(1g); c. 231-32 Do (br) = (1g); c. 255-56 Si (br) = (1g). Contra: c. 10 Do (1g) = (br); c. 22 La (1g) = (br); c. 36 La (br) = Sol; c. 169 Re (br) = (1g); c. 211 Mi (1g) = (br); c. 277 Re (1g) = (br); c. 292 Mi (1g) = (br); c. 308 Do (br añadida). Tenor: c. 99 La (br añadida); c. 115-16 Re (br) = (1g); c. 132-35 Do-Si-La (1g-2br) = (2br-1g); c. 193 Sol (br) = 1g); c. 268-69 Fa (1g con punto) = (1g); c. 308 La (1g) = (br).

Concordancias

E-Sa 109, n.° 4: *F-APT 16bis*, n.° 46 (Sortis); *F-CA (n)* (4 voces); *F-Pn 23190*, n.° 103 (índice) (Sortes); *F-TLm 94*, n.° 1; *I-CF 98*, n.° 2; *I-IV*, n.° 60 (de rege); *NL-Lu 2515*, n.° 3; *US-R 44*, n.° 3.

Ediciones

A. GASTOUÉ, *Le manuscrit*..., n.° XLVI (versión según *F-APT 16 bis*); L. SCHRADE, *French Cycles* ..., p. 150-55; H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century*... n.° 47 (versión según *F-APT 16bis*).

IV. Sanctus. Sacro sanctus pater ingenitus
Sanctus miro gaudio

Enmiendas

Triplum: c. 35 Do (sb) = Re; c. 150 Re (sb) = (mi); c. 157 Re (br añadida); c. 158 Re-Re (2sb) = (sb-mi). Motetus: c. 51-52 Pausa (1g añadida); c. 194 Sol (sb añadida). Tenor: c. 85 Re-Do-Mi (2sb-br) = Re-Do (2sb); c. 111 Do (sb) = Re; c. 151-52 La (br) = (1g); c. 177-78 Pausa (1g añadida); c. 189-90 Sol (br) = (1g); c. 197-229 no copiados.

Texto. Triplum: c. 17-19 inextimabile = inestimabile; c. 24-25 inefabile = ineffabile; c. 46 quan fulgens = fulgens quam; c. 64-65 perserveran-

do = preservando; c. 69 quem = qui; c. 112-13 gracia repleti = repleti gracia; c. 127-28 sabaot = Sabaoth; c. 131-33 tronis presides = thronis presidens; c. 140-41 conlaudat = conlaudant; c. 146 pulcra = pulchra; c. 150 sallentes = psallentes; c. 176-77 agios = hagios; c. 203 ad quem = atque. Motetus: c. 15 y 55 corus = chorus; c. 58-59 no copiado; c. 92-93 dedicanti = dedicati; c. 101-3 inefabili = ineffabili. Contra Tenor = Tenor.

Concordancias

Texto: Apt 15.

Ediciones

L. SCHRADE, *French Cycles* ..., p. 156-61; H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century* ..., n.° 56.

V. Agnus

Enmiendas

Quadruplum: c. 50-51 Mi (br) = (lg). Contra 2.°: c. 41-42 Sol (lg) = Fa-Sol (2br); c. 48 Re (sb) =)Mi; c. 63 La (sb) = Sol; c. 90 Re (br) = Do; c. 96 La (mi) = (sb).

Texto. Contra 1.°: completado.

Concordancias

Kernascléden (incipit del quadruplum y tenor).

Ediciones

L. SCHRADE, *French Cycles* ..., p. 162-64; H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century* ..., n.° 72.

VI. Degentis vita
Cum vix artidici
Tenor

Enmiendas

Triplum: c. 10 Re-Re (sb-mi) = Re (sb); c. 108 Do (mi) = Re; c. 120 Mi (sb añadida); c. 122 Sol (br) = Fa. Motetus: c. 65 Sol (br) = Sol-Sol (2sb); c. 78 Do (lg) = (br); c. 121 Re (lg) = (br).

Texto. Triplum: c. 2 quis = quid; c. 22-23 hore = ore; c. 25-26 precatore = peccatore; c. 29-30 sic et eretis errore = fit et eris honore; c. 35-36 honore = horrore; c. 40-41 tegens = regens; c. 42 reges = tegens; c. 46 sedens = sed degens; c. 53 fors = sors; c. 61 nullius = ullius; c. 64-65 destructis = destructus; c. 70-71 miserere = misere; c. 76-77 quis vitis = quesitis; c. 81-83 dire peruperies = dare pauperies; c. 83 y 87 nec = nunc; c. 97 et = sed; c. 106 ingescit = vigessit; c. 108 hic = hinc; c. 113-14 complice artis = complicet arte; c. 118-19 ydeo = ideo; c. 125 quamquam = quidquid. Motetus: c. 10-14 promti sunt = promoti sint; c. 20-21 astromi = astrologi; c. 24-40 quis agam Petrus misere/ nobis et modici/ quem scientifici = quod scientifici/ quid agam Petrus misere/ nominis et modici?; c. 55-56 blandici = blandidici; c. 66-70 adulator iaculator = adulans qui ioculatur; c. 78-79 calis = qualis; c. 82-84 modo = cito; c. 103-5 patim = parti; c. 112-13 selera = scelera; c. 118-20 purgens = purgans.

Concordancias

B-Ba 758, n.° 2; *D-Nst 9*, n.°1; *F-CH 564*, n.° 103 (4 voces); *F-Pn 23190*, n.° 57 (índice); *F-Sm 222*, n.° 140 (índice).

Tenor

Fuente no identificada.

Ediciones

U. GÜNTHER, *The Motets of the Manuscripts Chantilly, Musée Condé, 564 (olim 1047) and Modena, Biblioteca estense, α.M.5,24 (olim lat. 568)* (Corpus Mensurabilis Musicae 39, 1965, n.° 2) (versión según *F-CH 564* y contratenor según *D-Nst 9*); F. Ll. HARRISON, *Motets of French Provenance* (Polyphonic Music of the Fourteenth-Century V, 1968, n.° 23a y 23) (versión según *F-CH 564* y contratenor según *D-Nst 9*).

VII. Kyrie. Rex inmense maiestatis
Dulcis, potens, pater pie

Enmiendas

Triplum: c. 9 La (mi añadida); c. 24-25 Re-Do (2mi) = (2sb); c. 30 Fa (mi añadida); c. 35 Do (mi) = Do-Si (sb-mi); c. 150 Do-Si (mi-sb) = (2mi); c. 170-72 La-Sol (1g-mi-punto) = (1g-sb con punto); c. 180 Fa (1g) = (br). Motetus: c. 165 Sol (br) = La; c. 168 Si-Sol (2sb añadidas). Tenor: c. 197-98 Sol-Fa (br-1g) suprimidos.

Texto. Triplum: c. 50 pulcra = pulchra; c. 71 mistico = mystico; c. 177 tumescentes = tu miscentes. Motetus: c. 45-51 dux gencium dele peccata dux genicum dele peccata = dux gentium dele peccata; c. 115-17 beata = beate.

Concordancias

E-Bd 853dd, n.° 1; *E-Bd 971c*, n.° 2; *E-Abl 1474/17*, n.° 2.

Ediciones

H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century* ..., n.° 1.

VIII.ª Gloria **de Peliso**

Enmiendas

Triplum: c. 42-43 Si (br) = (1g); c. 133 Sol (1g añadida); c. 159-60 Fa (br) = (1g). Tenor: c. 87 Sol (1g) = (br); c. 131-32 Do (br) = (1g).

Concordancias

E-Bd 853b, n.° 3; *F-APT 16bis*, n.° 36 (Peliso); *F-Sm 222*, n.° 61 (índice).

Ediciones

A. GASTOUÉ, *Le manuscrit*..., nº XXIX (versón según *F-APT 16 bis*); H. STÄBLEIN-HARDER, *Fourteenth-Century* ..., n.° 26.

IX. Apollinis eclipsatur **(B. de Cluni)**
Contra
(Z)odiacum signis

Enmiendas

Triplum: c. 29 Pausa (sb) = (br); c. 33 Fa (sb añadida); c. 37 Sol (mi añadida); c. 75 Mi-Mi-Mi-Re (4mi) = (sb-mi-sb-mi); c. 88-89 La-Sol-Sol (sb-mi-sb) = (2sb-mi); c. 117-18 La-La-Sol (2sb-mi) = (sb-mi-sb); c. 127 Fa-Mi (sb-mi) = Fa-Mi-Fa (3mi); c. 130 Sol (sb) = (mi); c. 143 Mi (1g) = Fa. Contra: c. 40-41, 88-89 y 136-37 Pausa (1g añadida).

Texto. Triplum: c. 9-10 comperagratur = cum peragatur; c. 30-31 muricorum = musicorum; c. 36 ex = e; c. 61 nocit = noscit; c. 78-80 Arnaudus de Tiromonte = Regaudus de Tiramonte; c. 81 petrus = potus; c. 85-88 actibus = actubus; c. 98 fongens = fungens; c. 105-6 marino = Morino; c. 113-14 guarino = Garino; c. 118-19 suescio = Suessio; c. 129-32 gaufredus de Barolio = Gaufridus de Barilio; c. 139-40 aguamnata = algamata. Motetus: c. 19-22 armonica plebi = armonia Phebi; c. 37-38 sin surgia = sinergia; c. 77-81 declivi imittens = de Cluni mittens; c. 91-97 teodorice = theoria; c. 130-32 triplici = tripli; c. 139-40 noticia = noticiam; c. 140 dat (añadido).

Concordancias

E-Bd 853, n.° 1 ((5) voces); *E-Tc (2), n.° 2; F-Pn 23190*, n.° 2 (índice); *F-Sm 222*, n.° 100 (13) (5 voces); *I-IV*, n.° 21; *I-Pu 658*, n.° 4; *NL-Lu 2515*, n.° 1.

Contra

Fuente: Ofertorio de la *Missa de SS Apostolis Petro et Paulo* (Graduale Romanum (90)).

Ediciones

M. BENT, *Two 14th-Century Motets in Praise of Music* (North Harton, 1977, n.° 2) (versión según *I-IV*); M.ª C. GÓMEZ, *La música medieval a Catalunya*, Barcelona, 1980, facs. X (*E-Bcen 853*, n.° 1) y *Une version à cinq voix du motet Apollinis eclipsatur/ Zodiacum signis dans le manuscrit E-Bcen 853* (Música Disciplina, en prensa) (versión según *E-Bcen 853*); F. Ll. HARRISON, *Motets* ..., n.° 9 (versión según *I-IV*) y 9a (versión según *F-Sm 222*).

III
BIBLIOGRAFIA

Concordancias

F-Bd 913, n.º 1 (Cl [illegible] *F-Pa 23190*, n.º 2 [illegible] *F-Sn 232*, n.º 100 (?) [illegible] *I-IV*, n.º 21; *I-Fn 158*, n.º 1; *NL-Lu 2 515*, n.º 1.

Cantus

Fuentes *Ofertorio de la Missa de SS Apostolis Petro et Paulo* (Graduale Romanum 900).

Ediciones

M. [illegible], *The 14th-Century Motets in Praise of Mary* (North Harton, 1977, n.º 2) (versión según *I-IVg*), M.ª C. GÓMEZ, *La música medieval a Catalunya*, Barcelona, 1980, [illegible] (E-Bbc 853, n.º 1) y [illegible] *Apollinis* [illegible] *Zodiacum* [illegible] E-Bbc 853 [illegible] Discipline, en [illegible] versión según E-Bbc 853; F. H. HARRISON, *Motets* ..., n.º 9 (versión según *I-IV*) y [illegible] (versión según *F-Sn 232*).

III

BIBLIOGRAFIA

Index of Manuscripts in the British Library. Cambridge, etc.; Chadwyck-Healy, 1984-1986, 10 v.

En ésser creada la Biblioteca del Museu Britànic el 1753, el nucli del seu Departament de Manuscrits el formà la col·lecció Cotton, originada per Robert Cotton, personatge d'arrels escoceses i contemporani de la reina Elisabet I i dels primers Estuards. Cotton s'havia proposat el salvament dels documents literaris i històrics dispersos per la dissolució dels monestirs. Amb dedicació d'historiador i d'antiquari va suplir la negligència oficial recollint i conservant documents cabdals per al coneixement de la història d'Anglaterra i va reunir a la seva casa de Westminster, Cotton House, una important col·lecció de manuscrits, documents i monedes, no sempre obtinguts amb total escrupolositat.

El favor que gaudia a la Cort es veié eclipsat l'any 1615 per una acusació de connivència amb l'ambaixador d'Espanya, de la qual fou perdonat uns mesos després. El 1629, la publicació de dos pamflets antigovernamentals, l'original d'un dels quals fou trobat a la seva Biblioteca, determinà que fos segellada i que li'n fos prohibit l'accés fins a la seva mort, dos anys més tard.

Recuperada i engrandida la Biblioteca pels seus successors, fou presentada a la nació pel quart baronet de Cotton l'any 1700. El 1731, quan es trobava allotjada a Ashburnham House, va sofrir un incendi en el qual es perderen 114 dels 948 manuscrits que la composaven. El primer catàleg imprès de la col·lecció —Thomas SMITH, *Catalogus Librorum Manuscriptorum Bibliothecae Cottoniae,* Oxford, 1696— dóna idea del que es perdé en l'incendi.

Les successives entrades de manuscrits al Museu Britànic reberen el nom d'*Additions* i constitueixen el gruix del Departament, a part de les col·leccions pròpiament dites, algunes de les quals, com la *Sloane*, la *Harleian* i la *Royal,* són també fundacionals. L'acta d'incorporació (juny 1753) disposava la compra de la col·lecció museística i bibliogràfica de Hans Sloane, així com la de la col·lecció de manuscrits reunida per Robert i Edward Harley, comtes d'Oxford, i considerava la necessitat d'allotjar conjuntament aquestes col·leccions i la Cottonian Library en un marc apropiat. Pocs anys després el rei Jordi II faria donació de la seva Biblioteca. Cal observar que la seqüència de les *Additions* s'inicia amb el número 4101 pel fet de prendre com a punt de partida el final de la numeració de la col·lecció *Sloane.*

Al llarg dels anys s'han anat publicant catàlegs i índexs de diferent envergadura i

amb la manca d'uniformitat inherent a les tasques bibliogràfiques realitzades en períodes distanciats.

L'*Index of Manuscripts in the British Library* que ara es publica integra els noms de persona i els topònims presents en els índexs dels *Catalogue of Additions* corresponents al període 1756-1950 (publicats entre 1843 i 1979) i els índexs dels catàlegs actualment vigents de les col·leccions. Constitueix una eina de gran utilitat pel fet de reunir en una sola obra de consulta la quasi totalitat de les dades existents en els índexs anteriors, i d'integrar aquelles col·leccions que no en posseïen d'impresos, com ara l'*Ashley* i la *Yates Thompson*, per a les quals s'han elaborat uns índexs succints.

Una part important de les entrades es refereix a documents d'arxiu indexats per topònims. El material anterior al 1900 té un índex específic —*Index to the Charters and Rolls in the Department of Manuscripts, British Museum*, 2 vols., 1900, 1912 (reimpressió 1965, 1967)— que ha estat totalment integrat.

El projecte de publicar un índex inclusiu de tots els noms de persona i topònims *(Amalgamated Index)* va ser iniciat per Theodore C. Skeat el 1962 i ha estat acabat sota la conservadoria de Daniel Waley. Segons llegim en la introducció, una bona part del Departament ha format l'equip dedicat a l'ordenació d'un milió d'entrades i la correcció fins on ha estat possible dels errors que s'anaven evidenciant. Com que els índexs utilitzats com a base del treball havien estat recopilats en un període superior a 150 anys, la unificació de noms propis i la correcció d'identificacions errònies ha suposat una tasca laboriosa que, tanmateix, no ha permès d'obtenir cotes massa altes de rigor i exhaustivitat.

Per als encapçalaments d'onomàstics britànics s'han seguit les pautes del *Dictionary of National Biography* i per als topònims les del *Gazetteer of the British Isles* de John BARTHOLOMEW, 9.ª edició, 1963.

Les entrades referents a les col·leccions porten en la seva part superior les sigles corresponents amb una claredat visual que n'agilitza la consulta. Una altra ajuda visual la dóna el fet de posar entre claudàtors totes les entrades referents a una mateixa persona o lloc, puix que sota la primera entrada, seleccionada pel seu encapçalament òptim, es poden presentar les següents amb profusió de variants.

La introducció conté una llista comentada dels catàlegs els índexs dels quals han estat utilitzats per a la confecció del present *Index*, on se'ns adverteix de les llacunes que poden existir i d'algunes particularitats a considerar en casos específics. Constatem que els catàlegs corresponents a les *Additions* de 1782-1835 no han estat publicats i que el Departament té en preparació els catàlegs i índexs complets de les col·leccions *Ashley i Yates Thompson*.

Des d'ara l'investigador compta amb una obra que li permet de trobar una resposta ràpida a l'existència entre els manuscrits de la British Library d'autors, dades sobre persones i altres informacions específiques amb base toponímica. Interessaria que l'exemple fos imitat per aquelles biblioteques amb un fons important de manuscrits i que per la naturalesa històrica de les seves col·leccions han hagut de produir una gran dispersió catalogràfica, de consulta laboriosa.

Maria Dolors VIVES

Index of English Literary Manuscripts. London, Mansell, 1980. 5 v. en curs de publicació.

L'*Index of English Literary Manuscripts* té per objecte posar a l'abast dels investigadors i especialistes el repertori dels manuscrits que es conserven en l'actualitat de les obres considerades com a part integrant de la literatura anglesa, des de l'any 1450 al 1900. L'*Index* deu el seu origen a un encàrrec editorial i ha estat recopilat per Peter Beal, responsable dels volums I i II (1450-1625 i 1625-1700, respectivament), per Barbara Rosenbaum, responsable del volum III (s. XVIII) i, conjuntament per Barbara Rosenbaum i Pamela White, pel que fa al volum IV (s. XIX). John Horden, de l'*Institute of Bibliography and Textual Criticism* de la Universitat de Leeds va fixar les bases de la planificació general i ha organitzat el volum V dedicat als índexs. D'altra banda, és el signant de la introducció sistematitzada que informa al lector del propòsit i de l'abast de l'obra, de la metodologia emprada i del camp informatiu.

Els autors seleccionats són bàsicament els que figuren en la *Concise Cambridge Bibliography of English Literature*, exceptuant aquells autors que cauen fora del camp de la literatura i algunes ampliacions i restriccions realitzades per motius d'incentiu literari o d'obligada economia. Respecte al segle XVIII s'ha considerat interessant d'incloure una sèrie d'autors poc coneguts però amb àmplia producció literària i susceptibles d'obrir noves vies a la investigació, mentre que, per causa de la gran producció creativa del segle XIX, s'ha hagut de restringir el nombre dels autors a aquells considerats universalment com els més significatius.

L'obra s'inicia l'any 1450 perquè a partir d'aquesta data el manuscrit ha hagut de cohabitar amb el llibre imprès i ha rebut, per tant, menys atenció específica. D'altra part, no es considera oportú d'encetar el segle XX, perquè, segons els responsables, no existeix encara perspectiva suficient.

El material que es descriu, a més de manuscrits i mecanoscrits, inclou llibretes de notes i esborranys, galerades corregides per l'autor, notes marginals en llibres impresos i, especialment fins al segle XVII inclusiu, còpies no autògrafes. Es descriu, doncs, tot allò que constitueix una font textual. La vessant informativa de l'*Index* ha fet també necessari l'estudi dels manuscrits d'ordre crític o biogràfic, de primeres edicions i d'una gran quantitat de material bibliogràfic divers.

Per tal d'obtenir un *corpus* exhaustiu de cada autor s'han investigat biblioteques, arxius i col·leccions privades de diversa categoria, dins i fora del Regne Unit. Amb la idea d'estimular el seu retrobament, s'han fet entrades per a aquells manuscrits no localitzats però identificats pel fet de constar en catàlegs comercials o en documents sobre vendes pòstumes d'un autor.

S'ha optat per donar una entrada individualitzada a cada text literari (poema, conte, etc.) independentment de la seva inclusió en manuscrits miscel·lanis o facticis, els quals són descrits, quan es creu convenient, en les seccions introductòries dedicades a cada autor. Aquesta decisió permet als compiladors de donar a conèixer textos qualitativament diferents i evitar alhora la proliferació de referències. El codi resultant de l'acrònim de l'autor i del número serial de l'entrada es converteix des d'ara en

la identificació de cadascun dels textos i en la referència obligada en tot estudi aprofundit sobre un autor. En els volums I i II, que tracten dels anys 1450 al 1700, un asterisc posat al marge indica que el manuscrit és totalment o parcialment autògraf. En els volums següents, només quan el manuscrit no és autògraf o es presenten discrepàncies, s'al·ludeix explícitament a aquest fet.

Tant en la introducció dedicada a cada autor com en les observacions referents a cada text es facilita un gran ventall d'informacions que van des de dades i comentaris sobre aspectes d'interès referents al llegat manuscrit de l'autor, a qüestions de cànon i d'autoria, existència d'apòcrifs, etc., sense oblidar les referències a primeres edicions del text i a edicions standard. En les descripcions s'informa principalment de les variants textuals i de dades catalogràfiques, com ara el nombre i identificació dels copistes, la data del manuscrit amb diferents graus de certesa i la seva localització.

Les entrades s'organitzen en primer lloc segons el gènere literari a què pertanyen i dins de cada obra segons la qualitat intrínseca del manuscrit, és a dir segons sigui autògraf, còpia relacionada amb l'autor, obra d'un copista rellevant i finalment totes les altres còpies.

Les cartes són els autògrafs més importants que no formen part del cos del repertori si bé en les introduccions es fa referència al material epistolar de cada autor. Pel que fa al poeta isabelí John Donne, per exemple, trobem una relació de les trenta-vuit cartes que se'n conserven amb indicació del lloc on es troben i de les edicions de què han estat objecte. En general, s'esmenta o es comenta breument tot el material exclòs de la part inventariada i també es fa referència al material perdut o destruït.

S'observa que, malgrat la diversitat informativa que proporciona, l'obra presenta una gran cohesió interna i una adequació formal, conseqüència d'unes pautes rigoroses i d'una terminologia estricta.

Els responsables consideren que la investigació ha fet descobrir nombroses versions textuals i rescripcions desconegudes que han de permetre de posar al dia aspectes d'ordre literari i facetes històriques i sociològiques que han pogut repercutir en la creativitat dels autors. Per a aquells autors no editats en aquest segle, l'*Index* contribuirà així mateix a establir-ne el text i el cànon.

Aquesta és una obra que ha de donar molt de goig no solament als especialistes, sinó també als lectors corrents que saben apreciar la literatura i alguns autors en particular, ja que apropa a allò que resta de més pregon i íntim d'un autor, i al que conserva encara la petja viva de la seva sensibilitat.

A part de constituir un instrument de treball que haurà de ser profusament comentat, discutit i ampliat amb el pas dels anys, es convertirà probablement en marc referencial per a repertoris semblants. És evident, però, que només una societat respectuosa amb el seu patrimoni i amb un sistema bibliotecari que possibiliti l'actualització de les seves pròpies col·leccions manuscrites pot dur a terme un treball d'aquestes característiques.

Maria Dolors VIVES

Bibliothèque Nationale. Catalogue général des manuscrits latins. Tables des tomes III à VI (nos. 2693 à 3775^B). Denise Bloch, Pascale Bourgain, Marie-Pierre Laffitte et Jacqueline Sclafer. *Première Partie: Table Analytique*, Paris, Bibliothèque Nationale 1981, 484 p. + 28 p. il.

Aquest volum tan esperat d'índexs dels quatre darrers volums publicats fins ara del catàleg de manuscrits de la Bibliothèque Nationale de Paris conté en primer lloc més de cent pàgines d'addicions i correccions al text de la descripció dels mss. 2693-3775. Segonament presenta una taula analítica dels noms de persones, llocs i matèries i la taula cronològica dels manuscrits datats o datables.

Finalment hi ha un intent de classificació segons el segle dels mss. no datats a partir de llurs característiques paleogràfiques, i 28 pàgines d'il·lustració que contenen 14 exemples d'armes, 12 autògrafs, 7 inicials adornades, pintades o amb filigrana, 14 exemples de provinences i cotes antigues i 10 detalls de relligadures.

La taula de matèries segueix els mateixos criteris adoptats en les taules per als dos primers volums del catàleg de manuscrits de la Bibliothèque National e de Paris.

Jaume DE PUIG I OLIVER

Bibliothèque Nationale. Catalogue général des manuscrits latins. Tables des tomes II à VI (nos. 2693 à 3775^B). Denise Bloch, Marie-Pierre Laffitte, Jacqueline Sclafer. *Deuxième partie: Table des Incipit*. tom 1: *A-M;* tom 2: *N-Z. Lemmes bibliques*, Paris Bibliothèque Nationale 1983, 1.194 p. en dos toms.

La llista dels incipit dels mss. 2693-3775 de la Biblioteca Nacional de París, molt voluminosa a causa dels reculls de sermons, lletres i florilegis repertoriats en els volums corresponents del catàleg de mss., ha estat objecte d'un llarg treball d'elaboració i unificació.

Alguns dels incipits no es troben en les notícies del catàleg i solen ésser initia dels mss. descrits en els volums III i IV del catàleg, amb menys detalls que les descripcions dels vols. V i VI. Les autores han armonitzat la taula donant-se el treball de recollir els initia que no havien estat publicats. Aquesta tasca ha imposat, a més, el treball d'unificar els textos, la qual cosa s'ha fet adoptant l'ortografia del llatí clàssic en els mss. en llatí i respectant l'ortografia del ms. en els textos en llengues vulgars.

Després de la taula alfabètica dels incipit, les autores han establert, seguint l'ordre dels llibres del A. i del N.T. una llista dels lemes bíblics utilitzats amb més freqüència pels predicadors, amb indicació del diumenge o de la festa per als quals han servit de tema. Aquesta indicació és donada amb referència al *Repertorium der lateinischen Sermones* de J. B. Schneyer.

Amb la publicació d'aquesta treballada taula, queda enllestida la catalogació dels manuscrits de patrística i teologia del fons llatí antic de la Biblioteca Nacional de París. Esperem que no triguin a ésser publicades les descripcions de la resta dels manuscrits d'aquest i dels altres fons de la dita biblioteca.

Jaume DE PUIG I OLIVER

Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France, tome LVIII bis. Ministère de la culture et de la Communication. Direction du Livre, Editions du CNRS, Paris 1980, 100 p.

El volum 58 bis d'aquest catàleg, vell de cent cinquanta anys, conté les taules generals del volum 57 (segon suplement dels mss. de la biblioteca d'Abbeville [330-525], mss. de la biblioteca municipal d'Armentières [1-3]; 2on. suplement dels mss. de la biblioteca de Bar-le-Duc [215-830]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Beauvais [83-281]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Blois [123-276]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Boulogne-sur-mer [472-1056 i fons Louis Géneau (1-81)]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Calais [98-202]; segon suplement de la biblioteca de Cambrai [1422-1440]; segon suplement de la biblioteca de Compiègne [88-278], segon suplement dels mss. de la biblioteca municipal de Dinan [8-87]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Laon [50-637]; segon suplement dels mss. de la biblioteca del Havre [460-599]; segon suplement dels mss. de la biblioteca d'Orléans [1387-1790]; tercer suplement dels mss. de la biblioteca de Rouen [1301-1531]; segon suplement dels mss. de la biblioteca municipal de Soissons [281-424]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Vendôme [404-425]); i les del volum 58 (primer suplement dels mss. de la biblioteca d'Angoulême (59-125); segon suplement dels mss. de la biblioteca de Carpentras [2155-2641]; mss. de la biblioteca de Castelnaudary [1-26]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Dijon [1578-1960]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Nantes [2212-3037]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Pau [41-90]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Périgueux [74-170]; segon suplement dels mss. de la biblioteca de Toulouse [1021-1510]).

Jaume DE PUIG I OLIVER

Catalogue géneral des manuscrits des bibliothèques publiques de France, Tome LX, Bibliothèque Historique de la Ville de Paris II. Michèle Vasseur-Depoux et Hélène Verlet, Paris, Bibliothèque nationale 1981, 505 p.

Aquest segon volum descriu els mss. 722-1214 de la importantíssima col·lecció documental de la Bibliothèque Historique de la Ville de Paris. Les sèries manuscrites

recensionades esguarden sobretot la història de la Revolució francesa i de tot el s. XIX parisenc. És una massa documental d'un interés que es pondera sol, cridada a tenir una importància de primer ordre en els estudis d'història de París i de França dels anys vinents. La història de la caiguda de l'antic règim, l'era republicana i imperial, les convulsions socials i polítiques del s. XIX, la guerra franco-prussiana, la Commune, etc., no es poden donar per estudiades sense recòrrer pacientment els lligalls d'aquesta biblioteca modèlica. En volums successius es descriuran els manuscrits que abasten fins a la Cinquena República.

Jaume DE PUIG I OLIVER

Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Tome LXI. Suppléments. Aix en Provence, Arles, Pau, Rouen. Ministére de la Culture et de la communication, Direction du Livre, Editions du CNRS, Paris 1980, 332 p.

El volum 61 conté el quart suplement dels mss. de la biblioteca municipal d'Ais de Provença (biblioteca Méjanes) i descriu els mss. 1769-2025 i 2093-2110. Totes les notícies han estat redactades per Suzanne Estève, llevat de 43 (mss. 1925-1967), que ho foren per Sylvie Senormand. Resten per a catalogar els mss. 2026-2092.

El fons ací descrit és principalment constituit per mss. francesos. N'hi ha algun de llatí, d'occità, d'italià, d'espanyol, i àdhuc de portuguès. Llur provinença és diversa, així com la temàtica, tot i que cal remarcar algunes sèries literàries (mss. de Paul Arène, d'Henri Brimord, Maurice Blondel, Frederic Mistral, E. Jaloux, E. Prinor, A. Lumel, J.T. Samat, Bruno Durand) i un conjunt de documentació de gran interès per a la història de la Provença. Tanca el treball el corresponent índex de noms.

Tot seguit és donat el tercer suplement dels mss. de la biblioteca d'Arles (1015-1503), el tercer suplement del mss. de la biblioteca de Pau (91-252) i el quart suplement dels mss. de la biblioteca de Rouen (1532-1668), amb els corresponents índexs de noms.

Jaume DE PUIG I OLIVER

Catalogue géneral des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Tome LXII. Grenoble. 2e. Supplément. Ministère de la Culture et de la Communication. Direction du Livre et de la Lecture, Editions du CNRS, Paris 1983, 583 p.

El primer suplement al catàleg general dels mss. de la biblioteca de Grenoble fou editat a Paris l'any 1902 en publicació independent per E. Maignien i recensionava els mss. 2090-2485. Abans del 1939 la biblioteca ja s'havia enriquit amb noves aportacions, però fou sobretot a partir de la segona guerra mundial que els mss. s'acumulen a la biblioteca de la capital del Delfinat: més de 5000, gràcies a donacions

i llegats. A més d'un copiós fons Stendhal, la biblioteca rep les col·leccions d'Ulysse Chevalier (més de cinc-cents números) i de l'historiador i numismàtic Georges de Manteyer (més de dos-cents cinquanta números); les col·leccions Eugène Chaper i Joseph Flandrin foren adquirides principalment a causa de llur interès per a la història local.

Aquest segon suplement, que abasta els mss. 2486-7343, ha estat preparat des dels anys vint per Louis Roger i Nestor de Bonfils i dut a bon terme per Pierre Vaillant, Paul Hamon, Henri Lecomte, Geneviève Duc i René Maury. Clou el volum la taula general de noms.

Jaume DE PUIG I OLIVER

Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Tome LXIII. Suppléments. Dijon, Pau, Troyes. Ministère de la culture et de la Communication, Direction du livre et de la lecture, Editions du CNRS, Paris, 1984, 292 p.

El volum 63 conté el tercer suplement dels mss. de la biblioteca de Dijon (1961-2292), el quart suplement dels mss. de la biblioteca de Pau (253-384) i el segon suplement dels mss. de la biblioteca de Troyes (2921-3726).

Entre els mss. inventariats en aquest volum de la biblioteca de Pau són notables els fons de l'escriptor bearnès Tristan Dirème, trenta sis manuscrits de Francis Jammes, i més d'una cinquantena de Joseph Peyré. Entre els fons descrits ací de la biblioteca de Troyes és d'esment el llegat de Georges Hérelle, que conté correspondència de Gabriele d'Annunzio, Grazia Deledda, Gulielmo Ferrero, Antonio Fogazzaro, Matilde Serao, Blasco Ibáñez, la familia Bourget, Maurice Bouchor, Adrien Juvigny i altres.

Jaume DE PUIG I OLIVER

Catalogue général des livres imprimés. Auteurs, collectivités-auteurs, anonymes 1970-1979. Série en caractères non latins. Tome I Caractères cyrilliques: Russe, 3 vols. Tome II. Caractères cyrilliques. Biélorusse, moldave, ukrainien, macédonien, 1 vol. Tome III. Caractères cyrilliques: Bulgare, 1 vol. Tome IV. Caractères grecs, 1 vol. Tome V. Caractères hébraïques. 2 vols. Bibliothèque Nationale, Paris 1983-1984.

Aquests volums continuen els publicats entre 1972 i 1978, els quals presentaven els llibres impresos escrits en alfabets no llatins entrats i catalogats a la Biblioteca Nacional de París entre 1960 i 1969. No hi ha grans diferències en el mètode dels dos catàlegs: exclouen les publicacions periòdiques; adopten encapçalaments uniformes per als clàssics anònims, els catàlegs d'exposicions i les miscel·lànies; els encapçalaments d'autors personals, autors col·lectius i obres anònimes es presenten en l'ordre alfabètic

de cada llengua; s'hi troba una ordenació topogràfica per a les biblioteques, museus i universitats: cadascun d'aquests establiments és esmentat dins l'encapçalament del lloc on pertanyen i, per a un mateix lloc, segons l'ordre de llur institució (llevat del tom IV, en el qual no tenen ordenament particular).

El catàleg segueix les regles de catalogació proposades per l'Association Française de Normalisation. A més dels volums impresos únicament en caràcters ciríl·lics, grecs i hebreus, el catàleg recull també obres bilingües que, al costat dels caràcters esmentats, en comporten de llatins. En el volum de caràcters grecs (IV) no hi consten les publicacions en grec de l'època bizantina, ni les obres bilingües en caràcters grecs i llatins. En el segon volum del tom V, de caràcters hebraics, per la transliteració dels autors antics s'han tingut en compte les recomanacions de la ISO. Els noms moderns són catalogats segons la forma proposada per la Bibliografia Israeliana. Els autors col·lectius hi són donats en la seva forma anglesa, si és coneguda; altrament, en la forma hebraica transliterada.

Hi ha transcripció dels alfabets ucraïnès, bielorús, macedonià i búlgar.

Adoració PÉREZ

Catálogo Colectivo de Publicaciones Periódicas de la Biblioteca Universitaria. Leioa: Universidad del País Vasco, 1982. 2 v.; 30 cm.

Aquest catàleg col·lectiu de la Universitat del País Basc inclou les publicacions periòdiques de 34 departaments de la Universitat, que sumen un total de 3.000 títols.

La finalitat d'aquesta publicació és la d'unir-se amb d'altres publicacions del mateix caire que ja s'estan portant a terme en determinats centres docents del País Basc, com ara les Escuelas Universitarias de Formación de Profesorado de EGB, o la Escuela Superior de Ingenieros Industriales.

Les dades que es donen en aquest catàleg segueixen els criteris de l'Instituto Bibliográfico Hispánico, amb la intenció d'establir una uniformitat que permeti l'intercanvi d'informació a nivell nacional. Aquestes dades i l'ordre que segueixen són els següents: Títol i subtítol, Editorial i lloc, Periodicitat, Any inicial de la publicació, ISSN (precedit de les inicials del país d'origen de la publicació), Centre al qual pertany la publicació, Signatura topogràfica (amb la seva localització a la Facultat corresponent) i una relació dels anys i volums que hi ha a cada biblioteca, dada que considerem de gran importància i que es troba a faltar en d'altres publicacions d'aquesta mena com ara l'IRUC *(Inventari de revistes de les Universitats catalanes)*, o l'*Inventari de Publicacions Periòdiques que es reben a les biblioteques de Barcelona*, publicat per la Diputació de Barcelona.

El segon volum és un suplement que inclou les dades de la Facultat de Ciències de la Informació, i un índex alfabètic de grans grups de matèries amb la seva corres-

pondència amb la CDU, sota dels quals hi ha la relació de publicacions periòdiques de cada matèria.

Confiem en el perfeccionament d'aquest tipus de treballs i en la seva coordinació de cara a la creació d'un catàleg col·lectiu nacional de publicacions periòdiques.

Adoració PÉREZ

Catálogo Colectivo de Publicaciones Periódicas de la Universidad de Sevilla. Sevilla: Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 1984. XVI, 360 p.; 30 cm. (Serie Biblioteca Universitaria; 6)

Aquesta útil publicació de la Universitat de Sevilla aplega les publicacions periòdiques que posseeix la Universitat escampades per les diverses Facultats i inclou 22 centres universitaris.

Abasta uns 7.000 títols i, a més a més d'una breu descripció de la publicació, títol i peu d'impremta, notifica els anys que de cada publicació existeixen i els localitza a la Facultat corresponent.

S'hi troben a faltar algunes dades importants com l'ISSN.

Totes les publicacions sense excepció s'han entrat pel títol, però al final del volum hi ha un índex d'entitats autores o promotores de la majoria de les publicacions.

Conté també una bibliografia molt petita de catàlegs col·lectius de publicacions periòdiques nacionals i internacionals. No hi ha, tanmateix, cap tipus d'índex de matèries, sistemàtic ni alfabètic, que hauria pogut facilitar molt més la recerca a l'usuari.

Adoració PÉREZ

Catálogo del legado Areny. Instituto de Estudios Ilerdenses. vols. I-VI; I, Lérida, 1970, 66 + 4 pàgines de facsímil; II, Lérida, 1971, 203 p. + 17 p. facsímil; III, Lérida 1972, 66 p. + 33 làmines facsímil; IV, Lérida, 1976, 129 p. + 8 p. facsímil; V, Lérida, 1980, 85 p.; VI, Lleida 1983, 183 p.

La Diputació de Lleida, a través de l'Institut d'Estudis Lleidatans, ha publicat en sis volums el catàleg del llegat que feu a la Institució el notable bibliòfil senyor Ramon Areny i Batlle. Areny, en la seva llarga vida de pacient dedicació a la bibliofília i a la bibliografia, deixà en el moment de la seva mort notables col·leccions de llibres aplegats amb paciència i tenacitat. Donat que no era un simple col·leccionista, ni un bibliòfil d'afecció, sinó més aviat un expert bibliògraf, els seus aplecs no foren mai indiscriminats ni intrascendents passatemps. En direccions que ara no ens interessen arreplegà llibres antics, llibres rars, llibres cervantins... Però el tema que li

donà el caràcter de bon coneixedor de la bibliografia lleidatana fou l'apassionament esmerçat en reunir cada llibre, fullet, full volander, goig, programa etc., que tingués a veure amb la impremta lleidatana. I aquesta parcel·la dels seus treballs d'estudiós, només, és la que avui ens interessa. Posseïdor d'una considerable fortuna, se'n serví per a viatjar per diverses capitals europees amb freqüència, tot cercant per les llibreries de vell, subhastes de llibres, etc., peus d'impremta lleidatans. Mai no discutia preus quan la peça localitzada era rara o constituïa una troballa sorprenent. Fetes les compres, empaquetats els llibres adquirits acuradament, retornava a Lleida i allí iniciava la segona part del treball: l'estudi minuciós de cada llibre o fullet, que traduïa a milers de fitxes, de notes, de comentaris que publicava en revistes especialitzades i que sintetitzava en conferències que eren sempre esperades amb impaciència pels erudits.

En morir, i seguint les clàusules del seu testament, les diverses col·leccions bibliogràfiques a les quals havia prestat tanta atenció, foren dispersades, però llegà a la Diputació de Lleida la de més interés, que és, precisament, la que ha estat recollida en el catàleg que ara ens ocupa, el qual constitueix un intent de bibliografia local absoluta; només la impossibilitat d'aquisició de les peces més rares i antigues determinà que quedés incompleta. El conjunt forma un material d'estudi imprescindible per a aprofundir en qualsevol aspecte de l'activitat editorial a Lleida i del desenvolupament de la imprenta en aquesta ciutat, des del primer establiment de l'alemany Enric Bothel, que deixà una peça tan extraordinària com és el *Breviarium*, finançat per un tal Antoni Pallarès que era «campanarium eiusdem eclesiae pulsator», i que descriuen Haebler i Jiménez Catalán.

En el vol. I hi ha aplegades les obres dels ss. XV al XIX distribuïdes de la següent manera; 2 incunables; 19 peces del s. XVI; 45 peces del s. XVII; 75 peces del s. XVIII i 103 del s. XIX, amb un total de 241 exemplars. Hi ha una nota breu sobre el desenvolupament de l'activitat impressora a Lleida i una notícia sobre la importància científica dels estudis bibliogràfics de Ramon Areny, analitzant la seva quàdruple dimensió: a) bibliòfil; b) estudiós de l'obra cervantina; c) bibliòfil de tema lleidatà; d) investigador de temes bibliogràfics. Hi ha una fotografia de la dependència de l'antic Hospital de Santa Maria, seu de l'I.E.I., on foren condicionades llibreries i prestatges, per tal de situar el material del llegat, al costat de taules i altre material per a fer-ne possible la consulta. Dels números 8, 24, 130 i 145 hi ha reproducció facsímil de la portada. Al peu de cada peça ressenyada hi ha la correspondent notícia bibliogràfica. Al final hi ha una reproducció de l'Ex-Libris de Ramon Areny, al costat d'un dibuix, a llapis, en el qual ell apareix en el seu despatx de treball. Un Annexe conté el Reglament de la Secció d'Investigacions Bibliogràfiques «Ramon Areny» que amb motiu d'aquest llegat fou oberta a l'I.E.I. i que porta data de 8 d'abril de 1969.

El vol. II, dedicat a Bibliografia Lleidatana del s. XIX, va precedit d'un dibuix a llapis de Ramon Areny signat pel seu nebot Angel Boixareu i Areny, l'any 1946, que forma part de la col·lecció de l'I.E.I. Hi ha una notícia sobre la impremta a Lleida el s. XIX, una làmina amb les marques dels establiments més notables, un advertiment dels criteris seguits en la redacció del catàleg, així com un quadre de les diverses impremtes i obres corresponents a cada una, amb un total de 1042 exemplars. Totes

les obres, aplegades pels tallers on foren impreses, van acompanyades també de les corresponents notícies bibliogràfiques. Hi ha a més, una extensa *Nota Bibliogràfica* sobre les obres utilitzades en la redacció d'aquest volum. En Annexe figura la segona edició del Reglament abans esmentat.

En el vol. III, dedicat a Goigs, romanços i fulles diverses, hi ha una nota introductòria destinada a facilitar notícia del tractament diferent donat als goigs, a les estampes, a les oracions, a les indulgències, als romanços, als cartells, edictes, fulls, avisos, etc., amb un total de 181 peces corresponents a 96 goigs, 17 oracions, 6 indulgències, 6 estampes, 47 romansos, i 9 cartells, avisos, proclames, etc. Hi ha també la corresponent nota bibliogràfica i la reproducció facsímil, anvers i revers, d'una fitxa de les dissenyades especialment per a formar el catàleg de la col·lecció. Tots els exemplars van aplegats per ordre cronològic i per raó de les respectives impremtes que els editaren.

En el vol. IV hi ha aplegada la Bibliografia Lleidatana del s. XX (Primera Part. Llibres i Fullets). Precedeix un dibuix a llapis de Ramon Areny, obra del seu nebot Angel Boixareu i Areny, de l'any 1946 (Col. de l'I.E.I.) i una nota sobre la Impremta a Lleida el s. XX, amb dues làmines de marques. Segueix el catàleg, ordenat per impremtes i amb un total de 1.412 exemplars fitxats.

En el vol. V hi ha aplegada la Bibliografia Lleidetana del s. XX (Segona Part. Fullets diversos i Programes de festes). Precedeix una nota explicativa dels criteris seguits en l'ordenació d'aquests materials. Segueix el catàleg, amb un total de 381 peces. Cal remarcar que hi ha també recollides algunes publicacions dels barris de Lleida, d'alguns pobles de la rodalia i també del principat d'Andorra.

En el vol. VI hi ha els Índexs, general d'autors i d'obres anònimes.

Totes les notes preliminars i l'ordenació dels materials foren obra de Josep Tarragó i Pleyan, secretari de l'Institut d'Estudis Lleidetans i bon amic i col·laborador de Ramon Areny i Batlle. La catalogació del fons i la redacció material de les fitxes i dels índexs fou obra de Roser Estela i Salellas, titulada de l'Escola de Bibliologia de la Diputació de Barcelona i bibliotecària de la Secció Areny de la Biblioteca de l'Institut d'Estudis Lleidetans.

La bibliografia lleidatana, en endavant, no podrà ser estudiada més que a partir d'aquest catàleg. Si sobre els primers temps de la impremta no es pot dir que sigui complet, donada la dificultat de trobar els raríssims primers exemplars, dels darrers temps és possible afirmar que la recollida de materials feta per Ramon Areny fou gairebé completa, i en aquest catàleg es troba ordenada i classificada. És un intent de bibliografia local com no pot presentar avui cap altra ciutat de Catalunya. Reforça el seu interès el fet de ser Lleida tradicionalment mal coneguda en l'aspecte de la seva aportació cultural al conjunt català, quan fou seu de la primera universitat catalana, fundada per Jaume II mitjançant privilegi datat l'any 1300, fet que explica l'establiment d'un dels primers tallers d'impremta a Catalunya.

Aquest catàleg permet de ponderar les fluctuacions culturals de la ciutat durant mig mil·lenari, els seus moments d'esplendor literària i també els de decadència i arrauliment. Cal desitjar que, ultra instrument d'impresindible consulta, aquest catà-

leg serveixi d'exemple per a treballs similars d'estudis bibliogràfics locals. La cultura catalana podrà ser molt més ben coneguda, tan bon punt disposem de bibliografies acurades de totes les poblacions on la impremta, per uns motius o altres, ha tingut des d'antic un protagonisme evident.

Josep M. RAZQUIN

Romancero impreso en Cataluña (Imprenta de J. Jolis a Viuda Pla), de Enrique Rodríguez Cepeda, Madrid: José Porrúa Turanzas, 1984, 3 v. (213 p., 259 p., 261-500 p.: il)

En la introducció l'autor dóna una visió dels aspectes generals del romancer imprès a través dels segles, del XVI al XIX, amb les peculiaritats especials que els diferencien i les comunes que els uneixen. En paraules de l'autor se'ns mostra sobretot el romancer com a «arte, tema y significado cultural de un pueblo».

A continuació segueix un esbós històric de la Casa Jolis, impressors a Barcelona des de finals del segle XVII (1676?), que amb els canvis successius de nom i trasllats de local arriba al nostre segle.

En la realització de la tasca Rodríguez Cepeda ha tingut accés als documents i al material que conserva la imprenta Jolis-Pla, comptant amb l'esplèndid acolliment de la família en la persona de la senyora Montserrat Dalmases, successora dels Hereus de la Vídua Pla.

Els fons consultats són documents personals i de l'empresa, inventari de béns, etc, i sobretot una col·lecció de xilografies tallades a través del temps en els obradors de la impremta Jolis, que els actuals propietaris conserven amb extraordinària cura.

Rodríguez Cepeda coneixia molt bé els documents de canya i cordill des de Califòrnia, Universitat de Berkeley. D'altra banda és propietari d'una bona part dels romanços de la casa Jolis-Pla del segle XVIII.

En el *Romancero Impreso en Cataluña* ocupa els cos més important de l'obra la descripció dels plecs de romanços, així com els comentaris sobre les xilografies que els ornen. La descripció resta distribuïda d'aquesta manera: gravats, text, nombre de columnes, llengua, ornaments tipogràfics, format i signatura, peu d'imprenta i procedència de l'exemplar descrit.

El material s'aplega cronològicament i sota els apartats: «Juan Jolis, padre (1679-1705)», «Juan Jolis, hijo (1706-1759),» «Herederos de Juan Jolis (1760-1770)», «Bernat Pla», «Viuda Pla», «Herederos de Viuda Pla».

L'estudi de Rodríguez Cepeda, amb comentaris comparatius de personatges de romanços i altres de textos literaris, és ben il·lustrat amb nombroses xilografies de la impremta Jolis-Pla, sense que hi manqui la referència a boixos d'altres impremtes.

Completen l'obra l'*Indice de poetas y juglares* —cronològic—, *Indice de primeros versos* —alfabètic de primera paraula—, *Indice de procedencia de los pliegos* —per ordre numèric de la present edició— i una *Bibliografia* molt abundant.

A la pàgina 183 Rodríguez Cepeda confecciona una llista de romanços dels quals

té notícia a través de la bibliografia sobre literatura de canya y cordill, i que no ha pogut trobar.

Rodríguez Cepeda desitja que un altre investigador amb més fortuna aconsegueixi de completar l'obra que avui presenta al lector. Com a lectors vivament interessats pel que fa referència a la copiosa producció tipogràfica barcelonina de literatura popular —de la qual fou senyera la impremta de Joan Jolis i els seus hereus— ens satisfà d'enregistrar, des d'aquestes pàgines, un material complementari per ara provisori i susceptible d'ampliació.

L'agrupem seguint les diferents etapes de propietat de la impremta Jolis-Pla.

1. A Barcelona, Por Juan Jolis, Impressor ... *Relacion verdadera y romance nuevo ... hermosa y bella Catalina ...*
2. En la Imprenta de Juan Jolis y Bernardo Plà, en los Algodoneros.
   Despedimiento de Nuestro Señor Jesu-Christo ... Compuesto por el Doctor Zavallos, natural de Sevilla.
   Seguidillas Nuevas a la Mejor Pastora Maria Santissima ... Compuesto ... por ... el Mystico Piscator de Salamanca.
3. A Barcelona: En la Estampa dels Hereus de Joan Jolis ... o bé en castellà: En la Imprenta de los Herederos de Juan Jolis ...
   Agradable discurso del testamento del Asno ... Compuesto por Alberto Bardaxi ...
   Caso sucedido con un Soldado ... por el Comsejo de Guerra ...
   Seguidillas nuevas, para cantar los mancebos pretendientes á las puertas de sus Damas.
   També he trobat edicions anteriors a les que reprodueix Rodríguez Cepeda:
   Arenga Burlesca.
   Cautivo de Gerona. Nueva Relacion y Copia de una Carta ...
   Curiosa Xacara Nueva, en que se refiere la vida, y lastimosa muerte de Doña Ines de Castro ...
   Devoto Romance, en que se refiere el Santissimo Desposorio, que celebró Christo Redemptor ... con la Preciosissima Cruz ...
   Dialogo espiritual entre lo fill prodich y son pare.
   Discursos de una donzella per elecció d'estat ...
   La Gran Victoria que tuvo Don Juan de Austria ...
   Marcos Vicente. Famoso Romance, nuevamente impreso ...
   Nueva Relacion, y Curioso Romance, en que se declaran los maravillosos sucesos de una muy noble Señora, llamada Doña Fenix Alva.
   Primera Parte, en que se refiere, y da cuenta de la mayor Maldad ... que ha executado Lorenzo de Texado ...
   Pronostich natural, y verdader calculat del Meridiano ...
   Amb el mateix peu d'impremta dels Hereus de Joan Jolis, he recollit:
   Marcos de Cabra. Jacosa relacion en la qual se refiere el tragico casamiento de un mozo de Guadarrama ...
   Nueva Xacara, graciosa y entretenida ... intitulada: El Duque es muy cuerdo en todo ...
   Romance de la bella Celia que adora, y su respuesta ...

Romance Famoso de los valerosos hechos, muertes y atrocidades de una valerosa Dama llamada Espinela ...
Romance Nuevo, y curioso en que se refieren y declaran unas amorosas quexas ...
Segunda parte de la espantosa y rara penitencia que hizo una muger natural de Valladolid, en el monte Arsiano ...

4. Amb peu d'impremta, Barcelona: Per Bernat Pla Estamper, al carrer dels Cotoners, i amb variants en l'enunciat,
Relació de les Festas, y adornos dels carrers de la Parroquia de Santa Maria del Mar ...
Segunda Parte de los Amorosos Secesos de Don Jacinto ...
Tratado, en el qual se contiene dos obras muy provechosas ... para los Christianos ...
Tragica Relacion del fracaso lastimoso que acaeció en la ciudad de Zaragoza ... en el dia 12 de Noviembre de ... 1778.

5. I ja per acabar, amb peu d'impremta dels Hereus de la viuda Pla, al carrer dels Cotoners, primer, i més endavant, carrer de la Princesa, 8, hi trobem els romanços següents:
Breve y compendiosa relación de las proezas ... Badulaque ...
Lo Magich de pega ... Los Mals Companys ...
Jocs escènics impresos en el mateix format i distribució que els romanços de la mateixa impremta que ens ocupa.
Nueva Relación y Curioso Romance donde se refiere un prodigioso milagro que ha obrado la Virgen ...

Esperonats pel desig de l'autor hem caigut en la temptació d'ampliar la recerca. Tanmateix, alguns dels exemplars recollits i enumerats ens dónen notícia d'una etapa de la impremta Jolis, quan treballà sota la direcció de Joan Jolis (també Joan Joli, error d'impressió?) i Bernat Pla, etapa que R. Cepeda no cita en el seu llibre de la manera clarament explícita que proporcionen els facsímils dels volums segon i tercer de la seva obra. El Romancero Impreso en Cataluña de Rodríguez Cepeda constitueix un estímul indubtable per als estudiosos de la literatura catalana de canya i cordill, i és de preveure que suscitarà continuadors.

Antònia MONTMANY I TORRELLA

3) *Romance Místic de los romeros* [illegible] devoto y agradable [illegible]
Fernando Estrada ...
Romance Nuevo [illegible] y curioso, en que se refiere y declara [illegible]
[illegible] de la serpiente y [illegible] que hizo una mujer casada en [illegible]
en el lugar de [illegible]

4) [illegible] peu d'impremta: Barcelona. Per Bernat Pla Estamper, al carrer dels Cotoners, [illegible] variantes en l'[illegible]
Relació de la Fontana [illegible] *y* [illegible] *del carrer de la Perruquera* [illegible]
Segunda Parte de los Romeros [illegible]
Tratado, en el qual se [illegible] ... *Josep de Cervellones* ...
Trágica Relación del [illegible] *sucedido en la ciudad de Zaragoza* ... *en el día 12 de Noviembre de* ... *1778.*

5) I ja per acabar, amb peu d'impremta [illegible] Pla, [illegible] primer [illegible] de la [illegible] els [illegible] següents:
Nuevo y espiritual [illegible] ... Guadalupe ...
La Masia de pega ... *La Mare Carolina* ...

6) [illegible] impresos en el mateix format i distribució que els romanços de la mateixa impremta que ens ocupa.
Nueva relación y curiosos Romances donde se refieren prodigios [illegible] *que ha obrado la Virgen* ...

[illegible] en la temptació d'estirar la recerca. [illegible] alguns dels exemplars recollits i comentats ens donen notícia d'una etapa de la impremta Jolis, quan treballa amb la direcció de Joan Jolis, [illegible] Bernat Pla, [illegible] de la [illegible] que proporcionen els facsímils d'aquest volum segons [illegible] d'aquesta casa. El [illegible] imprès en Catalunya de Romanços [illegible] constitueix un material [illegible] per als estudiosos de la literatura catalana de canya i cordill, i [illegible] de persones que mostrin continuïtat.

ANTONI [illegible] I [illegible]

IV

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Memòria 1982-1984

I
CRÒNICA

1982

Durant l'any 1982 hi ha hagut a la Biblioteca de Catalunya 169.950 presències de lectors. S'han fet 7.080 noves inscripcions. Al servei de préstec de llibres les inscripcions han estat 1.552. Comparades amb les de l'any passat, aquestes dades assenyalen un canvi de tendència, de sentit ascendent. Una causa d'aquest inici de redreç és la supressió dels avals que, per a entrar a la Biblioteca de Catalunya, s'exigien fins ara als lectors. Si l'aval, almenys teòricament, era una defensa contra possibles lectors desaprensius, mutiladors i depredadors de llibres, car permetia de demanar eventuals i hipotètiques responsabilitats als avaladors, de fet presentava nombrosos inconvenients. D'una banda, no per això disminuïen els actes de vandalisme i robatori, que, realitzats amb les precaucions degudes, escapen a la vigilància del personal de la biblioteca, fins al més expert. D'altra banda, la reglamentació de l'aval, exigint la signatura dels avaladors i un timbre, produïa situacions estranyes, com és ara que un industrial o comerciant qualsevol podia avalar, però no un catedràtic o un professor no munit d'una forma o altra de segell burocràtic. Finalment, aquest sistema implicava que la decisió última d'admetre els lectors a la Biblioteca de Catalunya no depenia d'aquesta, ans d'unes terceres persones que podien no tenir-hi ni una relació remota. Sotmès el problema al President de la Diputació, es va decidir de suprimir els avals i reglamentar l'entrada dels lectors a la Biblioteca de Catalunya segons un sistema més coherent. Continua vigent l'edat de 17 anys, fixada en el moment de la fundació de la Biblioteca, per a accedir-hi. Els aspirants a lectors hauran de presentar el corresponent carnet d'estudiant o el resguard de matrícula del C.O.U. o de qualsevol curs de facultat o escola universitària. El mateix règim s'estableix per als estudiants estrangers. Els professionals titulats seran admesos amb l'acreditació del D.N.I. Els investigadors estrangers hauran d'ésser avalats per l'organisme del qual depenen o pel Consolat o Ambaixada respectiva. Els posseïdors de carnets nacionals d'investigador són admesos directament. Aquestes mesures van començar

d'ésser aplicades el mes d'octubre. Mentrestant, s'estudia la forma de diversificar el carnet de lector de la Biblioteca de Catalunya, ara uniforme, que cal adaptar a la diversitat del públic que la freqüenta.

Aquest any, i com a conseqüència dels primers efectes de la reforma administrativa endegada a la Diputació de Barcelona a partir de l'any 1980, es va convocar concurs intern per a la provisió de la nova plaça de Cap de la Secció Tècnica de Biblioteques. Declarada la plaça vacant pel tribunal, fou habilitat per a aquesta funció el Sr. Jaume de Puig i Oliver, el qual va prendre possessió el dia 3 de maig, essent presentat al personal de la Biblioteca de Catalunya per l'Il·lm. Sr. Diputat President de la Comissió de Cultura i Esports, Sr. Cèsar López i Vera. Una de les primeres activitats del nou Cap de Secció consistí a prendre contacte amb els responsables de l'Institut d'Estudis Catalans, el Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya i el Servei de Biblioteques de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis, amb els quals va estudiar detalladament les modalitats de relació i col·laboració mútua. En relació amb el problema de la persistència de l'ocupació de locals cedits l'any 1931, a la Biblioteca de Catalunya i que ara són usufructuats per l'Ajuntament de Barcelona, l'Institut de les Arts del Llibre, depenent de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i la Reial Acadèmia de Farmàcia, el Cap de Secció va efectuar diverses gestions. El dia 2 de juliol fou rebut per l'Honorable Sr. Joan Guitart, Conseller d'Ensenyament, al qual lliurà un dossier sobre l'estat de la qüestió pel que fa a l'Institut de les Arts del Llibre. El 17 de setembre es reuní amb el President de la Reial Acadèmia de Farmàcia, al qual plantejà la possibilitat de compartir com a sala d'actes i conferències de la Biblioteca de Catalunya el local que la dita Acadèmia ocupa a precari dins la Biblioteca. Al mateix temps, estudiava amb el Sr. Jaume Sobrequés, director de l'Institut Municipal d'Història de l'Ajuntament de Barcelona, la forma i les condicions en què es podien deixar lliures els espais actualment ocupats per una part de l'Arxiu Històric de la Ciutat. La bona disposició de l'Ajuntament ja s'havia palesat en el fet que havia estat desallotjada una de les sales que fins aleshores havia ocupat, gràcies als bons oficis de la Directora de la Biblioteca de Catalunya, Sra. Rosalia Guilleumas. Val a dir, però, que ni la Conselleria d'Ensenyament ni la Reial Acadèmia de Farmàcia no van mostrar una actitud positiva. El silenci de la Conselleria i el refús explícit de l'Acadèmia de Farmàcia constitueixen alguns dels elements adversos que dificulten l'expansió cada dia més urgent de la Biblioteca de Catalunya.

El dia 15 de juny aparegué al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya un Decret pel qual es regulava la cessió a la Biblioteca de Catalunya d'un dels exemplars provinents del Dipòsit Legal. No cal ara ponderar la transcendència d'aquesta mesura. Apuntarem només que en els seus inicis la Biblioteca de Catalunya fou pensada i organitzada com una biblioteca per a investigadors i era, de dret i de fet, la biblioteca de l'Institut d'Estudis Catalans. Aquest caràcter de biblioteca d'estudi i la idiosincràsia particular de la generació noucentista que va regir les primeres passes de l'Institut d'Estudis Catalans i de la Biblioteca de Catalunya no van permetre que des d'un bell principi aquesta fos organitzada com una biblioteca nacional, receptora de la biblio-

grafia nacional de Catalunya i editora de la mateixa. En aquest aspecte, la Mancomunitat no fou tan innovadora com ho va ser en tants d'altres, tot i que el principi que sempre la va guiar fou el de convertir la Biblioteca de Catalunya en la primera del país i en la biblioteca que havia de custodiar els tresors bibliogràfics de Catalunya. Com sigui, el Dipòsit Legal arriba finalment a la Biblioteca de Catalunya i això suposa un tombant en la seva vida.

Conegut el decret esmentat, ràpidament es va prendre la mesura de cancel·lar totes les subscripcions i compres de bibliografia editada a Catalunya, atès que la Generalitat anava a passar a la Biblioteca tot el Dipòsit Legal recollit durant una part de l'any 1979 i els altres anys ençà. Tot seguit, però, es presentà un problema inesperat. Cap autoritat política de la Generalitat de Catalunya no donava coneixement oficial al President de la Diputació del Decret del 15 de juny, amb la qual cosa es feia difícil que la recepció per part de la Biblioteca de Catalunya fos aprovada pel Ple de la Corporació. Després de diverses temptatives i gestions, l'Excm. Sr. Francesc Martí i Jusmet acceptà la fórmula suggerida pel Cap de la Secció Tècnica de Biblioteques, consistent a donar tràmit administratiu a una comunicació d'un funcionari de la Direcció General del Patrimoni, que s'avingué a fer-la.

El diumenge 25 de juliol a l'edat de 95 anys, morí a Barcelona el Dr. Jordi Rubió i Balaguer, primer director i director honorari de la Biblioteca de Catalunya, espós també de la directora actual, sra. Rosalia Guilleumas. L'endemà fou sebollit i a les seves exèquies hi va assistir tot el món bibliotecari de Catalunya, així com representacions de les més altes institucions polítiques i acadèmiques del país. L'obra del Dr. Rubió ha estat immensa i sòlida. Catalunya l'haurà de comptar entre els seus fills il·lustres, i la Biblioteca de Catalunya com el seu fundador. Com direm més endavant, la BC li dedicà un homenatge en ocasió de la 59ª reunió de bibliotecaris/es de l'Escola de Barcelona.

Aquest any la consignació inicial per a comprar llibres (13.000.000.— de Pts.) va poder ser augmentada, gràcies a un procés de transferències internes de l'àrea de Cultura, en 4.000.000.— més. Aquest augment i l'estalvi dels llibres editats a Catalunya, va permetre de posar les bases per a una política d'adquisicions que contemplés les necessitats de les seccions de reserva i preveiés la compra de les grans bibliografies internacionals, retrospectives i corrents, que la Biblioteca de Catalunya no posseeix. En aquest ordre de coses cal esmentar també ací que per segona vegada en tota la seva història, la Biblioteca de Catalunya va concòrrer a una subhasta pública per tal d'adquirir un incunable lionès del *Liber Creaturarum*, de Ramon Sibiuda. El suport decidit del President de la Diputació a aquesta iniciativa va permetre de coronar l'operació amb encert.

Vista la necessitat de reorganitzar la disposició de la biblioteca com a conseqüència de la re-instal·lació de l'Institut d'Estudis Catalans a l'antiga Casa de Convalescència, ha estat encarregat al Servei de Construccions Civils el projecte de transformar la sala anomenada Auditori en Sala de catàlegs i bibliografia, amb la qual cosa la Biblioteca de Catalunya obtindrà una millora assenyalada: s'hi accedirà pel pati de la Santa Creu i els lectors, abans d'ocupar seient a les sales, podran treballar en la tasca de

documentació i informació en un lloc adient i separat. També ha estat encarregat al mateix Servei un projecte per tal de traslladar la Secció de Mapes i Gravats dins les sales que ara ocupa l'Arxiu Històric de la Ciutat, les quals seran desallotjades tot d'una que el projecte s'aprovi.

En successives reunions celebrades amb els responsables del Servei de Biblioteques de la Generalitat, s'han dissenyat les línies mestres d'un possible conveni que guardi la unitat del món bibliotecari de Catalunya, evitant la proliferació de sistemes bibliotecaris distints, i que permeti una planificació raonable de creació de biblioteques noves i equipament de les que ja existeixen. També s'ha pensat en la formalització d'un comité interbibliotecari català d'adquisicions per tal d'arribar a un aprofitament màxim dels recursos que les corporacions públiques i algunes de les privades destinen a la compra de llibres.

Han prosseguit les obres de condicionament a les sales que aplegaven la donació excepcionalment rica de l'Excm. Sr. Frederic Marés i Deulovol. La sala destinada a rebre els llibres del segle XVI ha quedat llesta del tot. S'hi han començat de traslladar els primers lots de llibres i col·leccions de belles relligadures.

L'eminent psiquiatra i catedràtic Dr. Ramon Sarró ha decidit de donar a la Biblioteca de Catalunya la seva biblioteca, de més de 30.000 volums, la qual és una de les millors col·leccions sobre ciències humanes del segle XX que mai en el nostre país una persona privada hagi pogut reunir. A més, conté moltes obres de bibliofília i una sèrie de llibres dels segles XVI-XVIII, principalment sobre fenòmens parapsicològics, bruixeria i altres desviacions de l'esperit, d'un interès més que remarcable. S'ha començat l'inventari d'aquests fons més antics i s'han estudiat amb el donador la forma i manera de procedir a la integració d'aquest fons bibliogràfic tan ric en qualitat i quantitat a la Biblioteca de Catalunya.

A partir del mes d'octubre la Biblioteca de Catalunya ha col·laborat en l'organització d'una biblioteca al R.E.S. del Govern Militar de Barcelona. Foren cedits dos armaris-prestatgeria, i la bibliotecària sra. Joana Crespi s'encarregà de la catalogació i classificació dels llibres. El mes de novembre fou inaugurada la dita biblioteca, assistint-hi l'Excm. Sr. Governador Militar, l'Excm. Sr. President de la Diputació i l'Il·lm. Sr. Diputat de Cultura i Esports.

El dia 16 de desembre foren traslladats a l'Arxiu Nacional de Catalunya els fons d'arxiu de «La Maquinista Terrestre i Marítima» que havien estat dipositats dos anys abans a la Biblioteca de Catalunya, on mentrestant han estat custodiats amb tota cura, bo i esperant que fos discernit el seu emplaçament definitiu.

Publicacions

La biblioteca ha publicat aquest any:

Anuari de la Biblioteca de Catalunya i de les populars i especials de Barcelona 1977-1978, Barcelona, Impremta Escola de la Casa Caritat, 704 p.

José Elías. Obras Completas. Volumen II A. Versos para órgano, per Josep M.ª Llorens, amb la col·laboració de Julián Sagasta i Monserrat Torrent, Barcelona, E. Climent, 67 p.

1983

Durant l'any 1983 hi ha hagut a la Biblioteca de Catalunya 184.974 presències de lectors. S'han fet 9.856 noves inscripcions. Al servei de préstec de llibres les inscripcions han estat 2.130. Aquestes dades consoliden de forma satisfactòria el redreç que s'insinuava tímidament l'any passat i confirmen l'eficàcia de les mesures preses en relació amb la normativa d'expedició de carnets. L'augment correlatiu dels volums servits a les sales i des del préstec es correspon amb l'increment de lectors, la qual cosa significa que la Biblioteca de Catalunya és primordialment freqüentada per tal de consultar els seus fons. Diem això en resposta a certes observacions superficials i poc pacients que han divulgat que la Biblioteca de Catalunya es convertia progressivament en una sala de lectura, i d'una manera assenyalada des que es va suprimir l'aval del carnet. Les xifres ho desmenteixen. En efecte, havent augmentat els lectors en 15.024 entrades per comparació amb l'any passat (una mica més d'un 12 %), la petició de llibres al magatzem i en préstec ha augmentat en 9.556 (un 7,5 % més respecte de l'any passat). Tot i que les dades que es tenen sota control no comprenen mai els llibres usuals de les sales, cosa que les fa necessàriament inferiors a la realitat de la consulta, les que fan referència a l'any 1983 són indicatives que l'augment de lectors ha determinat un augment proporcional de consultes bibliogràfiques.

Malgrat que no hi ha hagut augment de personal, gràcies a una millor organització de certes seccions i a l'aprofitament exhaustiu dels recursos del pressupost ordinari de la Biblioteca de Catalunya, aquest any ha augmentat en un 40,3 % el nombre de volums registrats, en un 20,5 % el nombre d'obres catalogades i en un 11,6 % el total de llibres i fullets ingressats al magatzem general de la Biblioteca de Catalunya.

Com a innovacions de caràcter tècnic, cal esmentar que la Biblioteca de Catalunya ha adoptat el sistema ISBD per a la catalogació dels seus fons, mesura que ha coincidit amb la incorporació de les obres procedents del Dipòsit Legal a partir del 1979. També s'ha pres l'acord d'interrompre el cedulari del catàleg alfabètic d'autors, tan bon punt sigui condicionada la nova sala de catàlegs i bibliografies. A partir d'aquest moment totes les fitxes del catàleg alfabètic d'autors tindran el format normal i es redactaran seguint també les AACR[2]. Les fitxes del catàleg alfabètic d'autors del Dipòsit Legal des de l'any 1982 en endavant, elaborades per l'Institut Català de Bibliografia, s'incorporaran ja des d'ara en catàleg a part, primícia del que serà el nou catàleg d'autors quan sigui tancat el cedulari.

Aquest any s'ha eliminat un problema obert a la Biblioteca de Catalunya com a conseqüència de la darrera guerra civil. Vista la fúria anticatalana dels partidaris del general Franco i els actes de vandalisme contra les manifestacions artístiques, gràfiques i bibliogràfiques de l'esperit català, perpetrades sobretot per elements d'inspiració falangista, la direcció de la Biblioteca de Catalunya i els conservadors del primer moment de la postguerra van vetllar perquè la biblioteca no fos censurada ni sotmesa a un vergonyós espoli. A tal fi van decidir de retirar del catàleg alfabètic d'autors i obres anònimes totes les fitxes d'aquelles obres que per la seva inspiració en els ideals democràtics, catalanistes i d'emancipació social eren la presa cobejada dels grups de

mentalitat anarco-totalitària que aleshores volien il·luminar Catalunya amb la intel·ligència de les fogueres i la destrucció a la qual destinaven, sense cap mena de discerniment, tot el que els semblava contrari a l'esperit de llur rancúnia. Així foren salvaguardats molts llibres i fullets essencials per a la comprensió de certs moments de la nostra peripècia col·lectiva, i és just que des d'aquestes pàgines es reti homenatge al Dr. Felip Mateu i al Dr. Pere Bohigas i Balaguer, que foren els principals artífexs d'aquesta operació, no exempta de perills en aquells moments d'encegats abrandaments passionals. Ara, finalment, totes les fitxes separades del catàleg després de la guerra han estat revisades, s'ha comprovat un per un cada llibre o fullet, per a constatar la seva existència al magatzem, i s'ha completat així el catàleg de la Biblioteca de Catalunya, al qual li ha estat llevat el jou d'una imposició del tot impertinent.

S'ha treballat en la incorporació del fons donat per l'escriptor Víctor Alba, constituït per una massa considerable de llibres editats a Sud-Amèrica, dels quals ben pocs, per no dir cap, eren presents a la Biblioteca de Catalunya.

Del 20 al 26 de febrer la Biblioteca de Catalunya va tancar les seves portes al públic per tal de procedir a la revisió general del magatzem, que no es feia des de temps immemorial. Malgrat que s'hi aplicà tot el personal tècnic, només va ser possible de revisar una meitat dels fons de llibres i revistes. Les anomalies corrents detectades han estat objecte de correcció al llarg de tot l'any. Aprofitant el tancament de la biblioteca es van fer diversos trasllats. A la col·lecció de mss. de música n'hi han estat afegits uns quants procedents del fons Artur Sedó que eren guardats en armaris de l'avantdespatx de direcció. També ha estat profundament netejada l'antiga sala Aguiló, avui pas d'accés obligat als armaris compactus de reserva. En aquesta sala s'ha trobat una capsa que contenia una col·lecció de petits llibres de pietat, propietat de Mn. Jacint Verdaguer. Coincidint amb la tasca de revisió, s'han fet alguns trasllats interns de mobiliari, sobretot per a dotar la secció de música de prestatgeries, i s'ha netejat i restaurat a fons el mobiliari de les sales de lectura.

Mitjançant contracte de prestació de serveis professionals a favor d'un equip de musicòlegs dirigits pel Dr. Francesc Bonastre i Bertran s'ha començat una tasca de revisió tant dels fons com dels catàlegs de mss. de la secció de música. L'objectiu final d'aquesta revisió és reordenar tot el fons separant-ne el que són impresos i donant numeració individual a cada partitura o grup de partitures independents. Al seu moment s'establiran les claus d'equivalència entre la nova numeració i la dels catàlegs Pedrell i Anglès.

Aquest any, gràcies a la col·laboració benèvola del Dr. Josep M. Marquès i Planagumà, s'ha procedit a regestar la col·lecció de pergamins provinents de l'antiga abadia empordanesa de Vilabertran.

S'ha prosseguit la catalogació dels fons de la donació de l'Excm. Sr. Frederic Marés. L'ala destinada a rebre els llibres del segle XVI ha quedat enllestida del tot i els llibres hi han estat tots ubicats. S'ha hagut de construir una vitrina central per tal d'encabir-hi les noves aportacions amb les quals el Sr. Marés enriqueix la seva col·lecció de manera contínua.

El Cap de la Secció Tècnica de Biblioteques s'ha reunit periòdicament amb el Sr.

President de l'Institut d'Estudis Catalans per tal de comentar-li els plans d'habilitació de nous espais i la problemàtica relacionada amb el canvi d'entrada a la biblioteca.

S'han repetit els contactes amb els funcionaris del Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya, per tal d'estudiar possibles fórmules de coordinació, mentre no s'obri un procés d'unificació de les xarxes de biblioteques públiques avui existents a Catalunya.

Després de les eleccions municipals, el nou diputat de Cultura, Sr. Jordi Labòria, ha visitat diverses vegades la Biblioteca de Catalunya. El dia 14 de juliol s'hi reuní amb el Cap del Servei de Cultura i el Cap del Servei de Construccions Civils, per tal d'estudiar in *situ* els projectes en curs i definir un calendari d'actuacions.

També hi ha hagut diversos contactes amb el Sr. Director de l'Escola Massana, per tal de plantejar el possible trasllat de la dita Escola a una altra dependència, amb la qual cosa la Biblioteca de Catalunya podria veure solucionada per un temps relativament llarg la problemàtica de tot ordre que li causa actualment la manca d'espai.

Els directors de les biblioteques universitàries de Catalunya, de les biblioteques de l'Ajuntament de Barcelona, de l'Episcopal de Barcelona, del Col·legi d'Advocats, del monestir de Montserrat, dels jesuïtes de Sant Cugat i de la Biblioteca de Catalunya s'han reunit diverses vegades durant l'any entre ells i amb el secretari de la Comissió Interdepartamental per a la Recerca i la Innovació Tecnològica, per tal d'estudiar la forma de determinar un programa d'automatització de les biblioteques més importants de Catalunya i demanar després a la dita Comissió que n'assumís l'execució i el finançament.

El dia 29 de maig la directora de la Biblioteca de Catalunya, sra. Rosalia Guilleumas, va emmalaltir a causa d'un accident vascular.

Publicacions

La biblioteca ha publicat aquest any sengles reimpressions de les obres següents de la secció de Música:

Musici Organici Johannis Cabanilles (1644-1712) Opera Omnia. Vol. I [Transcripció i revisió crítica per Higini Anglès].

Musici Organici Johannis Cabanilles (1644-1712) Opera Omnia. Vol. III [Transcripció i revisió crítica per Higini Anglès].

Musici Organici Johannis Cabanilles (1644-1712) Opera Omnia. Vol. IV [Transcripció i revisió crítica per Higini Anglès].

Donacions

La Fundació Pro Helvetia, de Zurich, va donar el mes de gener tres llibres d'art, de gran qualitat, editats a Suïssa.

El 28 del mateix mes el Ple de la Diputació de Barcelona va acceptar formalment la donació dels esposos Badia-Cardús, consistent en llur biblioteca personal, composta per alguns milers de llibres, fullets, volums de revistes i exemplars de tesis de llicenciatura i de doctorat, de contingut filològic, especialitat filologia romànica.

El mateix dia la Sra. Vázquez Esbarranch donava a la biblioteca 136 novel·les castellanes de principis del segle XX.

El mes de febrer, la Sra. Roser Matheu va donar la seva biblioteca, especialitzada sobretot en poesia i d'una manera específica en poesia catalana.

El ple del mateix mes la Diputació va acceptar una donació que feia l'empresa ENHER, important pel volum i la qualitat. Es tracta, en efecte, d'una col·lecció de 6.400 llibres, uns set-cents fullets, i 460 volums de revistes alemanyes en la seva majoria, corresponents a 70 títols. A part, hi havia una col·lecció de 1.584 volums d'obres de Cervantes i sobre Cervantes. Si les quantitats de volums són respectables, els continguts no ho són pas menys. Gràcies a aquesta donació, la col·lecció cervantina de la Biblioteca de Catalunya s'enriquirà amb edicions que fins ara no havien pogut ser adquirides. La major part d'aquestes edicions són dels segles XVIII i XIX. Pel que fa als altres fons donats tan generosament per l'empresa ENHER, cal dir que hi són ben representades les edicions catalanes de finals del segle XIX i del primer terç del segle XX. Per aquest camí moltes novel·les i obres de teatre d'autors catalans de segona fila, que fins ara no hi eren, han fet cap a la biblioteca, enriquint la bibliografia catalana d'una manera oportuna. També és notable la col·lecció de llibres editats a València els primers decennis del segle XX.

El mes de març «Cables de Comunicaciones S.A.» donava a la biblioteca un lot de revistes científiques i tècniques.

El mes de maig la sra. Mercè Dalmases Pedró de Palet donà 490 llibres i fullets de tema principalment religiós.

El mateix mes la sra. M. Rosa Ochoa i Angella, viuda d'Edmond Vallès, donà 54 obres sobre les guerres carlines.

El mes d'octubre el sr. S. Prat donà 170 exemplars de la revista «Canigó» i 94 de «L'Hora de Catalunya».

El mateix mes el sr. Joan Bartolí i Bargalló donà una col·lecció completa de la revista «Destino».

El novembre l'empresa FECSA donà un lot de revistes científiques i tècniques.

1984

Durant l'any 1984 hi ha hagut a la Biblioteca de Catalunya 196.868 presències de lectors. S'han fet 9.392 noves inscripcions. Al servei de préstec de llibres les inscripcions han estat 1.762. Comparades amb les de l'any passat, aquestes dades palesen un augment de les presències de lectors i una reculada de les noves inscripcions i de les inscripcions al préstec. El moviment ascendent de les presències de lectors i l'augment correlatiu dels volums servits a les sales i des del préstec assenyala que la Biblioteca de Catalunya encara pot ser objecte de més pressió per part dels seus usuaris, i cal esperar potser que aquesta pressió s'exerceixi més a les sales de lectura que no pas al servei de préstec. L'any 1984 ha registrat també un augment notable dels lectors de la sala de reserva.

Aquest ha estat un any de consolidació i programació. D'una banda els efectes de la reforma administrativa de la Diputació de Barcelona han possibilitat una reorganització interna de la biblioteca que n'ha simplificat l'estructura i racionalitzat l'aplicació dels recursos humans.

Fins ara, a més dels departaments de reserva, hi havia a la Biblioteca de Catalunya vuit seccions, que es repartien les diverses tasques. Aquesta estructura ha estat radicalment simplificada reduint les seccions de vuit a quatre: Adquisicions, registre i intercanvi; catalogació; magatzem i préstec; informació als lectors i catàlegs. Així el departament d'impressos ha pres una fesomia pròpia, essencialment tècnica, dedicada només al tractament del llibre en el seu circuit. La secretaria ha assumit totes les funcions relacionades amb les publicacions i la reprografia, a més de les de gestió que ja venia exercint. D'aquesta manera la Biblioteca de Catalunya comença d'organitzar-se segons l'esquema clàssic de les grans biblioteques: una secció administrativa que comprèn tots els serveis administratius (arxiu, correu, personal, comptabilitat, material) i alguns serveis tècnics (carnets de lector, visites, vendes, fotografia, reprografia, enquadernació i restauració), una secció d'impresos i els departaments especials de reserva. S'ha suprimit la figura de bibliotecària encarregada dins les seccions de reserva, i les bibliotecàries que treballaven en tasques sobretot burocràtiques han estat assignades a seccions tècniques.

Aquest conjunt de mesures ha determinat un creixement important del rendiment del treball. Comparat amb el de l'any passat, el registre de llibres ha crescut un 27 %, la catalogació un 38 %, les entrades al magatzem un 30,5 % i la intercalació de fitxes als diversos catàlegs un 34,7 %. Si reculem a l'any 1982, la comparació dels increments de treball és molt més espectacular: el registre ha augmentat un 129,6 %, la catalogació un 103,16 %, les entrades al magatzem un 107,7 % i la intercalació de fitxes als diversos catàlegs un 54,2 %.

Aquests resultats, assolits amb una plantilla que es manté estable des de l'any 1982, confirmen l'encert de les orientacions preses des de l'any 1982 ençà, molt més tenint en compte que l'augment del rendiment en el treball s'obté en un període de canvis tècnics (introducció de noves normatives catalogràfiques), d'augment de servei als lectors i de reorganització de plantilla. S'avança canviant i es canvia avançant.

Un punt negatiu de l'any 1984 ha estat que encara no s'ha implantat l'horari de les 37 1/2 h. per al col·lectiu bibliotecari, tal com preconitza la reforma administrativa en curs. Aquest és un dels esculls principals que obstaculitzen l'organització més adient del treball dins la Biblioteca de Catalunya i en fa aparèixer aspectes de poca eficàcia. Tant pel volum de materials a incorporar com per les exigències de tota mena, ben legítimes i creixents, del lector d'avui dia, l'horari de cinc hores de la major part del personal de la Biblioteca de Catalunya apareix, en la seva insuficiència, com una deixalla arcaica de temps remots.

D'altra banda, cal dir que la Biblioteca de Catalunya no està gaire lluny d'assolir un nivell de rendiment equilibrat i proporcionat. L'esforç dels anys a venir consistirà sobretot a estabilitzar el registre de llibres en les 30.000 unitats i a aconseguir que les seccions de catalogació i de magatzem puguin assumir aquesta massa bibliogràfica,

composta en un 50 % pels títols procedents del Dipòsit Legal i en l'altre 50 % per les adquisicions i les donacions, en proporció variable segons les disponibilitats econòmiques. Cal advertir que la fixació d'aquests objectius no obeeix de cap manera a una planificació restrictiva del creixement ideal de la Biblioteca de Catalunya, ans a la constatació que fins aquest any mai no havia estat possible de depassar els 10.000 títols catalogats i que, per tal d'arribar als 30.000, farà falta un augment de dedicació i de personal, sobretot per a les seccions de catalogació i de magatzem, proporcional a l'esforç que s'intenta.

L'any 1984 s'ha plantejat a fons la qüestió de la manca d'espai i els remeis que l'han de solucionar. La Biblioteca de Catalunya ha arribat a un punt que necessita expandir-se dins el recinte de l'edifici del vell Hospital o bé canviar d'ubicació. Del diàleg fructífer amb el coordinador de l'àrea d'Obres Públiques i Construccions Civils de la Diputació de Barcelona, en va sortir la iniciativa de redactar un Pla d'Actuació i Ordenació per a la Biblioteca de Catalunya, que fou encarregat a l'equip d'arquitectes Josep Martorell, Oriol Bohigas i David McKay el 7 de març. Aquest PAO consta d'una anàlisi de la totalitat de l'edifici del vell Hospital fet des d'un punt de vista arquitectònic global i sectorial i des del punt de vista de la utilització dels espais, i d'una proposta de reestructuració del conjunt, tant arquitectònica com d'ús. Segons aquesta proposta, l'edifici de l'antic Hospital queda consagrat com a seu de la Biblioteca de Catalunya, la Central de Biblioteques Populars, les Biblioteques de Sant Pau i la Santa Creu. L'Escola Massana, l'Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació «Jordi Rubió i Balaguer», l'Institut de les Arts del Llibre i l'Arxiu Històric de l'Ajuntament de Barcelona hauran d'abandonar el recinte. La Biblioteca de Catalunya passaria dels 8.820 m^2 que ara ocupa a 16.147, amb un increment de 7.327 m^2. Les possibilitats d'expansió i ordenació de la Biblioteca queden, doncs, assegurades per un temps prudencial. El dit PAO fou presentat al President de la Diputació el 13 de desembre, abans d'enviar-lo a les comissions d'Obres Públiques i Cultura per a la seva tramitació. Des del moment que sigui aprovat pel Ple, tota inversió d'obres al recinte del vell Hospital haurà de tenir en compte les previsions del PAO.

Com a complement del PAO, els arquitectes Carles Buxadé i Joan Margarit van estudiar a fons els aspectes de reparació i consolidació de l'edifici, assenyalant-ne amb detall la patologia i les mesures a prendre per tal de reparar-la. Aquest estudi marcarà les prioritats de les despeses que s'imputen a la partida de conservació de l'edifici per als anys vinents.

Enguany ha quedat redactat i adjudicat el projecte de nova entrada i habilitació de l'Auditori com a sala de catàlegs i bibliografia. L'autor del projecte han estat els mateixos arquitectes que van confeccionar el PAO i, de fet, aquesta és la primera actuació que ja es realitza seguint-ne les directrius. Amb aquesta nova instal·lació s'aconseguiran dos efectes. Primerament, la Biblioteca de Catalunya disposarà d'una sala, ja prevista des del temps de la guerra pel dr. Rubió, on puguin consultar-se els catàlegs i les bibliografies que rep la biblioteca, com a treball específic de recerca bibliogràfica. D'altra banda les sales de lectura quedaran descarregades de la servitud

que ara imposa l'haver de tenir-hi instal·lats els catàlegs. El projecte puja a 52.861.220,— Ptes.

Una altra millora en l'ordenació material de la biblioteca ha estat la compra de mobiliari metàl·lic per a la secció d'Estampes, Mapes i Gravats, que se situarà en una sala recuperada de les que fins l'any 1982 ocupava l'Arxiu Històric de la Ciutat, a l'ala de llevant de l'edifici. La inversió en aquest material ha estat de 2.281.951,— Ptes.

Enguany la biblioteca ha adquirit una màquina processadora de microfilm, una lectora-reproductora de microformes i dos grans extractors d'humitats per als dipòsits de les seccions de Reserva.

L'agençament de les sales destinades a acollir les col·leccions de l'Excm. Sr. Frederic Marés i Deulovol ha continuat a bon ritme. La sala dels manuscrits i incunables, amb la instal·lació d'enllumenat, ha quedat resolta. Vint-i-cinc manuscrits, noranta incunables i una setantena de llibres del segle XVI han quedat exposats en les respectives vitrines. També s'han instal·lat els pergamins i les belles enquadernacions, més de tres-centes, les quals han ocupat l'espai que abans omplia la col·lecció Toda. Els llibres d'aquesta col·lecció han estat traslladats a l'antic avantdespatx de direcció.

El dia 4 de gener l'Excm. Sr. President de la Diputació de Barcelona, sr. Antoni Dalmau i Ribalta, acompanyat pel Cap de la Secció Tècnica de Cultura, visità el Pavelló Rosa de la Maternitat, que en part serveix ara d'Institut de segon ensenyament i en part és un dipòsit exterior de la Biblioteca de Catalunya. La visita va servir per a clarificar alguns litigis sorgits amb la direcció de l'Institut, que havia ocupat sense prèvia autorització una sala, foragitant-ne els llibres i les prestatgeries de forma no precisament correcta i creant un greu problema d'organització. Al mateix temps, el sr. President es va fer càrrec del problema que representa per a la Biblioteca de Catalunya tenir tants de llibres immobilitzats en aquell magatzem, on, per altra banda, no hi ha les millors condicions per a treballar. Aquest dipòsit exterior fou habilitat en el moment que es va procedir a reorganitzar el nou magatzem de la Biblioteca de Catalunya, i s'hi van amuntegar llibres procedents de donacions, llibres registrats, col·leccions de fullets i de catàlegs editorials. En demanar el sr. President quan temps es trigaria a absorbir tot aquell material, li fou respot que no es podria fer en menys de deu anys, si el personal de la Biblioteca de Catalunya veia ampliat el seu horari; altrament, era incert.

El 18 de gener i el 17 de maig els responsables de les grans biblioteques catalanes es van reunir amb el secretari de la Comissió Interdepartamental per a la Recerca i la Innovació Tecnològica, per tal de presentar els anhels del món bibliotecari català a la dita Comissió en ordre a posar en marxa un programa racional d'informatització de les dites biblioteques. En aquestes reunions es van tocar aspectes concrets del cost de la informatització aplicat a les diverses biblioteques interessades.

El dia 6 de febrer, el cap de la Secció Tècnica de Cultura de la Diputació de Barcelona, el musicòleg Sr. Francesc Bonastre i la bibliotecària de la secció de música, Sra. Joana Crespi, viatjaren a València per tal d'entrevistar-se amb el canonge i organista de la Seu, mossèn Josep Climent, i per a tractar amb ell i encarregar-li la

continuació de l'edició de les *Opera Omnia* del valencià Joan Cabanilles. La reunió fou plenament satisfactòria i en sortí un pla de treball per tal de publicar cinc o sis volums, un cada any, fins a completar l'empresa iniciada per la Biblioteca l'any 1927.

El dia 9 d'abril, el Cap de la Secció Tècnica i el Subdirector de la Biblioteca de Catalunya, van visitar la biblioteca del monestir de Montserrat.

Del 1er. al 6 d'octubre es va fer la revisió anyal del magatzem, completant la que s'havia iniciat l'any 1983.

El 10 de desembre TVE va filmar un reportatge sobre l'organització i el funcionament de les diverses seccions de la biblioteca.

El 18 de desembre, al Palau del Parlament, l'Excm. Sr. President de la Diputació de Barcelona va fer donació al Molt Honorable Sr. President del Parlament de Catalunya del primer lot de llibres que la Biblioteca de Catalunya dóna a la naixent biblioteca del Parlament. Es tracta d'una sèrie de restes d'edicions de literatura administrativa, que fa referència sobretot a la vida de la Diputació de Barcelona, de la Mancomunitat i de la Generalitat republicana. Aquests llibres, en exemplars copiosos, han estat guardats a la biblioteca, gràcies sobretot a successives donacions del serveis centrals de la Diputació, i constitueixen un fons bibliogràfic inestimable per a documentar la vida pública catalana durant els darrers cent anys. A més, la Biblioteca de Catalunya ha regalat a la del Parlament un exemplar de totes les seves publicacions. A aquest primer lot en seguiran d'altres, que es nodriran del fons de duplicats de la Biblioteca, tant de llibres com de revistes. Bellament relligats en mitja pell, amb puntes i nervis, al taller d'enquadernació de la Biblioteca, aquests llibres constituiran una col·lecció bibliogràfica de caire jurídic i administratiu que donarà solidesa a la biblioteca de la primera institució democràtica catalana. El President del Parlament, els Vice-Presidents i representants de tots els grups polítics complimentaren el President i el Diputat de Cultura de la Diputació i van poder ponderar el valor de la col·lecció donada. D'aquesta manera la Biblioteca de Catalunya continua la seva funció d'impulsar l'activitat bibliotecària a Catalunya.

Publicacions

La biblioteca ha publicat aquest any, encara que amb data de l'any 1982, que és quan es va cloure la recollida de dades, la tercera edició de l'*Inventari de les publicacions periòdiques que es reben a les biblioteques de Barcelona*, a cura de Montserrat Fonoll i Valls i M.ª Lluïsa Solà i Llopis, 338 p.

Donacions

El mes de gener el Sr. J. M. Calleja va donar 75 llibres, en la seva majoria novel·les i obres d'assaig.

El mes de febrer el Sr. Antoni Nogué i Zabalza donà un lot de llibres, entre els quals hi ha 65 obres de música, un conjunt de programes del Gran Teatre del Liceu de Barcelona i una selecció de llibres catalans de temàtica diversa.

El mes de maig el Ple de la Diputació va acceptar la donació de 10 obres de tema jurídic dels segles XVII i XVIII, donades per la Sra. Maria-Victòria Cugat i Maristany.

El mes de juny «Cables de Comunicaciones S.A.» va donar un lot de revistes científiques i tècniques.

El mes d'agost el Sr. Antoni Paluzie i Borrell, donador generós de la Biblioteca de Catalunya, va completar les seves donacions anteriors amb un lot de llibres i publicacions periòdiques sobre astronomia.

El 6 de setembre el Sr. Mario Lapuente Ballester va donar un lot de llibres consistent sobretot en novel·les d'aventures.

El mes de novembre la família Porcar-Daniel va donar un lot d'originals de música de diversos compositors de la primera meitat del segle XX (Enric Daniel, Marcelon Bonnet, Francisco de P. Boué, J. Casas-Augé, Joan Dotras Vila, Fernando Gravina, Enrico Thomas de Lima, Leonora Milà, José Rivas Gabriel, A. Roig Verges), 19 volums de teoria musical i diverses partitures d'òperes i sarsueles.

II
PERSONAL

1982/1983

Cap de la secció Tècnica de Biblioteques:
Jaume de Puig i Oliver

Directora: Rosalia Guilleumas i Brosa

Sots-Director: Josep M. Razquin i Jené

Conservadors:

a) Manuscrits i Arxiu: Amadeu J. Soberanas i Lleó
b) Incunables, rars i col·leccions especials: Joana Escobedo i Abraham
c) Estampes, gravats i mapes: Francesc Fontbona i de Vallescar

Bibliotecàries titulades de l'Escola de Bibliologia:

Adquisicions i Registre

M. Rosa Planas i Banús
M. Rosa Soler i Mòdena (inici el 1er. de febrer 1982)
Enriqueta Seix i Solé (inici el 30 de juny 1983)

Catalogació

Pilar Boleda i Isarre
Anna Carrasco i Robles (jubilada el 1er. de juliol 1983)
M. Dolors Dorca i Pujol
Adoració Pérez i Alarcón
Núria Rossell i Rosal
M. Dolors Solé i Ribas
M. Rosa Soler i Mòdena (1er. de febrer 1983-15 de febrer 1984)
Montserrat Soler i Puntonet

Publicacions Periòdiques

M. Rosa Martínez Ascaso
Rosa M. Olivella i Prats (fins al 15 de gener 1983)
Carme Deig i Ubach
Pilar Portella i Llebaria
M. Lluïsa Solà i Llopis (jubilada el 1er. de juliol 1983)
Carme Picanyol i Tarrés

Magatzem general

Carme Bastardas i Parera

Informació als lectors i catàlegs

Marta Algueró i Puigdellívol
M. Rosa Bellostas i Ymbert

Joana Crespi i Gonzàlez (agost 1982-15 de gener 1983)
Montserrat Fonoll i Valls
Montserrat Girbau i Villaret
M. Dolors Guerau de Arellano i Tur
Isabel Lladó i Mora (fins al 15 de gener 1983)
Maria Jaurés i Grau (inici el 17 de gener 1983)
Montserrat Marmer i Amagat
Josefina Orús i Crespo (1er. de febrer-31 d'octubre 1983)
Rosa Rahola i Leal
Ariadna Ruiz i Parés (fins al 15 de gener 1983)
Otília Sarragúa i Fernández

Préstec

Angelina Aloy i de Riera (inici el 15 de gener 1983)
Assumpta Armengol i Solé
M. Dolors Badias i Llavall (fins al 15 de gener 1983)

Manuscrits i Arxiu

M. Montserrat Bech i Camps
M. Dolors Vives i Roca

Incunables, rars i col·leccions especials

Marina Blàvia i Vila (1er. de novembre 1982-15 de gener 1983)
Assumpció Estivill i Rius (fins al 13 d'octubre 1982)
Rosa M. Olivella i Prats (inici el 17 de gener 1983)
Modesta Oñate i Camps
Magdalena Soler i Bachs (inici el 17 de gener 1983)

Estampes, gravats i mapes

Antònia Montmany i Torrella

Música

Joana Crespi i Gonzàlez (inici el 15 de gener 1983)
Maria Jaurés i Grau (fins al 15 de gener 1983)

Publicacions i Intercanvi

Margarida Tura i Soteras

Reprografia

Francesca Güell i Riberas

1984

Cap de la Secció Tècnica: Jaume de Puig i Oliver

Directora: Rosalia Guilleumas i Brosa

Sots-Director: Josep M.ª Razquin i Jené

Conservadors:

a) Manuscrits i Arxiu: Amadeu J. Soberanas i Lleó
b) Incunables, rars i col·leccions especials: Joana Escobedo i Abraham
c) Estampes, gravats i mapes: Francesc Fontbona i de Vallescar

Adquisicions, Registre i Intercanvi

Cap de Grup:
M.ª Rosa Planas i Banús

Francesca Güell i Riberas
Pilar Romaní i Martínez
Enriqueta Seix i Solé (contractada a partir del 17 de maig 1984)
Margarida Tura i Soteras (inici 1er. de febrer 1984; traslladada el 5 de maig 1984)

Catalogació

Cap de Grup:

Núria Rossell i Rosal (jubilada el 31 d'octubre 1984)
Adoració Pérez i Alarcón (inici el 1er. de novembre 1984)

Marta Algueró i Puigdellívol (inici el 16 de febrer 1984)
Pilar Boleda i Isarre
Carme Deig i Ubach (inici el 1er. de febrer 1984)
M. Dolors Dorca i Pujol
Adoració Pérez i Alarcón (fins al 31 d'octubre 1984)
Mercè Ramon i Martínez (inici el 15 de novembre 1984)
M. Dolors Solé i Ribas
M. Rosa Soler i Mòdena (fins al 15 de febrer 1984)
Montserrat Soler i Puntonet

Publicacions Periòdiques

Angelina Aloy i de Riera
M. Rosa Martínez i Ascaso (fins al 4 de novembre 1984)
Immaculada Pausas i Ubach
Carme Picanyol i Tarrés
Pilar Portella i Llebaria
Josefina Puche i Ortuño (fins al 15 de febrer 1984)

Magatzem general i préstec

Cap de Grup:

Carme Bastardas i Parera (jubilada el 31 d'octubre 1984)
Montserrat Marmer i Amagat (inici el 1er. de novembre 1984)

Assumpta Armengol i Solé
Assumpció Lagüens i Palà
Josefina Puche i Ortuño (inici el 16 de febrer 1984)

Informació als lectors i catàlegs

Cap de Grup:

M. Rosa Bellostas i Ymbert
Marta Algueró i Puigdellívol (fins al 15 de febrer 1984)
Josepa Agramunt i López (inici el 1er. de febrer 1984)
Montserrat Fonoll i Valls
Montserrat Girbau i Villaret
M. Dolors Guerau de Arellano i Tur
Pilar Gómez i Benosa (inici el 16 de febrer 1984)
Maria Jaurés i Grau
Montserrat Marmer i Amagat (fins al 30 d'otubre 1984)
Rosa Rahola i Leal
Otília Sarragúa i Fernández
M. Rosa Torras i Sabaté (inici el 16 de febrer 1984)

Manuscrits i Arxiu

Montserrat Bech i Camps
M. Dolors Vives i Roca

Incunables, rars i col·leccions especials

Rosa M. Olivella i Prats
Modesta Oñate i Camps
Magdalena Soler i Bachs

Estampes, gravats i mapes

Antònia Montmany i Torrella

Música

Joana Crespi i Gonzàlez

III

ESTADÍSTIQUES

Cal advertir que les dades aplegades en aquest epígraf reflecteixen només una part de les tasques desenvolupades pel personal de la Biblioteca de Catalunya –la part reductible a xifres–, i, per tant, no poden donar idea completa del treball realizat per cada secció en tota la seva amplitud i complexitat.

A. FONS GENERALS DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1. Adquisicions, registre i intercanvi

1982

Obres registrades: 6.084

Distribució segons procedència:

Compra	2.053
Intercanvi	79
Donatiu	3.952
Total	6.084

Volums registrats: 9.375

Distribució segons procedència

	Llibres	Fullets	Total
Compra	3.883	16	3.899
Intercanvi	237	8	245
Donatiu	4.679	552	5.231
			9.375

Classificació per idiomes dels volums registrats:

Castellà	5.149	Rus	4
Anglès	1.182	Suec	4
Català	1.168	Basc	3
Francès	1.003	Franc/Prov.	3
Alemany	363	Occità	3
Italià	173	Finès	2
Portuguès	126	Grec	2
Gallec	95	Aranès	1
Llatí	75	Japonès	1
Romanès	14		
Holandès	4	Total	9.375

1983

Obres registrades: 11.744

Distribució segons procedència:

Compra	2.243
Intercanvi	716
Donatiu	7.425
Dipòsit legal (1979-1982)	1.360
	11.744

Volums registrats: 15.700

Distribució segons procedència:

	Llibres	Fullets	Total
Compra	4.692	37	4.729
Intercanvi	541	359	900
Donatiu	7.332	1.321	8.653
Dipòsit legal (1979-1982)	1.391	27	1.418
	13.956	1.744	15.700

Classificació per idiomes dels volums registrats:

Castellà	7.501	Llatí	516
Català	4.925	Italià	302
Francès	1.006	Alemany	250
Anglès	956	Portuguès	59

Gallec	34	Grec	6
Romanès	34	Hongarès	5
Suec	34	Esperanto	4
Rus	22	Occità	2
Holandès	9	Danès	1
Polonès	9	Hebreu	1
Àrab	8	Japonès	1
Finès	8		
Búlgar	7	Total	15.700

1984

Obres registrades: 17.023

Distribució segons procedència:

Compra:	1.186
Intercanvi:	307
Donatiu:	5.495
Dipòsit legal	10.035
	17.023

Volums registrats: 21.762

Distribució segons procedència:

	Llibres	Fullets	Total
Compra	2.973	28	3.001
Intercanvi	447	46	493
Donatiu	5.769	1.362	7.131
Dipòsit legal	10.854	283	11.137
	20.043	1.719	21.762

Classificació per idiomes dels volums registrats:

Castellà	13.478	Suec	21
Català	3.733	Portuguès	20
Francès	1.469	Rus	16
Anglès	1.265	Búlgar	14
Alemany	979	Hongarès	11
Llatí	399	Grec	9
Italià	278	Finès	6
Holandès	28	Flamenc	5

Japonès	5	Gallec	2
Iugoslau	4	Àrab	1
Noruec	4	Eslovac	1
Danès	3	Esperanto	1
Polonès	3	Hebreu	1
Romanès	3	Occità	1
Èuskar	2	Total	21.762

2. CATALOGACIÓ

1982

Obres catalogades: 5.815

Volums d'obres en curs de publicació afegides al catàleg: 2.794

Fitxes redactades: 22.754

Distribució de les obres catalogades per grups catalogadors:

Obres generals, història i geografia	839
Filosofia, religió i art	749
Ciències socials	813
Filologia i literatura	1.054
Ciències pures i aplicades	927
Continuacions i fons antic	841
Diversos i supervisió de la catalogació	592
Total	5.815

1983

Obres catalogades: 7.312

Volums d'obres en curs de publicació afegides al catàleg: 2.434

Fitxes redactades: 23.772

Distribució de les obres catalogades per matèries:

Obres generals i història	1.348
Filosofia, religió i art	1.336
Ciències socials	963
Filologia i literatura	932
Ciències pures i aplicades	905
Continuacions i fons antic	1.083
Diversos i supervisió de la catalogació	745
Total	7.312

1984

Obres catalogades: 11.815

Compra, donatiu, intercanvi i DL anterior al 1982: 6.609

Dipòsit legal 1982-1983: 5.206

Sèries: 4.382

Total de fitxes redactades: 26.854

Distribució de les obres catalogades per grups catalogadors:

Obres generals, història i geografia

	C.,D.,I.,DL 1979-1981	1.017
	DL 1982-1983	922
	Total	1.939

Filosofia, religió i art

	C.,D.,I.,DL 1979-1981	1.243
	DL 1982-1983	490
	Total	1.733

Ciències socials

	C.,D.,I.,DL 1979-1981	786
	DL 1982-1983	842
	Total	1.628

Filologia i literatura

	C.,D.,I.,DL 1979-1981	2.309
	DL 1982-1983	2.237
	Total	4.546

Ciències pures i aplicades

	C.,D.,I.,DL 1979-1981	1.254
	DL 1982-1983	715
	Total	1.969
	Total	11.815

El dia 21 de novembre van començar les seves pràctiques a la secció alumnes procedents de l'Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació «Jordi Rubió i Balaguer», que d'ençà de l'any 1980 no n'hi feien.

Els primers dies del mes de desembre es va convocar una reunió de tot el personal tècnic de la secció per tractar problemes de descripció bibliogràfica. El resultat d'aquesta reunió varen ser unes *Concrecions per a l'ús de l'ISBD (M) a la Biblioteca de Catalunya* en les quals es normalitzen algunes qüestions que l'ISBD (M) deixa com a optatives i també d'altres qüestions que en l'ISBD (M) no hi són tractades.

Aquestes *Concrecions* es van distribuir a tot el personal de la secció i als alumnes de l'Escola que hi fan les seves pràctiques.

S'ha iniciat també:

- Una organització, de cara a la seva catalogació, dels llibres i fullets vells que hi ha registrats, i que havien quedat per catalogar durant molts anys. Aquests llibres són de matèries i de procedències diverses i fins i tot n'hi haurà que hauran de ser traslladats a la Reserva d'impresos.
- La unificació i traducció al català de les subdivisions geogràfiques que utilitza la Biblioteca, en la classificació Decimal. La diversitat de criteris que hi ha, sobretot en la qüestió de la puntuació, en les diferents edicions i adaptacions de la CDU que s'utilitzen a la Biblioteca, ha fet que aquestes subdivisions quedessin desunificades en les fitxes del Catàleg General.
- La creació d'un fitxer de col·leccions per a ús de la secció.

Hi ha en projecte immediat:

- La creació d'un catàleg d'autoritats per als encapçalaments d'autors i obres anònimes, de cabdal importància per a la Biblioteca de Catalunya, i fins ara inexistent.
- La unificació de les subdivisions de forma del catàleg sistemàtic de matèries.

3. Publicacions Periòdiques

1982

Publicacions consultades:

Generals	12.888
Filosofia	501
Religió	417
Ciències Socials	12.905
Filologia	970
Ciències Pures	2.666
Ciències Aplicades	2.877
Belles Arts	1.209
Literatura	2.581
Història i Geografia	2.122
Total	39.136

Total de lectors a la sala de Revistes	21.735
Publicacions que es reben regularment	1.126
Publicacions donades de baixa	20
Noves revistes ingressades durant l'any:	
Subscripció	6
Intercanvi	15
Donatiu	213
Total	234
Fitxes redactades per als diferents catàlegs	8.666
Volums o números solters ingressats a catàleg com a continuació	2.305
Volums relligats	1.775
Quantitat invertida en l'adquisició de revistes i periòdics	4.668.018

La secció de duplicats ha totalitzat una entrada de 1.470 exemplars.

1983

Publicacions consultades:	
Generals	14.464
Filosofia	732
Religió	554
Ciències socials	16.890
Filologia	981
Ciències pures	2.037
Ciències aplicades	1.916
Belles Arts	1.259
Literatura	1.802
Història i Geografia	1.997
Total	42.632
Total de lectors a la Sala de Revistes	25.774
Publicacions que es reben regularment	1.181
Publicacions donades de baixa	6

Noves revistes ingressades durant l'any:

Subscripció	5
Donatiu	125
Intercanvi	6
Total	136

Fitxes redactades per als diferents catàlegs	12.734
Volums o números solters ingressats a catàleg com a continuació	3.015
Volums relligats	1.511
Quantitat invertida en l'adquisició de revistes i periòdics	9.846.085

La secció de duplicats ha totalitzat una entrada de 3.242 exemplars.

1984

Publicacions consultades:

Generals	17.909
Filosofia	2.155
Religió	999
Ciències Socials	19.418
Filologia	2.633
Ciències Pures	3.045
Ciències aplicades	2.975
Belles Arts	1.869
Literatura	3.328
Història i Geografia	3.890
Total	58.221

Total de lectors a la Sala de Revistes	30.200
Publicacions que es reben regularment	1.027

Noves revistes ingressades durant l'any:

Subscripció	19
Donatiu particulars	57
Intercanvi	11
Total	87

Fitxes redactades per als diferents catàlegs	11.904
Volums o números solters ingressats a catàleg com a continuació	996
Volums relligats	692
Quantitat invertida en l'adquisició de revistes i periòdics	11.133.151

La secció de duplicats ha totalitzat una entrada de 1.180 exemplars.

S'ha iniciat la redacció del llistat de publicacions periòdiques que rep la Biblioteca, amb el propòsit que sigui publicada. La darrera, multicopiada, data de 1.977. Com és costum, s'ha tramès notícia bibliogràfica de les publicacions rebudes perque s'incloguin al *Catálogo colectivo de publicaciones periódicas en bibliotecas españolas*.

4. Magatzem General

1982

Volums servits a totes les sales i en préstec:	
Torn del matí	54.854
Torn de la tarda	61.862
Total	116.716
Obres entrades i incorporades al magatzem procedents de Catalogació	4.822
Fullets entrats i no incorporats al magatzem procedents de Catalogació.........	468
Total	5.290
Volums de revistes relligats entrats al magatzem procedents del servei de revistes	1.775
Volums enviats al taller d'enquadernació	1.547
Obres donades de baixa al magatzem per tal de passar-les a reserva d'impresos..	43
i a Estampes gravats i mapes	18
Total	61
Volums que s'han donat de baixa per pèrdua o altra circumstància	39

1983

Volums servits a totes les sales i en préstec	
Torn de matí	60.682
Torn de tarda	65.635
Total	126.317
Obres entrades i incorporades al magatzem procedents de Catalogació	6.284
Fullets entrats al magatzem procedents de Catalogació (no incorporats)	828
Total	7.112
Fullets incorporats al magatzem procedents de l'any 1982	395
Volums de revistes relligats entrats a magatzem procedents del servei de revistes	1.311
Volums enviats al taller d'enquadernació durant l'any 1983	2.017
Obres donades de baixa del magatzem per tal de passar-les a reserva d'impresos	46
i a Estampes, gravats i mapes	23
Total	69
Volums que s'han donat de baixa per pèrdua o altra circumstància. Hi són inclosos part dels procedents de la revisió que es portà a terme del 20 al 26 de febrer de 1983	396

1984

Volums servits a les sales i en préstec:	
Torn de matí	73.946
Torn de tarda	85.104
Total	159.050
Obres entrades i incorporades al magatzem procedents de Catalogació:	10.018
Fullets entrats i incorporats al magatzem procedents de Catalogació:	377
Total	10.395
Volums enviats al taller d'enquadernació	1.601
Sèries	4.382

Obres donades de baixa al magatzem per tal de passar-les

a Reserva d'impresos	32
a Estampes, gravats i mapes	20
a Música	1
Total	53

Tal com s'anuncià el seu dia*, es detallen ara les causes per les quals un nombre copiós de llibres del magatzem foren mutilats i/o desaparegueren des de l'any 1966 fins al 1980.

L'any 1972 fou detectada la desaparició d'algunes obres d'Émile Zola, pertanyents a la col·lecció Borràs. Poc després es detectava la desaparició de totes les obres d'aquest autor existents en els diversos fons de la Biblioteca de Catalunya. Juntament amb els volums es feien també fonedisses les fitxes corresponents. Des de la biblioteca hom informà d'aquesta anomalia al diputat de Cultura, sr. Berini, i al President, sr. Josep M. Muller i d'Abadal, els quals ordenaren una investigació, que no va donar cap resultat. Mentrestant se seguia constatant la desaparició sistemàtica de llibres d'uns continguts determinats: obres sobre màgia i ciències ocultes, la Inquisició, la masoneria, obres de sexologia, pamflets anticlericals, llibres polítics decantats cap a posicions esquerranes, i, en general, obres contràries a la religió, a la moral i als bons costums, en el sentit més esquifit i primitiu d'aquests conceptes. Això va fer pensar que la desaparició d'aquesta mena de llibres podia ser obra d'un mateix individu i que aquest havia d'ésser un maníac. Aquestes consideracions van fer dirigir les sospites vers un empleat del magatzem afectat per torbaments psíquics i persona de mentalitat malaltissa i obsessionada.

El 26 de juny de 1980 el subdirector de la biblioteca va fer deixar una obra de bruixeria sobre el plec de llibres que el dit empleat havia de retornar al seu lloc. En acabar la jornada, el llibre era introbable. A la sortida, l'empleat fou escorcollat amb resultat negatiu, encara que va demostrar molt de nervis. Sotmès a un breu interrogatori, caigué en contradiccions inexplicables.

Aleshores hom pensà que el dit empleat devia tenir un amagatall dins la biblioteca. L'endemà es va fer un escorcoll pam a pam. Aquesta operació portà a la troballa en un fals trespol, on hi ha un creuat de conduccions d'aire i calefacció, d'una escletxa en la qual es veien alguns fulls esquinçats. No sense dificultats a causa del lloc, es rescatà aquest material. Foren extrets molts llibres destruïts. Els primers fulls corresponien al llibre de bruixeria, la desaparició del qual havia estat constatada el dia abans.

El mateix dia 27, a mitja tarda, el subdirector, acompanyat per la bibliotecària responsable del magatzem i els dos guardes jurats de servei, cridà l'empleat sospitós, li mostrà part del material extret de l'escletxa, en primer lloc les restes del llibre de bruixeria desaparegut el dia abans, i l'interrogà. Davant l'evidència que havia estat descobert, l'empleat s'alterà i s'excità de bell antuvi, però de seguida, amb molta sang

* Cf. «Butlletí de la Biblioteca de Catalunya» IX (1981 [1985]) 110.

freda, respongué totes les preguntes evasivament i finalment declarà que no entenia res, perquè tenia malmesa l'oïda. Davant aquesta actitud, més aviat pròpia d'un alienat, el subdirector l'expulsà de la biblioteca, prohibint-li que hi posés mai més els peus. Poc temps després, el dit empleat fou destinat a una altra dependència de la Diputació.

Una primera estimació dels llibres destruïts trobats a l'escletxa va fer concloure que hi havia d'haver algun altre amagatall, perquè fins aleshores només s'identificaven obres entrades de feia poc a la biblioteca i no se'n trobava cap de les més antigues que havien desaparegut. Un altre escorcoll minuciós fou ordenat, incloent-hi els llocs més inversemblants i impracticables. Finalment, en el pis superior del dipòsit general de llibres, en una cleta que hi ha entre l'embigat de la coberta i la part superior d'unes prestatgeries de fusta, fou trobat un plec de pàgines rebregades. Desmuntades les prestatgeries, aparegué un munt informe de llibres destrossats. Foren trobades les edicions de Zola, esmicolades del tot, vuit anys després de llur desaparició.

S'ha fet llista dels autors i títols dels llibres destruïts sempre que ha estat possible, perquè molts llibres foren vesànicament reduïts a partícules de paper. De tots els autors i llibres verificats es van retirar les fitxes dels catàlegs. Fins ara s'han comptabilitzat vuit-cents seixanta-dos volums de baixa. Però sovint al magatzem no es troben llibres demanats pels lectors del caire dels que destruïa el dit empleat. En aquest cas, són també retirades les fitxes dels catàlegs. Igualment molt sovint es detecten llibres que han estat mutilats de les primeres i darreres pàgines, d'una manera metòdica. Amb tot, i atès que el dit empleat va tenir una colla d'anys —entrà a la biblioteca el 1966— per a procedir als seus actes de vandalisme, hi ha la impressió justificada que d'altres llibres destruïts o bé van ser trets de la biblioteca, o bé són en algun altre amagatall encara no descobert.

Les revisions que s'han fet al magatzem els anys 1983 i 1984 han servit per a descobrir noves llacunes. D'alguns dels llibres que manquen s'ha comprovat que també en van desaparèixer les fitxes. Per això nomès successives i laborioses revisions serviran per a tenir una idea exacta de l'hecatombe que un malalt mental va causar al magatzem de la Biblioteca de Catalunya durant el període indicat.

1982

a) *Obres consultades*

Sala General

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totals
Gener	1.322	770	229	2.031	113	20	54	1.435	122	1.760	7.856
Febrer	1.198	737	142	1.894	97	16	26	1.554	61	1.835	7.560
Març	1.416	858	241	2.323	121	10	48	1.725	59	2.149	8.950
Abril	1.443	865	247	2.097	96	22	39	1.587	62	1.834	8.292
Maig	1.320	509	212	1.850	100	28	53	1.457	48	1.703	7.280
Juny	924	359	88	1.328	66	27	59	914	32	1.102	4.899
Juliol..................	575	347	115	1.009	28	15	24	569	41	968	3.691
Agost	1.168	395	138	1.122	112	26	61	907	81	1.341	5.351
Setembre	936	361	219	1.203	91	20	41	934	55	1.216	5.076
Octubre..............	888	465	188	1.220	99	31	40	766	58	1.296	5.057
Novembre	1.293	797	213	1.888	97	48	56	1.148	83	1.785	7.408
Desembre	1.414	888	234	2.072	123	27	69	1.521	39	1.907	8.294
Totals	13.897	7.351	2.266	20.037	1.143	290	570	14.517	741	18.996	79.809

Sala de Ciències

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totals	Llegidors
Gener	204	20	–	69	65	2.360	3.303	16	2	8	6.047	4.951
Febrer	185	10	–	51	60	2.627	3.517	34	4	17	6.505	5.159
Març	280	2	1	60	62	2.797	3.714	25	5	28	6.974	5.628
Abril	251	4	–	59	51	2.602	3.192	16	2	12	6.189	5.128
Maig	251	11	–	57	72	2.559	3.343	27	–	24	6.344	6.268
Juny	141	4	5	54	53	2.527	3.165	19	2	12	5.982	6.365
Juliol	38	2	2	9	20	492	715	8	–	7	1.293	1.274
Agost	55	5	–	8	16	1.258	1.668	6	–	–	3.016	2.524
Setembre	7	5	1	6	54	1.522	2.018	16	–	11	3.640	3.694
Octubre	92	3	9	25	75	1.473	2.045	20	–	6	3.748	3.021
Novembre	120	1	–	45	91	2.030	2.512	17	4	20	4.840	4.116
Desembre	168	12	8	78	100	2.342	2.700	21	12	17	5.458	4.638
Totals	1.792	79	26	521	719	24.589	31.892	225	31	162	60.036	52.766

Sala d'Humanitats

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totals	Llegidors
Gener	673	79	40	149	1.156	–	2	42	2.870	122	5.133	3.865
Febrer.........	716	73	–	176	1.188	–	–	98	2.790	203	5.244	3.591
Març	685	43	27	134	1.174	–	–	25	2.722	146	4.956	3.361
Abril	634	21	33	92	1.156	–	5	12	2.774	114	4.841	3.318
Maig	684	8	46	77	1.361	–	5	30	3.303	87	5.601	3.679
Juny	515	1	51	92	1.005	–	–	7	2.253	86	4.010	2.996
Juliol	252	–	–	4	665	–	–	23	826	72	1.842	1.199
Agost	393	5	–	29	871	–	25	23	1.112	47	2.505	1.508
Setembre ...	320	–	28	85	718	–	1	31	1.233	71	2.487	1.910
Octubre	334	5	28	38	795	–	3	32	1.210	72	2.517	1.495
Novembre ...	468	3	38	64	1.109	–	2	24	1.761	78	3.547	2.975
Desembre ...	614	11	18	82	1.710	1	1	39	2.612	77	5.165	3.498
Totals ...	6.288	249	309	1.022	12.908	1	44	386	25.466	1.175	47.848	33.395

b) *Fitxes intercalades als catàlegs*

	Alfabètic autors	Alfabètic matèries	Sistemàtic decimal	Total
Gener	244	142	179	565
Febrer	570	486	392	1.448
Març	1.377	682	978	3.037
Abril	472	260	298	1.030
Maig	1.566	994	1.032	3.592
Juny	1.025	669	636	2.330
Juliol	561	406	341	1.308
Agost	–	–	–	–
Setembre	1.745	922	1.123	3.790
Octubre	854	328	513	1.695
Novembre	859	440	522	1.821
Desembre	841	337	522	1.700
Total	10.114	5.666	6.536	22.316

S'ha canviat la signatura de les fitxes corresponents a 25 obres que han passat a les seccions d'Incunables, rars i col·leccions especials, Estampes, gravats i mapes o altres seccions.

S'ha modificat la signatura de 5 fullets que han passat a llibres, així com de 103 volums retirats per diversos motius de les Sales de Lectura.

S'ha prosseguit la revisió i unificació dels catàlegs, on s'han observat diverses anomalies, algunes d'elles recents.

1983

a) *Obres consultades*

Sala General

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Gener	1.583	1.052	295	2.426	138	31	40	1.604	43	1.883	9.095
Febrer	1.044	725	176	1.660	92	15	14	1.242	20	1.480	6.468
Març	1.590	791	271	2.410	131	9	37	1.886	61	2.068	9.254
Abril	1.151	666	148	1.855	85	9	37	1.886	67	1.679	7.583
Maig	1.476	746	229	2.240	47	15	61	1.792	104	1.981	8.691
Juny	876	621	166	1.443	68	20	40	1.203	80	1.510	6.027
Juliol	661	358	158	1.144	46	14	39	732	58	1.255	4.465
Agost	930	576	249	1.179	187	16	36	764	89	1.202	5.228
Setembre	863	375	134	1.379	191	41	50	924	202	1.419	5.578
Octubre	1.063	520	205	1.570	79	52	57	896	140	2.132	6.714
Novembre	1.227	721	388	2.125	230	40	81	1.524	204	2.474	9.014
Desembre	1.346	688	335	2.090	134	32	50	1.234	167	2.545	8.621
Total	13.810	7.839	2.754	21.521	1.428	294	542	15.687	1.235	21.628	86.738

Sala de Ciències

Mesos	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Totals	Lectors
Gener	166	12	4	31	70	2.464	2.855	16	2	18	5.638	5.050
Febrer	104	24	1	27	41	1.539	1.831	6	–	22	3.595	3.352
Març	153	15	1	20	92	2.431	2.790	19	4	34	5.559	5.078
Abril	119	13	2	20	104	2.170	2.355	8	6	14	4.811	4.263
Maig	90	3	–	28	94	2.998	3.449	10	9	15	6.696	6.034
Juny	60	1	4	25	77	3.061	3.340	2	–	10	6.580	6.168
Juliol	47	6	–	6	30	1.014	1.307	–	–	7	2.417	1.854
Agost	62	–	–	28	36	1.450	1.972	4	2	–	3.554	2.604
Setembre	61	5	3	21	73	2.097	2.389	9	–	5	4.663	3.770
Octubre	74	6	–	31	62	1.934	2.149	10	–	8	4.274	3.608
Novembre	75	7	–	39	94	2.406	2.403	5	–	4	5.033	4.346
Desembre	132	23	–	31	110	3.016	3.146	17	–	43	6.518	6.495
Totals......	1.1443	115	15	307	883	26.580	29.986	106	23	180	59.338	52.622

Sala d'Humanitats

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total	Lectors
Gener	907	49	26	124	1.564	–	2	28	2.920	153	5.773	4.261
Febrer	611	13	17	61	1.190	–	–	7	2.132	81	4.112	2.813
Març	980	–	48	113	1.889	–	–	53	2.975	145	6.203	4.338
Abril............	716	14	2	68	1.709	–	2	53	2.427	121	5.112	3.547
Maig	1.078	18	41	121	2.110	–	1	36	2.889	127	6.421	4.405
Juny	807	1	63	80	1.764	–	–	18	2.255	110	5.098	5.098
Juliol	399	1	–	12	810	–	–	17	1.306	61	2.606	1.599
Agost	235	46	13	43	631	–	–	32	909	267	2.176	1.653
Setembre	309	–	1	21	1.036	–	3	23	1.559	121	3.073	1.794
Octubre	512	5	23	52	1.254	–	–	13	1.684	203	3.746	2.754
Novembre......	664	6	21	91	1.478	2	12	15	2.407	204	4.900	3.749
Desembre	629	3	15	103	1.582	–	–	15	2.352	225	4.924	3.512
Total	7.847	156	270	889	17.017	2	20	310	25.815	1.818	54.144	39.523

b) *Fitxes intercalades als catàlegs*

	a.a.	a.m.	s.m.	Total
Gener	522	303	375	1.200
Febrer	823	512	492	1.827
Març	1.058	223	248	1.529
Abril	1.334	822	835	2.991
Maig	1.083	791	823	2.697
Juny	1.415	719	1.021	3.155
Juliol	109	1	75	185
Agost	200	124	101	425
Setembre	832	482	521	1.835
Octubre	2.169	1.335	1.652	5.156
Novembre	1.177	376	818	2.371
Desembre	84	50	46	180
Total	10.806	5.738	7.007	23.551

S'ha canviat la signatura de les fitxes corresponents a 40 obres que han passat a les seccions d'Incunables, rars i col·leccions especials, Estampes, gravats i mapes o altres seccions.

S'ha modificat la signatura de 12 futlles que han passat a llibres, així com de 42 volums retirats per diversos motius de les sales de lectura. S'ha retirat una gran quantitat d'obres i revistes de sala de Ciències, que no es fan constar, donat que encara és en curs la revisió de la dita sala.

S'ha continuat introduint noves fitxes-guia al catàleg alfabètic de matèries, així com la seva revisió.

S'ha començat, per primera vegada després molts anys, a revisar el catàleg sistemàtic de matèries per tal d'unificar criteris i fer més racional la seva consulta.

La revisió dels 3 catàlegs en ordre a llur unificació ha produït l'haver de canviar signatures i encapçalaments en diverses fitxes. Des del mes de setembre, atès el volum de feina, es va veure més convenient fer-ne estadístiques, i resulten les xifres següents:

a.a.	a.m.	s.m.
99	23	77

S'han repetit, perquè eren en mal estat

280 fitxes del catàleg a.a.
17 fitxes del catàleg a.m.
17 fitxes del catàleg s.m.

1984

a) *Obres consultades*

Sala General

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Gener	1.263	586	294	2.086	113	22	46	1.404	92	2.323	8.229
Febrer	1.238	632	267	2.271	103	29	64	1.458	100	2.385	8.547
Març	1.262	734	216	2.275	124	50	66	1.525	141	2.326	8.719
Abril	1.128	614	235	2.116	97	19	45	1.686	82	2.320	8.394
Maig	1.199	481	193	2.068	152	25	73	1.761	138	2.029	9.119
Juny	869	344	146	1.439	90	26	41	1.058	88	1.550	5.651
Juliol	811	355	167	1.022	84	17	62	878	96	1.424	4.916
Agost	869	281	202	1.211	120	12	44	743	84	1.435	5.001
Setembre	602	244	178	1.154	99	28	54	804	95	1.330	4.588
Octubre	706	363	190	1.317	127	38	28	845	111	1.558	5.283
Novembre	1.086	476	224	2.346	140	58	95	1.238	157	2.158	7.978
Desembre	964	440	223	2.033	139	41	83	1.119	254	1.795	7.091
Total	12.049	5.550	2.535	21.338	1.388	365	701	14.519	1.438	22.633	83.516

Sala de Ciències

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Gener	125	23		45	114	2.777	2.996	13	6	8	6.107
Febrer	99	27	2	23	75	2.654	2.951	4	8	2	5.845
Març	125	10	7	33	67	2.701	3.046	16		7	6.012
Abril	73	18	1	30	65	2.040	2.192	10	1	24	4.454
Maig	109	6		33	96	2.819	2.965	20		8	6.056
Juny	89	8		30	41	2.825	2.858	8		4	5.863
Juliol	37	5		7	19	1.426	1.665	6		10	3.175
Agost	40	3	3	20	45	2.075	1.974	6	4	4	4.174
Setembre	68	8	1	39	84	1.560	1.741	10		1	3.512
Octubre	62	2		22	75	1.676	1.743	14		1	3.595
Novembre	115	22		37	88	2.361	2.443	19	2	16	5.103
Desembre	76	6		14	62	1.548	1.563	11	1	11	3.292
Total	1.018	138	14	333	831	26.462	28.137	137	22	96	57.188

Sala d'Humanitats

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Gener	865	39	46	154	1.618	1		48	2.675	347	5.793
Febrer	607	7	30	126	1.739			19	2.849	248	5.625
Març	667	8	32	95	1.756		1	5	2.524	248	5.336
Abril	522	6	19	128	1.501			22	2.032	169	4.399
Maig	730	2	11	102	1.766	1	4	51	2.668	250	5.585
Juny	583	5	12	69	1.510			16	2.251	248	4.694
Juliol	414		4	31	785			19	1.515	242	3.010
Agost	485	13	5	36	1.160	1		10	1.810	322	3.842
Setembre	288	7	3	37	1.129		3	8	1.613	266	3.354
Octubre	309	1	1	10	637	1		21	1.082	145	2.207
Novembre	572	9	8	48	1.151		2	23	2.193	101	4.107
Desembre	444	21	1	39	1.652		3	19	2.582	156	4.917
Total	6.486	118	172	875	16.404	4	13	261	25.794	2.742	52.869

b) *Fitxes intercalades als catàlegs*

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre	Total
a.a.	918	1.100	1.698	1.206	2.594	1.893	1.129	1.397	1.365	1.087	1.087	1.436	16.910
a.m.	560	584	567	575	1.247	823	386	398	491	532	490	548	7.201
s.m.	610	845	1.418	785	1.795	1.285	810	887	1.016	782	759	999	11.991
Total	2.088	2.529	3.683	2.566	5.636	4.001	2.325	2.682	2.872	2.401	2.336	2.983	36.102

Ha continuat la tasca de revisió i unificació del catàleg.

Les bibliotecàries sres. M. Rosa Bellostas i Ymbert i Dolors Badias i Llavall han estat encarregades d'organitzar l'exposició «Catalunya i Amèrica». L'exposició sobre «La Renaixença» fou organitzada pel Conservador de manuscrits, Dr. A.-J. Soberanas i van participar en la tria dels materials les bibliotecàries sres. M. Rosa Bellostas i Ymbert i M. Dolors Vives i Roca.

6. Préstec

1982

Lectors inscrits al servei de préstec 1.552

a) *Préstec als lectors de llibres del fons general de la Biblioteca*

1) *Llibres servits al llarg de l'any*

Gener	1.894
Febrer	2.189
Març	2.402
Abril	2.409
Maig	1.915
Juny	1.334
Juliol	1.088
Agost	1.101
Setembre	1.187
Octubre	1.489
Novembre	2.224
Desembre	2.391
Total	21.623

2) *Llibres servits classificats per matèries*

Generals	2.478
Filosofia	1.756
Religió	336
Ciències Socials	3.448
Filologia	707
Ciències pures	1.877
Ciències aplicades	1.649
Belles Arts	1.239
Literatura	5.584
Història i Geografia	2.459
Total	21.533
Matí	11.214
Tarda	10.409

b) *Préstec als lectors de la Biblioteca de Catalunya d'obres d'altres biblioteques*

Biblioteques	Obres	No consta	Enviades	Excloses	No contesten
B. Univ. Barcelona	3		1	1	1
B. Pública Figueres	1				1
B.N. Madrid	11	4	3	3	1
B. Univ. Madrid	2		1	1	
B. Univ. Pamplona	5		5		
B. Univ. Saragossa..............	1		1		
B. Univ. València	1	1			
Total	24	5	11	5	3
B.N. Lisboa	1			1	
B.N. Roma	1	1			
B.P. Génève	1		1		
B. Univ. Pisa......................	1		1		
British Library	26	7	2		17
B.N. Paris	23	3	13	4	3
Universitätsbibl. Berlin.........	4		4		
Library of Congress	23	3	10		10
Staatsbibl. Giessen	1		1		
Staatsbibl. Köln	1	1			
Teknischebibl. Hannover	3		3		
Universitätsbibl. Göttingen	1		1		
Universitätsbibl. Tübingen ...	1		1		
Total	87	15	37	5	30

c) *Préstec a d'altres biblioteques d'obres del fons general de la Biblioteca de Catalunya*

B. Estudios Riojanos	1		1	
B.N. Madrid	1	1		
B. Pública Girona	4	1	3	
B. Pública Palafrugell	3	1	1	1
B. Pública Tarragona	1			1
B. Univ. Barcelona	10	3	5	3
B. Univ. Deusto	5	1	4	
B. Univ. Madrid	1	1		
B. Univ. Múrcia	5	2	3	
B. Univ. Navarra..................	14	9	5	
B. Univ. Gazteiz	3	1	2	
Total	48	20	24	5

Biblioteques	Obres	No consta	Enviades	Excloses
B. Centrale Udine	5		5	
B.N. Braidense Milà	1		1	
B.N. Marciana Venècia	1		1	
B.N. Torí	1			1
B. Univ. Ais de Provença	1	1		
Universitätsbibl. Bochum	10	8		2
B. Univ. Càller	3		2	1
B. Univ. Llemotges	1	1		
B. Univ. Palerm	1	1		
B. Univ. Perpinyà	3	1		2
B. Univ. Poitiers	1			1
B. Univ. St-Étienne	1	1		
B. Univ. Tolosa	2	1	1	
B. Univ. Tours	1		1	
Boston SPA	1	1		
B.N. Paris	3	2	1	
B.N. Kobenhavn	10	8	2	
Universitätsbibl. Berlin	2		1	1
B.N. Lenin de Moscou	19	4	9	6
Staatsbibl. Bamberg	4	1	2	1
Universitätsbibl. Mannheim	1	1		
Universitätsbibl. Münster	1		1	
Universitätsbibl. Saarbrücken	1		1	
Universitätsbibl. Salzburg	1		1	
Zentralbibl. Zürich	1	1		
Total	76	32	29	15

1983

Lectors inscrits al servei de préstec 2.131

a) *Préstec als lectors de llibres del fons general a la Biblioteca*

1) *Llibres servits al llarg de l'any*

Gener	2.089
Febrer	1.194
Març	2.867
Abril	2.209
Maig	2.234
Juny	1.684

Juliol	1.461
Agost	1.747
Setembre	1.779
Octubre	2.303
Novembre	2.053
Desembre	
Total	21.620

2) *Llibres servits classificats per matèries*

Generals	2.723
Filosofia	1.733
Religió	688
Ciències Socials	3.001
Filologia	1.066
Ciències pures	1.984
Ciències aplicades	1.818
Belles Arts	1.599
Literatura	4.691
Història i Geografia	2.317
Total	21.620
Matí	10.943
Tarda	10.677

b) *Préstec als lectors de la Biblioteca de Catalunya d'obres d'altres biblioteques*

Biblioteques	Obres	No consta	Enviades	Excloses
B. Abadia de Montserrat	2		2	
B. Univ. Barcelona	1	1		
Instit. Munic. Educació de Barcelona	6	5	1	
B. Pública Girona	2			2
B.N. Madrid	15	3	4	8
B. Pública Tarragona	2	2		
Total	28	11	7	10
B.N. Anvers	1	1		
B.N. Buenos Aires	2	1	1	
B.N. Florència	1		1	
B.N. Götenborg	2	1	1	
Staastbibl. Hamburg	1		1	
B. Univ. Lausanne	1	1		
B.N. Lenin de Moscou	1		1	

Biblioteques	Obres	No consta	Enviades	Excloses
Library of Congress	28	4	21	3
B.N. Braidense Milà	1		1	
Bayerische Staatsbibl. München	5	1	4	
B.N. Paris	18	4	12	2
B. Munic. Rouen	1	1		
Total	62	14	43	5

c) *Préstec a d'altres biblioteques d'obres del fons general de la Biblioteca de Catalunya*

Biblioteques	Obres	Enviades	No consta	Excloses
B. de la UAB	19	12	6	1
B. Univ. Bilbao	1			1
B. Univ. Granada	8	6	2	
B.N. Madrid	8	7		1
B. Pública Mallorca	4	3		1
B. Abadia Montserrat	2	2		
B. Univ. Múrcia	8	7	1	
B. Univ. Navarra	9	4	2	3
B. Pública Olot	4	1	3	
B. Univ. Saragossa	1	1		
B. Univ. Tarragona	6	3	3	
B. Univ. València	2	1	1	
B. Univ. Valladolid	1	1		
Total	73	48	18	7
B. Univ. Arhus	1		1	
Staatsbibl. Bamberg	1	1		
Universitätsbibl. Bern	1		1	
Universitätsbibl. Bonn	7	7		
B. Munic. Bordèu	1		1	
B. Univ.Brusel·les	3	3		
B.N. Budapest	6	1	2	3
B. Univ. Càller	5	2		3
B.N. Kobenhavn	6	2	3	1
B. Univ. Dijon	2		2	
Universitätsbibl. Düsseldorf	3	1	2	
B. Univ. Florència	3	3		
B. Univ. Ginebra	2	1	1	
B.N. Lenin de Moscou	31	14	12	5
Louisiana State Library	2	2		
B. Univ. Lyon	3	3		

Biblioteques	Obres	Enviades	No consta	Excloses
Universitätsbibl. Mannheim	2		2	
B. Univ. Milà	2	1	1	
Bayerische Staatsbibl. München	4	4		
Universitätsbibl. Münster	3		3	
B. Espagnole de Paris	4	4		
B.N. Paris	2	1	1	
B. Univ. Perpinyà	4	4		
B. Univ. Porthus	1			1
B.N. Praga	1	1		
Princeton Univ. Library	1			1
B. Munic. Saint-Cloud	1	1		
Universitätsbibl. Salzburg	2	2		
B. de la Sorbonne	2		2	
B. Univ. Tolosa	3	2	1	
B. Univ. Udine	18	13	2	3
B. Univ. Venècia	2	2		
B. Univ. Viena	1		1	
Total	130	75	38	17

1984

Lectors inscrits al servei de préstec 1.762

a) *Préstec als lectors de llibres del fons general de la Biblioteca*

1) *Llibres servits al llarg de l'any:*

Gener	1.829
Febrer	2.076
Març	2.446
Abril	2.498
Maig	2.430
Juny	1.716
Juliol	1.365
Agost	1.260
Setembre	1.218
Octubre	1.883
Novembre	2.574
Desembre	2.274
Total	23.569

2) *Llibres servits classificats per matèries:*

Generals	3.201
Filosofia	1.628
Religió	437
Ciències Socials	3.624
Filologia	876
Ciències pures	1.990
Ciències aplicades	1.838
Belles Arts	1.564
Literatura	5.733
Història i geografia	2.688
Total	23.579
Matí	12.337
Tarda	11.242
	23.579

b) *Préstec als lectors de la Biblioteca de Catalunya d'obres d'altres biblioteques*

Biblioteques	Obres	No consta	Enviades	Excloses	No contesten
Inst. Munic. Educ. de Barcelona	2		2		
B. de la UAB	6	6			
B. Univ. de Còrdoba	1	1			
B.N. Madrid	21	9	5	3	4
B. Univ. Salamanca	2		2		
B. Univ. Sevilla	1		1		
Total	33	16	10	3	4
B. Munic. Ais de Provença	1		1		
B. Univ. Atenes	1	1			
Universitätsbibl. Berlin	2		1		1
B. Univ. Bologna	1			1	
Universitätsbibl. Bonn	7		7		
British Library	1		1		
B. Univ. Génève	1		1		
Universitätsbibl. Göttingen	2		1	1	
B.N. La Haia	1		1		
Universitätsbibl. Innsbruck	1		1		
Universitätsbibl. Kiel	3	1	2		
B. Univ. Lausanne	1		1		
B.N. Lenin de Moscou	1		1		
Bayerische Staatsbibl. München	2		2		

Biblioteques	Obres	No consta	Enviades	Excloses	No contesten
B.N. Nàpols	1			1	
New Castel F.P. Library	1			1	
New York P. Library	3			3	
B.N. Paris	28	5	18	5	
B.N. Roma	5		3	2	
B.N. Stockholm	3	1	2		
B. Univ. Tolosa	2		2		
Universitätsbibl. Wien	1		1		
Libray of Congress	28	5	12	11	
Staatsbibl. Zürich	1		1		
Total	98	13	59	25	1

c) *Préstec a d'altres biblioteques d'obres del fons general de la Biblioteca de Catalunya*

Biblioteques	Obres	No consta	Enviades	Excloses
B. Univ. Alacant	2		2	
B. Pública Badajoz	4		2	2
Inst. Munic. Educ. de Barcelona	2		2	
B. de la UAB	33	5	21	7
B. Pública Cervera	6		5	1
B. Univ. Deusto	3	1	1	1
B. Pública Girona	2		1	1
B. Univ. Granada	16	1	10	5
B.N. Madrid	4	1	3	
B. Abadia de Montserrat	2		2	
B. Univ. Múrcia	12	4	8	
B. Univ. Navarra	8	4	3	1
B. Pública Olot	2		2	
B. Univ. Oviedo	1		1	
B. Pública Tarragona	4	2	2	
B. Univ. València	5	2	3	
B. Univ. Valladolid	1		1	
B. Univ. Saragossa	1	1		
Total	108	21	69	18
Staatsbibl. Bamberg	1		1	
B.N. Bari	3	1	2	
B. Munic. Bésiers	5	1	4	
British Library	1		1	
B.N. Budapest	1	1		
B. Univ. Càller	2	1	1	

Biblioteques	Obres	No consta	Enviades	Excloses
B. Munic. Clermont-Ferrand	1		1	
B.N. Praga	3	3		
B.N. Kobenhavn	3	1		2
B.N. Florència	2		1	1
Universitätsbibl. Leipzig	1	1		
B.N. Lenin de Moscou	4	2	2	
B. Univ. Lió	3		3	
B. Munic. Marsella	4		4	
B. Univ. Milà	2	2		
Bayerische Staatsbibl. München	4		4	
B. Univ. Nàpols	1		1	
B. Univ. Perpinyà	5		5	
B.N. Paris	6		6	
Universitätsbibl. Saarbrücken	1		1	
B. Univ. Saint-Étienne	2	1	1	
Universitäts bibl. Salzburg	1	1		
B.N. Strassburg	1	1		
B. Univ. Tolosa	1		1	
B. Univ. Tours	1		1	
B.N. Torí	2	1	1	
B. Univ. Udine	18	9	9	
Universitätsbibl. Utrecht	1		1	
B.N. Wien	2	1	1	
Total	82	27	52	3

B. FONS ESPECIALS DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1. MANUSCRITS I ARXIU

1982

a) *Manuscrits*

Registre: 2658-2730, inclusivament.

Fitxes redactades:

Fitxes d'autògrafs 499

Buidat dels volums de l'Epistolari Torres-Amat, mss. olim 5445-5451, 5456, 5460-5462.

b) *Arxiu*

Registre: 9572-9607, inclusivament.

c) *Sala de Lectura*

Fitxes redactades:

Fitxes d'autors	16
Fitxes de referència	42
Fitxes de sèries	5
Passats del magatzem a sala	1
Total	64

d) *Obres consultades*

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Set.	Oct.	Nov.	Des.	Total
Manuscrits	106	90	129	80	81	89	92	120	119	88	83	109	1.186
Manuscrits de Música	9	127	57	11	31	4	41	19	47	14	9	27	396
Arxiu:													
Llibres	4	11	19	7	5	20	11	5	11	48	1	30	172
Pergamins	25	52	40	—	—	1	12	—	2	6	5	—	143
Lligalls	9	4	26	2	29	21	21	39	10	15	12	3	191
Total............	153	284	271	100	146	135	177	183	189	171	110	169	2.088

El taller d'enquadernació ha relligat 54 manuscrits, alguns dels quals eren epistolaris solts.

1983

a) *Manuscrits*

Registre: 2731 a 2792, inclusivament.

Fitxes redactades:

Fitxes d'autògrafs 126
Revisió autògrafs Segura: Mss. 2118-II i 2272-II.
Buidat dels volums de l'Epistolari Torres Amat: Mss. olim 5463, 5466-5468, 5471-5474.

b) *Arxiu*

Registre: 9605-9666, inclusivament.

S'ha iniciat l'ordenació topogràfia de l'arxiu de l'Hospital de la Sta. Creu i Sant Pau. Els lligalls ordenats han rebut les cotes A.H. 1 a A.H. 347.

c) *Sala de lectura*

Fixtes redactades:

Fixtes d'autors 27
Fitxes de referència 112
Fitxes de sèries 10

Total 149

d) *Obres consultades*

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Set.	Oct.	Nov.	Des.	Total
Manuscrits	95	44	77	78	93	100	129	106	238	140	147	114	1.361
Arxiu:													
Llibres	14	7	45	16	31	8	18	28	69	44	3	—	283
Pergamins	—	1	9	89	38	7	93	[200]	33	57	29	7	[563]
Lligalls	—	45	10	12	38	22	5	1	36	32	3	3	207
Impresos	—	—	—	—	—	—	4	—	2	1	—	4	11
Arxiu Bofill	—	—	9	—	—	—	2	—	—	—	—	4	15
F. Reserva	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	1	4
Total............	109	97	150	197	200	137	251	335	379	274	182	133	[2444]

El taller d'enquadernació ha relligat 40 mss., alguns dels quals eren epistolaris solts.
El taller de restauració ha treballat en el Ms. 1178, *Tractat Gramatical*. S. XIV
Neteja i restauració de 2 fulls impresos (proves d'impremta).
Recuperació de 6 fulls manuscrits sobre paper de l'interior d'una enquadernació.

1984

a) *Manuscrits*

Registre: 2793 a 2914, inclusivament.

Fitxes redactades:

Fitxes d'autògrafs	118

Buidat dels volums de l'Epistolari Torres Amat: olim 5475, 5476.

b) *Arxiu*

Registre: 9667 a 10187

S'han ingressat 414 pergamins amb la corresponent fitxa cronològica. De la col·lecció Porter Moix, s'han ordenat les següents capses: Nàpols 3.ª, 4.ª, 5.ª, 6.ª i 7.ª.

c) *Sala de lectura*

Fixtes redactades:

Fitxes de catàleg d'autors	87
Fitxes de referència	324
Fitxes de sèries	18
Totals	429

El taller d'enquadernació ha relligat 50 manuscrits, alguns del quals eren epistolaris solts.

El taller de Restauració ha treballat en la restauració de les següents peces: Ms. 867, Arx. 9534 i l'emmarcament de 2 papirs.

d) *Obres consultades:*

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Set.	Oct.	Nov.	Des.	Total
Manuscrits	170	119	180	106	136	154	176	169	179	122	136	126	1.773
Arxiu:													
Llibres	13	20	9	11	5	21	30	23	18	46	60	22	278
Pergamins	2	—	1	—	6	43	237	—	22	15	60	59	445
Lligalls	23	20	17	41	34	43	52	38	53	15	56	42	434
Impresos	2	—	12	4	—	—	—	—	1	—	1	2	19
Arxiu Bofill	—	—	—	—	—	—	1	—	4	1	5	1	12
F. Reserva	—	2	1	—	—	2	—	—	—	—	1	—	6
Total...........	210	161	220	159	181	263	496	230	277	199	319	252	2.967

1982

2658. Pere Coromines, *Missatge de l'Ateneu Barcelonès als intel·lectuals castellans*. 21 març 1930.
2659. Pere Coromines, *Una revolución en el país de los sueños*. Vers 1905.
2660. Publi Terenci Àfer, *Heautontimoroumenos*. Traducció catalana de Pere Coromines. S. XX. Mecanografiat.
2661. Pere Coromines, *El sentiment de la Democràcia*. S. XX.
2662. Pere Coromines, *El sortidor tranquil*. Poemes. S. XX.
2663. Pere Coromines, *Ensayo psicológico acerca de una categoría de hombres que parecen rabiosos*. A. 1901.
2664. Pere Coromines, Tres pròlegs: al vol. V de la «Biblioteca Filosòfica» de l'I.E.C.; al llibre *Homes, coses, polèmiques* de J. Farran i Mayoral, i pròleg afegit a *Por Castilla adentro*. S. XX.
2665. Pere Coromines, *Enric Prat de la Riba*. A. 1935.
2666. Pere Coromines, *Xènies en el centenari de Molière*. A. 1922.
2667. Pere Coromines, *Memoria para contestar el Cuestionario aceca de la vuelta al patrón oro y revalorización de la peseta*. A. 1928.
2668. Pere Coromines, *Museu d'Art de Catalunya. Discurs inaugural*. A. 1934.
2669. Pere Coromines, *La mort del cigne*. S. XX.
2670. Pere Coromines, *Elogi de les muntanyes*. A. 1921.
2671. Pere Coromines, *Los problemas que plantea el cambio internacional en España*. A. 1932. Text imprès, amb correccions de l'autor.
2672. Pere Coromines, *Carta a Joan Estelrich sobre història literària*. 25 octubre 1925. Mecanografiat.
2673. Pere Coromines, *Els jardins de la Música*. Vers 1900.
2674. Pere Coromines, *La primera i la segona vida d'Amadeu Vives*. A. 1931? Mecanografiat.
2675. Pere Coromines, *Què penseu del temps actual?* A. 1934.
2676. Pere Coromines, *Del meu comerç amb en Joan Maragall*. A. 1930.
2677. Pere Coromines, *Carteig amb Josep Pijoan sobre Maragall*. A. 1927.
2678. Pere Coromines, Pròleg a *Hores vagaroses* de J. Aixalà. A. 1931.
2679. Pere Coromines, *Apologia de Barcelona. El que hem de fer de la ciutat*. A. 1931.
2680. Pere Coromines, Pròleg a *Les llàgrimes de Sant Llorenç*. A. 1929.
2681. Pere Coromines, *L'art de llegir els llibres. Sermó a Sant Pol*. A. 1928.
2682. Pere Coromines, *Elogi de Joan Maragall*. A. 1930.
2683. Pere Coromines, *Sermó de Perpinyà*. S. XX.
2684. Pere Coromines, *La Dama d'Aragó*. Drama en 16 actes. Fragment. S. XIX.
2685. Pere Coromines, *Les llàgrimes de Sant Llorenç*. A. 1919.
2686. Pere Coromines, Notes diverses. S. XX
2687. Pere Coromines, Notes sobre llibres de dret en català. S. XX.

2688. Pere Coromines, *Menú per a un sopar. Segon mil·lenari d'Horaci*. S. XX.
2689. Francesc Mestre i Noè, *Informació dirigida al Nunci de S.S. exposant les causes de la decadència del prestigi de l'autoritat del Sr. Bisbe en la diòcesis de Tortosa; l'estat del Capítol i la persecució a la Llengua Catalana*. 7 novembre 1921. Còpia mecanografiada i signada per l'autor.
2690. *Vida e obra de Ramon de Masifern*. S. XX. (Donatiu, com els següents, de Sabina Masifern i Carlos Fernandes da Conceição.)
2691. Cartes escrites per Sabina Masifern Oliveras. S. XX.
2692. Cartes rebudes per Sabina Masifern Oliveras. S. XX.
2693. Sabina Masifern, *Tragèdia de uma voz e pequenos ensaios sobre canto, música e cantoras*. S. XX.
2694. *Concertos e critica da imprensa internacional sobre a voz de Sabina de Masifern*. S. XX.
2695. Bifoli de Leccionari de la missa. S. XI, primera meitat.
2696. Jacint Verdaguer, *Somni de Sant Joan*. Imprès, amb correccions de l'autor.
2697. Joan Guillamet Tuébols, *Búsqueda legendaria a través del poema «Canigó» de Mn. J. Verdaguer*. A. 1945.
2698. Pere Ausió i Rovira, *Verdaguer, anècdotes i poesia mística*. A. 1946.
2699. Ramon Cuspinera Vendrell, *Mn. J. Verdaguer, Pbre. Parlament*. A. 1902?
2700. *Evocacions al Centenari de Verdaguer. 1845-1945*.
2701. Pere Coromines, *Del meu comerç amb en Joan Maragall*. S. XX. Mecanografiat.
2702. Pere Coromines, *Discursos i conferències*. S. XX.
2703. Pere Coromines, *El vuitcents català*. S. XX.
2704. Pere Coromines, *Viatge a Amèrica*. A. 1930. Mecanografiat.
2705. Pere Coromines, *Elogi de la civilisació catalana. Discurs*. A. 1921.
2706. Pere Coromines, *Per l'amor de la França*. A. 1914.
2707. Pere Coromines, *Una excursió al Vesuvi*. A. 1923.
2708. Pere Coromines, *Viatge a Viena*. A. 1929.
2709. Pere Coromines, *Sant Fot-li, patró de la ciutat*. A. 1921.
2710. Pere Coromines, *Discursos i conferències*. S. XX.
2711. Pere Coromines, Conferències, entrevistes, articles, etc., publicats a diaris i revistes. S. XX.
2712. Pere Coromines, Articles i discursos impresos. S. XX.
2713. Pere Coromines, *La falç al puny*. Anys 1907-1920.
2714. Pere Coromines, Articles de crítica literària, plàstica i musical. S. XX.
2715. Pere Coromines, Articles. Anys 1894-1931.
2716. Pere Coromines, Articles. S. XX.
2717. Pere Coromines, Articles diversos i textos impresos amb correccions de l'autor.
2718. Pere Coromines, *Aplech de versos de Blancaflor*. Vers 1888.
2719. Pere Coromines, *Llibre de Sant Pol de Mar*. A. 1927.
2720. Pere Coromines, *Dietari del viatge a Viena*. A. 1929.
2721. Pere Coromines, *Viatge a Canàries*. A.1930.

2722. Pere Coromines, *Viatge a Amèrica*. A. 1930.
2723. Pere Coromines, *Pina, la italiana del danzing*. A. 1932.
2724. Pere Coromines, *El sortidor tranquil*. Poemes. S. XX.
2725. Pere Coromines, *Diari*. Anys 1931-1932.
2726. Pere Coromines, *Diari*. Anys 1932-1936.
2727. Pere Coromines, *Discursos*. Anys 1933-1936.
2728. Pere Coromines, *Diari de l'anada a la Vall d'Aran*. A. 1921.
2729. Pere Coromines, *Estiuada a Bagneres-de-Bigorre*. A. 1926.
2730. Pere Coromines, *Paisatges castellans*. Notes de viatge. A. 1919.

1983

2731. Pere Coromines, *Economía y Hacienda*. Síntesis i extrets de diversos tractats. S. XX.
2732. Ramon Planiol, *Memòries*. Anys 1920-1930.
2733. Pere Coromines, *Termes de Meleagros*. Primera versió. S. XX.
2734. Pere Coromines, *Termes de Meleagros*. Segona versió. S. XX.
2735. Pere Coromines, *Calendari de bagatel·les*. A. 1909.
2736. Pere Coromines, *Les hores d'amor serenes*. Segona revisió. S. XX.
2737. Pere Coromines, *En Tomàs de Bajalta. Silèn*. A. 1925.
2738. Pere Coromines, *En Tomàs de Bajalta. Estudis*. A. 1921.
2739. Pere Coromines, *Pigmalió*. A. 1928.
2740. Pere Coromines, *Prometeu*. A. 1933.
2741. Pere Coromines, *Vida d'en Pep de la Tenora*. S. XX.
2742. Pere Coromines, *Catàleg de les obres musicals de Josep Maria Ventura*. S. XX.
2743. Pere Coromines, *Catàleg dels manuscrits de Pere Coromines*. S. XX.
2744. Pere Coromines, *Notes per a l'estudi dels jueus catalans*. A. 1912.
2745. Pere Coromines, *Les termes de Meleagros. Antologia*. Còpia mecanografiada amb correccions de Joan Coromines.
2746. Pere Coromines, *De Chatou a Buenos Aires*. A. 1939.
2747. Pere Coromines, *Diari de la Diàspora*. A. 1939.
2748. Pere Coromines, *Diari de la Diàspora*. Abril 1938 a 19 setembre 1938. Còpia de Maria Coromines.
2749. Pere Coromines, *Meditación en las tinieblas (Diari de la Diàspora)*. 28 març 1938-agost 1939.
2750. Pere Coromines, *La Catalogne du XIX[e] siècle*. S. XX. Mecanografiat.
2751. Executòria d'hidalguia de les famílies Ramon, Sentís i Borja. S. XVII.
2752. Eufemià Fort i Cogul, *Siluetes femenines de la Catalunya medieval*. A. 1975. Mecanografiat.
2753. *Tractatus theologicus de virtutibus*. — *Tractatus theologicus de Jesu Christo, domino nostro*. S. XVIII. (Donatiu, juntament amb els núms. 2754-2756, de Maria Victòria Cugat i Maristany.)

2754. *Tractatus theologicus de Dei gratia liberoque hominis arbitrio.* — *Tractatus theologicus de locis theologicis.* S. XVIII.

2755. *Tractatus theologicus de Dei gratia liberoque hominis arbitrio.* — *Tractatus theologicus de locis theologicis.* S. XVIII.

2756. *Tractatus theologicus de virtutibus.* — *Tractatus theologicus de Jesu Christo domino nostro.* S. XVIII.

2757. *Comisión para tributar una muestra de admiración y gratitud a los señores Víctor Balaguer y Emilio Castelar, por los discursos que acerca la literatura catalana pronunciaron* [...] *en la Real Academia Española de la Lengua el día 25 de febrero de 1883.* Barcelona, 19 abril 1883.

2758. Clementina Arderiu, *Poemes.* S. XX. Originals i proves tipogràfiques, amb correccions i notes de Carles Riba.

2759. *Homenatge a Clementina Arderiu. Auditòrium de la Biblioteca de Catalunya. 25 maig 1976.* Mecanografiat.

2760. Gaspar Melchor de Jovellanos, *Dos representaciones al Rey.* Datades el 24 abril i 8 octubre 1801. Còpia posterior. S. XIX.

2761. *Nociones de física, química e historia natural al alcance de los niños de las Escuelas de Primera Enseñanza.* A. 1867. Obra presentada aquell any a un concurs sota el lema «Alabar a Dios en sus obras».

2762. Josep Joan Piquer i Jover, *Santa María de Vallbona. Guía histórico-descriptiva del monasterio cisterciense y del pueblo.* Monografia inèdita premiada per l'Acadèmia Mariana de Lleida el 1957. Mecanografiat. (Donatiu de l'autor.)

2763. José Bernardo Prat y Moles, *Tratado de los modernos cambios extrangeros.* Barcelona, 1818.

2764. *Tratado elemental de historia natural y física, con breves nociones de química, para uso de las Escuelas Primarias Superiores.* A. 1867.

2765. Antoni Busquets i Punset, *Plantalamor.* Novel·la. S. XX, començament.

2766. Carles de Fortuny, *Daltabaix.* Novel·la. S. XX, començament. Mecanografiat.

2767. *Cuadros de Historia Natural.* Curs 1894-1895. Per l'alumne Melcior Borràs de Palau. Escoles Pies de Barcelona.

2768. Joan Maluquer i Viladot, *Les característiques del dret català i el seu valor social.* Conferència donada el 12 de febrer de 1923 a l'Institut Superior de Filosofia de la Universitat de Lovaina. Autògraf.

2769. *Traitement des membres du Corps Législatif pour le mois de Frimaire, an 10[e] de la République.* A. 1801, novembre-desembre. Signatures autògrafes.

2770. José Maresma Pedragosa, *Catálogo de artistas con obra en la Diputación Provincial de Barcelona.* Anys 1967-1968. (Donatiu de l'autor.)

2771. Publi Virgili Maró, *Bucòliques.* Traducció de Joaquim Balcells i Pinto. Conté una carta del jesuïta Aurelio Espinosa Pólit a Joaquim Balcells (19-XII-1932) sobre temes virgilians. (Donatiu de Josep Moran Ocerinjáuregui.)

2772. Ferran I de Catalunya-Aragó, *Regia pragmatica super salariis concessionum literarum et privilegiorum a regia Curia impetratorum.* A. 1484. Text en català. Còpia del s. XV.

2773. Joan Vilar i Costa, *El meu gra d'arena. I plec de ràdiodifusions dominicals. Juny 1937-juliol 1938*. Mecanografiat.
2774. Joan Vilar i Costa, *Montserrat. Glosses dialogades a la Carta Colectiva dels Bisbes Espanyols als de tot el món*. 1 novembre 1938. Mecanografiat, amb correccions de l'autor.
2775. *Tres taulas per a saber què fan tantas passetas per rals de 8 y doblas vellas*. S. XVIII, segona meitat.
2776. Despeses de l'enterrament de Francesc Pons, canonge de la Seu de Barcelona. Barcelona, maig de 1616.
2777. Joan Pau Canals Martí, *Instrucción sobre el conocimiento de prueva de la tintura de lanas y de sus texidos*. Madrid, 31 octubre 1764. Còpia del s. XVIII.
2778. *Sentencia como podemos sacar las ballanças e las taulas del pesso del rey, toda ora que non paguaran los 800 sueldos*. Calataiud, 1359.
2779. Generalitat de Catalunya. Lleis i decrets sobre arxius, biblioteques i museus de Catalunya. Anys 1934-1938. Documents mecanografiats i impresos.
2780. Juan Isidro Faxardo y Monrroy, *Derechos de los reyes de España. Instrumentos públicos para justificarlos. Resumen historial, chronológico y político, de todos los Tratados de Pazes y de Comercio que la Corona de España ha hecho con todos los Príncipes de el Mundo desde el año de 1479* [...] *hasta este presente de 1720. Y Índice General de todos los Tratados que se han hallado de Pazes, de Confederaciones, de Alianzas, de Treguas, de Garantías, de Neutralidad, de suspensión de Armas, de Navegación y de Comercio que los reyes de España han hecho con los demás Príncipes y Potentados del Mundo* [...] *con noticia de los libros de donde se han sacado estos instrumentos y el idioma en que se hallan*. S. XVIII.
2781. Papers sobre l'expulsió dels jesuïtes. Cartes de Carles III i Climent XIII. Segueix un tractat o «juicio filosófico» contra l'expulsió dels jesuïtes. S. XVIII.
2782. Pedro Arenaza, *Relación de lo sucedido en el Perú en 28 de octubre 1746*. [Descripció d'un terratrèmol]. A. 1746.
2783. Francisco de Gonzaga, *Del origen y principio de la religión de San Francisco y de su aumento. Primera parte*. S. XVII.
2784. Luis Valle de la Cerda, *Discurso sobre la rebelión y guerras de Flandes, donde particularmente se tracta cómo deve un Prínçipe proceder contra sus súbditos rebeldes y los capítulos de paz o reconciliación con ellos o otros enemigos, cómo deven ser*. S. XVII.
2785. Minuta de les opinions exposades i dels acords presos en consell durant la campanya dels Països Baixos. (Aquestes notes, que semblen de primera mà, són una mena d'apunts per a la redacció d'actes, i van des del 25 de gener al primer de setembre de 1578. A la fi hi ha uns consells per al bon funcionament de la milícia. Exlibris de la biblioteca de Cánovas del Castillo). Lletra coetània, s. XVI.
2786. *El Marinero Político. A.S.M. la Emperatrís de todas las Rusias*. S. XVIII.
2787. Benito Vicente Garcés, *Cuentas liquidadas entre España y Marruecos. Resumen de la campaña de 1859 y 1860 en romances. Al Exmo. Sor. D. Juan Prim*. S. XIX.
2788. Antonio Luis Seguier, *Discurso pronunciado en el Parlamento de París contra la*

obra intitulada «Historia filosófica y política de los establecimientos y comercio de los europeos en las dos Indias», por Guillermo Tomás Raynal. Proscripta por aquel Tribunal en el día 25 de mayo de este año de 1781. Traducido del francés al castellano por el R.P. Fr. Gabriel de Homar, agustino. S. XVIII.

2789. *Carta del emperador Carlos 5.° á su hixo Phelipe Segundo.* S. XVIII.

2790. Adam Smith, *Investigación sobre la economía pública y privada. Utilidad de las colonias. Explotación de las mismas y en especial de América.* S. XIX, començament.

2791. Pedro Manuel Muñoz y de Vargas, *Prontuario arismético para afinadores y operarios de la Casa Real de Moneda. Danse reglas para reducir, ligar, religar, alear y abonar qualesquiera cantidades de oro y plata a la ley del Reyno.* Lima, 1761. Autògraf.

2792. Gabriel Ferrater, *Poema inacabat.* A. 1965. Mecanografiat. (Donatiu de Montserrat Prat i Serra.)

1984

2793. Mercè Rodoreda. Dos contes: *Uns quants mots a una rosa.—, Boira.* Barcelona, 1937. Text mecanografiat.

2794. Francesc Fontanella, Obres poètiques en català. S. XVII-XVIII.

2795. Carles Riba, Esborranys de diversos poemas *(Estances, Tres suites* i *Del joc i del foc).* Anys 1928-1935.

2796. Tomàs Forteza, Poesies originals autògrafes. S. XIX. (Procedeix del ms. 1606).

2797. *Liber ad matutinas et laudes iuxta sacri cartusiensis ordinis ritum in choro noctu cantandas ad usum domus Montis Hilaris.* Còpia de l'edició de Pavia. Any 1742. Duu un dibuix en grisalla.

2798. *Liber ad matutinas et laudes iuxta sacri cartusiensis ordinis ritum in choro noctu cantandas ad usum domus Monti Hilaris.* Còpia de l'edició de Pavia. Any 1734. Duu un dibuix en grisalla.

2799. *Sanctorale missarum et commune sanctorum necnon offici defunctorum secundum alme sedis Barcinone.* Any 1563.

2800. *Al maestro Pedrell. Tortosa y sus admiradores.* Àlbum de signatures. Anys 1910-1911.

2801. Genealogies de la família D'Oms. Segles XVII i XVIII.

2802. Antoni Serra i Planas, *Col·lecció de poesies catalanas.* S. XIX, segona meitat.

2803. *Curiositats extractades de diferents llibres y periòdichs.* Segles XVIII i XIX. Manuscrit factici de papers recollits per Manuel Galadies, advocat de Vic, sobre temes literaris, històrics i artístics.

2804. Pompeu Fabra, Dues conferències: *El català a l'escola primària* (19 juliol 1933). — *Sobre gramàtica general* (2 setembre 1935). Text mecanografiat.

2805. Pascual Díaz Pablo i Francisco Xavier González, *Consulta sobre las Comedias de este tiempo.* Carta adreçada a la duquessa de Medinaceli, datada a Sevilla l'1 d'octubre del 1779. S. XVIII-XIX.

2806. Roser Matheu, *Poemes i proses catalanes* (1904-1923). Autògrafs.

2807. Àlbum d'autògrafs d'amics de Francesc Matheu, amb motiu de la creació de la rosa «Francesc Matheu» pel jardiner Pere Dot. Anys 1941-1971. [Textos de: Roser Matheu, Joaquim Renart, Josep M. López-Picó, Antoni M. Marcet, abat de Montserrat, Raimon d'Abadal, Víctor Català, Josep Puig i Cadafalch, Josep M. de Sagarra, Jordi Rubió i Balaguer, Clementina Arderiu, Carles Riba, Miquel Llor, Octavi Saltor, Joan Oller i Rabassa, Josep Lleonart, Manuel Folguera i Duran, Josep Roig i Raventós, Joan Arús, Agustí Calvet «Gaziel», Josep M. Folch i Torres, Josep M. Rovira i Artigues, Maurici Serrahima, Pere Bohigas i Balaguer, Marià Manent, Carles Salvador, Maria Antònia Salvà, Miquel Dolç i Dolç, Miquel Gayà, Miquel Ferrà, Guillem Colom, Andreu Caimari, Carles Grandó, Josep-Sebastià Pons, Pèire Azéma, Rafael Catardi, etc.] (Donatiu de Roser Matheu.)

2808. Cartes de diverses personalitats de les lletres catalanes sobre la creació de la rosa «Francesc Matheu». S. XX. (Donatiu de Roser Matheu.)

2809. Correspondència de diverses personalitats sobre l'edició de «Lo Rossinyol» de Francesc Matheu. Anys 1953-1958. (Donatiu de Roser Matheu.)

2810. Llibre de rebosteria i d'herbes medicinals. S. XVII. En català.

2811. *La Adelacia. Tragedia traducida del italiano al español por... Ignacio Plana.* S. XIX, començament.

2812. *Vida y traslación de los bienaventurados san Acisclo y santa Victoria, mártires...* — *Comedia famosa en la qual se representa la vida de los gloriosos mártires san Acisclo y santa Victoria...* (A la p. 150: «Esta comèdia fou representada en Sant Salvador de Breda lo die 26 de juliol, die de santa Anna, de 1615.» Acaba: «Vuy, als 14 jener 1777, jo, Joan Domènech, pagès de Millàs, dit die he acabada de traslladar la present vida y Comèdia...»). S. XVIII.

2813. Apunts de filosofia escolàstica copiats per Pere Català. Any 1727.

2814. Obra del «Cançoner Popular de Catalunya». Missió Higini Anglès-Pere Bohigas. I. Comarca de Solsona. Alt Berguedà. Juliol del 1922. Materials. (Donatiu de Pere Bohigas i Balaguer.)

2815. Obra del «Cançoner Popular de Catalunya». Missió Higini Anglès-Pere Bohigas. II. Alt Berguedà. Setembre del 1922. Missió Josep Barberà-Pere Bohigas. Alta Segarra. Setembre del 1923. Materials. (Donatiu de Pere Bohigas i Balaguer.)

2816. Formulari jurídic. Copiat per Jaume Camp. Any 1585.

2817. Confraria de Preveres de Valls. Actes dels anys 1532-1607.

2818. Llibre de visites dels monestirs de la Congregació Tarraconense de Sant Benet. Anys 1692-1703.

2819. Francesc Solsona, *Stilus capibreviandi.* S. XVIII.

2820. Puigcerver, *Tractatus theologicus scolasticus de fide divina.* Copiat per Nicolau Flor. Any 1744.

2821. Capbreu de Santa Maria de Palautordera. Anys 1519-1520.

2822. Confraria de Sant Eloi de ferrers i calderers de Barcelona. Llibre de les deliberacions dels anys 1740-1768. Incomplet.

2823. Josep Fàbregas i Clariana, ciutadà honrat de Barcelona, *Llibre de notes particulars*. 2 vols. Anys 1754-1772. Autògraf.
2824. Joan Puig i Ferreter, *Llibre de notes y apunts*. Any 1910.
2825. Joan Puig i Ferreter, Guió per a un parlament o míting polític. Entre 1833 i 1936. Autògraf.
2826. Jacques Duboin, *La gran revolución que viene...* Traducció castellana de Joan Puig i Ferreter. Any 1935. Mecanografiat.
2827. Émile Zola, *La bèstia humana*. Traducció fragmentària de Joan Puig i Ferreter. S. XX. Mecanografiat.
2828. Joan Puig i Ferreter, *La dame allègre. Pièce en trois actes*. Traducció francesa de Joan Piera i Folch. S. XX. Mecanografiat.
2829. Joan Puig i Ferreter, *El gran Alejo. Drama en tres actos*. Traducció castellana de Valentín de Pedro. Any 1923. Mecanografiat.
2830. Joan Puig i Ferreter, *Eaux enchantées. Pièce en trois actes*. Traducció francesa de Joan Piera i Folch. S. XX. Mecanografiat.
2831. Joan Puig i Ferreter, *Estudiants*. Cant I i part del II. Cf. una altra versió, més primitiva, al ms. 2824.
2832. [Joan Puig i Ferreter], *Caríssim error d'inconsciència. Petit recull de cabòries*. No duu nom d'autor. S. XX.
2833. [Joan Puig i Ferreter], *Jo vaig matar a Carmina*. No duu nom d'autor. Anys 1924-1925.
2834. [Joan Puig i Ferreter], *L'escarabat d'or*. No duu nom d'autor. Any 1929.
2835. Joan Puig i Ferreter, *On són els pobres?* Any 1934.
2836. Joan Puig i Ferreter, *... i pau a la terra als homes de bona voluntat*. S. XX.
2837. Joan Puig i Ferreter, *El miracle en un cinquè pis*. S. XX.
2838. Joan Puig i Ferreter, *Rondalla de Nadal*. S. XX.
2839. Antoni Paluzie Borrell, *Primer llibre de notes*. Començat el 1924. (Donatiu de l'autor.)
2840. Antoni Paluzie Borrell, *Notes d'astronomia*. 2 vols. S. XX. (Donatiu de l'autor.)
2841. Antoni Paluzie Borrell, *Astronomia*. 2 vols. Any 1952. (Donatiu de l'autor.)
2842. Antoni Paluzie Borrell, Transcripció de diversos catàlegs de nebuloses. S. XX. (Donatiu de l'autor.)
2843. Moore, Boss, Adams and Flammarion, *Catalogues of stars*. Còpia feta per Antoni Paluzie Borrell. Any 1942. (Donatiu del transcriptor.)
2844. [Joan Puig i Ferreter], *Si tens foc en el cos...* No duu nom d'autor. S. XX.
2845. Document de recepció dels fullets catalans donats a l'Institut d'Estudis Catalans pel senyor Isidre Bonsoms i Sicart. Barcelona, 31 de gener del 1910. Signatures d'Antoni Rubió i Lluch, Joan Pijoan i Jaume Massó i Torrents.
2846. Inventari dels llibres del senyor Isidre Bonsoms i Sicart. S. XX, començament.
2847. Josep Franquesa i Gomis, *Principios generales de literatura*. Anterior a l'any 1899. Autògraf.

2848. Documents sobre el centenari de la naixença de la senyora Francesca Bonnemaison i Farriols, Vda. de Verdaguer i Callís. Any 1972. (Donatiu de Roser Matheu.)
2849. Advocacions marianes dels bisbats de Lleida i la Seu d'Urgell. Any 1957.
2850. Barcelona. Parròquia dels sants Just i Pastor. Còpia de diferents documents del seu arxiu. S. XX.
2851. Jaume Barrera i Escudero, *Últimos monges de Poblet. 1835*. S. XX.
2852. Jaume Barrera i Escudero, *Escritores y tratadistas de Poblet*. S. XX.
2853. Jaume Barrera i Escudero, Textos, manuscrits i impresos, que havien de servir per a redactar un assaig sobre *El silenci*. S. XX.
2854. Jaume Barrera i Escudero, Notes per a fer un catàleg dels llibres conservats de la biblioteca de Pere Antoni d'Aragó, virrei de Nàpols. S. XX.
2855. Jaume Barrera i Escudero, Dades biogràfiques del virrei Pere Antoni d'Aragó (1611-1690). Materials manuscrits i impresos. S. XX.
2856. Jaume Barrera i Escudero, Notes sobre la biblioteca del virrei Pere Antoni d'Aragó llegada al monestir de Santa Maria de Poblet. 2 vols. S. XX.
2857. Jaume Barrera i Escudero, Notes històriques sobre el monestir de Santa Maria de Poblet. S. XX.
2858. Vicente Prada, *Sepulcros de la Casa Real de Aragón... en el... Monasterio de Nra. Sra. de Poblet, elucidados por un... monge de dicho Real Monasterio... Año 1692*. Còpia. S. XX.
2859. Jaume Barrera i Escudero, Monacologi i dades històriques sobre els monjos de Poblet fins el 1835. S. XX.
2860. Jaume Barrera i Escudero, Bibliografia sobre monestirs catalans. S. XX.
2861. Jaume Barrera i Escudero, Bibliografia de Poblet. Materials. S. XX.
2862. Jaume Barrera i Escudero, *La bibliografia de Poblet*. Materials manuscrits i impresos. S. XX.
2863. Jaume Barrera i Escudero, *Monjes de Poblet escritores. Índice*. S. XX.
2864. Gaietà Barraquer i Roviralta, Papers autògrafs sobre diversos temes. S. XX.
2865. Joan Puig i Ferreter, *La farsa i la quimera*. Fragments. S. XX.
2866. Capbreu de la família Sorts de Barcelona. S. XVI i XVII.
2867. *Llibre en el qual Dn. Pio de Andreu i Fontdevila, decano de la ciutat de Gerona, notá las diadas de molts actes i recollí las notícias de sa casa i patrimoni*. S. XVIII.
2868. Documents aràbics. S. XIX.
2869. Protesta d'alumnes de les Escoles d'Indústries Tèxtils, Elèctriques, Químiques, etc., i Escola Elemental del Treball, per l'actuació del secretari, Alexandre Galí. Datat a Barcelona el 14 de maig del 1919. (Donatiu de Felío A. Vilarrubias.)
2870. *Zarzuela de quatro pastores, Zurron, Batan, Cyndrillo y Patufa, para las fiestas de Navidad*. S. XVIII. (Procedeix del ms. 1576.)
2871. Antoni Paluzie Borrell, *Astronomía y Astronáutica*. Any 1963. Mecanografiat. (Donatiu de l'autor.)
2872. *Physica generalis Pontificiae ac Regiae Cervariensis Academiae lege et more exarata*.–

Tractatus de mundo deque praecipuis ejus partibus. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2873. *Tractatus secundus de scientia et voluntate Dei*. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2874. *Philosophia thomistica iuxta Aristotelem et... Thomam Aquinatem*. Apunts dictats pel professor de la Universitat de Cervera, Francesc Casanovas. Any 1763. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2875. *Tractatus secundus de Deo... secundum Thomae Aquinatis doctrinam.– Dissertatio proemialis de veritate et cognoscibilitate misterii Sanctissimae Trinitatis*. S. XVIII.

2876. Juan Ambrosio Marino, *Las porfías de los desesperados. Novela. Traducido en español por Pedro Antonio Chico... regidor perpetuo de la Villa de Zeheguín*. Any 1763.

2877. *Llevador dels censos que rep Maria Josepha de Sarriera y de Copons, marquesa de Moya y de Cartellá, en Vilafranca y son terme*. Any 1819.

2878. Josep Vidal, *De jure politico. Opusculum adversus statuum Europae hodiernos perturbatores et rebelles*. Any 1831.

2879. Antoni Sala, *Commentarii seu disputationes in phisicam Aristotelis*. Any 1619. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2880. *Tractatus septimus de incarnatione Verbi*. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2881. *Quaestiones in universam Aristotelis dialecticam juxta... Thome et ejus scholae doctrinam*. Any 1708. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2882. *Tractatus de locis theologicis, et de Deo uno*. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2883. *Prima pars cursus philosophiae*. Anys 1744-1745. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2884. *Tractatus de Deo homine facto*. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2885. *Tractatus de gratia et libero arbitrio*. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2886. *De Theologiae prooemialibus ac locis atque de essentia, existentia, attributisque Dei tractatus*. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2887. *Institutiones philosophiae ad usum scholae tomistice Academiae Cervariensis*. Anys 1765-1766. (Llegat Joan Serra i Vilaró.)

2888. *Tractatus primus de locis theologicis*. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2889. *Tractatus de fide, spe et charitate*. S. XVIII. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2890. *Compendium logicae*. Any 1596. (Llegat de Joan Serra i Vilaró.)

2891. *Compendium logicae*. Anys 1608-1609.

2892. Manuel de Peñalosa, *Cursus philosophicus juxta mentem Joanis Duns Scoti. Elaboratus in Antiquarensi colegio*. Antequera, any 1748.

2893. *Tractatus de logica*. S. XVII-XVIII.

2894. *Cursus scholasticus ad universam Aristotelis philosophiam*. Manresa, 21 abril 1708. (Donatiu de Pilar Herp.)

2895. Hilarión Labrador, *Disputationes de anima*. Any 1678. (Donatiu de Pilar Herp.)

2896. *In universam Aristotelis logicam commentaria*. Any 1590. (Donatiu de Pilar Herp.)

2897. *Tractatus de gratia et libero arbitrio.* S. XVIII. (Donatiu de Pilar Herp.)
2898. *Physiologiae disputationes in octo libros physicorum Aristotelis.– Disputationes commentariorum super tres libros Aristotelis de anima.* S. XVII-XVIII. (Donatiu de Pilar Herp.)
2899. Apunts de lògica i física presos per l'estudiant Rafael Mollet a Lleida els anys 1635-1637. (Donatiu de Pilar Herp.)
2900. Josep Calvo, *Compendium dialecticae.* Any 1647. Apunts copiats per Jacint Creus, «canonicus coadjutor» de Manresa. (Donatiu de Pilar Herp.)
2901. Hilarión Labrador, *Breve praeludium et compendiosa aliquarum rerum disputatio.* Any 1676. (Donatiu de Pilar Herp.)
2902. *Metaphysica sive ens transnaturale a materia abstrahens disputationibus elucidatum.* Anys 1661-1662. (Donatiu de Pilar Herp.)
2903. Josep Calvo, *Disputationes in octo libros phisicorum.* Any 1647. Apunts copiats per Jacint Creus, canonge de Manresa. (Donatiu de Pilar Herp.)
2904. *Tractatus de fide, spe et charitate.* S. XVIII. (Donatiu de Pilar Herp.)
2905. Josep Bonall, *Summulae ad logicam resulotissime.– Commentaria in universam Aristotelis logicam.* Anys 1658-1659. Apunts copiats per Josep Miralda i Gallart, a Manresa. (Donatiu de Pilar Herp.)
2906. Manuel Pobla, *Cursus philosophicus.* Anys 1655-1656. (Donatiu de Pilar Herp.)
2907. Josep Perera, *Compendiariae disputationes in universam Aristotilis [sic] dialecticam.– Phisiologia sive disputationes in octo libros phisicorum Aristotelis.* Anys 1660-1661. (Donatiu de Pilar Herp.)
2908. *Disputationes scholasticae in octo Aristotelis libros phisicorum.– Disputationes in tres libros Aristotelis de anima.* Any 1708. (Donatiu de Pilar Herp.)
2909. *Explicationes Rubricarum.* Copiades per Joan Miralda. Any 1627. (Donatiu de Pilar Herp.)
2910. *Disputationes scholasticae in universam Aristotelis metaphisicam.*– Pere Bolós, *Disputationes in octo Aristotelis phisicorum libros.* Any 1699. (Donatiu de Pilar Herp.)
2911. *Theologia moralis.* Any 1689. (Donatiu de Pilar Herp.)
2912. *Tractatus secundus de scientia et voluntate Dei.* S. XVII-XVIII. (Donatiu de Pilar Herp.)
2913. Joan Pau Boxassa, *Tractatus de Verbo divino incarnato.* Any 1648. (Donatiu de Pilar Herp.)
2914. *Centenari de Francesc Matheu, 1851-1951.* Materials. 3 vols.

2. INCUNABLES, RARS I COL·LECCIONS ESPECIALS

1982

La tònica que ha dominat enguany la vida de la secció ha estat condicionada per dos fets: La manca de personal i un increment en el nombre d'obres adquirides.

El factor econòmic ha afavorit la compra de nombroses edicions —les més antigues de les quals vénen ressenyades més avall—, compres que en gran part s'han dut a terme mitjançant catàlegs i bibliografies, i rarament, com en el cas únic de l'edició incunable del *Liber creaturarum sive de homine* de Ramon Sibiuda (Lyon, Guillaume Balsarin, s.a.), per licitació en la subhasta de maig de la Galería Durán de Madrid. S'han incorporat també obres procedents d'altres fons de la casa.

El material ingressat ha seguit el seu procés, tasca a la qual s'ha d'afegir també part de la catalogació de la Biblioteca Magriñà d'obres verdaguerianes —enllestida, pel que fa a les edicions impreses— i la prossecució del registre de la Biblioteca Torres Amat. A mesura que s'ha anat redactant l'inventari de la biblioteca del Dr. Sarró, la Secció s'ha ocupat de la comprovació de les obres que hauran de passar a Reserva. A finals d'any, s'ha iniciat —amb càrrec d'hores extraordinàries— la catalogació dels llibres arribats de la Col·lecció Marés.

Com de costum, s'han dedicat unes sessions periòdiques a la relligadura i restauració de volums pertanyents als fons de reserva; s'han valorat fons que han estat oferts, i s'han revisat les comandes de reproducció sol·licitades. S'ha continuat, així mateix, la recollida dels fullets històrico-polítics.

S'ha procedit a la desinsectació de tots els fons i a la desratització dels Compactus, i això complementat amb dues sessions distanciades de desinfectació preventiva de la Sala Cervantes, tan acostada a les sales de l'Arxiu Municipal.

S'ha dut a terme una neteja exhaustiva de la Sala Torres Amat per part d'una empresa especialitzada.

S'han pres mesures de seguretat a la Sala de Lectura.

Per manca d'espai en la ubicació que fins ara tenia i per imperatius d'acomodació de la Col·lecció Marés, la Biblioteca Verdagueriana ha estat traslladada a la Sala dels Compactus.

Uns fons escadusser titllat d'«infern» —d'obres eròtiques en la seva majoria—, que romania rera la biblioteca Prat de la Riba, ha estat enviat a Registre i a Revistes, per a la seva incorporació immediata al magatzem general.

A part de les gestions habituals de consultes —orals o escrites—, s'ha rebut la visita de professionals i investigadors i se n'ha retut d'altres —Marés, Sarró, Enher— orientades a la possible incorporació de nous fons.

ESTADÍSTIQUES

a) *Obres ingressades:*

Toda	2
Kempis	2
Incunables	1
Reserva catalana Aguiló	109
Reserva general	70

Reserva Prat	11
Biblioteca Verdaguer	76
Col·lecció cervàntica Bonsoms	41
Col·lecció de teatre Almirall	5
Fullets Bonsoms	8
Sant Joan de la Creu	6
Col·lecció microscòpica	3
Impresos de la Junta de Comerç	1
Llibres de consulta (Sala de lectura)	23
	358

Del magatzem ha passat a la secció de reserva d'impresos un total de 32 obres, les quals s'han distribuït de la manera següent:

Reserva catalana Aguiló	12
Reserva general	10
Reserva Prat	3
Col·lecció cervàntica Bonsoms	2
Llibres de consulta (Sala de lectura)	5
	32

Des de la Secció de Música ha passat a la Reserva catalana Aguiló una obra.

b) *Fitxes redactades per als catàlegs de la Secció de Reserva i per al catàleg general:*

Autors	206
Referències	806
Sèries	23
	1.035

El taller d'enquadernació ha relligat 234 llibres per a la secció i ha confeccionat diverses capses i camises de cartolina per acollir diferents tipus de materials impresos.

El taller de restauració ha restaurat tres obres de la secció.

Cal afegir a aquestes dades el total de 36 obres en 46 volums del fons Marés, que han estat catalogades en 66 fitxes principals i 137 fitxes secundàries.

c) *Obres coonsultades*

	Gen.	Feb.	Març	Abril	Maig	Juny	Jul.	Agos.	Set.	Oct.	Nov.	Des.	Total
Obres de referència	406	424	560	458	358	294	269	234	268	350	454	408	4.483
Incunables	1	1	1	8	3	6		1	4				25
Reserva catalana Aguiló ...	173	183	210	156	165	144	109	149	89	162	152	193	1.885
Reserva general	67	59	69	71	69	60	65	51	67	49	54	92	773
Reserva Prat...............	29	38	49	41	50	21	25	14	22	26	25	33	373
Biblioteca Verdaguer	21	22	27	23	21	9	10	4	4	8	7	29	185
Full. Bonsoms	35	34	57	46	81	34	29	161	39	126	181	172	995
Col. cervantina..............	15	12	64	103	46	25	9	14	26	18	39	35	406
Biblioteca Prat de la Riba...	1	16	10	12	7	3	1	10	1	1	5	6	73
Col. Elzeviriana		1	5	1	1	3	1	1				10	23
Col. Toda....................	1	4	6	3	1	1	1	2	3	5		10	37
Col. de Teatre Almirall ...	19	30	85	14	40	59	12	4	10	2	10	26	311
Imitatio Christi		1								2	1		4
Col. Bonsoms Chacón	7	23	33	19	11		6	17	5	4	13	8	185
Sant Joan de la Creu	5	3				39			1			1	10
Col. Espona		2			1	1	3	1	3	1	1	4	16
Col. microscòpica...........	1				1	1	1	1	1	1	1	1	9
Col. Bulbena	10	115		1		1		3		11	1		142
Sala Sarda.....................		3	3	2		7			4		1		20
Total	791	971	1.179	957	855	708	541	667	547	765	945	1.029	9.955
Lectors de la Sala de Reserva: ...	500	549	682	605	513	407	384	389	356	414	456	508	5.763

1983

Tres han estat els punts que caldria remarcar com a més importants dins el desenvolupament de la secció. En primer lloc, i a partir del 17 de gener, la incorporació de dues bibliotecàries per tal d'ocupar places de temps no proveïdes. En segon lloc, la recepció per part de la Biblioteca dels fons de llibres cedits per l'ENHER entre els quals cal destacar una important biblioteca cervantina i nombroses edicions catalanes —de tiratges limitats i amb dedicatòries autògrafes dels autors— que havien pertangut a la biblioteca de Manuel de Montoliu. Finalment, la participació en diverses exposicions, celebrades a la mateixa Biblioteca o fora dels seus locals.

Referent a les Col·leccions Especials, voldríem fer unes apreciacions:

- Biblioteca Torres Amat. Desglossada la Biblioteca en llibres pertanyents a la Biblioteca del Bisbe i llibres d'ingrés més tardà, aquests darrers van ser enviats a Catalogació per tal d'ésser emmagatzemats posteriorment al fons general. Els qui no havien estat registrats, van ser-ho aprofitant el tancament de la Biblioteca per revisió parcial del magatzem general.
- Col·lecció Elzeviriana. A causa del mal estat de conservació de les relligadures, se n'ha iniciat el procés de restauració.
- Col·lecció cervantina. A més de les adquisicions a càrrec del pressupost ordinari, aquesta col·lecció s'ha vist incrementada amb l'aportació de l'ENHER, que es resumeix en aquest esquema aproximat:

Quixots

- Edicions que mancaven .... 180, en 223 volums
- Edicions duplicades.................................. 314, en 631 volums
- Edicions incompletes .... 58 volums

Altres obres de Cervantes

- Edicions que mancaven .... 35, en 40 volums
- Edicions duplicades.................................. 125, en 175 volums

Obres sobre Cervantes i els seus textos

- Edicions que mancaven .... 116, en 136 volums
- Edicions duplicades.................................. 178, en 321 volums

Articles a publicacions periòdiques.. 247

Si bé s'ha pogut destriar les edicions que ja posseíem de les que no teníem, no se n'ha iniciat encara el procés d'incorporació.

A través d'un comunicat de premsa redactat pel cap de la Secció Tècnica, els mitjans de comunicacaió s'han fet ressò d'aquesta donació. La secció, per delegació i

en la persona de la conservadora, ha estat objecte d'algunes entrevistes retransmeses per ràdio.

● Col·lecció Verdagueriana. S'ha enllestit un fons escadusser d'obres de la Biblioteca de Verdaguer.

● Col·lecció de Fullets Bonsoms. Finalment, s'ha pogut actualitzar la classificació dels documents històrico-polítics que van arribant, i adequar-los en capses. També enguany —per bé que per raons administratives hagi quedat pendent— s'ha aprovat la reproducció xerogràfica del catàleg especial dels Fullets en la seva totalitat, que serà el d'ús habitual per als lectors.

Cal assenyalar que, al llarg de l'any, i pel que fa a la ubicació dels fons, s'han traslladat:

● La resta de la Biblioteca Torres Amat, que es conservava al compactus de manuscrits, a les noves prestatgeries de la Sala Torres Amat.

● La Biblioteca Prat de la Riba, que es trobava a l'avantsala Aguiló, als locals de Direcció, dins les antigues prestatgeries de la Col·lecció Bonsoms-Chacón.

● La Biblioteca cervantina i algunes edicions catalanes procedents dels fons de l'ENHER, a Reserva, separats de la resta dels fons i després del corresponent procés de fumigació.

Com és habitual, s'han dedicat unes sessions periòdiques a la relligadura i restauració de volums pertanyents als nostres fons, amb especial dedicació, com s'ha avançat, a la Col·lecció Elzeviriana; s'han valorat fons que han estat oferts, i s'han revisat les comandes de reproducció sol·licitades. S'han dut a terme, així mateix, les fumigacions de tota la Secció —a l'entrada de la primavera i de la tardor—, i, de manera individual, de les col·leccions que, circumstancialment, ho requerien.

A part de les gestions intrínseques, d'atenció a la Sala de Lectura[1], de reunions de treball, de consultes[2] —orals i escrites—, s'ha rebut la visita d'investigadors, professionals, dels alumnes de 3.er curs de l'Escola de Bibliologia, etc., i se n'ha retut d'altres, en vista sempre a l'enriquiment dels fons.

A l'hora de redactar aquestes línies, es treballa en els preliminars d'un inventari complet dels incunables de la Biblioteca —que hom espera que s'editi l'any vinent—, i en el pròleg dels *Plecs poètics*..., la impressió facsímil dels quals s'ha enllestit enguany.

---

[1] Anul·lat l'aval com a requisit per a l'obtenció de la tarja de lector, els lectors posseïdors de la nova tarja han precisat, com a mesura cautelar, per accedir a Reserva, de l'autorització expressa de la Direcció.

[2] Voldríem remarcar l'increment del públic lector i del material consultat els darrers anys. Així, dels 3.304 lectors de l'any 1977, s'ha passat als 5.978 d'enguany, i de les 7.397 obres consultades aquell any a les 11.644 d'ara.

ESTADÍSTIQUES

a) *Obres ingressades* 333

Del magatzem ha passat a la secció de reserva impresa un total de 42 obres les quals s'han distribuït de la manera següent:

Reserva catalana Aguiló	27 obres
Reserva general	8 obres
Sala de Reserva	2 obres
Toda	4 obres
R( )	1 obra
Total	42 obres

b) *Fitxes redactades per al catàleg general i per al catàleg de la Secció de Reserva:*

Autors	381
Referències..............................	1.059
Sèries	11
Total	1.451

El taller d'enquadernació ha relligat 187 llibres, 54 dels quals pertanyen a la Col·lecció Elzeviriana. I ha confeccionat diverses capses.

El taller de restauració ha restaurat 18 llibres.

c) *Obres consultades:*

	Gen.	Feb.	Març	Abril	Maig	Juny	Jul.	Agos.	Set.	Oct.	Nov.	Des.	Totals
Obres de referència ...S.L.	492	229	356	399	567	399	514	423	282	403	359	463	4.886
Incunables ....In.		2	2	8	5	4	2		6	5	1	3	38
Res. catalana Aguiló Ag.	193	127	185	163	173	180	216	123	175	150	178	255	2.188
Res. general............Res.	76	75	122	143	106	64	84	66	58	102	69	106	1.071
Res. Prat ....R( )	33	26	27	22	34	34	44	30	39	62	34	49	434
Bib. Verdaguer ......Ver	38	10	25	25	17	20	12	22	12	7	11	25	224
Fullets Bonsoms ......F. Bon.	106	83	200	116	64	110	118	51	149	88	76	126	1.287
Col. Cervantina ......Cerv.	23	44	28	73	100	32	114	83	55	104	135	133	924
Bib. Prat de la Riba ...Prat.	9	12	25	23	15	2	1	1			16	4	108
Col. Elzeviriana ......E.	2	1		9	8	2	3	3	1	5		4	38
Col. Toda ....T.		7	5	5	4	2	6	10	2	2	2	1	46
Col. Teatre Almirall A.	7	10	10	4	12	4	30	19	12	18	10	16	152
Imitatio Christi ......K.							1						1
Col. Bonsoms Chacón Bon	6	9	11	9	6	19	10	14	14	17	30	33	178
Sant Joan de la Creu...S.J.C.	1	12	5		3	8	2		2	2			32
Col. Espona............Esp.	2	5	3	14			6	5	4			9	51
Col. microboscòpica ...mic.						1					1		2
Col. Bulbena ....Bul.		1				1			2		1	1	6
Sala Sarda ............S.S.							2						2
G. Fol. ....G. Fol.	1	4					1		3	16	2	3	45
F.S. .....................F.S.			5	6	4						1		1
Total	989	657	1.009	1.019	1.118	882	1.266	850	816	981	926	1.231	11.644
Lectors............	491	384	593	532	696	435	486	421	452	458	491	539	5.978

1984

La Secció enguany ha posat l'èmfasi en tres camps:

1. La catalogació i incorporació del material bibliogràfic català procedent del fons ENHER.

2. La catalogació i incorporació d'un fons antic de llibres del XVI, la ressenya dels quals es conté a la Relació d'obres ingressades, confegida per la Sra. Magda Soler sobre les fitxes redactades pel personal catalogador de la Secció.

3. La redacció d'un inventari actualitzat dels incunables de la Biblioteca.

Tots tres treballs són en curs de realització al moment d'escriure aquestes ratlles.

Entre les gestions intrínseques, i ultra les ordinàries —reunions de treball, consultes —orals i escrites—, visites d'investigadors i professionals, visites i gestions orientades a l'adquisició de fons bibliogràfics, estudi de fons oferts per particulars, consulta de catàlegs editorials i de llibreters, de catàlegs de subhastes, tria d'obres de magatzem general que han de passar a Reserva, ja sigui per engrossir el fons antic, ja sigui per completar el material de referència de Sala —pendent de reestructuració—..., voldríem recalcar tres esdeveniments. D'una banda, les reunions orientades a l'adaptació de les normes de catalogació, i a l'estructuració del *Butlletí*; d'altra, l'increment en el moviment de la Sala de Lectura i, finalment, la revisió duta a terme del fons Aguiló i de la Col·lecció Cervantina.

Com d'habitud, s'han dedicat unes sessions periòdiques a la relligadura i a la reatauració, amb especial dedicació enguany a les capses dels fullets Bonsoms; s'han valorat fons que han estat oferts o que han estat cedits mitjançant la tramitació de pòlisses d'assegurances, s'ha revisat part de les comandes de reprografia sol·licitades, i s'ha participat cada cop més activament en l'aportació de material en exposicions i congressos muntats fora dels nostres locals. S'han dut a terme, així mateix, les fumigacions de tota la Secció —a l'entrada de la primavera i de la tardor—, i, de manera individual, dels volums que ho requerien per una o altra causa. Atesa la proliferació de corcs en capses de fusta que custodiaven material reprogràfic, s'intensificà la desinfecció dels fons, per la qual cosa la primera de les fumigacions —a cura com sempre del taller de restauració— tingué com a base el formaldehid.

Referent a les Col·leccions Especials, voldríem remarcar:

- Col·lecció cervantina: Se n'ha fet una revisió general.
- Col·lecció de Fullets Bonsoms: Se n'han reparat les capses deteriorades que els contenien.
- Biblioteca Prat de la Riba: Ha estat traslladada de l'avantsala de Direcció on es trobava —dins les antigues prestatgeries de la Col·lecció Bonsons-Chacón— i amb els mateixos armaris, a la Sala Almirall, per tal que les llibreries de la Sala Toda poguessin ubicar-se a l'esmentada avantsala.
- Col·lecció Toda: La cessió de l'antiga Sala Toda al Museu Frederic Marés ha comportat el trasllat dels seus fons, que han passat, provisòriament, als Compactus de la Reserva. Alhora hom treballa en l'adequació del mobiliari que contenia la col·lecció a l'avantsala de Direcció.

Pel que fa a les estadístiques, remarcarem només —com a significatives— l'increment progressiu en el nombre de lectors i d'obres consultades; les altres dades, susceptibles d'explicació, responen a fets específics que cal encloure dins la complexitat global de les tasques desenvolupades a la Secció entesa com un tot.

Val a dir, per acabar, que, al llarg de l'any, hom s'ha adreçat reiteradament al Cap de la Secció Tècnica, per tal que s'incrementessin les mesures de seguretat —en tots els ordres, físic i ambiental— i s'augmentés el personal, insuficient, ara com ara, per absorbir el material a ingressar.

ESTADÍSTIQUES

a) *Obres ingressades:*

Reserva catalana Aguiló	262
Reserva general	56
Col·lecció cervantina	13
Llibres de consulta (Sala de lectura)	12
Reserva Prat	1
Fullets Bonsoms	2
Imitatio Christi	1
Total	347

Del magatzem general han passat a la secció de reserva un total de 31 volums, que s'han distribuït de la manera següent:

Llibres de consulta (Sala de lectura)	6
Reserva Prat	4
Reserva catalana Aguiló	18
Reserva general	3
Total	31

b) *Fitxes redactades per al catàleg general i per al catàleg de la secció de reserva:*

Autors	360
Sèries	18
Referències	967
Total	1.345

El taller de restauració ha restaurat 3 llibres.

El taller d'enquadernació ha relligat 97 llibres i ha restaurat 19 capses.

c) *Obres consultades:*

	Gen.	Feb.	Març	Abril	Maig	Juny	Jul.	Agos.	Set.	Oct.	Nov.	Des.	Total
Obres de referència ...SL	462	439	660	492	448	380	384	309	273	489	298	385	4.871
Incunables ....Inc.	2	7	2	5	8		3	9	6	8	1		51
Res. catalana Aguiló Ag.	238	199	269	175	155	119	170	168	178	147	181	195	2.194
Res. general............Res.	125	86	135	72	134	82	92	90	78	65	93	91	1.143
Res. Prat ....R()	30	32	54	28	43	44	47	59	45	43	41	74	540
Bib. Verdaguer ......Ver.	9	22	16	10	21	12	2	9	3	12	15	8	139
Fullets Bonsoms ......F. Bm.	108	161	264	165	52	123	92	23	53	74	110	149	1.374
Col. cervantina ......Cerv.	184	179	156	86	126	57	50	100	46	19	51	44	1.098
Bib. Prat de la Riba ...Prat.		3	9	8	1	9	1	2	6	9	2		50
Col. Elzeviriana ......E.	9	9	10	5	6	2	2	11	3	1	3	3	64
Col. Toda ....Tod.	4	6	13	8	12	1	8	10	9	12	3	9	95
Col. teatre Almirall A.	31	3	4	9	3	4	4	2	1	2	9	1	73
Imitatio Christi ......K.		2	2										4
Col. Bonsoms Chacón Bon.	54	34	44	19	28	10	14	15	5	24	27	21	295
Sant Joan Creu .........S.J.C.		2		3		2		4	2	1	6	13	33
Col. Espona ....Esp.	5	1	4	10	3	3		4	7	8	2	4	51
Col. microscòpica ...mic.													
Col. Bulbena ....Bul.	1	1			2	2	1				2	1	10
Sala Sarda ............S.S.	5	4	1		4		2		2		1	8	27
G. fols. ....G. fol.	11	2	9	5	3	7	6	2	4		2	1	52
Miralles ....Mir.				7								1	8
F.S. .....................F.S.					2								2
Total	1.278	1.192	1.652	1.107	1.051	857	878	817	721	714	847	1.008	12.122
Lectors:	655	587	774	561	503	509	492	400	412	537	536	6.587	

d) *Obres servides per a exposicions, TV i vídeos:* 66

Obres dels segles XV i XVI ingressades

Obres citades

ADAMS = ADAMS, H.M., *Catalogue of Books Printed on the Continent of Europe 1501-1600 in Cambridge Libraries*. Cambridge, University Press, 1967. 2 vols.

BAUDRIER = BAUDRIER, J., *Bibliographie lyonnaise...au XVI^e^ sièce*. Lyon, Libraire ancienne d'Auguste Brun. 1895-1921, 12 vols.

BLC = *The British Library General Catalogue of Printed Books to 1975*. London, Clive Bingley, 1979-.

BMGCPB = *British Museum General Catalogue of Printed Books*. London and Beccles, The Trustees of the British Museum, 1931-1968. 263 vols., 50 vols. de supl.

CCIBE = *Catálogo colectivo de obras impresas en los siglos XVI al XVIII existentes en las bibliotecas españolas. Edición provisional*. Madrid, Ministerio de Educación y Ciencia. Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1972-.

CGBNP = *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque Nationale*. Paris, Imprimerie Nationale, 1924-1981. 224 vols.

CLAUDIN = CLAUDIN, A., *Histoire de l'imprimerie en France au XV^e^ siècle*. Paris, Imprimerie Nationale, 1900-1914. 4 vols.

CLÉMENT = CLÉMENT, Louis, *Henri Estienne et son œuvre...*, Genève, Slatkine Reprints, 1967.

GOFF = GOFF, Frederick R., *Incunabula in American Libraries*. New York, The Bibliographical Society of America, 1964.

HAIN-COPINGER = COPINGER, W.A., *Supplement to Hain's Repertorium Bibliographicum*. London, Henry Sotheran and Co., 1895-1902.

LCAC = *The Library of Congress. Author Catalog... 1948-1952*. Ann Arbor, J. W. Edwards. 1953. 24 vols.

MOREAU = MOREAU, Brigitte, *Inventaire chronologique des éditions parisiennes du XVI^e^ siècle*. Paris, Imprimerie Municipale, 1972-1977. 2 vols.

PALAU = PALAU Y DULCET, A., *Manual del librero hispanoamericano*. 2.ª ed. Barcelona, Librería Palau, 1948-1977. 28 vols.

PEETERS-FONTAINAS = PEETERS-FONTAINAS, Jean, *Bibliographie des impressions espagnoles des Pays-Bays Méridionaux*. Nieuwkoop, B. de Graaf, 1965. 2 vols.

PELLECHET-POLAIN = PELLECHET, Marie-Louis POLAIN, *Catalogue Général des Incunables des Bibliothèques Publiques de France*. Nendeln, Liechtenstein, Kraus-Thomson, 1970. 26 vols.

SÁNCHEZ = SÁNCHEZ, Juan M., *Bibliografía aragonesa del siglo XVI*. Madrid, Imprenta Clásica Española, 1913-1914. 2 vols.

TODA = TODA I GÜELL, E., *Bibliografia espanyola d'Itàlia*. Castell de Sant Miquel d'Escornalbou, 1927-1931. 5 vols.

1982

Accursio, Francesco. — V.: Corpus Juris Civilis.

Aristòtil, *Aristotelis Metaphysicorum, ut vocant, libri tredecim, quorum primus duos complectitur Joachimo Perionio... interprete...* Lugduni, apud Guliel. Rovillium, 1561.

Bartolomé de Medina, *Expositio in tertiam D. Thomae partem usque ad quaestionem sexagesimam, complectens tertium librum Sententiarum. Authore F. Bartholomeo a Medina...* Venetiis, apud Bernardum Basam, 1590.

Palau, 159390; Toda, 3203.

Ciceró, Marc Tul·li, *De partitione oratoria M. T. Ciceronis dialogus, Jacobi Lodoici Strebaei commentariis... illustratus. His et Georgii Vallae... commentaria subnexuimus.* Lugduni, apud Theobaldum Paganum, 1546.

Adams, II, S-1927.

Ciceró, Marc Tul·li, *Marci Tullii Ciceronis, De philosophia, tomus primus.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1546.

Baudrier, VIII, p. 206.

Ciceró, Marc Tul·li, *M. Tullii Ciceronis Epistolae ad Atticum, ad M. Brutum, ad Quintum fratrem multorum locorum correctione illustratae. Cum suis Commentariis separatim impressis, auctore Paulo Manutio Aldi filio.* Venetiis, Paulus Manutius Aldi Filius, 1551.

Adams, I, C-1919.

Cope, Alan. — V.: Harpsfield, Nicholas.

Corpus Juris Civilis, *Institutiones imperiales...* [amb comentaris de Francesco Accursio i en edició de Jean Chappuis]. Parisiis, in edibus Thielmanni Kerver, 1517, 25 d'agost.

Moreau, 2, p. 423, núm. 1582 bis.

Chappuis, Jean. — V.: Corpus Juris Civilis.

Estrebay, Jacques-Louis d'. — V.: Strebaeus, Jacobus Ludovicus.

Gratianus, *Decretum Gratiani emendatum et notationibus illustratum. Una cum glossis, Gregorii XIII ... jussu editum.* Romae, in aedibus Populi Romani, 1582.

CGBNP, 63, col. 923.

Harpsfield, Nicholas, *Dialogi Sex contra Summi Pontificatus, Monasticae Vitae, Sanctorum, Sacrarum Imaginum Oppugnatores, et Pseudomartyres... Nunc primum ... ab Alano Copo Anglo editi...* Antverpiae, ex officina Christophori Plantini, 1566.

Adams, I, H-70; BMGCPB, 98, col. 300; Ibidem, 179, col. 507; CGBNP, 68, p. 934.

Justinià. — V.: Corpus Juris Civilis.

Manutius, Paulus. — V.: Manuzio, Paulo.

Manuzio, Paulo. — V.: Ciceró, Marc Tul·li, *M. Tulli Ciceronis Epistolae ad Atticum...*

MASCARDI, Giuseppe, *Iosephi Mascardi... De probationibus. Conclusiones probationum omnium, quae in utroque Foro quotidie versantur...* Lugduni, apud Gulielmum Rovillium, 1589.

MASCARDI, Giuseppe, *Iosephi Mascardi... Quaestionum conclusionumque omnium probationum, quae in utroque Foro quotidie versantur...* Augustae Taurinorum, apud Io. Baptistam Bevilaquam, 1587.

MEDINA, Bartolomé de. — V.: BARTOLOMÉ DE MEDINA.

MOLINA, Miguel. — V.: PORTOLÉS, Jerónimo.

PERION, Joachim. — V.: ARISTÒTIL, *Aritotelis Metaphysicorum, ..., Libri XIII...*

PORTOLÉS, Jerónimo, *Scholia, sive adnotationes ad repertorium Michaelis Molini, super Foris et Observantiis Regni Aragonum. Auctore Hieronymo Portoles ...* Caesaraugustae, ex officina Laurentii et Didaci Robles, 1587 [Al final: Anno 1588].

PALAU, 233617.

SABUNDE, Ramon. — V.: SIBIUDA, Ramon.

SABUNDUS, Raymundus. — V.: SIBIUDA, Ramon.

SIBIUDA, Ramon, *Liber creaturarum sive de homine* ... [S. l. (Lió?), s. n. (Guillaume Balsarin?), ca. 1487-1492].

BAUDRIER, XII, p. 50; CGBNP, 159, col. 885; CLAUDIN, III, p. 518;
GOFF, R-34; HAIN-COPINGER, 14060; PELLECHET-POLAIN, 9787.

STREBAEUS, Jacobus Ludovicus. — V.: CICERÓ, Marc Tul·li, *De partitione oratoria* ...

SUSEMBROTUS, Ioannes. — V.: SUSENBROTUS, Joannes.

SUSENBROTUS, Joannes, *Epitome troporum ac schematum et grammaticorum et rhetorum ... Joanne Susembroto ... collectore ...* Lugduni, apud Joannem Frellonium, 1551.

BAUDRIER, V, p. 223.

TOMÀS D'AQUINO, Sant, *Tertia Pars Summae Sacrae Theologiae Sancti Thomae Aquinatis.... Reverendiss. Domini Thomae A Vio, Caietani,... Commentariis adaucta, atque illustrata ... Item. Supplementum eiusdem Tertiae Partis, ... nunc primum additum ... Quolibetorum etiam volumen in omnium Theologiae candidatorum gratiam...* Lugduni, apud haeredes Jacobi Junctae, 1567.

Cf. BAUDRIER, VI, p. 326.

TOMÀS D'AQUINO, Sant. — V.: BARTOLOMÉ DE MEDINA.

UNIVERSIS PRESENTES LITERAS INSPECTURIS ... [S.l., s.i., ca. 1522].

VALLA, Georgio. — V.: CICERÓ, Marc Tul·li, *De partitione oratoria...*

VIO, Tommaso de. — V.: TOMÀS D'AQUINO, Sant.

ADRIANUS, Cardinalis. — V.: CASTELLESI, Adriano.

ANGELUS. — V.: GAMBIGLIONE, Angelo.

ARISTÒTIL, *Aristotelis Ethicorum*. — V.: MURET, Marc-Antoine.

ARISTÒTIL, *Aristotelis, ... Thesaurus commentariolis illustratus, quatordecim libris distinctus, auctus et postremo recognitus, in quo universae philosophiae praeceptiones explicantur. Petro Sanfloro, ... auctore* ... Parisiis, apud Martinum Juvenum, 1576.

CGBNP, 160, col. 210.

ARISTÒTIL, *M. Antonii Mureti ... Orationes XXIII* ...— V.: MURET, Marc-Antoine.

ARISTÒTIL, *Dialectica Aristotelis, Boethio Severino interprete, ab Ioan. Raenerio recognita ac scholiis illustrata*. Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1543.

Cf. CGBNP, 4, col. 56.

BADIUS, Jodocus. — V.: LIVI, Tit, *Henrici Glareani in Titum Livium Annotationes*.

BADIUS ASCENSIUS, Jodocus. — V.: BADIUS, Jodocus.

BEATUS RHENANUS.— V.: RHENANUS, Beatus.

BÍBLIA, N.T., Evangelis, *Concordia evangelica, in qua praeterquam quod suo loco ponuntur quae Evangelistae non servato recensent ordine, ... per Cornelium Jansenium* ... Lovanii, typis Bartholomei Gravii, 1549.

BÍBLIA, N.T., Evangelis, *Vita Jesu Christi domini nostri secundum Matthaeum, Marcum, Lucam et Joannem. Collectore Joanne Boue* ... Compluti, excudebant Franciscus Cormellas et Petrus Robles, 1564.

BOECI. — V.: ARISTÒTIL, *Dialectica Aristotelis* ...

BOUE, Joannes. — V.: BUEY, Juan.

BRUT, Giovanni Michele. — V.: CICERÓ, Marc Tul·li, *Epistolae ad Atticum* ...

BUEY, Juan. — V.: BÍBLIA, N.T., Evangelis, *Vita Jesu* ...

CASTELLENSI, Adriano. — V.: CASTELLESI, Adriano.

CASTELLESI, Adriano, *Adrianus ... Cardinalis, De sermone latino, et modis latine loquendi* ... Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1548.

BAUDRIER, VIII, p. 218.

CATARINO, Ambrogio, *F. Ambrosii Catharini Politi ... Speculum haereticorum, emendatum, ... Ejusdem liber de peccato originali. Item liber de perfecta justificatione a fide et operibus*. Lugduni, apud Antonium Vincentium, 1541.

BAUDRIER, IV, p. 225; CGBNP, 140, col. 110.

CICERÓ, Marc Tul·li, *M. T. Ciceronis Epistolae ad Atticum, ad Brutum et ad Q. Fratrem. Ita postrema hac editione castigatae, ut nulla ferè quibus scatebant, menda supersint. Ioannis Michaelis*

Bruti in easdem scholia, quibus loci obscuriores illustrantur. Ludguni, apud Antonium Gryphium, 1567.

BAUDRIER, VIII, p. 351.

CICERÓ, Marc Tul·li. — V.: MAJORAGIO, Marcantonio, *M. Antonii Maioragii Antiparadoxon libri sex ...*

CONTI, Antonmaria. — V.: MAJORAGIO, Marcantonio.

CORNETO, Adriano Castellesi. — V.: CASTELLESI, Adriano.

CORNETO, Tancredi da. — V.: TANCREDI DA CORNETO.

DEMÒSTENES. — V.: LLUCIÀ DE SAMÒSATA.

DOLCE, Lodovico. — V.: MEJÍA, Pedro.

EJEA, Andrés de, *Andrea ab Exea ... In titulum de constitutionibus, libro primo ejus tomi, quem Decretales vocant, commentaria et praelectiones ...* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1545.

CGBNP, 48, col. 1059.

ERASME, Desideri. — V.: LLUCIÀ DE SAMÒSATA.

ERASME DE ROTTERDAM, Desideri. — V.: ERASME, Desideri.

ESTREBAY, Jacques-Louis d'. — V.: STREBAEUS, Jacobus Ludovicus.

EXEA, Andreas ab. — V.: EJEA, Andrés de.

FIORDIBELLO, Antonio. — V.: SADOLETO, Iacopo.

FLOREBELLUS, Antonius. — V.: FIORDIBELLO, Antonio.

GAMBELIONIBUS DE ARETIO, Angelus de. — V.: GAMBIGLIONE, Angelo.

GAMBIGLIONE, Angelo. — V.: ROLANDINO DE' PASSEGGERI.

GELENIUS, Sigismundus. — V.: LIVI, Tit, *In Titum Livium Annotationes ...*

GEL·LI, Aulus, *Auli Gelii, ... Noctes Atticae.* Lugduni, apud Haered. Seb. Gryphii, 1560.

BAUDRIER, VIII, p. 296.

GLAREANUS, Henricus. — V.: LORITI, Heinrich.

HENRICUS GLAREANUS. — V.: GLAREANUS, Henricus.

HEUTER, Pontus, *Rerum Burgundicarum libri sex ... quorum postremus liber, qui est sextus, continet genealogias familiarum eorum maxime principum de quibus in universo opere fit mentio ... auctore Ponto Heutero.* Antwerpiae, ex officina Christophori Plantini, 1584.

BLC, 147, p. 160; CGBNP, 71, col. 958.

HEUTERUS, Pontus. — V.: HEUTER, Pontus.

HORARIO, Bartholomaeus ab. — V.: ROLANDINO DE' PASSEGGERI.

JANSENIUS, Cornelius. — V.: BÍBLIA. N.T. Evangelis, *Concordia evangelica ...*

LEONICO TOMEO, Niccolò, *Nicolai Leonici Thomaei De varia historia libri tres, nuper in lucem editi* ... Lugduni, apud Gryphium, 1532.

BAUDRIER, VIII, p. 66; CGBNP, 191, col. 375.

LEONICUS THOMAEUS, Nicolaus. — V.: LEONICO TOMEO, Niccolò.

LIPSIUS, Justus. — V.: TÀCIT, Corneli.

LIVI, Tit, *Henrici Glareani in Titum Livium Annotationes cum chronologia eiusdem: Cui Badii accessit Elenchus. Ad haec Laur. Vallae de quibusdam apud Livium locis judicium.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1542.

BAUDRIER, VIII, p. 163.

(A continuació:)

LIVI, Tit, *In Titum Livium Annotationes per Beatum Rhenanum et Sigismundum Gelenium.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1542.

BAUDRIER, VIII, p. 164.

LLUCIÀ DE SAMÒSATA, *Luciani Samosatensis Dialogi aliquot D. Erasmo Rot. et Thoma Moro interpretibus. His accessit ex Philippi Melanchth. versione Oratio Luciani, Calumniae non esse temere credendum, et Encomium Demosthenis.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1535.

BAUDRIER, VIII, p. 86.

LORITI, Heinrich. — V.: LIVI, Tit, *Henrici Glareani in Titum Livium Annotationes.*

LUCIANUS. — V.: LLUCIÀ DE SAMÒSATA.

MAIORAGIUS, Marcus Antonius. — V.: MAJORAGIO, Marcantonio.

MAJORAGIO, Marcantonio, *M. Antonii Maioragii Antiparadoxon libri sex, in quibus M. Tullii Ciceronis omnia paradoxa refelluntur.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1546.

BAUDRIER, VIII, p. 205; CGBNP, 104, col. 192.

MEJÍA, Pedro, *Le Vite di tutti gl'imperadori composte dal nobile cavaliere Pietro Messia, e da M. Lodovico Dolce, tradotte, ampliate, e divise in due parti, aggiuntavi in questa seconda impressione la Vita dell'Invittissimo Carlo Quinto... discritta dal medesimo M. Lodovico Dolce* ... In Vinegia, appresso Gabriel Giolito de Ferrari, 1561.

BMGCPB, 159, col. 84; PALAU, 167350; Cf. CGBNP, 113, col. 816.

(A continuació:)

DOLCE, Lodovico, *Vita dell'Invittiss. e Gloriosiss. Imperador Carlo Quinto, discritta da M. Lodovico Dolce* ... Vinegia, Gabriel Giolito de Ferrari, 1561.

BLC, 85, p. 195; PALAU, 74974.

MELANCHTON, Philipp. — V.: LLUCIÀ DE SAMÒSATA.

MESSIA, Pietro. — V.: MEJÍA, Pedro.

MEXÍA, Pedro. — V.: MEJÍA, Pedro.

MORE, Thomas. — V.: LLUCIÀ DE SAMÒSATA.

MURET, Marc-Antoine, *M. Antonii Mureti ... Orationes XXIII ... Eiusdem interpretatio quincti libri Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum ...* [S.l., s.n, s.a.]

Cf. BMGCPB, 167, col. 188; Cf. CGBNP, 121, col. 1038; Cf. LCAC, 14, p. 597.

(A continuació:)

ARISTÒTIL, *Aristotelis Ethicorum ad Nicomachum liber quinctus ... M. Antonio Mureto interprete.* [S.l., s.n., s.a.]

Cf. CGBNP, 121, col. 1038.

(A continuació:)

MURET, Marc-Antoine, *M. Antonii Mureti ... Hymnorum sacrorum liber ... Eiusdem alia quaedam poematia.* Venetiis, Hieronymus Polus, 1583.

Cf. BMGCPB, 167, col. 188; Cf. CGBNP, 121, col. 1038; Cf. LCAC, 14, p. 597.

MURETUS, Marcus Antonius. — V.: MURET, Marc-Antoine.

OLDENDORP, Johann, *De Copia verborum et rerum in jure civili ... per D. Johann. Oldendorpium ...* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1543.

BAUDRIER, VIII, p. 176; CGBNP, 126, col. 879.

OLDENDORPIUS, Ioannes. — V.: OLDENDORP, Johann.

ORLANDINO, Rudolfino. — V.: ROLANDINO DE' PASSEGGERI.

PASSEGGERI, Rolandino de. — V.: ROLANDINO DE' PASSEGGERI.

PEPIN, Guillaume, *Sermones quadraginta de destructione Ninive, hoc est, omnis generis vitiorum, authore fratre Guillermo Pepin...* Parisiis, apud Claudium Chevallon, 1525.

Cf. CGBNP, 132, col. 1005.

PETRUS DE UNZOLA. — V.: PIETRO DA UNZOLA.

PIETRO DA UNZOLA. — V.: ROLANDINO DE' PASSEGGERI.

PLAUTE, *M. Actii Plauti Comoediae viginti.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1554.

BAUDRIER, VIII, p. 269.

POLITI, Lancelloto. — V.: CATARINO, Ambrogio.

RENERIUS, Joannes. — V.: ARISTÒTIL, *Dialectica ...*

RHENANUS, Beatus. — V.: LIVI, Tit, *In Titum Livium Annotationes ...*

ROLANDINO DE' PASSEGGERI, *{Summa artis notariae} Corpus totius artis notariae perfectum ... cum novissima apparatuque judiciorum D. Petri de Unzola ... et cum novellis aliis additionibus ac testamento Angeli ... et compendiosa Tancredi de Corneto superadditis ... noviter ordinatum et in lucem editum. Auctore preclaro Juris doctore domino Bartholomeo ab Horrario ...* [S.l. (Venècia?), s.n., ca. 1528].

Cf. CGBNP, 131, col. 5.

ROLANDINUS, Rudolfinus. — V.: ROLANDINO DE' PASSEGGERI.

SADOLETO, Iacopo, *Iacobi Sadoleti ... Epistolarum libri sexdecim. Eiusdem ad Paulum Sadoletum Epistolarum liber unus. Vita eiusdem autoris per Antonium Florebellum.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1554.

BAUDRIER, VIII, p. 268.

SADOLETO, Paolo. — V.: SADOLETO, Iacopo.

SAINCTFLEUR, Pierre de. — V.: ARISTÒTIL, *Aristotelis, ... Thesaurus ...*

SANFLORUS, Petrus. — V.: SAINCTFLEUR, Pierre de.

SAONA, Jerónimo de, *Discursos predicables literales y morales de la Sagrada Scriptura ... Con índices ... y una tabla predicable para todos los sermones del año ...* En Barcelona, en la emprenta de Joan Amello, 1598.

STREBAEUS, Jacobus Ludovicus, *Jacobi Lodoici Strebaei ... De electione et oratoria collocatione verborum. libri duo. ad Johannem Venatorem Cardinalem.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1541.

BAUDRIER, VIII, p. 147.

Summa del Testament de part dels Bandolers de la Companyia de Moreu Palau. Cascavell y Camadall a sis de abril, 1573. [S.l. (Barcelona?), s.n. («Venense ... en casa de Joan Burgues a la plaça Nova»), ca. 1573].

TÀCIT, Corneli, *C. Cornelii Taciti Opera omnia quae exstant. Quorum index pagina sequenti. J. Lipsius denuò castigavit, et recensuit.* Lugduni, apud Ant. Gryphium, 1598.

TANCREDI DA CORNETO. — V.: ROLANDINO DE' PASSEGGERI.

UNZOLA, Petrus de. — V.: PIETRO DA UNZOLA.

VALLA, Laurentius. — V.: LIVI, Tit, *Henrici Glareani in Titum Livium Annotationes.*

VENATOR, Johannes. — V.: STREBAEUS, Jacobus Ludovicus.

1984

AGUSTÍ, Sant, *D. Aurelii Agustini Hipponensis Episcopi Meditationum. Libellus planè piissimus. Nunc alii Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo ascribunt.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1543.

Cf. BLC, 14, p. 18.

AGUSTÍ, Sant, *Divi Aurelii Hipponensis Episcopi Meditationum liber unus Soliloquiorum lib I Manuale lib 1.* Venetiis, [per Joannem Patavinum et Venturinum de Ruffinellis], 1535.

(A continuació):

BERNAT DE CLARAVALL, Sant, *Divi Bernardi ... Meditationes devotissimae ad humanae conditionis cognitionem alias liber de anima ...* Venetiis, [per Joannem Patavinum et Venturinum de Ruffinellis], 1535.

AIMON, Bisbe de Halberstadt. — V.: HAIMO, Bisbe de Halberstadt.

ALBERTO DA PADOVA, *Alberti patavini ... in Evangelia totius anni Dominicalia ...* Parisiis, apud Audoënum Parvum, 1550.

Cf. CGBNP. I, p. 505.

ALBERTUS DE PADUA. — V.: ALBERTO DA PADOVA.

ANSELM, Sant. — V.: AGUSTÍ, Sant, *D. Aurelii Agustini ... Meditationum. Libellus planè piissimus ...*

ANTONÍ, Sant. — V.: *Officium gloriose Virginis Mariae ...*

ARGYROPOULUS, Joannes.— V.: ARISTÒTIL, *Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum libri decem...*

ARISTÒTIL, *Aristotelis Stagiritae Physicorum libri VIII. Quibus adiecimus omnia illius opera, quae ad Naturalem Philosophiam spectare videbantur...* Venetiis, [s.n.], 1593.

Cf. CCIBE, A-2520.

ARISTÒTIL, *Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum libri decem, Ioanne Argyropilo Byzancio interprete.* Lugduni, apud Antonium Vincentium, 1543.

AURELI VÍCTOR, Sext. — V.: JUSTÍ, Marc Junià.

BERNARDUS, Abbas. — V.: BERNAT DE CLARAVALL, Sant.

BERNAT DE CLARAVALL, Sant. — V.: AGUSTÍ, Sant, *Divi Aurelii ... Meditationum liber unus ...*

BÍBLIA, A.T. Gènesi.— V.: PERERA, Benet, *Benedicti Pererii ... Prior Tomus commentariorum et disputationum in Genesim ....*

BÍBLIA, A.T., Gènesi. — V.: PERERA. Benet, *Benedicti Pererii ... Commentariorum et disputationum in Genesim, tomus secundus ...*

BIONDO, Flavio, *Roma trionfante di Biondo da Forli, tradotta pur hora per Lucio Fauno di latino in buona lingua volgare.* In Venetia, per Michele Tramezzino, 1554.

BLC, 34, p. 489.

BLONDUS, Flavius. — V.: BIONDO, Flavio.

BOLZANIO, Urbano. — V.: URBANUS, Bolzanius.

BONFIGLI, Niccolò Aurifico. — V.: BUONFIGLI, Niccolò Aurifico.

BRUNI, Leonardo. — V.: ARISTÒTIL, *Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum* ...

BRUNUS ARETINUS, Leonardus. — V.: BRUNI, Leonardo.

BRUTO, Giovanni Michele, *Epistolae clarorum virorum, quibus veterum autorum loci complures explicantur, tribus libris à Ioanne Michaele Bruto comprehensae: atque nunc primùm in lucem editae.* Lugduni, apud Haered. Seb. Gryphii, 1561.

BAUDRIER, VIII, p. 301; BLC, 45, p. 413.

BUCHANAN, George. — V.: LINACRE, Thomas, *Rudimenta Grammatices Thomae Linacri* ...

BUCHANANUS, Georgius. — V.: BUCHANAN, George.

BUONFIGLI, Niccolò Aurifico, *De dignitate, vita et moribus clericorum ... opusculum ... Per F. Nicolaum Aurificum* ... Venetiis, apud Franciscum Zilettum, 1573.

Cf. CGBNP, 21, col. 435.

BUSCH, Hermann. — V.: SILI ITÀLIC.

CASARRUBIOS, Alfonso de, *Compendium privilegiorum fratrum minorum necnon et aliorum fratrum mendicantium ordine alphabetico congestum.* Venetiis, per Sebastianum Vincentinum, 1532.

PALAU, 46931; TODA, 995.

CICERÓ, Marc Tul·li. — V.: DU BOIS, François, *F. Sylvii Ambiani. Commentarii luculenti...*

CICERÓ, Marc Tul·li. — V.: ERASME, Desideri, *De Recta latini graecique sermonis pronuntiatione* ...

CICERÓ, Marc Tul·li. — V.: ESTIENNE, Henri, *Ciceronianum lexicon* ...

CICERÓ, Marc Tul·li. — V.: ESTIENNE, Henri, *In M. T. Ciceronis quamplurimos locos castigationes* ...

DIÒGENES LAERCI. — V.: ERASME, Desideri, *Apophthegmatum opus* ...

DU BOIS, François, *F. Sylvii ... Commentarii luculenti in treis M. Tullii Ciceronis ad C. Caesarem orationes, pro Marcello, Q. Ligario, Deiotaro rege.* Lugduni, apud haeredes Simonis Vincentii, 1542.

Cf. CGBNP, 42, col. 513.

ERASME, Desideri, *Apophthegmatum opus cum primis frugiferum, vigilanter ab ipso recognitum autore, e graeco codice correctis, aliquot locis, in quibus interpres Diogenis Laertii fefellerat. Desiderio Erasmo Rot. autore.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1537.

BAUDRIER, VIII, p. 101; Cf. CGBNP, 47, col. 780.

ERASME, Desideri, *Apophthegmatum sive scite dictorum libri sex, ex optimis quibusque utriusque linguae autoribus, Plutarcho praesertim, excerptorum, cum brevi commodaque explicatione ... per Des. Erasmum...* Lugduni, apud Gryphium, 1531.

BLC, 102, p. 18; Cf. CGBNP, 47, col. 780.

ERASME, Desideri, *De Recta latini graecique sermonis pronuntiatione Des. Erasmi ... Dialogus ciceronianus ejusdem, per eundem emendatus et auctus.* Lugduni, S. Gryphius, 1531.

BAUDRIER, VIII, p. 59; CGBNP, 47, col. 863.

ERASME, Desideri, *Des. Erasmi ... Epistolae familiares.* Lugduni, apud S. Gryphium, 1542.

BAUDRIER, VIII, p. 162; BLC, 102, p. 42.

ERASME DE ROTTERDAM, Desideri. — V.: ERASME, Desideri.

ERCILLA Y ZÚÑIGA, Alonso de, *Segunda parte de la Araucana de Don Alonso de Erzilla y Çuñiga, que trata de la porfiada guerra entre los españoles, y araucanos, con algunas cosas notables que en aquel tiempo sucedieron.* Çaragoça, en casa de Juan Soler, 1578.

PALAU, 80412; SÁNCHEZ, II, 552.

ESTIENNE, Henri, *Ciceronianum lexicon graecolatinum, id est lexicon ex variis graecorum scriptorum locis a Cicerone interpretatis, collectum ab Henrico Stephano. Loci graecorum authorum cum Ciceronis interpretationibus.* [Genevae], ex officina Henrici Stephani, 1557.

BLC, 103, p. 57; CGBNP, 48, col. 436; CLÉMENT, p. 469.

(A continuació:)

ESTIENNE, Henri, *In M.T. Ciceronis quamplurimos locos castigationes Henrici Stephani, partim ex ejus ingenio, partim ex vetustissimo quodam et emendatissimo exemplari.* [Genevae], ex officina Henrici Stephani, 1557.

BLC, 103, p. 60; CGBNP, 48, col. 440.

FAUNO, Lucio. — V.: BIONDO, Flavio.

GAGNEIUS, Joannes. — V.: GAGNY, Jean de.

GAGNY, Jean de. — V.: PRIMASIUS, Adrumentanus episcopus.

GARIMBERTO, Girolamo, *Della Fortuna libri sei, di Girolamo Garimberto, nuovamente corrette dall'istesso autore et ristampate.* In Venetia, per Michel Tramezzino, 1547.

ADAMS, I, G.-247; CGBNP, 57, col. 396.

GELLI, Giovanni Baptista. — V.: GIAMBULLARI, Pier Francesco.

GIAMBULLARI, Pier Francesco, *Pierfrancesco Giambullari ... De la Lingua che si parla e scrive in Firenze, et uno dialogo di Giovan Batista Gelli sopra la difficultà dello ordinare detta lingua.* In Firenze, [s.n.], ca. 1551.

ADAMS, I, G-585; CGBNP, 59, col. 1114.

GIANNOTI, Girolamo. — V.: SAVONAROLA, Girolamo, *Prediche ... sopra il salmo Quam bonus Israel Deus.*

GUEVARA, Antonio de, *La segunda parte del libro llamado Monte calvario* ... Envers, en casa de Martin Nucio, 1550.

PALAU, 110368; PEETERS-FONTAINAS, I, 574.

HAIMO, bisbe de Halberstadt, *Haymonis, ... In divi Pauli epistolas omneis interpretatio* ... [S.l., s.n.], 1534.

CGBNP, I, col. 417.

HAYMO, bisbe de Halberstadt. — V.: HAIMO, bisbe de Halberstadt.

JOSEP FLAVI, *Fl. Iosephi Omnia, quae extant, Opera* ... Lugduni, apud S. Gryphium, 1539. 3 vols.

BAUDRIER, VIII, p. 126-127.

JUSTÍ, Marc Junià, *Justini ex Trogi Pompeii Historiis externis libri XLIIII. His accessit ex Sex. Aurelio Victore de vita et moribus romanorum imperatorum epitome.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1538.

BAUDRIER, VIII, p. 116; Cf. CGBNP, 80, col. 57.

(A continuació:)

SOLINUS, Caius Julius, *C. Julii Solini Polyhistor.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1538.

CGBNP, 174, col. 906.

LINACRE, Thomas, *Rudimenta grammatices* ... — V.: LINACRE, Thomas, *Thomae Linacri Britanni De emendata structura latini sermonis* ...

LINACRE, Thomas, *Thomae Linacri Britanni De emendata structura latini sermonis. libri VI. Cum indice copiosissimo.* Lugduni, apud haeredes Simonis Vincentii, 1539.

(A continuació:)

LINACRE, Thomas, *Rudimenta grammatices Thomae Linacri. ex anglico sermone in latinum versa, George Buchanano Scoto interprete.* Lugduni, apud haeredes Simonis Vincentii, 1539. (Al final: excudebat Joannes Barbous.)

BAUDRIER, V, p. 15; CGBNP, 98, col. 306.

MADARIAGA, Juan de, *Vida del seráfico padre San Bruno patriarca de la Cartuxa. Con el origen y principio y costumbres desta sagrada religión* ... Valencia, en casa de Pedro Patricio Mey, 1596.

PALAU, 146203.

Officium gloriose virginis Mariae secundum S. Rom. Ecclesiae ritum ... Venetiis, apud Hieronymum Scottum, 1561.

PAU, Sant. — V.: HAIMO, bisbe de Halberstadt, *Haymonis ... In divi Pauli Epistolas* ...

PAU, Sant. — V. PRIMASIUS, Adrumentanus episcopus, *Primasii Uticensis ... In omnes D. Pauli epistolas* ...

PELLISSON, Jean, *Rudimenta prima latinae grammatices ... Modus examinandae constructionis in oratione* ... Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1538.

Cf. CGBNP, 132, col. 722.

PEPIN, Guillaume, *Opus admodum insigne de Adventu Domini, de secretis secretorum nuncupatum* ... Parisiis, apud Ambrosium Girault, 1537.

Cf. BLC, 251, p. 229; Cf. CGBNP, 132, col. 1004.

PERERA, Benet, *Benedicti Pererii ... Commentariorum et disputationum in Genesim, tomus secundus* ... Lugduni, ex officina Juntarum, 1598.

Cf. BAUDRIER, VI, p. 415; Cf. BLC, 251, p. 365; Cf. CGBNP, 133, col. 204.

PERERA, Benet, *Benedicti Pererii ... Prior Tomus commentariorum et disputationum in Genesim ... Quarta editio, multo quam antehac emendatior.* Lugduni, apud Horatium Cardonem (Al final: excudebat Guichardus Jullieron), 1599.

Cf. BAUDRIER, VI, p. 410; Cf. BLC, 251, p. 365; Cf. CGBNP, 133, col. 204.

PERERIUS, Benedictus. — V.: PERERA, Benet.

PICCOLOMINI, Alessandro, *Della institutione di tutta la vita dell'huomo nato nobile et in citta libera. Libri diece in lingua toscana ... di nuovo ... corretti, et ristampati.* In Vinegia, per Giovanmaria Bonelli, 1552.

BLC, 258, p. 201.

PLUTARC. — V.: ERASME, Desideri, *Apophthegmatum sive scite dictorum libri sex* ...

PRIMASIUS, Adrumentanus episcopus, *Primasii ... In omnes D. Pauli epistolas commentarii perbreves ac docti, ante annos mille ab autore editi; nunc vero primum Joannis Gagneii. ... opera in lucem emissi.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1537.

BAUDRIER, VIII, p. 107.

PSEUDO-AGUSTÍ, *Divi Aurelii ... Meditationum liber unus* ... . — V.: AGUSTÍ, Sant, *Divi Aurelii ... Meditationum liber unus* ...

PSEUDO-BERNAT, *Divi Bernardi ... Meditationes devotissimae ad humanae conditionis cognitionem* ... V.: BERNAT DE CLARAVALL, Sant, *Divi Bernardi ... Meditationes devotissimae ad humanae conditionis cognitionem* ...

RENERIUS, Joannes. — V.: VALLA, Lorenzo.

SAVONAROLA, Girolamo, *Prediche del Reverendo Padre Fra Girolamo Savonarola ... sopra il salmo Quam bonus Israel Deus, predicate in Firenze in Santa Maria del Fiore in uno advento nel 1493, dal medesimo poi in latina lingua raccolte, et da Fra Girolamo Giannoti ... in lingua vulgare tradotte, et da molti ... reviste et emendate et in lingua toscha impresse.* In Vinegia, per Brandino et Ottaviano Scoto, 1539.

Cf. BMGCPB, 213, col. 834; Cf. CGBNP, 164, col. 132.

SAVONAROLA, Girolamo, *Prediche quadragesimali del Reverendo Frate Ieronimo Savonarola ... sopra Amos propheta et sopra Zacharia ... et parte etiam sopra li Evangeli occorrenti, et molti psalmi di David ... novissimamente ... corrette.* Venetiis, [apud Octavianum Scotum], 1539.

Cf. BMGCPB, 213, col. 833; Cf. CGBNP, 164, col. 135.

SILI ITÀLIC, *Silii Italici, ... de Bello punico libri XVII, cum argumentis Hermanni Buschii ...* Parisiis, apud Simonem Colinaeum, 1531.

BMGCPB, 222, col. 328; CGBNP, 172, col. 874.

SILIUS ITALICUS, Caius. — V.: SILI ITÀLIC.

SPIEGEL, Jakob, *Lexicon juris civilis ex variis probatorum autorum commentariis congestum per ... Jac. Spiegel ... Denuò ab ipso recognitum ...* Lugduni, apud Sebastianum Gryphium, 1541.

BAUDRIER, VIII, p. 148; CGBNP, 176, col. 571.

STEPHANUS, Henricus. — V.: ESTIENNE, Henri.

SYLVIUS, Franciscus. — V.: DU BOIS, François.

SYLVIUS AMBIANUS, Franciscus. — V.: DU BOIS, François.

TROGUS, Pompeu. — V.: JUSTÍ, Marc Junià.

URBANUS, Bolzanius, *Urbani Grammaticae institutiones graecae, nunc denuò summa diligentia excussae, et à mendis hactenus minus observatis vindicatae ...* [Venetiis, apud Melchiorem Sessam, 1537.]

CGBNP, 198, col. 862.

VALERIANO BOLZANI, Urbano. — V.: URBANUS, Bolzanius.

VALLA, Lorenzo, *Laurentii Vallae Elegantiarum latinae linguae libri sex. Eiusdem De Reciprocatione sui, et suus, libellus. Ad veterum denuò codicum fidem ab Joanne Raenerio emendata omnia.* Lugduni, apud Seb. Gryphium, 1544.

BAUDRIER, VIII, p. 188; CGBNP, 199, col. 182.

3. ESTAMPES, GRAVATS I MAPES

1982

Les principals donacions rebudes per la secció han estat aiguaforts d'Ignasi Mundó i Serra de Rivera, xilografies de Josep Mullor (s. XIX), E. C. Ricart, Antoni Gelabert i Oriol M. Diví, i litografies de J. J. Tharrats, F. Todó, J. Roca-Sastre, J. M. Subirachs, Viladecans, Mundó, J. Amat, F. Lloveras, S. Busom, R. Llovet, M. Ibarz, I. R. Pichot, R. Aguilar Moré i Adela R. P. D.; un manuscrit original del Pla de Reforma de Barcelona d'Angel J. Baixeras (1887); diversos plànols de Barcelona de la Unitat Municipal del Pla de la Ciutat; llibres i impresos diversos. També ha tingut lloc la donació de la col·lecció d'ex-libris Carreras-Bartomeu.

S'ha anat incorporant material del fons antic de la Biblioteca fins ara no assimilat encara: mapes del fons Porter-Moix, goigs donats per R. Vives Sabaté, documents gràfics musicals dels fons Robert Gerhard i Joaquim Pena, etc.

S'ha continuat la tònica de transferir a la secció materials que li són propis i que anteriorment figuraven en altres seccions de la casa.

La secció ha organitzat l'exposició *Francesc Casanovas (1853-1921). Exposició de dibuixos i litografies*, de la qual es publicà el catàleg. S'ha participat també en la Mostra del Cinema Educatiu de la Generalitat (1931-39), organitzada pel Departament d'Història de l'Educació de la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona. El material cedit el 1980 a la Caixa d'Estalvis de Barcelona per a contribuïr a la exposició itinerant d'Ex-libris catalans es reintegrà a la secció després de ser exposat, per darrer cop, a Lleida.

L'activitat de la Secció s'ha complementat, com de costum, amb la resposta a nombrosos consultes, entre les quals cal consignar la de la University of Chicago Press destinades a la seva *History of Cartography*, en curs de realització.

La Secció ha intervingut també en la preparació de tesis com la de Dominique de Courcelles, conservadora dels arxius del Ministère des Rélations Extérieures de França, sobre el tema dels goigs. S'ha coronat també aquest any la memòria de llicenciatura de l'Escola de Bibliologia de Barcelona preparada per Montserrat Navarro i Marta Tort sobre els Catàlegs d'exposicions d'Art individuals a Barcelona (fins al 1936), que sorgí plenament de la Secció i que s'ha basat exclusivament en el seus materials.

ESTADÍSTIQUES

a) *Obres consultades*

Gravats	1.467
Ex-libris	285
Auques	1.427
Goigs	9.691
Romanços	2.659

Bibl. consulta	457
096	182
Doc. ses. registrar	4.373
Total	20.541

Mapes	328
Bibl. cons. mapes	87
	415

Planxes	18
Llegidors	577
Fitxes intercalades als catàlegs especials	2.378

b) *Obres ingressades*

Originals	2
Gravats	146
Cartells	6
Postals	2
Ex-libris	27
Auques	27
Romanços	—
Goigs	84
Invitacions	22
Fotografies	10
Calendaris	2
Mapes	116

1983

Les principals donacions a la secció aquest any han estat el volum de la *Constitución española. 1978* (1981) que recull gravats originals de Joan Miró, Modest Cuixart, Josep M.ª Subirachs, José Caballero, Álvaro Delgado, Equipo Crónica, Juan Genovés, Josep Guinovart, Lucio Muñoz, Joan Ponç, Antonio Saura, Eusebio Sempere, i altres; l'edició de *Les roques i el mar* (1980) de Salvador Espriu, amb aiguaforts de Manuel Castro i Joaquim Serra i Mestres; gravats diversos de Jaume Pla i Oriol M. Diví, i litografies de Josep M.ª Subirachs, així com un conjunt de documentació eminentment gràfica del tenor Angelo Angioletti.

Cal remarcar l'adquisició d'un exemplar de l'*Architectura de Constitutione...* (1598) de W. Ditterlin, tractat arquitectònic amb aiguaforts, bàsic per la difusió de l'estil barroc, i del qual no n'existia cap exemplar a cap biblioteca pública especialitzada de Barcelona.

S'ha continuat la tònica d'anar incorporant a la secció materials que li són propis i que anteriorment figuraven a altres seccions de la casa, malgrat que ha calgut restringir aquest tipus de transferències a causa de l'angoixosa manca d'espai que pateix la secció.

La secció ha participat activament en la preparació de l'exposició «L'època del Barroc», organitzada per la Generalitat de Catalunya a la qual aportà peces importats. També ha intervingut en mostres de menor envergadura com la d'estadística organitzada pel Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya i la titulada «Espais wagnerians» organitzada per l'Institut del Teatre. Darrerament la secció ha participat també de manera destacada en l'exposició «El gravat de creació. Calcografia contemporània a Catalunya», organitzada per la Caixa de Pensions i encara, en finalitzar l'any, oberta al públic. Així mateix, a la sala d'exposicions del vestíbul de l'àrea de Reserva la secció ha muntat durant els mesos de desembre i gener una exposició de nadales vuitcentistes.

La secció ha intervingut en la preparació de tesis doctorals: la d'Esther Martínez sobre cartografia espanyola, i la de Francesc Orenes sobre Joaquim Renart, tesis que es basen eminentment en material de la secció. També ha intervingut en la preparació de tesis de llicenciatura, com la d'Adela Pérez Rivas, de València, sobre el pintor Antoni Esteve Senis, i especialment la de Núria Terrades —de l'Escola de Bibliologia— sobre la catalogació de l'obra xilogràfica completa d'Antoni Ollé Pinell, promoguda per la secció.

Quant a les consultes, més que assenyalar-ne concretament cap, cal remarcar que l'any 1983 s'han atès a la secció més de 5.000 consultes més que l'any anterior (de 20.974 el 1982 a 26.585 el 1983).

El més de desembre ha aparegut el volum VI de la *Història de l'art català* que publica Edicions 62, volum redactat pel conservador de la secció i en el qual apareixen especialment valorats nombrosos materials de la mateixa secció i d'altres de la Biblioteca.

ESTADÍSTIQUES

a) *Obres consultades*

Gravats	5.342
Ex-libris	951
Auques	857
Goigs	12.276
Romanços	1.948

Bibl. consulta	506
096	172
Doc. sense registrar	3.681
Total	25.733

Mapes	662
Bibl. cons. mapes	143
Total	805

Planxes	46
Total	46

Llegidors	535

Fitxes intercalades als catàlegs especials de la secció	1.468

b) *Obres ingressades*

Gravats	14
Ex-libris	10
Auques	17
Goigs	27
Retrats	6
Mapes	36
Biblioteca ref.	60
096	41
Doc. sense registrar	2.010
	2.221

1984

Les principals donacions rebudes per la Secció aquest any han estat la carpeta de *13 Gravats* d'Ignasi Mundó —amb les seves planxes corresponents—; la carpeta d'aiguaforts *La Masia* de Joan Barbarà —també amb les seves planxes calcogràfiques—; setze planxes més, de fotogravats antics més quatre d'aiguaforts (de Mundó), donades pel Taller Barbarà. S'ha rebut també una col·lecció de 12 gravats montserratins, donada per l'Abadia de Montserrat, i una àmplia col·lecció de programes del Liceu d'èpoques diverses.

Entre les adquisicions cal remarcar la carpeta de 12 xilografies d'Antoni Ollé Pinell *Balaguer* (1932); l'exemplar principal del *Bestiari* de Josep Carner amb gravats de Jaume Pla; els *Dotze paisatges urbans de Barcelona*, els *Dotze temes de circ*, els *Mesos de l'any*, de les Edicions de La Rosa Vera, així com els volums monogràfics de gravats de Granyer i de Grau-Sala de la mateixa editora. S'han adquirit també grans facsímils cartogràfics d'atles de la Biblioteca Vaticana i algunes litografies soltes del segle XIX català. Amb *Dotze gravats i un autoretrat* de Jaume Pla i *Castilla* de Delibes amb gravats del mateix Pla, enriquíem encara més els nostres fons de les Edicions de La Rosa Vera. Amb l'adquisició de *L'ingenu amor* de Carles Riba (1948), ornat amb camafeus d'Ollé Pinell adquiríem una de les obres cabdals del gravat català contemporani que encara mancava a la nostra col·lecció. *Gavilla de fábulas* de C. J. Cela (1962), també adquirit, conté una punta seca de Picasso força rara en el mercat.

La Secció ha participat activament en les exposicions «La Calcografia Contemporània a Catalunya» de la Caixa de Pensions —iniciada l'any anterior, i «El cartell en les Institucions de la Catalunya autònoma» de la Generalitat de Catalunya. D'altra banda ha participat en les exposicions que la casa preparà amb motiu de la commemoració de la Renaixença i del Congrès d'Història Moderna de Catalunya, organitzat per la Universitat. A la sala d'exposicions pròpia de Reserva la secció ha muntat dues exposicions de donacions recents (amb obres de Mundó, Diví, Subirachs, Viladecans, etc.), i una altra sobre el gran *Lapidari* de Joan Miró, una de les seves últimes obres calcogràfiques.

Cal destacar també entre les activitats de la Secció la concepció i direcció —per part del conservador— d'una tesina de Bibliologia sobre l'*Inventari d'artistes catalans que participaren als Salons de París fins 1914*, elaborada per les bibliotecàries Sílvia Flaquer i Revaud i M.ª Teresa Pagès i Gilibets, tesina que fou qualificada amb un excel·lent.

Estadístiques

a) *Obres consultades*

Gravats	2.640
Ex-libris	7.217
Auques	2.944
Goigs	20.831
Romanços	1.791
Bibl. consulta	627
096	315
Doc. sense registrar	6.528
Total	42.893

Mapes	1.818
Biblio. cons. mapes	224
Total	2.042
Planxes	80
Total	45.015
Llegidors	752
Fitxes intercalades als catàlegs especials de la secció	2.520

b) *Obres ingressades*

Gravats	56 + (115 subnúm.)
Ex-libris	—
Auques	8
Goigs	6 + (5 subnúm.)
Romanços	12
Retrats	17 + (54 subnúmeros)
Cromos	90 fulls repartits en dues carpetes
Calendaris	2
Mapes	13 + (22 subnúm.)
	115 + 286 subnúm.

096 Obra il·lustrada	110 obres
Biblioteca referència	65 obres

Planxes	42

4. Música

1983

Proveïda mitjançant concurs la plaça de bibliotecària de Música, a partir del 17 de gener es va començar una revisió general de la secció. A finals de febrer, i coincidint amb la revisió del magatzem general i el trasllat dels manuscrits de música als armaris compactus de la tercera planta, es va fer revisió d'aquest fons. Al mateix temps el sr. Antoni Rossell, com a col·laborador benèvol, va indexar l'arxiu de Mn. Higini Anglès, arribat després de la mort del musicòleg insigne, juntament amb la seva biblioteca i altres objectes que ell havia llegats a la Biblioteca de Catalunya.

Com a fruit d'aquest treball, dut a terme tenint ben present l'estat de la secció després del seu trasllat de l'antiga Casa de Convalescència*, s'han aconseguit els resultats següents:

Ha comparegut el llibre de Registre de la secció, trobat dins l'armari on es guardaven els papers i altres objectes llegats per Mn. Higini Anglès.

Han aparegut els manuscrits 982-986 i 1.465. Dels números 1.698 al 1.962, on hi havia un buit extraordinari de 264 manuscrits, se n'han trobat 252. Resten de moment introbats els manuscrits: 1.710-1.713, 1.731, 1.767, 1.769, 1.786-1.788, 1.802 i 1.803.

Han estat retrobades diverses peces del llegat Albèniz que per error humà no havien estat correctament desades: 24 lletres i un lligall amb documentació diversa.

La secció ha estat reestructurada i equipada amb més mobiliari. S'ha recuperat també i agençat com calia el tocadiscs i la petita discoteca annexa.

---

* Cf. *Anuari de la Biblioteca de Catalunya i de les Biblioteques Populars i Especials de Barcelona 1979-1980*, Barcelona 1986, p.p. 141-143.

ESTADÍSTIQUES

	Gen.	Feb.	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Set.	Oct.	Nov.	Des.	Total
Sala	65	55	157	94	64	108	56		86	73	196	69	1.023
Préstec	3	2	22	21	4	7	7		11	5	29	13	124
Revistes	5	5	4	9	13	4	1		12	5	27	7	92
Imp.	29	7	4	5		1	3		2	1		4	56
Mss.	4	16	20	11	17	25	21		6	9	18	10	157
Total	106	85	207	140	98	145	88		117	93	270	103	1.452

1984

Llibres ingressats

Obres	215
Volums	336
Obres catalogades	104

Ha continuat la revisió començada l'any 1983. S'ha treballat en la confecció d'un thesaurus per al catàleg alfabètic de matèries, tant de llibres com de buidat de revistes, que és a disposició dels lectors de la sala de música.

S'han fet els inventaris de la donació de Josep M. Roma i d'Enric Daniel.

Els fons de manuscrits musicals moderns, entrats després de la guerra, han estat revisats i reordenats, per tal d'iniciar-ne tot seguir el registre.

Estadístiques

	Gen.	Feb	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Set.	Oct.	Nov.	Des.	Total
Sala	95	90	117	59	124	69	171	—	95	107	131	83	1.141
Préstec	22	17	31	15	22	15	17	—	27	28	26	17	237
Revistes	3	8	12	2	4	4	3	—	3	3	4	4	54
Imp.	2	6	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	11
Mss.	17	32	6	7	38	12	12	—	4	1	4	3	136
Totals	139	153	167	83	189	105	203	8	129	139	165	107	1.579

Reserva

C. SERVEIS GENERALS

1. PUBLICACIONS

	1982	1983	1984
Publicacions venudes	319	332	342

2. REPOGRAFIA

a) *Microfilm*

	1982	1983	1984
Consultes	11	16	11
Lectors	56	56	75
Comandes	157	98	200
Fotogrames	12.778	13.386	10.500

b) *Fotografia*

	1982	1983	1984
Comandes	180	86	96
Blanc i negre	596	566	520
Color	5	1	25
Clixés blanc i negre	175	67	180
Transparències	52	27	60

c) *Xerocòpies*

	1982	1983	1984
Comandes provinents d'Espanya	179	225	255
Comandes provinents de l'estranger	86	73	45
Total xerocòpies servides	246.682	236.472	143.696

3. Taller d'enquadernació

1982

a) *Volums tractats:*

Adobs	42
Tapes pròpies	170
Llom tela	663
Tela	6.123
Skivèrtex	85
Llom badana	412
Llom cabra	860
Tot badana	2
Tot cabra	23
Llom pergamí	84
Tot pergamí	9
Total	8.473

Corresponen a la Biblioteca de Catalunya:	4.151
Corresponen a les Biblioteques Populars:	4.322

b) *Treballs especials*

Caixes de llom de pell	129
Carpetes per a revistes	301
Bosses per a mapes	4
Cartons per a nombres	125
Fitxes per a catàleg	64.500
Tapes per a «Boletines»	12
Carpetes estoig	3
Escativanes per a epistolaris	1.784
Plastificar targes de lector	9.341
Daurar teixells per a caixes	45

1983

a) *Volums tractats:*

Adobs	155
Tapes pròpies	114
Llom tela	542

Tela	4.783
S.K. Balacrom	897
Llom badana	436
Llom cabra	680
Llom pergamí	96
Tot badana	22
Tot cabra	1
Tot pergamí	10
Totals	7.736 volums.

Corresponen a la Biblioteca de Catalunya .... 3.761 volums
Corresponen a les Biblioteques Populars .... 3.975 volums

b) *Treballs especials*

Caixes de fullets	83
Estoigs	3
Bosses per mapes	7
Carpetes per revistes	585
Camises per a mapes	250
Restauració caixes	10
Plastificació caixes	3
Emmarcar gravats	225
Blocs per notes	6
Carpetes. Estoigs	9
Escativanes per a epistolaris	2.408
Fitxes per a catàleg	3.500

Despeses de material emprat en la conservació dels volums	552.077
Despeses de material emprat en els treballs especials	28.322
	580.399

1984

a) *Volums tractats:*

Adobs	230
Tapes pròpies	180
Lloms tela	881
Tela	3.491
Skivèrtex-Balacrom	2.145

Lloms badana	480
Lloms cabra	898
Lloms pergamí	92
Tot badana	16
Tot cabra	17
Tot pergamí	13
Total	8.465

D'aquesta xifra 4.290 volums pertanyen a les Biblioteques Populars, 58 a la biblioteca del Museu Arqueològic i 18 a la biblioteca de l'Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació.

b) *Treballs especials*

Caixes de fullets	43
Bosses per a mapes	6
Estoigs	2
Carpetes per a revistes	250
Caixes retaurades	20
Rètols plastificats	25
Carpetes-estoig	30
Fitxes per al catàleg	2.000
Fitxes plastificades	1.000
Escativanes	1.295

Despeses de material emprat en la conservació dels volums:	707.195,28 Ptes.
Despeses de material emprat en els treballs especials:	14.653,50 Ptes.
Total	721.848,78 Ptes.

4. Laboratori de Restauració

1982

Han estat restaurats els mss. 264 i 2.455 de la Biblioteca de Catalunya. Del mss. 264 s'ha pogut recuperar un fragment de 16 fulls en lletra aràbiga ( ), procedents de Barcelona. Han estat restaurades tres obres de la secció de Reserva. Ha estat restaurat, també, en règim de col·laboració benèvola, un manuscrit de l'Arxiu Diocesà de Girona, el *Breviarium gerundense* del s. XIII.

1983

Pel que fa als treballs realitzats per a la secció de manuscrits i la reserva d'impresos, cf. supra, pp. 362 i 381.

Per a la secció d'estampes, gravats i mapes s'ha restaurat:

- El rapte de les sabines
- Navidad 1984 (revista del Cercle Artístic de St. Lluc)
- Mapes: Belgii sive Germaniae inferioris 1.658
- Plànols: Sant Martí de Provençals 1.887 (I i II)

Per a la secció de música s'han restaurat les partitures següents:

- Ms. M. 1.409/10: Partitura sobre pergamí d'un cantoral amb miniatura policromada.
- Ms. M. 765/2: Anònim
  - /2: Anònim (duplicat)
  - /3: Anònim
  - /5: Johannes Paulus Pujol
  - /6: Johannes Paulus Pujol
  - /7: Vicent Gargallo
  - /10: Vicent Gargallo
  - /11: Josep Hinojosa
  - /12: Anònim
  - /15: Jaume Pexa
  - /16: Gallego
  - /23: Sebastià Alfonso
  - /18: Gaspar Andreu
  - /26: Joan Cererols
  - /28: Anònim
  - /30: Joan de Castro
- Ms. M. 765/33: Anònim
  - /34: Anònim
  - /36: Jaume Subias
  - /37: Jaume Casseda
  - /39: Jaume Sabater
  - /42: Anònim
  - /43: Anònim

De la donació en curs de l'Excm. Sr. Frederic Marés i Deulovol s'han restaurat dos volums:

- Francisco de Osuna, *Segunda parte del libro llamado Abecedario espiritual*, Burgos, Juan de Junta 1555.
- Id., *La quarta parte del Abecedario espiritual y ley de Amor*, Valladolid, Sebastián Martínez 1551.

També s'ha restaurat un antic plànol de la planta baixa de l'antic hospital de la Santa Creu, un projecte de restauració de l'antic hospital de la Santa Creu, una aquarel·la que representa una sala de lectura de la Biblioteca de Catalunya i el volum I de l'obra de Jaume Carrera i Pujal, *La Barcelona del segle* XVIII, Barcelona, Bosch 1951.

1984

Pel que fa als treballs realitzats per a les seccions de manuscrits i reserva d'impresos, cf. supra, p. 363 i 384.

Per a la secció d'Estampes, gravats i mapes s'ha restaurat:

- Boix n.º 21: Crucifix—.
- Mapa de Catalunya d'Eduard Brosa, Barcelona 1883.

Per a la secció de Música:

Manuscrits sobre pergamí:
Ms. M. 1409/7
Ms. M. 1408/9
Ms. M. 1408/8
Ms. M. 1408/2
Ms. M. 399
Ms. M. 864

Manuscrits sobre paper:
Ms. M. 700/10: Jaume Domènec 1796
746/19: Gargallo
749/1: Joan Pujol
749/17: Anònim
749/18: Anònim
749/21: Gallego
749/23: Tomàs Cirera
749/12: Llorens Alsina.

Per ordre de direcció s'han restaurat 6 llibres i 2 fullets del magatzem general i dos volums incunables i sis del s. XVI dels fons donats a la biblioteca per l'Excm. Sr. Frederic Marés.

IV

NOTES COMPLEMENTÀRIES

1982

1. *Exposicions*

1. El dimecres, 24 de febrer, s'obrí al públic l'exposició *Santiago Rusiñol (1861-1931)*, organitzada amb motiu del cinquantenari de la mort de Rusiñol, i romangué fins al 31 de març. Centrada en els fons de la Biblioteca, l'exposició comprenia tres apartats, que responien, respectivament, a edicions impreses de les seves obres —el més extens—, a material manuscrit, gairebé tot inèdit (dedicatòries i signatures, cartes i textos autògrafs, i d'altres relacionats amb Rusiñol), i a material gràfic (edicions dels *Jardins d'Espanya*, retrats, cartells i catàlegs d'exposicions). L'exposició es complementà amb la publicació del catàleg.

TVE de Catalunya en filmà un reportatge que fou retransmès el 5 de març al llarg del programa «Art Flash».

2. Coincidint amb el centenari de la mort de Charles Darwin i per a contribuir a les celebracions que amb motiu d'aquesta efemèride es van produir arreu, la Biblioteca de Catalunya va preparar una exposició bibliogràfica amb la qual es volia contribuir a l'estudi del fenòmen de la introducció del darwinisme a Catalunya i les reaccions que hi suscità.

Per tal de no convertir l'exposició en un apilonament de materials que tal vegada impressionarien pel volum però que fornirien una informació del tot dispersa, calgué trobar de bell antuvi uns límits cronològics precisos. Un article d'Eugeni d'Ors, publicat l'any 1911, en el qual es manifesta una actitud d'acceptació de les teories darwinianes, va suggerir un extrem cronològic. L'altre se situà el 1867, data en què Josep de Letamendi formula les primeres crítiques de la teoria darwinista a l'Ateneu Català de Barcelona.

La selecció de llibres i periòdics exposats va demostrar que a Catalunya hi hagué curiositat i fortes polèmiques entorn de Darwin. Si la primera quedà circumscrita a la iniciativa individual, les segones foren públiques i van tenir molt de ressó.

Van treballar en la recerca i organització dels materials les bibliotecàries Sres. Marta Algueró i Puigdellívol i Rosa M. Olivella i Prats.

També s'ha col·laborat amb cessió d'obres en exposicions d'altres entitats com és ara la Direcció General de Bellas Artes, Archivos y Bibliotecas, de Madrid *(Estampas: cinco siglos de imagen impresa)*, inaugurada el 22 de desembre de 1981; el Museu Arqueològic de Barcelona *(Exposició Darwin)*; la FIES *(España en su historia)*; el C.S.I.C. en col·laboració amb el Jardín Botánico, de Madrid; el Centre d'Estudis Catalans, de París; i l'Ajuntament de Montesa.

2. *Conferències*

El dia 2 de desembre, el doctor i eminent psiquiatra Ramon Sarró, pronuncià a l'Auditori de la Biblioteca de Catalunya, una conferència sobre «La religió catalana de Francesc Pujols a la llum de la metafísica», seguida de la lectura d'uns textos inèdits de Pujols entorn del ritual de la seva religió. D'aquesta manera la biblioteca se sumava als actes de commemoració del seu centenari.

3. *Reunió anual de bibliotecaris/es*

El dilluns 20 de desembre, assistint-hi el Molt Honorable Senyor Josep Tarradellas i l'Excm. Sr. Francesc Martí i Jusmet, President de la Diputació de Barcelona, se celebrà a l'Auditori de la Biblioteca de Catalunya la 59 reunió de bibliotecaris/es de l'Escola de Bibliologia de Barcelona, dedicada a honorar la memòria del dr. Jordi Rubió i Balaguer—. La bibliotecària Sra. Rosa Ricart va parlar sobre «Jordi Rubió, bibliotecari, mestre i director de l'Escola de Bibliotecàries». El Dr. Pere Bohigas va pronunciar una conferència evocadora d'«El sentit de responsabilitat del senyor Rubió».

4. *Concerts*

L'Orquesta de cambra «Amics dels Clàssics» ha continuat celebrant regularment el seus concerts dominicals.

5. *Visites*

El 7 de juliol una delegació de la Junta directiva de l'Associació de Bibliotecaris de Catalunya visità el Cap de la Secció Tècnica de Biblioteques, amb el qual comentà la situació bibliotecària de Catalunya.

El 10 de novembre, acompanyats per l'Il·lm. Sr. Cèsar López i Vera, Diputat President de la comissió Informativa de Cultura i Esports de la Diputació de Barcelo-

na, van visitar la Biblioteca de Catalunya tres diputats de Notthingham, Mr. D. Pettit, Mrs. F.M. Smedley i Mr. M.F. Spungin, acompanyats per Mr. B. Woodcock, sub-tresorer del Nottinghamshire County Council. Després de recòrrer les principals dependències de la biblioteca, els srs. diputats anglesos van voler conèixer la realitat bibliotecària de Barcelona i la seva província, sobre la qual se'ls van facilitar les dades disponibles.

1983

1. *Exposicions*

1. Del 26 de març al 8 d'abril es va celebrar a la biblioteca l'exposició dels treballs que participaren al «Concurs de cartells rotulats amb la llegenda *23 d'abril dia del llibre*», convocat pel Gremi de Llibreters de Barcelona.

2. Per a commemorar el cinquantenari de la mort de Guerau de Liost, del 15 d'abril al 31 de maig, i amb la col·laboració dels Srs. Jordi Cassassas i Enric Bou, es va presentar un aplec de documents i llibres del fons de la biblioteca, representatius de l'activitat pública de Bofill i Mates tant en el seu aspecte d'home polític com en el d'home de lletres. Entre el material exposat cal remarcar les notes manuscrites del discurs d'homenatge a Prat de la Riba, els documents que confirmen la seva participació directa en la política educativa de la Mancomunitat, una tria de lletres a Prat, a Ors, a Carner, a Costa i Llobera, a Jordi Rubió, etc. i diverses mostres del procés de redacció i revisió de *La Muntanya d'Ametistes*.

3. A partir del 15 d'abril, la biblioteca va exposar durant quinze dies les edicions originals i traduccions que posseeix de les obres de l'escriptora Mercè Rodoreda, la qual havia traspassat el 13 del mateix mes.

4. Del 16 al 24 de maig hi hagué una exposició de llibres russos, organitzada amb la col·laboració de l'Associació Catalana Espanya — URSS. La major part d'obres exposades foren llibres tècnics, de text i d'art.

5. Coincidint amb el «Col·loqui sobre llengua i administració» organitzat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, el dia 3 d'octubre s'inaugurà a la biblioteca, amb materials propis i d'altres institucions barcelonines, una exposició de manuscrits, pergamins, lligalls, manuals notarials, fullets i llibres impresos, que documenten la presència omnímoda de la llengua catalana en l'administració dels temps passats.

6. El dia 8 d'octubre s'inaugurà una exposició de llibres russos il·lustrats per a infants, amb la col·laboració de la secció espanyola de L'YBBY.

La Biblioteca de Catalunya ha participat en les exposicions següents:

1. «Tirant lo Blanc», organitzada per l'Ajuntament de València, del 23 de gener al 5 de febrer.
2. «L'època del Barroc», organitzada pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i la Caixa de Barcelona, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona, al Palau de Pedralbes, del 8 de març al 10 d'abril.

3. «Catalunya dins l'Espanya Moderna», organitzada per la Generalitat de Catalunya a Madrid, des del 24 de maig al 29 de juny.
4. «Narcís Feliu de la Penya i la seva època», organitzada per la Conselleria de Cultura als locals de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el mes de novembre.
5. «Exposició bibliogràfica de l'Alt Camp fins al 1936», organitzada per l'Institut d'Estudis Vallencs, del 2 al 18 de desembre, a l'antic Hospital de Sant Roc de Valls.
6. «Guerau de Liost», celebrada a Olot i organitzada pel Serveis Territorials de Cultura de Girona i l'Ajuntament d'Olot del 10 al 31 de desembre.

2. *Conferències*

El 22 de juny, a dos quarts de vuit del vespre, a l'Auditori de la Biblioteca de Catalunya, el Dr. Ramon Sarró, va donar una conferència sobre «Anàlisi diferencial de les imatges de Dalí i les obres mestres de l'esquizoparafrènia», amb projecció de diapositives comparatives.

El 4 de juliol, sota la presidència del Conseller de Cultura, honorable Sr. Max Cahner, es va presentar a l'Auditori de la Biblioteca de Catalunya el primer fascicle de la *Bibliografia Nacional de Catalunya*, elaborada per l'Institut Català de Bibliografia. La Sra. Leonor Vela i González, subdirectora de l'Escola de Biblioteconomia i Documentació de Barcelona en va fer la presentació.

3. *Reunió anual de bibliotecaris/es*

El 19 de novembre, assistint-hi el Molt Honorable Sr. Josep Tarradellas i l'Excm. Sr. Antoni Dalmau i Ribalta, se celebrà a l'Auditori la 60 reunió de bibliotecaris/es de l'Escola de Biblioteconomia i Documentació de Barcelona. El professor Jordi Castellanos va donar una conferència sobre «Casellas i la novel·la modernista».

1984

1. *Exposicions*

1. El mes de juny, coincidint amb les *Jornades sobre Catalunya i Amèrica*, la Biblioteca de Catalunya organitzà una exposició bibliogràfica de llibres, fullets i revistes sobre la presència catalana en terres americanes. A més de la totalitat de revistes i altres publicacions periòdiques de les entitats catalanes radicades a les dues Amèriques que posseeix la biblioteca, l'exposició exhibia una selecció de llibres catalans

editats a l'altra banda de l'Atlàntic i obres d'autors catalans en diverses llengues publicades en els diferents països del nou continent.

2. El mes de setembre va ser exposada una selecció de llibres xinesos, amb predomini del llibre il·lustrat i infantil. La iniciativa va correspondre a les autoritats de la República Popular de Xina.

3. El 14 de novembre es va inaugurar, patrocinada per la «Fondation pro Helvetia», una exposició de llibres suïssos, organitzada per l'Association Suisse des Éditeurs de Langue Française, amb la col·laboració del consolat General de Suïssa a Barcelona. Van assistir a la inauguració de l'exposició el Molt Honorable Sr. Josep Tarradellas, l'Excm. Sr. Antoni Dalmau, President de la Diputació, l'Excm. Sr. Fernand M. Vuffray, cònsol general de Suïssa a Barcelona, i els srs. A. Delcourt i A. Guichard, que representaven l'associació suïssa d'editors en llengua francesa. El Sr. A. Delcourt va pronunciar un discurs en sis llengues —les quatre suïsses, català i castellà—, i fou contestat pel Sr. President de la Diputació.

4. Del 17 al 21 de desembre van ser exposats diversos materials documentals i bibliogràfics com a col·laboració de la Biblioteca de Catalunya al Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya, celebrat a Barcelona en aquelles dates.

5. El 18 de desembre es va inaugurar una exposició bibliogràfica sobre la renaixença, dirigida pel Dr. A.J. Soberanas, conservador de manuscrits i arxiu de la Biblioteca de Catalunya, com a col·laboració al Col·loqui Internacional sobre la Renaixença celebrat a Barcelona de 18 al 22 de desembre.

D'altra banda la Biblioteca ha participat en les exposicions següents:

1. «Marcel Duchamp», organitzada per la Fundació Joan Miró i realitzada a Barcelona el mes de febrer; desprès a Madrid i a Colònia.
2. «El cartell en les institucions de la Catalunya autònoma», al Palau Moja del 5 al 27 d'abril, organitzada pel Departament de Cultura de la Generalitat.
3. «Francesc Macià», organitzada per l'Ajuntament de Barcelona a Ca l'Ardiaca, i inaugurada el 23 d'abril.
4. «Història de la música catalana», el mes d'agost, en el marc del III Festival de Música de Montblanch.
5. «Exposició bibliogràfica Joan Fuster», inaugurada el 31 d'octubre i organitzada per la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, amb motiu de la concessió del doctorat *honoris causa* a l'escriptor de Sueca.
6. «Arquitectura teatral en España», organitzada el mes de novembre pel Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme.
7. «Homenatge al poeta Marià Manent», organitzada el mateix mes per l'Institut d'Estudis Nordamericans de Barcelona.
8. «Homenatge a Lola Anglada», en el marc de la Setmana del Llibre per a Infants 1984, del 6 al 18 de desembre, a Ca l'Ardiaca.
9. «Calcografia contemporània a Catalunya. El gravat de creació», organitzada per la Caixa de Pensions, durant el desembre.
10. «William Morris», organitzada a finals de desembre pel Museu d'Art Modern de Barcelona.

11. «Der junge Picaso. Frühwerk und blaue Periode», organitzada pel Kunstmuseum de Berna, del 8 de desembre del 1984 al 3 de març de 1985.

2. *Reunió anual de bibliotecaris/es*

El divendres 21 de desembre, presidint l'Excm. Sr. Antoni Dalmau i Ribalta, President de la Diputació de Barcelona, se celebrà la 61 reunió de bibliotecaris/es de l'Escola Universitària Jordi Rubió i Balaguer de Biblioteconomia i Documentació. Va prendre la paraula el Sr. Jaume de Puig, Cap de la Secció Tècnica de Cultura de la Diputació, el qual va pronunciar el parlament que segueix:

Problemes i perspectives de la Biblioteca nacional de Catalunya avui

I

Per a cenyir la temàtica dels problemes relacionats amb la Biblioteca nacional de Catalunya, cal que esmentem primer de tot i amb brevetat, quines són les funcions tradicionalment assignades als establiments públics que s'anomenen biblioteques nacionals. La sola enumeració d'aquestes funcions ja ens posarà sobre el camí de detectar els problemes que avui seran objecte de consideració; i, pel que fa al cas específic de Catalunya, ens ajudarà no poc a comprendre les possibles perspectives que des d'aquesta tribuna i davant una concurrència especialment sensible ha semblat convenient de dibuixar, amb els ulls fits en el nostre futur immediat.

És necessari aclarir de bell antuvi que, quan parlem ara de biblioteca nacional, ens referim a un concepte, no a cap entitat real, ni d'ací ni de fora. Per tant, no és propòsit nostre, com es veurà més endavant, parlar dels problemes i les perspectives de la Biblioteca de Catalunya. Tampoc no ho volem passar per alt. En tot cas, ens hi referirem, en el marc que resulti d'una reflexió de caràcter general sobre el que podríem anomenar l'essència del concepte «biblioteca nacional».

D'entrada hi ha dues funcions fonamentals que defineixen i per això mateix condicionen una biblioteca que pretengui presentar-se com a nacional. La primera és la constitució d'una col·lecció exhaustiva de totes les publicacions editades en un país, sigui mitjançant el Dipòsit Legal, sigui per altres procediments. La constitució d'aquest fons bibliogràfic nacional s'ha d'entendre en un sentit d'universalitat estricta: hi entra tot el que és publicat, per qualsevol procediment, amb qualsevulla finalitat, sobre el suport que sigui, sota tota forma possible. L'exigència d'exhaustivitat arriba fins a la producció clandestina, soterrània i volandera. Aquesta mateixa exigència imposa que l'esforç de constitució d'un fons nacional es projecti enrere en el temps fins on sigui abastable la producció bibliogràfica d'un país. En aquest domini, l'ideal ha de ser que el catàleg d'una biblioteca nacional vagi coincidint i, si és possible, coincideixi del tot, en el marc d'un país, amb la bibliografia nacional de tots els temps.

La segona funció imprescriptible de la biblioteca nacional és la conservació del

patrimoni publicat. Si la primera funció és necessàriament activa, aquesta segona és defensiva. Les biblioteques nacionals solen limitar la consulta dels seus fons amb mesures dissuasives i restrictives, orientant el possible lector cap a d'altres biblioteques generals, reservant l'accès d'algunes col·leccions als investigadors, no autoritzant el préstec a domicili. Al mateix temps els sistemes de protecció contra incendis i la deterioració natural hi prenen un relleu desenvolupat, així com les mesures contra les depredacions i el furt, particularment en els dominis de les reserves.

Sense aquestes dues funcions no és possible que una biblioteca aspiri a tenir el caràcter de nacional. Són les dues condicions mínimes del concepte. No són, però, condicions satisfactòries. Per això, al costat d'aquestes dues funcions bàsiques i essencials, n'hi ha d'altres, les quals fan més o menys importants les biblioteques nacionals segons la perfecció i l'amplitud amb què s'organitzen.

Enumerarem ràpidament aquestes funcions anexes a les dues principals:

En primer lloc pertany a una biblioteca nacional de dotar-se de col·leccions representatives de la producció editorial estrangera. No cal dir que és obligatori d'adquirir tots els repertoris bibliogràfics i les grans obres de síntesi. Algunes biblioteques nacionals s'han decidit per l'opció de comprar totes les obres originals i d'un mèrit en el camp de les lletres i de les ciències humanes deixant als establiments universitaris o a les grans escoles la cura de mantenir al dia les col·leccions bibliogràfiques relatives a les ciències pures i aplicades i a aspectes molt especialitzats de certes disciplines. Un bon sistema d'intercanvi pot ajudar a tenir al dia les col·leccions en llengues estrangeres. Aquesta funció incideix d'una manera directa sobre la partida pressupostària d'adquisicions i en depèn d'una forma total.

Segonament escau a les biblioteques nacionals d'establir i publicar la bibliografia nacional, tant si aquesta és entesa només com a recull del Dipòsit Legal, com si s'extén a d'altres camps bibliogràfics: obres editades en la llengua nacional en un altre país, obres editades a l'estranger que fan referència a qualsevol aspecte de la vida nacional, a autors nacionals o que són traduccions d'obres d'autors nacionals.

En tercer lloc convé que les biblioteques nacionals assegurin la funció de centre nacional d'informació bibliogràfica. Això es fa d'una banda mitjançant la publicació dels catàlegs dels seus departaments i editant bibliografies; d'altra banda instal·lant un servei d'informació bibliogràfica el més complet possible a la sala de catàlegs, per al qual el recurs a la informàtica és del tot imprescindible si s'aspira a informar àmpliament i amb rapidesa.

També és missió de les biblioteques nacionals d'establir i publicar la bibliografia nacional retrospectiva, amb el concurs dels diversos departaments susceptibles d'editar llurs catàlegs: catàleg general de llibres impresos, catàleg general d'incunables, catàleg general de manuscrits, catàleg general d'estampes, mapes i gravats, catàleg general de publicacions periòdiques, etc.

Al mateix temps les biblioteques nacionals emparen de vegades la confecció de catàlegs col·lectius de diverses biblioteques i el servei d'informació anex a aquests catàlegs.

Finalment hi ha biblioteques nacionals que gestionen els centres tècnics de coo-

peració bibliotecària, tant a nivell nacional: el centre bibliogràfic nacional, el centre nacional dels intercanvis, el centre nacional de préstec, el centre nacional del llibre antic i dels documents rars i preciosos, el centre nacional de la restauració i de la relligadura; com a nivell internacional: la catalogació compartida, les adquisicions en cooperació, els intercanvis, etc.

Si ara, després d'aquesta simple enumeració, girem el nostre esguard cap al món bibliotecari català, se'ns imposaran algunes conclusions:

1.ª— Fins a la data, no hi ha cap biblioteca a Catalunya que assumeixi íntegrament les funcions d'una biblioteca nacional. Aquesta afirmació ha d'ésser matisada, recordant que des de l'any 1957 la Biblioteca Pública i Universitària de Barcelona és receptora del Dipòsit Legal de les comarques barcelonines, i que la Biblioteca de Catalunya rep tot el Dipòsit Legal català recollit per la Generalitat a partir de l'any 1979, llevat de les publicacions periòdiques i, per ara, del material visual i sonor.

2.ª— En aquests moments l'Institut Català de Bibliografia elabora i publica la Bibliografia Nacional de Catalunya. D'altra banda, està previst que l'Hemeroteca nacional de Catalunya assumeixi les funcions d'una biblioteca nacional pel que fa a les publicacions periòdiques catalanes.

3.ª— En la perspectiva d'una biblioteca nacional catalana cal donar passes de gegant en l'ordre polític i institucional perquè les funcions pròpies d'una biblioteca nacional es comencin de definir en tota la seva amplitud i puguin, un dia que esperem no llunyà, posar-se en marxa.

II

Convé ara que fem referència a la legislació bàsica vigent a Catalunya que afecta la biblioteca nacional. La llei de biblioteques del 24 d'abril de 1981, parla, en efecte, en el seu article setè, de la Biblioteca de Catalunya «com a biblioteca nacional». Aquesta llei defineix sumàriament les funcions de la Biblioteca de Catalunya, preveu el seu règim i la informatització dels seus catàlegs i hi vincula l'Institut Català de Bibliografia, per bé que en sigui salvaguardat el caràcter d'institució autònoma.

Llegida avui, la llei del 1981 ens pot semblar no del tot suficient per diversos conceptes. És veritat que el desplegament reglamentari dels seus articles pot obviar en part la manca d'algunes explicitacions que potser haurien estat necessàries. Però no havent-se produït per ara cap reglamentació que desplegui l'article setè, potser serà útil de formular algunes reflexions:

La llei de biblioteques no es refereix en cap moment a la funció que la biblioteca nacional ha d'exercir com a «primer centre bibliogràfic de Catalunya». Havent-li reconegut aquest caràcter, sembla que no hauria de ser impossible de determinar les funcions específiques que un primer centre bibliogràfic pot exercir sobre el conjunt de biblioteques públiques catalanes, tant pel que fa a l'organització tècnica de la xarxa, com a les formes de cooperació interbibliotecària nacional i internacional, en tota llur extensió.

És evident, d'altra banda, que el fet que la llei suposi que la consulta del catàleg

de la Biblioteca de Catalunya ha de ser «accessible, d'una manera ràpida i fàcil, des dels diferents centres bibliotecaris comarcarls que hi siguin connectats», implica que el model de biblioteca nacional dissenyat concentra en un sol establiment un sistema informàtic adaptat a les necessitats del país.

Per tant, no sembla que es pugui dubtar que la llei de biblioteques del 1981 identifica la Biblioteca de Catalunya amb la biblioteca nacional, encara que les funcions d'aquesta no hi siguin definides amb l'amplitud que, a parer nostre, hauria estat convenient.

Nosaltres no creiem que aquest sigui un element positiu de la llei de biblioteques. Més encara, creiem que la seva aplicació estricta, més que afavorir, tindria la virtut d'empobrir la futura biblioteca nacional catalana.

Nosaltres creiem que el caràcter de biblioteca nacional no s'hauria hagut de restringir en la llei a la Biblioteca de Catalunya. És evident que aquesta ha de formar part de la biblioteca nacional. Però a Catalunya existeixen altres biblioteques que per la importància, la significació i la preciositat de llurs fons no haurien hagut de passar per alt al legislador al moment de determinar què convè a Catalunya de considerar com a fons bibliogràfics d'importància i d'irradiació veritablement nacional.

La Biblioteca Pública i Universitària de Barcelona, dipositària dels fons de la desamortització, receptora del dipòsit legal barceloní des del 1957 i custòdia de col·leccions de manuscrits, incunables i llibres arcaics d'importància decisiva per al coneixement del passat català en tots els seus aspectes, no pot deixar d'ésser considerada biblioteca nacional.

La Biblioteca Pública Episcopal de Barcelona, avui la més antiga de la ciutat, i que amb la llei de biblioteques a la mà es pot considerar biblioteca d'interès públic, és un altre dels establiments bibliogràfics que a parer nostre haurien de gaudir de la consideració de nacional, atesa la rica constitució dels seus fons, sobretot en ordre a documentar el pensament i l'acció de l'Església i la seva fonda incidència a Catalunya.

La Biblioteca de l'Institut del Teatre, propietat de la Diputació de Barcelona, és una de les joies bibliogràfiques de Catalunya i és, de fet, encara que no ho sigui de nom, el veritable departament de les arts de l'espectacle de la biblioteca nacional catalana que nosaltres idearíem.

La Biblioteca dels Museus d'Art, de l'Ajuntament de Barcelona, que ben aviat voldríem veure instal·lada al veí convent dels Àngels, representa per a la crítica i la història de l'art un instrument de treball indispensable i talment ric que nosaltres no dubtaríem a aplaudir la decisió que el definís com a fons nacional.

No podem deixar fora d'aquesta llista la biblioteca i hemeroteca de l'Institut Municipal d'Història. La vella Casa de l'Ardiaca, conté, és ben sabut, la millor col·lecció de publicacions periòdiques que hi ha avui a Catalunya i una biblioteca notable pels seus fons, els seus manuscrits i les diverses sèries documentals antigues i modernes sobre la història de Barcelona.

Finalment, cal recordar que la Biblioteca Infantil de la Santa Creu, de la xarxa de biblioteques de la Diputació de Barcelona, conté una col·lecció històrica del llibre infantil sense parió a la resta de l'Estat, formada en part per fons cedits per la Biblio-

teca de Catalunya. Així aquesta institució es com feta a mida per a rebre el dipòsit legal del llibre infantil i convertir-se d'aquesta manera en una eina de treball bibliogràfic de primer ordre.

És a dir, entenem que la realitat bibliotecària catalana, tenint en compte els seus aspectes bibliogràfics, obliga a modular l'entitat institucional que anomenen biblioteca nacional d'una forma distinta com s'ha fet en la llei de biblioteques del 1981. La història particular de les nostres biblioteques, que és en gran part i ja d'antic, una història de dispersions i destruccions, d'una banda, i, de l'altra, el fet que incessantment a Catalunya s'han format col·leccions bibliogràfiques importants, encara que cap d'elles no es pugui comparar per ara amb cap de les més grans biblioteques del món, ens imposa l'elecció d'un model de biblioteca nacional adaptar a la situació present, i que sigui un estímul i un punt de partita per al foment d'una política bibliotecària nacional digna d'aquest nom.

Per sort la llei de biblioteques del 1981 no prejutja que el caràcter de Biblioteca nacional sigui privatiu de la Biblioteca de Catalunya. Aquí hi ha una escletxa per on una política decidida podria resoldre el problema que hem plantejat.

Catalunya no ha tingut una biblioteca reial durant els temps moderns, que s'hagi convertit més tard en biblioteca nacional. El mateix fenomen de la desamortització, pel que fa als llibres, no fou ni complet ni ben fet, amb l'agravant que molts fons documentals de primera importància van emigrar cap a Madrid i en d'altres direccions menys assequibles.

Es pot ben dir que quan, a principis d'aquest segle, la generació que Vicens i vives anomena de l'any 1901, es va enfrontar amb el problema bibliotecari, no va trobar cap punt de partida vàlid, la qual cosa va imposar la creació de la Biblioteca de Catalunya, organitzada amb criteris moderns, a gran distància de les altres biblioteques existents aleshores a Barcelona. La tasca del Dr. Rubió i el seu equip fou immensa i encara en vivim i en viurem molts anys. Però tampoc una sola generació no podia realitzar el treball que en d'altres indrets fou una obra llarga de segles.

Des del seu bell començament la Biblioteca de Catalunya fou concebuda com una biblioteca al servei de la investigació catalana. El gran esforç dels primers decennis es va orientar cap a la constitució d'un fons bibliogràfic on tothom hi pogués trobar els instruments indispensables per a la recerca, i cap a la recuperació del patrimoni manuscrit i imprès dels segles passats. Cal dir que l'esforç fou reixit i, gràcies a aquella primera empenta, avui la Biblioteca de Catalunya és un dels puntals de la recerca al nostre país. Però la generació de l'any 1901, empesa sens dubte per necessitats ineludibles, no va poder acabar el procés de constitució de la Biblioteca de Catalunya amb la recepció del Dipòsit Legal o d'una mesura equivalent, que tingués com efecte de concentrar a la Biblioteca de Catalunya tota la producció bibliogràfica catalana corrent. Nosaltres no hem dubtat mai que si les autoritats de la Mancomunitat s'ho haguessin proposat, a Catalunya s'hauria pogut posar en marxa el Dipòsit Legal, molt abans de la reorganització que se'n va fer després en l'àmbit de l'estat, el 1957. Però a més d'algunes raons de mentalitat, la manca crònica d'espai que patia la Biblioteca de Catalunya quan era instal·lada al carrer del Bisbe, feia inviable de socarrel el projecte.

En aquests moments, la realitat bibliotecària catalana és ben diferent que quan es va fundar la Biblioteca de Catalunya. Per això mateix, i malgrat les múltiples deficiències repetidament observades en les biblioteques catalanes més importants, seria injust d'aïllar la Biblioteca de Catalunya d'un conjunt d'altres centres bibliogràfics que per la seva organització i la riquesa de llurs fons no en són gaire dissemblants, i que, degudament reagrupats i unificats constitueixen un tresor bibliogràfic de primer ordre, tant en l'aspecte quantitatiu com, sobretot, en el qualitatiu. A més, com ja hem dit, avui el Dipòsit Legal i la *Bibliografia Nacional de Catalunya* són un fet a casa nostra i aquest element constitueix una base sòlida per a una futura política bibliotecària renovada i renovadora.

III

S'erraria del tot qui pensés que formar una biblioteca nacional és qüestió de rètols i de lletra impresa, encara que sigui lletra del Diari Oficial de la Generalitat. A tots els països on s'ha imposat una Biblioteca Nacional important o on una biblioteca reial perduradora en fa les funcions, aquests establiments tenen una història densa darrera seu. Si no es parteix del principi de la continuïtat, no hi ha res a fer. En aquest aspecte, la llei del 1981 és congruent perquè en definir la Biblioteca de Catalunya com a biblioteca nacional consagra una continuïtat.

El primer problema i, per tant, la primera perspectiva de la biblioteca nacional catalana és la seva necessària extensió a fons bibliogràfics altres que els de la Biblioteca de Catalunya. Més amunt hem enumerat algunes de les institucions bibliotecàries que a parer nostre haurien de tenir aquesta consideració. La llista que nosaltres proposem no és ni necessàriament inclusiva ni exclusiva. Correspon als poders públics afectats d'estudiar aquest problema i resoldre'l cas per cas.

A més d'aquesta extensió bibliogràfica centrada a Barcelona, nosaltres proposaríem d'estudiar una extensió territorial de la biblioteca nacional, allà on una biblioteca pública ha estat receptora i custòdia de fons de la desamortització i ha rebut el dipòsit legal provincial o bé té col·leccions locals que puguin ser considerades bàsiques per a la reconstrucció de la bibliografia nacional retrospectiva. Creiem que amb aquesta mesura el lector català podria tenir unes oportunitats que ara no té, i, al mateix temps, el fet d'acostar la biblioteca nacional a realitats locals li donaria un arrelament del més gran interès, que podria tenir conseqüències no poc falagueres pel que fa als immancables problemes financers.

D'aquesta manera es configura un model de biblioteca nacional que combina, a la capital de Catalunya, el model francès, i a la resta del territori, una semblança llunyana amb el model italià. Un dels seus avantatges nosaltres el veiem en el fet que és un model ensems centralitzador i descentralitzador. Centralitza allò que és dispers, sense ésser acaparadorament centralista. I implica uns mecanismes de gestió i direcció complexes, però a la vegada realistes i certament descentralitzats.

Ara bé, el seu principal avantatge, a parer nostre, és que consisteix en un model obert, que permetria a algunes biblioteques que ara no poden ésser considerades

nacionals per cap concepte d'accedir a aquest caràcter, si en el futur es desenvolupaven de tal manera que fos aconsellable de prendre aquesta mesura. I aquest model, combinat amb una legislació adequada sobre herències, transmissions i transaccions de fons bibliogràfics, podria facilitar la incorporació als fons nacionals de fons privats preciosos que molt sovint es dispersen o desapareixen misteriosament de la circulació, sense que aquests fons haguessin d'anar a raure a Barcelona per força, sinó que es poguessin incorporar a la biblioteca de caràcter nacional més veïna del lloc on aquells actes jurídics es produïssin.

És a dir, atesa la distribució actual dels principals dipòsits bibliogràfics a Barcelona i a la resta de Catalunya, ens sembla que cal proposar un model de biblioteca nacional que s'hi adapti. Una biblioteca nacional que agruparia diverses institucions, i fins i tot, que tindria relacions jurídiques diverses amb cadascuna d'aquestes institucions. Una biblioteca nacional que exerciria les seves funcions de forma descentralitzada, segons la distribució territorial que tingui i que amb el temps vagi adoptant.

Ens sembla trascendental d'exposar aquesta idea si volem evitar tres coses: 1.ª, que Catalunya es doti d'una biblioteca nacional triant com a seu una de les actuals institucions bibliogràfiques importants en detriment de les altres; 2.ª que al costat d'una biblioteca nacional més o menys ben equipada i assistida, vegetin altres biblioteques igualment notables sense esperança que un dia puguin fer un pas endavant d'ordre qualitatiu, el qual multiplicaria llur capacitat de servei; i 3.ª que l'assumpció de totes les funcions inherents a una biblioteca nacional, que hem recordat al començament, s'hagi de dur a terme *ad kalendas graecas*.

El model que nosaltres proposem de biblioteca nacional és complexe i difícil en el seu primer establiment, però tindria la virtut de facilitat i simplificar la posada en marxa de les funcions que li són pròpies, i, al mateix temps, significaria la recuperació definitiva per a la comunitat d'uns fons bibliogràfics que avui dia són d'accés impossible. Tant a la Biblioteca de Catalunya, com a la Biblioteca Pública i Universitària com a la Biblioteca Pública i Episcopal, i m'aturo aquí, hi ha quantitats importants de fons bibliogràfics que no han estat incorporats als respectius catàlegs. Entre els fons d'aquestes mateixes biblioteques poden aparèixer molts duplicats de gran valor que, convenientment distribuïts per un centre bibliogràfic nacional comú podrien enriquir les tres biblioteques esmentades i encara d'altres, tant de Barcelona com de fora. En algunes biblioteques provincials passa el mateix, i així el centre nacional del llibre antic i dels documents rars i preciosos té, ja abans d'ésser creat, una feinada immensa en ordre a restaurar i tractar grans quantitats d'aquests materials guardats tant a Barcelona com fora de la capital. No cal dir que una agrupació de les principals biblioteques del país i la seva elevació al caràcter de nacionals permetria, si no forçaria, d'efectuar les adquisicions mirant d'eixamplar el màxim possible l'oferta bibliogràfica, mitjançant el principi de l'especialització en determinades matèries, i de reduir a l'indispensable el nombre de llibres que haurien de comprar totes les institucions per separat. Finalment, qualsevol programa informàtic que s'elabori a Catalunya i que no incorpori les existències de les grans biblioteques que hem esmentat, oferirà

una base de dades certament pobra i, a més, irreal, en el sentit que un instrument concebut sobretot per a donar informació bibliogràfica ràpida i completa, ja abans de començar, s'haurà tallat les deus per les quals davalla el seu aliment. En canvi, si es feia a l'inrevés, ens podríem trobar amb la sorpresa molt agradable, certament d'aquí uns anys, que la biblioteca nacional de Catalunya fos capaç de donar informació detallada sobre una xifra que s'acostaria als quatre milions de documents.

Aquestes possibilitats reals fan pensar que la idea que proposem d'una biblioteca nacional catalana composta d'establiments o centres bibliogràfics diversos i territorialment descentralitzada és el camí del nostre futur. El problema, com sempre, consisteix en com arribar-hi.

IV

En aquest punt el nostre discurs ja només pot ser suggerent. Som ben conscients que el programa que hem esbossat toparà amb dificultats i resistències. Ha d'ésser així per força. Però, a més, la matèria s'escapa al terreny de les consideracions purament tècniques i entra de ple en l'àmbit de les relacions institucionals i, per tant, de la política. Per això, com he dit, ens limitarem a fer algunes suggerències.

La primera és que abans de constituir per decret o en altre forma una entitat pluri-institucional digna d'ésser anomenada biblioteca nacional catalana, caldria determinar, a partir de consideracions tècniques, quines són les institucions cridades a formar-ne part, tant de Barcelona, com de fora.

Un cop fet aquest recompte, caldria estudiar l'organització i els mitjans de cada institució per tal de veure quins elements serien susceptibles de fondre's o reestructurar-se: des de les seccions tècniques que tracten el llibre en el seu circuit fins als tallers de relligadura i laboratoris de restauració. I, en la perspectiva d'aquesta fusió, veure de quina manera aquests processos es podrien simplificar i agilitzar. És molt possible que aquest segon recompte posi de manifest una pobresa de mitjans no per acostumada menys decebedora.

Un tercer pas hauria de consistir en la incorporació del personal necessari per tal que les institucions cridades a formar part de la biblioteca nacional catalana possesin al dia llurs catàlegs, donant entrada a tot el material que encara no ha rebut tractament i que espera la seva hora en magatzems i dipòsits. En el cas de fons manuscrits i llibres rars, caldria fer-ne almenys inventaris complets i exhaustius, unificant els criteris per als encapçalaments, les referències i la presentació de les dades de documents, com és ara pergamins, lligalls, col·leccions d'estampes, gravats i mapes, etc. Les biblioteques que posseeixen material sonor i visual haurien d'entrar-lo també com el material bibliogràfic. Caldria replantejar igualment tot el que fa referència a les mesures de seguretat.

Una vegada engegada aquesta vasta operació de posar a punt les diverses institucions, i paral·lelament a ella, es podria procedir a llur informatització, la qual una vegada finida, permetria de reestructurar novament el personal tècnic, i, potser, d'alliberar-ne uns equips que emprenguessin la tasca d'entrar en ordinador la totalitat

dels fons existents destinats a formar part de la biblioteca nacional, els quals són també la base principal del catàleg col·lectiu del qual parla la llei del 1981.

Un cop definides les bases institucionals i territorials de la biblioteca nacional catalana, seria molt oportú que es decidís, si no s'havia fet abans, d'integrar en el seu programa informàtic les grans biblioteques públiques o privades que no hagin de canviar de *status*, per tal de poder ampliar al màxim el ventall d'informació i també als efectes d'estendre el programa de les adquisicions en cooperació.

Tots aquests prolegòmens ens semblen necessaris abans de procedir a la creació del model de biblioteca nacional que aquí es proposa. Efectivament, si la biblioteca nacional es posa en marxa amb les inèrcies, amb les deficiències i amb la incompletesa dels actuals establiments bibliotecaris catalans, serà molt difícil de treure'n el partit que el nostre poble té dret a esperar-ne. Posats a fer canvis, que siguin canvis reals i no canvis de noms. I les quatre suggerències acabades d'apuntar representen els canvis mínims i indispensables perquè el sistema bibliotecari català pugui disposar, a les acaballes del segle XX, d'una locomotora potent que l'arrossegui i li infongui la força que ara no té.

A partir d'aquesta feina prèvia, i suposats resolts per l'autoritat competent els problemes de les relacions inter-institucionals, hauria arribat el moment de posar en marxa la biblioteca nacional i d'organtizar-ne els serveis: la publicació de catàlegs, la confecció de la bibliografia retrospectiva, la preparació de catàlegs col·lectius, l'intercanvi nacional i internacional, el préstec nacional i internacional, la conservació del llibre antic i dels documents rars i preciosos, la informació bibliogràfica dins i fora del país, etc.

La conservació dels documents visuals i sonors hauria d'ésser objecte d'un estudi específic i, potser, d'una ubicació diferenciadora. D'altra banda l'Hemeroteca nacional de Catalunya hauria de descarregar els establiments que s'integressin en la biblioteca nacional del servei de les publicacions periòdiques, com és ara diaris i revistes d'informació general, atenent al criteri bàsic d'economia i no duplicació de funcions.

Som conscients que aquestes perspectives, ara formulades potser amb una lògica deductiva massa estricta, representen el camí llarg i difícil per a crear a Catalunya una biblioteca nacional amb totes les seves conseqüències. Som conscients que tot el que hem anat dient és una petita sembra de molts i greus problemes, alguns específicament tècnics, d'altres polítics. I creiem que bé calia fer-ho. Val més haver de pensar les coses dues vegades que no deixar-se endur per decisions precipitoses, alienes del tot a la naturalesa del problema que tenim entre mans.

En el fons, el problema es redueix a uns pocs elements que tots sabem quins són: mitjans humans, mitjans financers i espais físics. Però si la nostra proposta té algun sentit, és que implica inversions integrades en un sistema coherent i que, a més, es podrien encavallar sobre els mitjans actualment disponibles, una vegada racionalitzats i redistribuïts segons les funcions específiques que dins el sistema comú s'assignés a cada institució singular. Per això ens sembla que és una proposta inspirada en el principi de l'estalvi, no solament perquè implica l'aprofitament exhaustiu de tots els recursos en presència, sinó també pels efectes multiplicadors que pot generar.

El primer d'aquests efectes rau en la revitalització de les tres o quatre biblioteques más importants del nostre país, la racionalització dels seus recursos i la possibilitat d'establir programes de treball que pal·liïn les deficiències que ara són un obstacle per a la irradiació que podrien i haurien de tenir.

El segon dels efectes multiplicadors és el que es derivaria per a totes les biblioteques públiques catalanes, siguin o no siguin de titularitat oficial, de l'existència d'un complexe bibliogràfic com el que hem intentat de dissenyar, amb serveis nacionals sòlidament implantats a Barcelona i descentralitzats després en tres, quatre o cinc punts del territori català. La influència d'aquests centres no és difícil d'imaginar que seria impactant sobre totes les altres organitzacions bibliotecàries, a les quals podria oferir recursos i solucions que ara, ben sovint, cada xarxa ha de resoldre pel seu compte. Per exemple, la política de les eliminacions i el tractament a donar als llibres absolets —els quals no deixen d'ésser documents— podria trobar uns canals que en aquest moment no existeixen i que són onerosos si cada xarxa autònoma se'ls ha d'inventar i finançar.

Donem per suposat, no caldria ni dir-ho, que en aquesta perspectiva de la biblioteca nacional catalana, les xarxes de biblioteques finançades pels poders públics que ara actuen a Catalunya s'haurien d'unificar en una sola organització, la qual beneficiaria de tots els serveis oferts per la biblioteca nacional que proposem.

Un altre dels efectes multiplicadors consistira, a parer nostre, que aquest model de biblioteca nacional pluri-institucional i territorialment descentralitzat ofereix un camp especialment idoni per a la informatització i per a aconseguir que aquesta, tal com preveu la llei del 1981, pugui arribar a tots els punts de Catalunya que ho necessitin.

Podríem seguir acumulant altres consideracions a aquest discurs ja massa llarg i que presenta potser més d'un caire polèmic. Acabarem amb una darrera reflexió que, de fet, és el motor central que ens ha portat a parlar avui en aquesta tribuna i davant aquest auditori, per a la paciència del qual tots els elogis són pocs.

La història de la Biblioteca de Catalunya té un aspecte emotiu. Des de la seva fundació ha estat objecte per part dels catalans d'un tracte de favor. Malgrat les deficiències cròniques, i els defectes que li són propis, els catalans valoren la Biblioteca de Catalunya i la senten una cosa seva. Això és veritat en tota la línia, i es constata sobretot a Barcelona i, més en general, en tots aquells ambients que hi han entrat en contacte. Sóc ben conscient de les crítiques que es fan a la Biblioteca de Catalunya, i justament perquè n'he sentides tantes i de tant diverses, puc testificar que la immensa majoria de les persones que les formulen ho fan sense acritud i amb afany constructiu. Això d'una banda. De l'altra, és ben cert que la importància quantitativa i qualitativa dels fons d'aquesta biblioteca li han atorgats els mai prou lloats donadors i mecenes catalans, el patriotisme dels quals és dels més purs. Estem segurs que una política d'enfortiment, desenvolupament i descentralització de la biblioteca nacional catalana, acostaria molt més aquesta institució al poble i es produïria el que constatem en la història de la Biblioteca de Catalunya: que el poble la faria seva i no li mancarien protectors i donadors que contribuïrien al seu esplendor. Aquest aspecte del lligam de

la institució bibliogràfica nacional amb el poble al qual serveix és de primera importància, no solament perquè se'n beneficiïn el poble i la biblioteca, sinó perquè és necessari que d'una vegada el sistema bibliotecari català es desenvolupi talment que sigui irreversible la seva estructuració segons els nivells de qualitat que els seus fundadors van preveure i van fer tot el que era a la seva mà per a implantar.

Moltes gràcies i bon Nadal.

3. *Concerts*

L'Orquesta de Cambra «Amics dels Clàssics» ha continuat celebrant regularment els seus tradicionals concerts dominicals.

4. *Visites*

El 10 de gener visità la Biblioteca de Catalunya el Director General de la Unesco, Sr. Amadou-Mahter M'Bow, acompanyat de la seva esposa. El Sr. President de la Diputació i l'alcalde de la ciutat li van mostrar l'edifici. El Director General i la seva senyora van signar en el llibre d'honor de la biblioteca de Catalunya. El Sr. M'Bow es va interessar pel nombre de llibres que posseïa la biblioteca i la proporció de llibres catalans en el fons general.

El mateix dia va visitar la Biblioteca de Catalunya el Rector de la Universitat de Granada, Sr. J. Gallego Morell.

El 27 del mateix mes visità la biblioteca el Diputat President de la Comissió de Cultura, Sr. Jordi Labòria i Martorell.

El 10 de maig visità la biblioteca el Sr. Albert Morel, President de l'Associació Internacional de Bibliòfils, acompanyat pel Sr. Joan Matabosch i Soler, president de la de Barcelona.

El 20 de juny s'entrevistà amb el Cap de la Secció Tècnica la Srta. Georgette Dorn, responsable de la divisió de bibliografia hispànica de la Biblioteca del Congrés, de Washington, la qual havia rebut l'encàrrec del Cap d'intercanvis de la dita biblioteca per a estudiar l'estat de les mútues relaciones. L'entrevista fou ben positiva, constatant-se per ambdues bandes que les relacions són satisfactòries. Això donà peu a propostes compartides d'enriquir el fons d'ambdues biblioteques amb nous títols.

El 25 d'octubre l'Excm. Sr. President de la Diputació visità la biblioteca, aquest cop amb la intenció especial d'inspeccionar l'estat de les obres a les sales dedicades a les col·leccions donades per l'Excm. Sr. Frederic Marés, el qual fou també present i explicà amb detall al Sr. Antoni Dalmau el que s'havia fet fins aleshores i els projectes en curs.

ÍNDEX DE NOMS DE PERSONES

ÍNDEX GENERAL